
PAGINAE HISTORIAE

SBORNÍK
STÁTNÍHO
ÚSTŘEDNÍHO
ARCHIVU
V PRAZE

12

© Státní ústřední archiv v Praze 2004
ISBN 80-86712-17-6
ISSN 1211-9768

OBSAH

KNHOVNÍCI PIARISTICKÉ KOLEJE V PRAZE V LETECH 1752–1780 (<i>Václav Bartůšek</i>)	5
Zusammenfassung – Die Bibliothekare im Piaristenkollegium in Prag in den Jahren 1753–1780	45
CAMILL HOFFMANN, BÁSNÍK – ŽURNALISTA – DIPLOMAT (1878–1944) (<i>Bohumil Černý</i>)	47
Zusammenfassung – Camill Hoffmann, Dichter – Journalist – Diplomat (1878–1944)	72
ZALOŽENÍ A ČINNOST NEMOCNICE ALŽBĚTINEK NA NOVÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM V 18. STOLETÍ A POHLED DO NEMOCNICE MILOSRDNÝCH BRATŘÍ NA STARÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM (<i>Ivana Ebelová</i>)	74
Zusammenfassung – Die Gründung und die Tätigkeit des Elisabethinerinnenkrankenhauses in der Prager Neustadt im 18. Jahrhundert und ein Anblick ins Krankenhaus der barmherzigen Brüder in der Prager Altstadt	94
VZÁJEMNÁ KORESPONDENCE EDUARDA ALBERTA A ANTONÍNA RANDY (<i>Helena Kokešová</i>)	95
Zusammenfassung – Die gegenseitige Korrespondenz zwischen Eduard Albert und Antonín Randa	145
POHŘEBNÍ ŠTÍTY VE WUNSCHWITZOVĚ GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ SBÍRCE (edice) (<i>Klára Kučerová</i>)	147
Zusammenfassung – Die Begräbnisschilder in Wunschwitz‘ genealogischer und heraldischer Sammlung (eine Edition)	208

KNİHOVNÍCI PIARISTICKÉ KOLEJE V PRAZE V LETECH 1752–1780

Václav Bartůšek

Knihovna kláštera nebo koleje byla důležitým místem pro vzdělávání příslušníků církevních řádů a pro jejich spojení s tehdejší katolickým vzdělaným světem. Není proto divu, že hrála téměř vždy významnou roli v řeholním životě a že jí většina církevních řádů věnovala náležitou pozornost. Nejinak tomu bylo i u piaristů, kteří patřili mezi řeholní kleriky a vyvíjeli v tomto směru od svých počátků v roce 1597 pod vedením Josefa Kalasanského velmi intenzivní činnost. Právě tento světec, zakladatel řádu piaristů (*Ordo clericorum pauperum Scholarum Piarum Matris Dei* = Řád chudých řeholních kleriků pobožných škol Matky Boží), rozhodl v prvních řádových ustanoveních o úloze knihovny pro řádovou činnost.¹ V hlavě 8 o zakládání gymnázií a piaristických škol bylo stanoveno, že právě knihovna patří, podobně jako i školní zahrada, mezi nejdůležitější vybavení řádových učilišť a kolejí. Ve výčtu prostředků k zajištění jejich provozu se dokonce nacházela na prvním místě.² Toto nařízení platilo i po pozdějších úpravách řádových stanov na základě jednání a závěrů generálních kapitul, které se scházely většinou při volbě nového řádového generála nebo v jiných závažných případech.³

Také na území piaristické provincie Germánie, která byla první zaalpskou enklávou piaristického řádu od roku 1631, kdy pozval kardinál Ditrichštějn piaristy do Mikulova, máme v mnohých pramenech doloženou činnost piaristických knihoven pro jednotlivé lokality. Jejich počet vzrůstal úměrně se vznikem nových piaristických kolejí.⁴ V tomto směru je možné odkázat především na přehledné práce Jana Bombery, zejména v důležité monografii o piaristech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku i v mnohých dalších dílčích člancích a studiích tohoto autora,⁵ hlavně v přehledném článku z 1. konference k historickým fondům v Olomouci, která se konala v roce 1991.⁶ Z dalších ročníků této konference, z níž začal vycházet i pravidelný samostatný sborník „Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska“, který s ní měl shodný název vzešla pak i řada článků, která byla věnována dějinám piaristického knihovnictví.⁷ Část těchto prací a příspěvky z odborných konferencí z Přerova v letech 2000–2002 a z Jindřichova Hradce v roce 1997 (byla zejména orientována na 19. století) zaměřovala se také na dějiny piaristické knihovny v Praze uložené v současné době v knihovně SÚA v Praze a osobnosti, které s jejím fondem nebo dějinami souvisely.⁸ Jiné práce se snaží i případně částečně

řešit konkrétní postupy při jejím dílčím zpracování, které probíhá i v současné době.⁹ Některé instituce přikročily dokonce také k vydávání soupisů starých tisků, mezi nimiž se nacházejí i exempláře z piaristických knihoven různých kolejí.¹⁰

Tato literatura spíše jakoby se ovšem týkala pouze okrajově naší otázky. Ptáme se totiž vlastně na to, jak byla knihovna pražských piaristů zabezpečena po personální stránce a jakým způsobem se toto zabezpečení vyvíjelo. Pokud se týká odborných studií o knihovnicích řeholních institucí, povedla jen několik dílčích průzkumů, např. pro jezuity Anna Fechtnerová a pro pražskou knihovnu premonstrátů na Strahově Věra Břeňová.¹¹ Odpověď je tedy nutné hledat v pramenech, z nichž většina se nachází ve fondu Řádový archiv piaristů v SÚA v Praze, k němuž byl v roce 1965 zpracován dodnes používaný inventář.¹² Nejdůležitějšími Prameny, ze kterých se dovídáme informace o tom, jaké funkce zastávali zde uvedení obyvatelé pražské piaristické koleje během jednotlivých školních roků jsou obsaženy ve dvou knihách, z nichž jedna byla určena pro celou provincii a druhá pouze pro pražskou piaristickou kolej.¹³ Provinciální seznamy uvádějí pouze hlavní povinnosti členů jednotlivých piaristických kolejí, které se v námi zkoumané době týkají již jen českých zemí, zatímco záznamy v druhé knize pro Prahu zapisují vedle hlavních povinností (*officia maiora*), šlo např. o vyučování ve třídách, výuku hudbě (vedoucí 1. a 2. oratoře), závažné kněžské, ekonomické a jiné řádové povinnosti (např. kazatel, revizor účtů, vicerector, rektor apod.) a také údaje o tzv. menších funkcích (*officia minora*), jednalo se o méně důležité, ale pravidelné, povinnosti – čtení z Bible u stolu, seřizování školních hodin, zvonění apod. Povinnosti spojené v pražské piaristické koleji s výkonem knihovnické funkce se vázaly právě k těmto menším úkolům. Bohužel nebyly na rozdíl od povinností větších zaznamenávány už od roku 1752/3, ale až od roku 1765/6, kdy to tehdejšímu rektorovi pražské piaristické koleje P. Gelasiovi Dobnerovi a S. Catharina (*1. 6. 1719 Praha, †24. 5. 1790 Praha) nařídil piaristický mikulovský provinciál P. Jeremiáš Soudný a Matre Dolorosa (*2. 10. 1702 Benešov, †19. 3. 1768 Kroměříž, provinciálem provincie Bohemia byl v l. 1760–1766), k čemuž P. Gelasius Dobner neprodleně přistoupil. Tato zápisová praxe o povinnostech jednotlivých členů řádu se uplatnila i v dalších letech i potom, co P. Gelasius opustil rektorský úřad v roce 1778. Mezi tím se také změnilo místo, kde piaristická kolej působila, ze Starého na Nové Město pražské.¹⁴ Na základě takto získaných údajů, především pak informací o menších povinnostech, mezi něž byla funkce knihovníka v pražské piaristické koleji zařazována, jsme schopni identifikovat většinu knihovníků piaristické koleje v Praze a za pomoci další literatury lze alespoň částečně poodhalit roušku jejich někdy i velmi zajímavých osobních osudů a zařadit do pražského prostředí osobnosti, které by jinak zůstaly zapomenuty.¹⁵

Okolnost změny na rektorském postě v pražské piaristické koleji v roce 1778, zahájení školní výuky v duchu reformy panovnice Marie Terezie ve školním roce 1777/8 i vyčerpání informací z hlavního pramene, kterým byla kniha seznamů piaristických povinností v zaalpských provinciích z let 1724/5 až 1779/80 jsou hlavními mezníky, kterými je limitován rozsah této studie. Reformy v českém školství a vůbec v celém pojetí vzdělávacího systému habsburské monarchie realizované ve školním roce 1777/8 můžeme pokládat za tak důležitý počín, že je možné ho považovat za jeden z několika mezníků, od kterého se začíná psát poněkud jiná historie školství. V knize familií nakonec můžeme ještě tyto změny vidět a srovnat je pak s obdobím předchozím, které reformám dlouhou dobu předcházelo. Tím, že v této době odešel z rektorského místa v pražské piaristické koleji P. Gelasius Dobner a S. Catharina naznačuje se i příchod nového období v pražském mikroregionu zdejší piaristické koleje, ačkoliv bývalý rektor, který se nyní ještě daleko více věnoval své činnosti vědce a historika, byl v Praze přítomen a funkci poradce pražského řádového domu možná v tomto směru ještě často využíval. Z těchto důvodů byl rok 1780 zvolen jako horní hranice první etapy tohoto průzkumu.

Knihovna pražské piaristické koleje podobně jako většina řádových knihoven zachovávala veškeré obecně platné zákony provozu řádových knihoven, které spočívaly především v chování členů řádu při návštěvě v ní. Byl kladen důraz zejména na mlčenlivost při studiu v jejích prostorách, kde se nad knihami občas mohli setkat profesori i jejich žáci.¹⁶ Knihy měly být pečlivě zaznamenány v katalogích knihoven.¹⁷ Zabezpečení knihovny doplňovala ještě vlastní řádová ustanovení. Žádný z piaristů neměl rovněž knihy v osobním vlastnictví. Řeholníci i studenti si vlastně z kolejni knihovny knihy pouze půjčovali. Pokud měli řeholní klerikové, zpravidla učitelé, zájem o určitý vědní obor mohli si knihu ponechat u sebe déle, ale nesměli ji přenášet bez svolení rektora do jiné koleje nebo snad dokonce přes hranice řádových provincií. V takovém případě mohl výjimku povolit provinciál nebo dokonce sám generál řádu. Toto opatření bylo přijato i v rámci dodržování řádové chudoby.¹⁸ Také v souvislosti s významem knihovny a jejího provozu bychom si ještě mohli položit otázku, zda na místo knihovníka byli vybíráni ti nejschopnější řádoví spolubratři, jako tomu bylo i v jiných řádech, kde jak známo si knihovníků velmi vážili. Mohli bychom se ještě také zeptat, jaká specifika měla pražská piaristická knihovna a zda to též s činnostmi knihovníků nějakým způsobem souviselo.

Na základě předběžného sledování pramenů a literatury k dějinám pražské piaristické koleje i vývoje knihovního fondu lze zatím konstatovat, že nejdůležitější specifika pražské piaristické knihovny se týkala především jejího historického vývoje.¹⁹ Šlo zejména o jakousi prehistorii pražské piaristické knihovny, která souvisela dlouholetými pokusy piaristů o založení jejich koleje v Praze.

Proto bychom mohli pokládat vlastně za prvního (jakéhosi čestného) knihovníka pražské piaristické knihovny již P. Aegidia Hechta a S. Ferdinando (*3. 2. 1664 Lipník n. B., †5. 10. 1726 Kroměříž). Tento piarista se v roce 1704 stal prvním superiorem tehdy nově vzniklé piaristické koleje v Benešově,²⁰ odkud byla v 1. polovině 18. století velmi intenzivně vedena další jednání o založení rezidence koleje piaristů v Praze. Nejednalo se pouze o využití fundace piaristického řádového provinciála P. Clementa Tenga a S. Philippo Nerio (*17. 11. 1648 Klagenfurt, †20. 1. 1705 Mikulov – provinciálem byl v letech 1703–1705) z roku 1705 na zakoupení domu ale později i pokus takový dům (hospic) postavit.²¹ V této záležitosti se angažoval také ještě jiný řádový provinciál P. Innocentius Brauhoffer a S. Clemente (*28. 9. 1660 Hustopeče, †28. 5. 1728 Mikulov – provinciálem byl v letech 1715–1718). Ten právě nejvíce spolupracoval s P. Aegidiem Hechtem a S. Ferdinando, který přešel ze zpovědnické služby u hraběte Františka Karla Přehořovského z Kvasejovic do téže funkce u hraběte Jana Josefa z Vrtby, nové vrchnosti panství Konopiště a tedy i města Benešova a v roce, 1718 se stal třetím rektorem piaristické koleje v Benešově.²² Při své kaplanské funkci byl P. Aegidius vlastně jakýmsi poradcem konopišťské vrchnosti a samozřejmě, že působení tohoto vzdělaného muže, autora několika náboženských spisů,²³ pověřili oba šlechtici vedením svých knihoven. V souvislosti s jeho snahami o založení piaristické koleje nebo rezidence v Praze projevil tito šlechtici určitou velkorysost a dovolili mu, aby si vybral v jejich knihovnách knihy do budoucí knihovny pražského založení.²⁴ Kdyby se zdárně dokončila myšlenka na založení hospice v Praze podle představ provinciála P. Innocence Brauhoffera a S. Clemente, který s P. Aegidiem Hechtem spolupracoval i autorsky na vydání některých jeho děl, stal by se asi P. Aegidius nejen prvním rektorem pražské piaristické koleje, ale i jejím knihovníkem.²⁵ To, že pražská piaristická knihovna byla k dispozici vlastně ihned po založení pražské piaristické koleje před zahájením výuky v listopadu 1752 byla asi také jakási posmrtná zásluha P. Aegidia Hechta a S. Ferdinando i jeho dalších významných pokračovatelů, zejména rektorů piaristické koleje v Benešově a některých šlechtických dárců.

Při zakládání piaristické koleje v Manhartovském domě v Celetné ulici v Praze se asi možná právě proto, že zde nemohli kvůli stísněnému prostoru založit zahradu, soustředili piaristé daleko více na další a vlastně i důležitější ze základních podmínek pro vybudování nových piaristických kolejí i škol, což bylo založení kolejní i školní knihovny, bez níž by byla činnost těchto institucí skutečně téměř nepředstavitelná. Bylo třeba zřídit jak profesorskou a kolejní knihovnu, jako základnu pro pedagogické i vědecké působení řeholních kleriků, tak i knihovnu pro žáky a studenty přizpůsobenou jednotlivým třídám výběrem příslušné četby a učebnic, s nimiž žáci a studenti pracovali, případně si je

i ve větším počtu ze školy mohli zapůjčit. Již podle obsahů prvních zde používaných knih bychom mohli usuzovat též na to, že na půdě svých škol poskytovali piaristé občas konzultace i k té látce, kterou zatím tehdy ještě nemohli veřejně vyučovat, a že počítali do budoucna s rozšířením výuky, což se jim do 25 let splnilo.²⁶ Podobně i z ostatních, zde již uvedených, knih můžeme usuzovat, že by piaristé možná opravdu rádi v Praze otevřeli nějaké vyšší učení filozofického nebo i praktického charakteru, jak to dokazují i pozdější snahy P. Gelasia Dobnera o zřízení tzv. „seminaria politica“, kolem poloviny 18. století, nového druhu vyššího učiliště pro studenty z nižších šlechtických a především z měšťanských vrstev.²⁷

Opomineme-li řadu piaristických příznivců z řad tehdejšího měšťanstva i šlechty, je známo, že největší zásluhu o založení pražské piaristické koleje, jejíž činnost se rozbíhala během letních a podzimních měsíců roku 1752 a vyvrcholila 22. 11. otevřením škol, měl piaristický osvícenec, prokurátor piaristické provincie Bohemia, jak se nazývala česko-moravsko-slezská piaristická provincie, později (od r. 1763) i rektor pražské piaristické koleje a od roku 1778 samostatně působící osvícenský historik a historiograf P. Gelasius Dobner a S. Catharina), pražský rodák, autor nejdůležitějších pasáží o založení a dalším chodu pražské piaristické koleje v její kronice.²⁸ Ten měl také asi největší zásluhy na vzniku pražské piaristické knihovny současně s novým založením a koupí Manhartovského domu v Celetné ulici a její připravenosti sloužit co nejdříve svému účelu již ve školním roce 1752/53, kdy poprvé začala piaristická výuka a zejména pak i od následujícího školního roku 1753/4, kdy se vyučovalo již v plném rozsahu tříd na elementární škole, a od školního roku 1754/5, kdy začala i výuka v nejnižších třídách gymnázia v rozsahu povoleném pro výuku na piaristických školách v Praze tehdejší panovnicí Marií Terezií. Z gymnaziální výuky se tehdy vyučovalo pouze v počátečním ročníku tzv. parvě neboli rudimentě, který byl často chápán jen jako jakási příprava k dalšímu latinskému vyučování v příštích dvou ročnících nižšího čtyřtřídního a následujících dvou třídách tzv. vyššího gymnázia, které studenti absolvovali většinou v Praze na jezuitských gymnáziích v Klementinu na Starém Městě, na Novém Městě nebo na Malé Straně, což se vlastně nezměnilo až do školního roku 1777/8.

Následujícího roku 1778/9, který byl prvním rokem výuky podle reforem panovnice Marie Terezie v Čechách, pak bylo v piaristické koleji otevřeno úplné vyšší gymnázium, které nahradilo i původní jezuitské novoměstské gymnázium, na němž se vyučovalo podle tehdejších nově upravených osnov. Úplná gymnaziální výuka byla k piaristům do Panské ulice přenesena, když se P. Gelasiu Dobnerovi nepodařilo získat původní budovu bývalého novoměstského jezuitského gymnázia na dnešním Karlově náměstí, která po jeho zrušení začala sloužit vojenským účelům. Samozřejmě zde existovala i normální škola, která

vznikla z původní elementární školy. Mnozí piaristé z pražské koleje působili také jako vychovatelé a kaplani v rodinách českých šlechticů, kteří často mívali v Praze své paláce a byli řádu příznivě nakloněni. Již tradičně tady hledali své preceptory rodiny hrabat Nosticů, Kolovratů, Černínů, Kinských a mnohých dalších významných šlechtických rodin a to občas i po reformách.

Během vývoje pražských piaristických škol se tedy vlastně mohla vyvíjet pouze základní škola, která i co do počtu žáků a studentů i co do množství tříd dosáhla celkem úctyhodné velikosti.²⁹ I když pražské piaristické školy byly vlastně neúplné, musila být vzhledem k jejich velikosti obsazována od roku 1754/5 i funkce ředitele, tzv. prefekta škol, kterou pro první 3 roky vykonával právě P. Gelasius Dobner a S. Catharina. Ten byl možná i prvním budovatelem pražské piaristické knihovny, který působil přímo v ní. Nevíme ovšem, zda to bylo ve formě knihovnické činnosti nebo i jinak, zda měl ještě případně i nějaké pomocníky z členů koleje a na jakých úsecích. Na to však můžeme pouze usuzovat z toho, že občas zmiňoval piaristickou knihovnu ve zprávách zaznamenaných v pamětnici pražské piaristické koleje, a možná i ze skutečnosti, že i jako rektor této piaristické koleje v letech 1763–1778, případně i v pozdějších úsecích svého života jako renomovaný vědec, byl knihovně příznivě nakloněn a zasahoval do jejích osudů většinou v její prospěch doplňováním o nové knihy apod.³⁰ Každopádně to byl právě Gelasius Dobner, kdo nám právě jako první zanechal a zapsal informace o pražských piaristických knihovnicích vůbec, avšak pocházely až z období jeho rektorátu.

Zpočátku, zejména ve druhé polovině roku 1752 a v roce 1753 se scházely v pražské piaristické koleji různé knižní a věcné dary od jejích příznivců i z jiných piaristických kolejí česko-moravsko-slezské piaristické provincie. Za touto iniciativou stál asi pravděpodobně první provinciál této provincie P. Paulus Widholtz a S. Ludovico (*10. 12. 1685 Mohelnice, †1753 Benešov, provinciálem byl od roku 1748, v česko-moravsko-slezské provincii 1751–1753). Např. dne 17. října 1752 dovezl z Benešova do Prahy P. Cyrillus Lipavský a S. Ludovico (21. 12. 1713 Mladá Boleslav, †11. 11. 1780 Kosmonosy), tehdejší kazatel benešovské piaristické koleje, do pražské piaristické koleje předem připravené obrazy a knihy v počtu asi 30 ks.³¹ Mezi nimi byly též knihy, které pro pražskou piaristickou kolej připravil za svého působení P. Aegidius Hecht a S. Ferdinando. V této době byly styky mezi kolejami v Praze a v Benešově obzvláště frekventované. Co z benešovské dodávky obrazů bylo použito v pražské piaristické koleji pro vybavení kaple sv. Josefa Kalasanského, která zde byla otevřena nově zřízena, ale dnes již nevíme. Jisté však je, že první bohoslužbu v nově otevřené kapli sloužil dne 20. 11. 1752 rektor benešovské piaristické koleje P. Joannes Nepomucenus Kauč a S. Vito (*26. 9. 1704 Litomyšl, †2. 2. 1768 Benešov). K tomuto datu byla v koleji zahájena pravidelná školní výuka.³²

Dalším zajímavým darem pro pražskou piaristickou knihovnu byl např i tzv. kolovratský dar z roku 1753. Ten byl asi i v určité souvislosti s další piaristickou kolejí, či spíše rezidencí v Rychnově nad Kněžnou založenou hrabětem Norbertem Kolovratem Libštejnským.³³ Dění kolem vzniku pražské piaristické koleje bylo rovněž pečlivě sledováno i v rychnovské koleji, jak to dokládají i záznamy ze zdejší piaristické kroniky z roku 1752. Ta se totiž ke konci roku zmiňuje nejen o hojnosti sněhu, která v tomto roce postihla Rychnov a okolí, ale i o založení pražské piaristické koleje. Ve zprávě vyzdvihuje autor, kterým mohl být asi nejspíše superior piaristické rezidence v Rychnově nad Kněžnou P. Laurentius Bystřický a S. Xysto (*30. 10. 1701 Pelhřimov, †23. 11. 1761 Příbor), o zásluhách tehdejšího piaristického provinciála P. Paula Widholtze a S. Ludovico na novém založení. Říká také, že na něj piaristé čekali 30 let. Zřejmě i sami piaristé tehdy zapomínali, že snahy o založení pražské koleje trvaly poněkud déle.³⁴ Rychnovský superior zde měl snad na mysli snahy benešovských piaristů zejména (rektora a vicerektora koleje) P. Aegidia Hechta a S. Ferdinando a P. Eugenia Sebastianiho z Častolovic a Matre Dei (*28. 2. 1681 Chrudim, †27. 3. 1762 Benešov, žáka matematika Athanasia Langer a později též rektora benešovské koleje) o zakoupení nebo vybudování domu pro kolej, rezidenci nebo hospic, které se ovšem nezdařily. Autor zprávy rovněž připomíná, že založení bylo schváleno reskriptem královny Marie Terezie. Již v roce 1752, kdy piaristická rezidence v Praze vznikla, přidali Kolovratové k jejímu počátečnímu jmění částkou 8 000 fl., kterou si piaristé nechali úředně potvrdit a polovinu uložili na úrok u hraběnky Mladotové ze Solopysk a druhou polovinu obdržel superior rychnovské piaristické rezidence P. Laurentius Bystřický a S. Xysto.³⁵ Kdo z Kolovratů Libštejnských tento dar věnoval piaristická kronika jmenovitě neuvádí,³⁶ ale piaristům jistě přišel vhod, i když pražská piaristická kolej byla vlastně první piaristickou kolejí v Čechách, u jejíhož zrodu aristokracie již neměla rozhodující slovo.³⁷

S finančním kolovratským darem možná souvisel asi též další, tentokrát knižní dar hrabat Kolovratů Libštejnských z roku 1753 pro nově vznikající knihovnu pražské piaristické koleje. Tento rok byl pro hraběcí rodinu obzvláště smutný, neboť dne 10. 5. 1753 zemřel hrabě František Karel II. Libštejnský z Kolovrat a byl 13. 5. pochován v kryptě piaristického kostela v Rychnově nad Kněžnou. Po otcově pohřbu odjel dne 21. 5. 1753 jeho dědic hrabě František Josef I. Libštejnský z Kolovrat do Prahy, kde se asi hodlal zdržovat častěji, než tomu bývalo dosud, případně zde i alespoň po nějakou dobu v roce žít se svou rodinou. Hrabě Kolovrat byl rovněž jediným nájemníkem, který zůstal bydlet v Manhartovském domě po příchodu piaristů do Celetné ulice. Bylo to dáno asi vzájemnou náklonností obou stran, takže po jejich odchodu v 5. 7. 1756 získali piaristé nové prostory pro výuku.³⁸ Dokonce se asi v této době předběžně uva-

žovalo i o rekonstrukci Manhartovského paláce, kde se piaristé začínali cítit těsně, ale nakonec byla dána přednost hledání nových prostor.³⁹

Není vyloučeno, že blízké sousedství a zakladatelská práva k rezidenci v Rychnově nad Kněžnou byla hlavním důvodem k daru od hraběte. Možná měl hrabě i další motiv např., že také začal hledat vychovatele pro svého syna Františka Josefa II. Libštejnského z Kolovrat, kterému bylo tenkrát asi okolo šesti let.⁴⁰ Ačkoliv stejně asi jako i dříve ostatní Kolovratové štědře podporoval ostatní církevní řády rozhodl se přidat nedávno Kolovraty penězi obdarovaným piaristům alespoň ještě nějaký, spíše drobnější knižní dar. Zda si piaristé mohli zvolit sami jeho tematiku, ovšem dnes již nevíme. Všechny dosud známé knihy z daru se totiž zabývaly právem, kterému se piaristé věnovali spíše v souvislosti se svými vyššími vnitřními řádovými studii. Kanonické právo se však u nich studovalo zpravidla až po filozofickém a teologickém kursu v koleji v Mikulově na Moravě. Z toho bychom mohli snad ještě i usuzovat, že piaristé se nechtěli spokojit v Praze pouze s provozováním nižších tříd elementární školy a gymnázia, jak se předpokládalo při povolení k založení jejich koleje v Praze. Dar tedy mohl vyjadřovat i určitý projev náklonnosti majitelů rychnovského panství k tomuto užitečnému vzdělávacímu řádu.

Kolovratský knižní dar, který mohl být podle mého soudu možná ještě o něco větší než asi desítka knih (avšak jak se zdá, byl monotematický), se stal dalším projevem přátelských vztahů mezi piaristickým řádem a hrabětem Františkem Josefem I. Libštejnským z Kolovrat. Na jeho základě můžeme usuzovat, že byl i dárcem peněz pro řád v roce 1752 a že mohl řád i žádat o vychovatele pro svého syna Františka Josefa II. právě také tehdy. Ze seznamu piaristických povinností se totiž dovídáme, že v roce 1754 někdo z hrabat Kolovratů, nejspíše snad Libštejnských, přivedl do svých služeb piaristu P. Ansberta Horneše a Matre Gratianum (*28. 6. 1721 Litomyšl, †31. 1. 1761 Litomyšl), který působil na kolovratském dvoře v Praze ve školních letech 1754/5 a 1755/6.⁴¹ Na další dva roky 1756/7 a 1757/8 ho pak ještě vystřídal P. Emmanuel Mikovec a S. Ferdinando (*14. 5. 1716 Petrohrad v Čechách, †23. 2. 1794 Mladá Boleslav). Podobné dary, avšak asi ještě menšího rozsahu, dostávala knihovna pražských piaristů spíše od svých dalších příznivců. Vzhledem k tomu, že piaristé se snažili vlastnické poznámky z knih často odstraňovat, bude možno jejich historii jen těžko vystopovat.

Největší zodpovědnost za správné fungování kolejní knihovny měl, podobně jako za chod veškerých dalších složek koleje, nesl vždy rektor. Ten určoval také z hlediska své kompetence knihovníky a nechával, pokud bylo třeba vést zápis menších povinností, a schvalovat je i řádovým provinciálem. Prvním rektorem nově zřízeného pražského piaristického domu se stal P. Gregorius Beutel

ab Angelis (*3. 9. 1716 Slezsko – Malé Mořice, †18. 8. 1774 Mikulov). Byl vynikajícím teologem. Často teologii vyučoval. Ke konci života napsal i několik děl o dogmatické teologii. Jako filolog se např. věnoval staré řečtině, takže měl asi ke knihovně dosti vřelý vztah. Nejspíše nechal v doplňování a dalším vedení knihovny jistou volnost jejímu zakladateli P. Gelesiovi Dobnerovi a S. Catharina, který ho vlastně zastoupil, asi spíše až později, i v další povinnosti – sepisování počátků pražské kolejní piaristické kroniky.⁴² O jeho nástupci P. Zashariáši Schubertovi a S. Elisabetha (*16. 12. 1701 Budišov n. Budišovkou, †15. 7. 1780 Stará Voda) dokonce víme, že měl z dřívějších let knihovnické zkušenosti z působení v biskupské knihovně olomouckého biskupa v Kroměříži, kde pravidelně vykonávali během 18. století funkci knihovníků piaristé.⁴³ Byl také dosti zkušeným teologem.⁴⁴ Právě v Praze dokončoval jedno ze svých teologických děl.⁴⁵ Po roce 1762 se stal prvním viceprovinciálem nově utvořené rýnsko-švábské piaristické viceorovincie. V roce 1760 nastoupil po změně provinciála v piaristické koleji v Praze nový rektor P. Alexius Gabalovský a S. Josepho (*1702 Litomyšl, †19. 11. 1775 Benešov). Také ten byl autorem několika historických a teologických děl určených především studentům gymnázií, z nichž některá byla vydána v Praze krátce před jeho příchodem.⁴⁶ Vzhledem k tomu, že je o něm známo, že podporoval zájem mládeže o studium, měla knihovna asi i v rektorovi Gabalovském horlivého zastánce.

Nejvíce se z rektorů pražské piaristické koleje o její knihovnu zasloužil významný pražský piarista P. Gelasius Dobner a S. Catharina, který se zřejmě nejčastěji v letech 1752 až 1765 také velice systematicky staral o její budování a navázal tak pravděpodobně na svoji předcházející činnost knihovníka.⁴⁷ Ten ji také v době svého rektorátu v této piaristické koleji, o jehož získání několik let pilně usiloval, v letech 1763–1778 a krátce po něm obohatil ještě o některé knihy, jež byly původně majetkem jezuitského řádu.⁴⁸ Knihy můžeme poznat někdy podle vlastnických přípisů, které však bývají občas místy vyškrábány nebo vystřiženy, jindy i podle charakteristického nátěru hřbetů knih bílou barvou. Jsou mezi nimi díla z humanitních i z přírodních věd, zejména pak různé poetiky z barokního období, což ukazuje, že piaristé ještě občas tyto poznatky rádi využívali při výuce na sklonku 18. století. Tyto nové piaristické přírůstky souvisely pravděpodobně s výprodejem duplikátů z knihovny pražských jezuitů, případně i ze svozů z dalších jezuitských kolejí zrušených v Čechách roku 1773 a s budováním sjednocené univerzitní knihovny hrabětem Františkem Ferdinandem Kinským z Vchynic a Tetova (1739–1805), generálem a vojenským pedagogem, v pražském Klementinu, o němž byl Gelasius Dobner, který náležel k tehdejším předním vědcům, jistě dobře informován.⁴⁹

Knihovna se tedy stěhovala se svou kolejí po Praze. Nejdříve byla v Celetné ulici (č. 14) v tzv. Manhartovském domě, který byl znám v kulturní historii bo-

hatou divadelní tradicí. Zde se však piaristé necítili zcela pohodlně, a proto se pustili v roce 1760, když získali příslušné pozemky s troskami domů, do stavby nové piaristické koleje na rohu dnešních ulic Na příkopě a Panské (Praha 1). Nová budova koleje a škol byla v domě „U černého kocoura“ a škol v domě „U tří lip“ bez kostela sv. Kříže, který zde vznikl později. Tehdy se používala kaple blahoslaveného (zhruba po roce svatého) Josefa Kalasanského. Ta byla dostavěna v roce 1766 a slavnostně otevřena ke dni 1. 11. téhož roku. Piaristé se sem přestěhovali. Své místo zde získala i jejich knihovna v dnešním domě č. p. 892/II v Panské ulici, která se i tehdy dále rozrůstala. Rektor koleje, ostatní piaristé a později i noví rektori se o ní náležitě starali. V sedmdesátých letech 18. století prošla knihovni místnost koleje, pod níž se nacházel pravděpodobně refektář,⁵⁰ několika úpravami. V roce 1774 zde byla položena nová dlažba a v roce 1778 došlo k vymalování knihovny.⁵¹

Nejednalo se ovšem o pouhé vymalování, ale o výtvarnou výzdobu. Provedl ji tehdy osvědčený malíř knihovních interiérů Josef Hager (*1726 Přísečnice, †12. 10. 1781 Praha), který byl značně ovlivněn jezuitským barokním malířem a architektem Andreem Pozzou ze 17. století. Knihovni iluzivní malba znázorňuje významné členy piaristického řádu, z nichž můžeme spolehlivě identifikovat pouze zakladatele piaristického řádu sv. Josefa Kalasanského a Matre Dei (1557–1648), který drží v ruce stanovy piaristického řádu, avšak ostatní piaristé, kteří rovněž drží v ruce určité atributy své činnosti v řádu, mohou pro nás být zatím pouze záhadou. V jednotlivých rozích jsou také zobrazeni andělci s globy a dalšími symboly různých věd a iluzivní pokračování knihovních regálů až do jakési kupole. Knihy byly uloženy ve velkých dřevěných skříňových regálech z mořeného dřeva s prohýbanými římsami a rokajemi, které se rovněž zachovaly, stejně jako přístupové dvoukřídlé dveře s rokají zdobenou kartuší v nadpraží se zajímavým dobovým dřevořezem andělka, který půjčuje v knihovně Geniovy knihy. Piaristé třídili své knihy většinou podle tehdejších vědních oborů. Lze předpokládat, že začátek uložení (tedy signatura A) se mohl nacházet v regále pod vyobrazením sv. Josefa Kalasanského s řádovými stanovami. V současné době slouží prostor jako aula školy.⁵²

Jako rektor pražské piaristické koleje zapisoval P. Gelasius Dobner a S. Katharina nejen dějiny pražské piaristické koleje, ale také i funkce jednotlivých jejích členů – nejdříve ty nejdůležitější a od roku 1765/6 i ty ostatní. Knihovníkem pražské piaristické koleje, kterého tehdy jako prvního rektor koleje G. Dobner pro tuto povinnost zapsal ve školním roce 1765/6 byl P. Joannes Chrysostomus Tomášek a S. Thoma (*10.12. 1733 Svitavy, †18.10. 1814 Lipník nad Bečvou). Jeho středoškolská studia můžeme předpokládat na piaristickém gymnáziu v Litomyšli, kam z tohoto moravského města docházela již od 17. století celá řada studentů.⁵³ Do piaristického řádu vstoupil v Lipníku nad

Bečvou 21. 10. 1754 a o dva roky později (9. 9. 1756) zde složil řádové sliby. V lipnickém noviciátu spolu s ostatními novici určenými pro učitelskou dráhu pomáhal v prvním ročníku učiteli legendy a scribendy (1. a 2. třídy základní školy) a ve druhém studijním roce pomáhal učit ve třídách nižšího gymnázia.⁵⁴ Z Lipníku odešel do Staré Vody u Libavé, kde ve školním roce 1756/7 studoval ve filologickém přípravném kursu u piaristického profesora P. Andreama Corsina Matouška a S. Floro (*8. 4. 1718 Mladá Boleslav, †13. 11. 1758 Kroměříž).⁵⁵ Zajímavý pro Tomáška byl nesporně školní rok 1757/8. Tehdy se poprvé ocitl v piaristické koleji v Praze. Na školách působil jako učitel nižší aritmetiky.⁵⁶ Velikost školy i význam matematické výuky a praktického vyučování vůbec v tomto ústavu to byly hlavní podněty, které zapůsobily na adepta piaristické výuky u něhož se právě začalo rozvíjet poměrně rychle matematické nadání, takže si činnost matematika asi nejspíše právě tady celoživotně zamiloval. Projevilo se to hned v následujících dvou školních letech (1758/9 a 1759/60), kdy odešel studovat teologii do piaristické koleje v Mikulově na Moravě, která byla střediskem česko-moravsko-slezské piaristické provincie a patřila k největším na našem území. Zpravidla zde bylo tehdy nevíce piaristů u nás vůbec. Po dobu těchto studií zároveň vyučoval nižší i vyšší aritmetice. Ve druhém roce teologických studií u profesora P. Gilberta Burgraffa a S. Leopolda (*18. 8. 1720 České Budějovice, †24. 12. 1778 Litomyšl)⁵⁷ studoval dokonce podle záznamů vedle teologie ještě též geometrii. Ve školním roce 1760/61 se vrátil mladý řádový klerik po kněžském svěcení, které přijal od biskupa ve Vídni opět na rok do Prahy.

V Praze pak vydržel působit P. Joannes Chrysostomus Tomášek a S. Thoma celkem sedm let – do školního roku 1766/7. Nejdříve tu (ve školních letech 1760/61 až 1762/3) vyučoval vyšší aritmetiku a zároveň se zaměřoval i na geometrii. Ve školním roce 1763/4 vzal na sebe ještě povinnosti revizora účtů koleje. Touto funkcí bývali učitelé nebo profesori matematiky, případně filozofie, pověřováni poměrně dosti často. Velmi zajímavý pro nadějného matematika byl i školní rok 1764/5. Tehdy se totiž P. Joannes Chrysostomus Tomášek, titulovaný v pramenech již jako profesor aritmetiky, ujal v Praze a vlastně v celé piaristické provincii poprvé výuky nového předmětu na vysokoškolské úrovni tzv. podvojného účetnictví – latinsky *scripturae doppiae*. Jeho výuku nařídila pro státní úředníky habsburské monarchie dokonce samotná panovnice Marie Terezie.⁵⁸ Jako další funkci zastával ještě povinnosti prefekta (ředitele) škol. V následujícím roce 1765/6 však již P. Tomášek vyučoval znovu vyšší aritmetiku a staral se o kontrolu účtů. Výuku podvojného účetnictví převzal P. Theodosius Pávek a S. Joanne Baptista (*13. 12. 1733 Tovačov, †8. 11. 1792 Lipník nad Bečvou).⁵⁹

Od kdy zastával P. Joannes Chrysostomus Tomášek a S. Thoma funkci knihovníka v pražské piaristické koleji nelze určit přesně. V roce 1765/6 začal sice rektor koleje menší povinnosti zapisovat, ale ty pochopitelně existovaly už před tím. Není tedy vyloučeno, že P. Tomášek spravoval knihovnu o rok nebo o dva roky dříve. Záleželo možná i na tom, zda tato menší funkce náležela k některé větší povinnosti. Kromě toho měl v roce 1765/6 P. Tomášek ještě jednu menší povinnost – postarat se o hosty, kteří tehdy procházeli Prahou a přáli si přenocovat v koleji. Zdá se ovšem, že mu tato funkce mohla být přidělena, když se mu uvolnilo od vedení škol a výuky podvojného účetnictví. Tomáškův význam pro vývoj piaristické knihovny pražské koleje spočíval asi při pomoci rozšířit díla v knihovně o matematicky a prakticky zaměřené učebnice. Ačkoliv v tomto směru jistě knihovnu nezanedbával ani P. Gelasius Dobner P. Joannes Chrysostomus Tomášek mohl některé jeho záměry podpořit, pokud je s ním konzultoval.

Následující školní rok 1766/7 strávil P. Joannes Chrysostomus Tomášek v nové piaristické koleji v Českých Budějovicích, která byla založena teprve až v roce 1763.⁶⁰ Rovněž zde se věnoval výuce aritmetiky a matematiky. Řídil tu ještě zdejší církevní obřady. Podobně působil ve školním roce 1767/8 v Kroměříži, kde kromě výuky aritmetiky kázal v kostele sv. Mořice. Katechetou byl také 1768/9 v Mikulově, kde však působil především jako profesor aritmetiky a podvojného účetnictví. V těchto funkcích tady setrval ještě následující dva školní roky. V letech 1771–1772 pak působil po jeden školní rok v Praze jako profesor aritmetiky a podvojného účetnictví a staral se o hosty. Dále pak vyučoval aritmetiku a podvojný účetnictví v piaristické koleji v Mikulově, kde až do konce školního roku 1778 zabýval výukou aritmetiky a podvojného účetnictví. Odtud odešel na podzim 1778 do piaristické koleje v Bílé Vodě, kde se věnoval vedení semináře a rovněž kazatelským povinnostem. Dá se říci, že se celý život zabýval dosti hluboce a fundovaně matematikou i její praktickou výukou a později v tomto oboru sepsal dokonce i spis „Methodische Rechenkunst oder ordentlicher Lehrvortrag gut und kurz rechnen...“, který byl vydán roku 1791 v Brně.

V následujícím školním roce 1767/8, kdy se piaristé přestěhovali do nové budovy na rohu ulic Na Příkopěch a Panské na Novém Městě, přešla knihovnická funkce na P. Tobiáše Borového a S. Raphaela (*4. 5. 1730 Brno, †31. 3. 1807 Kroměříž). Ten přijal řádové roucho 23. 3. 1749 a řeholní sliby složil 10. 10. 1750 v Lipníku nad Bečvou. Jeho první učitelskou stací byla piaristická kolej v Příboře, kde vyučoval v aritmetice (pravděpodobně spojené major i minor) a vedl 2. oratoř.⁶¹ Podobně působil v letech 1751/2 a 1752/3 v koleji v Bílé Vodě, kde studoval filologický kurs. Filosofická a teologická studia absolvoval P. Tobias Borový v letech 1752–1756 v Litomyšli, kde při tom střídavě vyučoval v legendě nebo ve skribendě, případně vedl 2. oratoř. Ve školním roce 1756/7 odešel vyu-

čovat do prvních nejnižších tříd piaristického gymnázia v Rychnově nad Kněžnou.⁶² Odtud odešel do Prahy, kde na piaristických školách vyučoval po dva roky latinské třídy, které zde ovšem tehdy tvořila vlastně jen principie. Na podzim roku 1759 odešel do piaristické koleje v Lipníku nad Bečvou, kde po dva roky působil jako učitel v principii a v syntaxi a zkoušel studenty gymnázia. V principii a v syntaxi vyučoval také i při svém opětovném působení v Rychnově nad Kněžnou, kde kromě toho až do roku 1764 vedl i první oratoř. Z Rychnova odešel na podzim 1764 znovu do Prahy, kde ve školním roce 1764/65 vyučoval vyšší aritmetiku. V následujícím školním roce 1765/6 kromě výuky nižší aritmetiky zastával ještě funkci pomocníka prokurátora piaristické provincie.⁶³ Byl též tajemníkem koleje, zástupcem prefekta škol a pečoval o seřizování hodin. V roce přestěhování do nové koleje (1766/7) vyučoval P. Borový jako profesor vyšší aritmetiku, byl pomocníkem prokurátora provincie a revizorem účtů. Z menších povinností pak zastával ještě funkce sekretáře koleje, prefekta knihovny, zástupce prefekta škol a seřizovače hodin. Podobné povinnosti plnil i v následujícím školním roce. Ve školním roce 1768/9 působil ještě v pražské piaristické koleji asi zcela ve stejných funkcích. Každopádně vyučoval tehdy aritmetiku a rovněž je doloženo, že působil v piaristické knihovně, avšak ubyly mu povinnosti sekretáře školy, zástupce prefekta a pomocníka prokurátora.

Na podzim roku 1769 odešel do Kroměříže a do Prahy se již do roku 1780 nevrátil. V Kroměříži vyučoval celkem po tři školní roky (1769/70, 1770/71 a 1771/72) podvojně účetnictví a interní studenty z řad kleriků matematiku, ze které je rovněž zkoušel. Zastával též funkci revizora účtů. Podobné povinnosti plnil pak po tři roky v piaristické koleji v Litomyšli, kam odešel na podzim 1772 a ve školním roce 1775/6 ve Slaném, kde se tehdy studovala matematika a filozofie v rámci povinného řádového vzdělávání řeholních kleriků. Ve školním roce 1776/7 a 1777/8 působil v koleji v Bílé Vodě, kde řídil církevní obřady a učil zdejší kleriky – studenty filozofie matematice, z níž je i zkoušel. V roce 1778 se stal vicerektorem ve Staré Vodě u Libavé, kde v pořádání kurzů matematiky pro kleriky piaristického řádu pokračoval i nadále.

V roce 1770 (školní rok 1769/70) měla však již knihovna jiného správce. Byl jím P. Remigius Torquatus Hlavsa a S. Antonio (*22. 11. 1729 Vrané n. Vltavou, †27. 4. 1794 Mladá Boleslav), který byl v tomto školním roce ředitelem (prefektem) pražských novoměstských piaristických škol, zkoušejícím studentů nově zavedeného předmětu podvojně účetnictví, rozhodčím sporných případů, revizorem účtů a mohl, podobně jako většina výše postavených řeholníků, zpovídat ostatní členy koleje.⁶⁴ Zda pozdější P. Remigius vlastním jménem Jan Hlavsa navštěvoval některé z jezuitských gymnázií v Praze nebo některou piaristickou školu v její blízkosti, např. asi piaristické gymnázium v Benešově dnes asi již zjistíme těžko.⁶⁵ Do piaristického řádu vstoupil

10. 10. 1746 v Lipníku nad Bečvou kde přesně o dva roky později složil i řádové sliby. Své pedagogické začátky prožil ve školním roce 1748/9, kdy vyučoval v legendě piaristické koleje v Kosmonosech u Mladé Boleslavi. Vedl zde ještě druhou oratoř. Na podzim roku 1749 odešel do Litomyšle, kde se v následujících dvou letech věnoval studiu filozofie u piaristického profesora P. Gregoria Beutela ab Angelis, který se stal, jak víme, později prvním rektorem pražské piaristické koleje. Kromě studia zde vypomáhal mladý klerik při organizaci slavnostních obřadů. 1751/2 učil klerik Remigius v parvě na piaristickém gymnáziu v Kroměříži. Ve školním roce 1752/3 se setkáváme s mladým P. Remigiem Torquatem Hlavsou a S. Antonio, který obdržel poměrně brzy kněžská svěcení, nejspíše ve Vídni, jako se studentem teologie v Mikulově, který tam zároveň vyučoval v parvě a vedl druhou oratoř. Sejně funkce zastával i v následujícím roce, avšak místo profesora, kterým byl zdejší vicerektor P. Cornelius Horneš a S. Carolo, nám již známý vychovatel a autor filozofického a teologického spisu, ho začal vyučovat P. Hermanus Myslíkovský a S. Placido (*25. 4. 1718 Jirny, †22. 9. 1758 Mikulov), který byl též vynikajícím teologem. Po teologických studiích se odstěhoval na školní rok 1754/5 do Benešova, kde vyučoval v principii a v parvě a vedl 1. oratoř. O ročníky výše (gramatika a syntax) začal učit ve školním roce 1755/6 v Příboře a později i v Litomyšli. Gymnaziální profesury v rétorice a v parvě se dočkal 1757/8 v Bruntále a v letech 1758/9 a 1759/60 působil ve stejných funkcích v Benešově a v Kosmonosech. Odtud přišel poprvé do Prahy, kde ve školním roce 1760/61 působil jako prefekt škol. Pak odešel na rok do Strážnice jako instruktor noviců druhého ročníku. Ti zde byli umístěni výjimečně a P. Hlavsa jim vykládal základy látky humanitního vzdělání. Na podzim roku 1762 se však P. Remigius Hlavsa vrátil do Prahy znovu, tentokrát na delší dobu.

Ve školním roce 1762/3 zastával P. Remigius Torquatus funkci prefekta škol, vedoucího kleriků v humanitním vzdělávání, duchovního a revizora účtů. V následujícím roce (1763/4) přibral ještě funkci konzultanta domu (koleje). V roce 1764/5 odešel jako člen pražské piaristické koleje do služeb hraběte z Kolovrat. U těchto hrabat pracoval P. Remigius Hlavsa až do školního roku 1768/9. Ve školním roce 1769/70 byl, jak již víme, prefektem škol a knihovníkem. P. Remigius setrval přímo v pražské piaristické koleji ještě i v dalších letech. Náplň jeho působení se však ve školním roce 1770/71 podstatně změnila. Všechny větší povinnosti z minulého školního roku. Řízení škol, zkoušení podvojného účetnictví, rozhodování ve sporných záležitostech i revidování účtů mu sice zůstaly, ale přibylo mu daleko důležitější poslání – vyučování teologie. Jednalo se vlastně o řádové vysokoškolské vzdělávání, které se tehdy v Praze v piaristické koleji objevilo poprvé.⁶⁶ Z drobnějších povinností mu bylo přiděleno opravování biblických čtení při shromážděních piaristů u stolu např. před

společnou večeří apod. Funkci knihovníka již na tento školní rok předal svému mladšímu kolegovi P. Adauktovi Voigtovi a S. Germano. P. Remigius odešel na podzim 1771 do Mikulova. Za dva roky se však vrátil zpět a stal se vychovatelem mladého hraběte z Bolzy. V této funkci zde působil do školního roku 1778/9. P. Remigius Torquatus Hlavsa a S. Antonio se vrátil do Prahy ještě na sklonku života, kdy byl v letech 1785–1792 rektorem pražské piaristické koleje a administrátorem na piaristickém statku v Předboři, který se nacházel zhruba 20 km jižně od Prahy.

P. Adactus Josephus Calasanctius a S. Germano, vlastním jménem František Mikuláš Voigt (*14. 5. 1733 Horní Litvínov, †18. 10. 1787 Mikulov) přišel do pražské piaristické koleje v roce 1771. Jeho otec byl soukenickým dělníkem a v rodině se mluvilo německy. Po absolvování elementárního vzdělání v místě rodiště odešel František Mikuláš do Slaného, kde studoval nižší třídy piaristického gymnázia (pravděpodobně parvu, principii, grammatiku a syntax) a naučil se zde kromě dobrých základů latiny též i slušně česky. Poslední dva ročníky gymnázia (poetiku a rétoriku) studoval na jezuitském gymnáziu v Chomutově. Za studií se projevil u mladíka nadání k vědecké práci a dalšímu vyššímu studiu. Vybíral si tedy, zda bude studovat v piaristickém nebo jezuitském řádu (což chtěl prý spíše jeho otec). Nakonec přijal dne 16. 10. 1747 piaristické řádové roucho a po absolvování dvouletého noviciátu v Lipníku nad Bečvou a ve Staré Vodě se stal řádovým klerikem dne 15. 6. 1749 v Lipníku nad Bečvou. Jeho celé řádové jméno znělo Adactus Josephus Calasanctius a S. Germano.

První jeho učitelskou štací byla ve školním roce 1749/50 Kroměříž, kde vyučoval na základní škole legendu. Ve školním roce 1750/51 a 1751/2 se s ním můžeme setkat v piaristické koleji v Litomyšli, kde studoval filozofii (logiku a fyziku) na tehdy veřejném filozofickém učilišti několik let před jeho uzavřením. Jeho učitelem zde byl významný slezský piarista, teologický spisovatel P. Gregorius Beutel ab Angelis. Studijní přestávku si udělal mladý adept věd ve školním roce 1752/3, kdy vyučoval ve Slaném v parvě a v principii a byl katechetou. Zde měl asi dost velký přístup k informacím o vzniku a otevření piaristické koleje v Praze.⁶⁷ Odtud odešel na 3 roky studovat kanonické právo a teologii do Mikulova. Zpočátku učil v legendě a vedl 3. oratoř, ale pak byl zcela uvolněn pro studium. Teologii zde vyučoval P. Myslíkovský a S. Placido. Rektorem Mikulovské koleje a examinátorem zdejších studentů byl tehdy vynikající vědec (teolog a filolog) P. Guido Nicht ab Angelis (* 17. 12. 1709 Ošice, †13. 2. 1789 Mikulov), jehož příklad měl asi na mladého klerika pozitivní vliv.⁶⁸ Z Mikulova pak odešel Voigt studovat ještě na jeden rok (1756/7) teologii do Litomyšle, kde ho učil P. Gilbertus Burgraff a S. Leopoldo.

V této době již vyučoval v gymnaziálních třídách piaristických škol, kde byl tehdy kladen především důraz na zvládnutí latiny. Získal asi též kněžská svěcení. V roce 1758 byl poslán do nově založeného piaristického domu v Kirchenberku v Bádensku, kde proslul jako kazatel. Především byl oceňován též jeho vstřícný postoj k jiným náboženstvím. Při svém zdejším tříletém působení se horlivě věnoval studiu věd. Ve školních letech 1761/2 až 1765/6 působil P. Adauctus Josephus Calasanctius a S. Geramano na piaristickém gymnáziu v Ostrově u Karlových Varů jako profesor poetiky a rétoriky a případně ještě jako řešitel případů, examinátor studentů či předseda náboženského bratrstva. V roce 1766/7 až 1768/9 působil jako instruktor filologického kursu pro kleriky ve Slaném. Vedle toho býval i zkoušejícím studentů, rozhodčím případů a revizorem účtů. Zde začal psát svá první vědecká díla především z matematiky a z klasické filologie. Zde si povšiml jeho nadání k vědecké práci i rektor pražské piaristické koleje P. Gelasius Dobner a S. Catharina. Pozornost upoutalo především jeho primiční kázání, které Voigt pronesl v kapli sv. Josefa Kalasanského u piaristů v Praze v roce 1768.⁶⁹ Ze Slaného pak přešel P. Adauktus do Kosmonos, kde vedl ve školním roce 1769/70 filosofická studia, vyučoval matematice a zkoušel studenty. Nakonec byl povolán do pražské piaristické koleje, jak se zdá asi z podnětu jejího rektora P. Gelasia Dobnera, který oceňoval především Voigtovy historické znalosti.

P. Adauctus Josephus Calasanctius a S. Geramano přišel do pražské piaristické koleje na podzim v roce 1770. Ve školním roce 1770/71 měl podobné pracovní zaměření jako P. Remigius. Zkoušel studenty teologie a podvojného účetnictví, rozhodoval ve sporných záležitostech a zpovídal. Rektor nového člena pražské piaristické koleje zřejmě tolik nezatěžoval, protože mu chtěl dát možnost, aby se v Praze více věnoval svým vědeckým (zejména historickým a literárním) zájmům, jimiž byl nově příchozí klerik znám. Proto mu byla rovněž jako doplňková povinnost svěřena i funkce knihovníka, především proto, aby se s touto knihovnou mohl důkladně seznámit. Jeho menší zaneprázdnění a studium v knihovně bylo asi míněno i jako příprava na další důležité úkoly, které mu rektor Dobner jako člověku s podobným zaměřením, jako měl i on, chtěl svěřit.

Ve školním roce 1771/2 zastával již P. Adaukt Voigt a S. Germano funkci vicerektora pražské piaristické koleje – tedy P. Gelasia Dobnera zastupoval. Stal se rovněž jeho nejužším poradcem a tajemníkem. K jeho povinnostem náleželo také zkoušení studentů a dozor nad kompetencemi jednotlivých řeholníků. Z menších povinností mu sice odpadla správa knihovny, jíž se ovšem z titulu funkce vicerektora asi musil také ještě občas zabývat, ale stal se korektorem biblických čtení při shromážděních piaristů u stolu. V Praze se Voigt zřejmě kvůli dobrým vztahům s Dobnerem i činnosti ve vědeckých osvícenských kru-

zích zdržel poněkud déle až do roku 1776. Ve školních letech 1772/3 až 1775/6 zastával v pražské piaristické novoměstské koleji funkci vicerektora a další větší i menší povinnosti podobné těm ze školního roku 1771/2. Do podobných funkcí byl jmenován i na školní rok 1776/7, ale dne 7. listopadu 1776 odešel jako profesor historie na univerzitu ve Vídni.

Voigt byl poněkud více specializován než např. jeho starší kolega a pražský nadřízený P. Gelasius Dobner a S. Catharina a věnoval se především numizmatice, čímž byl znám velmi v tehdejších odborných kruzích. To také asi přispělo k jeho jmenování profesorem historie na univerzitě ve Vídni. Při své profesorské činnosti bydlil ve vídeňské piaristické koleji, kam se přestěhoval v roce 1776. Od roku 1777 byl i kustodem vídeňské univerzitní knihovny a císařské sbírky mincí. Zde se věnoval především sepisování obsáhlých numizmatických spisů. Politicky se zde asi výrazněji neprojevoval až do roku 1782, kdy přes veškeré své tolerantní a osvícenské postoje vyjádřil nesouhlas s náboženskou politikou císaře Josefa II. Projevilo se to při návštěvě papeže Pia IV. ve Vídni 1782, který sem tehdy bezúspěšně přijel vyjednávat s Josefem II. v otázce státní církve. Voigt se tehdy domohl audience u papeže, jemuž políbil nohy a vyprosil si u něho požehnání pro sebe a svého přítele a učitele G. Dobnera. V roce 1783 byl přeložen z Vídně, kde skončilo jeho vysokoškolské vyučování, do Mikulova, který byl střediskem česko-moravsko-slezské piaristické řádové provincie, a kde mohl Voigt studovat v největší zaalpské piaristické knihovně té doby vůbec. Zde se ještě několik let věnoval vědecké činnosti, až do své smrti 18. 10. 1787, které želel především Gelasius Dobner, ale i další významný historik té doby František Martin Pelcl (*11. 11. 1734 Rychnov nad Kněžnou, †24. 2. 1801 Praha), pozdější první profesor českého jazyka a literatury na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze, osvícenec, který vždy patřil k jeho nejbližším spolupracovníkům.⁷⁰

Přes Voigtovo numizmatické zaměření, matematické, filologické i filozofické náběhy (ty vlastně v piaristické vědě této doby vytěsnila historiografie a historie) je možné konstatovat, že Mikuláš Adaukt Voigt byl historikem kulturním. Ukazuje to vlastně pozoruhodný rozsah jeho díla, z něhož připomínám zejména ty části, které nezůstaly jako rukopisy v archivu, ale vyšly tiskem. K připomenutí slavné literární minulosti i k povznesení tehdejší české společnosti mělo sloužit především dílo, jež obsahovalo životopisné podobizny českých vědců a umělců *Effigies virorum eruditorum atque artificum Bohemiae et Moraviae* (1773–1774), které vydával ještě s dalšími osvícenci Ignácem Bornem a F. M. Pelclem, k němž vycházela i současně paralela v německém překladu. Kulturněhistorické zájmy Mikuláše Adaukta Voigta se projevily v příspěvcích ke starší latinské i české literatuře vydávaných v *Acta literaria Bohemiae et Moraviae* I., II. (1774–1783), což byl vlastně jakýsi pokus o první literárněhistorický sborník. Při psaní do

něho používal Voigt různé metody historické kritiky a vycházel i z bádání v pramenech. Tím, že se Voigt hlásil k českému kulturnímu dědictví, ukazoval, že dějiny vlasti jsou páteří národního vědomí, a do jisté míry demonstroval svůj politický postoj v období tuhé centralizace. Hlavní Voigtova práce *Beschreibung der bisher bekannten böhmischen Mützen (1771–1787)* dala základ české vědecké numizmatice. Za svého vídeňského působení napsal spis o mincích a medailích Marie Terezie a v Mikulově o mincích z doby kardinála Františka z Ditrichštejna, který sem v roce 1631 piaristy uvedl. Mikuláš Aduact Voigt, ačkoliv vyšel původně z německého prostředí, se podílel na propagaci a rozvoji vědy v Čechách, a tím se stal vlastně předobrazem českých národních buditelů. K rozvoji vědy v Čechách napomohl zejména i svým členstvím v České společnosti nauk a především z velké části také svými zakladatelskými numizmatickými pracemi a výzkumy.⁷¹

Vědecké a spisovatelské dílo stejně jako vlastní působení P. Aduacta Josepha Calasanctia Voigta a S. Geramano bylo rozsáhlé a není účelem této studie podat zde soupis tohoto díla natož pak kritické hodnocení, kterému již ve starší české historické literatuře byla věnována pozornost několika autory. Ani není možné zde zveřejnit bibliografický přehled. To vše je totiž již nad rámec našeho tématu. Zobrazovalo by to Voigtovo dílo a nikoliv jeho činnost jako knihovníka. Je ovšem pravděpodobné, že Voigt podobně jako např. P. Gelasius Dobner si některé z knih z knihovny občas zajistil jako trvalé zápůjčky pro bádání a při svém odchodu z koleje je asi zase vrátil. Vzhledem k tomu, že se seznam takovýchto výpůjček pro pražskou piaristickou knihovnu nedochoval, může se stát po uspořádání knihovny pro tato zjištění užitečným vodítkem analýza vlastnických záznamů v jednotlivých knihách, kterých je zde poměrně dosti a kterou nebude možné při budoucí práci s tímto fondem podceňovat.⁷²

Po P. Adauktovi Voigtovi povoláném do funkce vicerektora bylo přiděleno spravování pražské piaristické knihovny ve školním roce 1772/3 dalšímu významnému piaristovi P. Leopoldu Schwambergerovi a S. Venceslao (*23. 11. 1733 Praha, †29. 3. 1782 Lipník n. Bečvou), který se soustavněji zabýval biografií a mohl by být tedy též do jisté míry řazen mezi dobneriány. Po raném dětství, o němž zatím nemáme žádné informace, které prožíval pravděpodobně v Praze, kde mohl získat i základní a částečně i gymnaziální vzdělání, zakončil mladý Jakub Václav Klement Schwamberger svá gymnaziální studia na piaristickém gymnáziu v Benešově u Prahy v roce 1751. Zda rétoriku již jen opakoval, nebo zda studoval ještě v aritmetické třídě v současné době již nepůjde asi určit přesně, podobně nelze zjistit, zda v Benešově studoval pouze jeden rok nebo déle. Z klasifikačních seznamů této školy, tzv. liber calculorum, se můžeme dozvědět, že studoval s výborným prospěchem. Jeho profesor P. Medardus Klobasa a S. Ludovico (*7. 8. 1718 Choceň, †1. 12. 1768 Praha) o něm do kni-

hy uvedl charakteristiku houževnatého, ale zároveň citlivého studenta. Připsal ještě, že se student stal piaristou.⁷³ Do řádu vstoupil Schwamberger podle pramenů v roce 1750 (15. 10.), což ukazuje na jistou nesrovnalost, na jejímž základě nelze považovat data z benešovské Liber calculorum za zcela spolehlivá. Jisté je, že Schwamberger ve školním roce 1750/51 byl již novicem v piaristickém noviciátu v Lipníku nad Bečvou. Studenti prvního ročníku zde pomáhali tehdy při vyučování v první třídě základní školy – v legendě. V následujícím školním roce zůstal F. Lepold a S. Venceslao, takové řádové jméno Jakub Václav Schwamberger přijal, ještě v Lipníku, kde se kromě studia, v němž převažovala stále více i odborná filologická látka, zaměřili novici druhého ročníku i na výuku ve scribendě. Slavnostní sliby (profesi) složil mladý adept piaristického řádu v Lipníku nad Bečvou dne 11. 11. 1752. Z Lipníku si odešel své nově získané pedagogické zkušenosti ověřit do piaristické koleje v Benešově, kterou nedávno opustil. Zde vyučoval legendě a vedl 2. oratoř, kde působil i jako hudební pedagog.

Ve školním roce 1753/4 studoval klerik Leopold Schwamberger a S. Venceslao filozofii v Litomyšli. V následujícím roce 1754/5 vyučoval ve skribendě a v legendě v Bílé Vodě. Odtud odešel na celkem na tři školní roky do Mikulova. Ve školním roce 1755/6 zde studoval kanonické právo, a ve zbývajících letech (1756/7 a 1757/8) teologii. Při studiu teologie vyučoval ještě v principii a v parvě. Z Mikulova odešel po kněžských svěceních ve Vídni P. Leopold Schwamberger a S. Venceslao na dva roky do piaristických škol v Rychnově nad Kněžnou. Ve školním roce 1758/9 zde vyučoval v parvě a principii a vedl oratoř. V následujícím (1759/60) se stal učitelem v gramatice a v syntaxi a katechetou. Ve funkci gymnaziálního učitele gramatiky a syntaxe nastoupil též o rok později (1760/61) v Litomyšli, kde byl ještě zkoušejícím studentů. V obou uvedených funkcích působil ještě v roce 1761/2 v Mikulově, kde byl i katechetou, a v roce 1762/3 v Ostrově u Karlových Varů, kde byl i rozhodčím sporných případů a vedoucím 1. oratoře. Postup do funkce gymnaziálního profesora poetiky a rétoriky ho čekal na začátku školního roku 1763/4 v Kosmonosech, kde byl ještě rozhodčím případů, vedoucím 1. oratoře a examinátorem studentů. Na podzim roku 1764 odešel přes Litomyšl do Bílé Vody ve Slezsku, kde ve školních letech 1764/5 a 1765/6 působil jako profesor poetiky a rétoriky, rozhodčí případů a zkoušející studentů. Ve školním roce 1766/7 vyučoval poetiku a rétoriku na gymnáziu v Příboře na Moravě, kde rovněž vedl 1. oratoř a zkoušel studenty. Profesorské působení v poetice a v rétorice spolu se zkoušením ho čekalo ještě v Litomyšli ve školním roce 1767/8. Odtud odešel následujícího roku 1768/9 do moravské Strážnice, kde působil jako profesor filosofie a revizor účtů. Stejně funkce zastával v piaristické koleji ve Strážnici ještě v letech 1769/70 a 1770/71.

Ve školním roce 1771/2 se naskytla P. Leopoldovi a S. Venceslao příležitost vrátit se na delší čas do rodné Prahy. Od podzimu 1771 zde tehdy vykonával funkce prefekta škol, poradce koleje, revizora účtů a zpovědníka. Z drobnějších povinností se vedle péče o knihovnu věnoval nedělním kázáním pro kleriky. P. Leopold Schwamberger a S. Venceslao vykonával uvedené funkce pouze rok, pak byl sice mezi členy pražské piaristické koleje zapsán, ale odešel, podobně jako jeho někteří jiní kolegové odtud, dělat šlechtického preceptora.⁷⁴ P. Leopold nastoupil ve školním roce 1772/3 do vychovatelské služby u hrabat Pachtů z Rájova. Netýkaly se ho tudíž ani žádné menší povinnosti. Následujícího roku 1773/4 přešel Schwamberger do služby k hraběti Thunovi, kde setrval až do školního roku 1776/7. Na sklonku života se stal P. Leopold Schwamberger vojenským kaplanem. V roce 1779 je např. uváděn v této funkci jako člen piaristické koleje v Příboře. Tehdy působil u Harrachova pluku.⁷⁵

P. Leopold Schwamberger a S. Venceslao byl také výborným historikem a biografickým spisovatelem. Byl proto asi také v pražské piaristické koleji, kde se za rektorátu P. Gelasia Dobnera a S. Catharina, který byl sám z těchto historiků nejaktivnější a nejvzdělanější, vítán. Schwambergovo dílo nebylo nikdy vydáno tiskem tématicky korespondovalo především s dílem významného jezuitského historika 17. století Bohuslava Balbína a dále i s dílem tehdejšího pražského piaristického vicerektora Mikuláše Adaukta Voigta. Je totiž známo, že se P. Leopold Schwamberger nejen za svého působení v Praze zabýval sepisováním životopisů českých učenců od nejstarších dob až po svoji současnost, které sestavil do slovníku *Lexicon eruditorum Bohemiae et Moraviae*, ale pracoval na něm zhruba po celý svůj život. Dochovaly se celkem jejich tři různé opisy, z nichž jeden se nachází v Národní knihovně v Praze a další dva v knihovně premonstrátů v Praze na Strahově. V nedávné době se jimi zabývali Běla Pražáková, Josef Hejnic a upozornila na ně též Hedvika Kuchařová.⁷⁶

Seznamy menších povinností pražské piaristické koleje uvádějí pro školní rok 1772/3 jako jejího dalšího knihovníka P. Ludovica Bertranda Grulichy a S. Dominico (*27. 10. 1734 Příbor, †18. 7. 1787, Příbor). Středoškolské vzdělání získal tento piarista asi na piaristickém gymnáziu v Příboře. Dne 21.10. 1753 přijal řádové roucho v Lipníku nad Bečvou, kde složil i 11. 9. 1755 řádové sliby. Druhý ročník piaristického kursu pro novice ovšem strávil v pomocném noviciátu ve Staré Vodě u Libavé. Na podzim 1755 odešel do Benešova. Tady vyučoval v elementární škole aritmetiku a scribendu. V příštím školním roce 1756/7 odešel ve stejné funkci do koleje v Ostrově u Karlových Varů. Ve školním roce 1757/8 nastoupil v Kroměříži, kde rovněž vyučoval ve scribendě a aritmetice, studium kanonického práva u známého teologa P. Gregoria Beutla a Angelis. Dále pokračoval ve studiu teologie v Litomyšli. Zabralo mu školní roky 1758/9 a 1759/60. Jeho učiteli byli P. Gilbertus Burgraff a S. Leopoldo

a P. Alexander Juliš a Matre Dolorosa (*15. 11. 1716 Chrudim, †20. 7. 1784 Slaný), který zastával tehdy v litomyšlské piaristické koleji funkci vicerektora. Při studiu vedl ještě 2. oratoř. Kněžská svěcení získal klerik Grulich nejspíše v Praze na podzim roku 1759. Ve školním roce 1760/61 P. Ludovicus Bertrandus Grulich a S. Dominico setrval v Lytomyšli. Získal zde titul profesora aritmetiky, kterou vyučoval a stal se rovněž katechetou. Pak odešel na dva roky (1761/2 a 1762/3) na Moravu do nově založené piaristické koleje v Hustopečích vyučovat v parvě a principii. Působení v novějších kolejích vyžadovalo vždy zkušenějšího učitele, což asi Grulich pravděpodobně byl. Odtud byl na nový školní rok 1763/4 přeložen do slezské piaristické koleje v Bílé Vodě, kde v kariéře pokročil na výuku v gramatice a v syntaxi. Řídil první oratoř a zkoušel studenty škol. Stejně třídy vyučoval i další rok ve druhé slezské koleji v Bruntále. Odtud se znovu vrátil do Bílé Vody, kde po tři roky (1765/6–1767/8) vyučoval jako profesor v rétorice a v poetice a věnoval se také zkoušení studentů. Z Bílé Vody odešel ve funkci gymnaziálního profesora poetiky a rétoriky do Kosmonos (1768/9), kde se následujícího roku (1769/70) stal profesorem filosofie, prefektem škol a zkoušejícím studentů teologie. V novém školním roce a pak i v následujícím (1770/71 a 1771/2) působil P. Ludovicus ve Strážnici jako profesor filozofie, ředitel studií a prefekt škol i ve funkci revizora účtů.

Ze Strážnice byl pak ve školním roce 1772 na podzim přeložen do pražské piaristické koleje. Stal se zde prefektem škol, rozhodčím sporných případů a revizorem účtů. Z menších povinností mu připadla funkce knihovníka. Podobné funkce vykonával i ve školních letech 1773/4 a 1774/5. Kromě knihovny žádnou jinou menší povinnost P. Ludovicus nezastával. To mohlo možná souviset se zvětšením přírůstkem zdejších knih. Zdá se tedy, že se jí občas mohl věnovat i při tak náročné funkci, jako byl úřad prefekta škol. Z Prahy odešel na podzim 1775. Pobyl dva roky v Kosmonosech jako profesor teologie. V letech 1777/8 a 1778/9 se s ním můžeme setkat jako s prefektem škol v Příboře.

Po P. Grulichovi se ke správě piaristické knihovny dostal jako knihovník na školní rok 1775/6 P. Bonifacius Veselý a S. Brunone (Bennone) (*8. 4. 1741 Holešov, †31. 5. 1814 Brno). Ten byl asi nejspíše absolventem piaristického gymnázia v Kroměříži. Do řádu vstoupil dne 21. 10. 1756 v Lipníku nad Bečvou, kde rovněž složil řádové sliby 5. 10. 1758. V prvním ročníku noviciátu pomáhal učit s kolegy v legendě a ve druhém, který trávil ve Staré Vodě ve všech třídách elementární školy. Poprvé se dostal do pražské piaristické koleje hned po absolvování noviciátu (1758/9). Učil zde ve scribendě, což byl pro mladého klerika vzhledem k rozsahu třídy jistě nelehký úkol. Odtud pak odešel zpět na Moravu do Strážnice (1759/60 a 1760/61), kde studoval filologii a filozofii u profesora P. Amadea (Amadea) Trutnovského a S. Silverio (*25. 8. 1727 Litomyšl, †17. 8. 1790 Doupov), který je považován za významného člena pia-

ristického řádu. V dalších studiích pokračoval dva roky v rodné Litomyšli. Zde ve školních letech 1761/2 a 1762/3 získal teologické vzdělání u profesora P. Gilberta Burgraffa a S. Leopoldo. Učil tu současně ještě v legendě a vedl 2. oratoř. Potom pokračoval ve studiu kanonického práva. Kvůli tomu musil odejít na rok (1763/4) do Mikulova, kde působil profesor P. Osvaldus Haupt a S. Brunone (*6. 10. 1720 Ratmühle na Moravě, †13. 1. 1799 Kosmonosy). Kněžská svěcení získal pravděpodobně ve Vídni na podzim roku 1764. Potom odešel P. Bonifacius Veselý a S. Brunone do Bílé Vody, kde v následujícím školním roce a ještě pak v dalším (1764/5 a 1765/6) působil jako učitel principie a parvy a jako katecheta. Stejně povinnosti plnil pak ještě v roce 1766/7 v Lipníku nad Bečvou a v roce 1767/8 ve Slaném. Když ve školním roce 1768/9 působil ve Strážnici, byl učitelem v gramatice a syntaxi, ředitelem 1. oratoře, examinátorem studentů a rozhodčím případů, podobně jako v letech 1769–1771 (2 školní roky) v Rychnově nad Kněžnou. Gymnaziálním profesorem rétoriky a poetiky se stal v Bílé Vodě ve školním roce 1771/2 a ve funkci setrval i v následujícím roce, kdy působil v Rychnově nad Kněžnou. Kromě toho zde vedl oratoř. Učitelskou činnost přerušil v roce 1773/4 ve Strážnici, kde stál v čele náboženského bratrstva. Přesto však i tady zkoušel studenty, kteří opakovali humanitní studia. V Benešově u Prahy se stal v roce 1774/5 svátečním kazatelem.

Z Benešova se pak na podzim 1775 odebral do pražské piaristické koleje. Zde se stal prefektem škol, rozhodčím případů a revizorem účtů. Z menších povinností zastával ve školním roce 1775/6, podobně jako jeho předchůdce, jen samostatný post knihovníka, zřejmě trval asi zvětšený příliv nových knih do této knihovny. P. Veselý působil v Praze pouze jeden rok, což rozvoji knihovny jistě neprospělo. Odtud odešel na podzim 1776 do Litomyšle, kde působila největší piaristická kolej v Čechách. Podle dostupných informací zastával v této koleji v letech 1776/7, 1777/8 a 1778/9 funkci prefekta škol a v roce 1778/9 je uváděn ještě jako sváteční kazatel.

V roce 1776/7 se pražské piaristické knihovny ujal P. Camillus Görisch a S. Bernardo, (*26. 3. 1738 Šternberk na Moravě, †2. 12. 1781 Opava – farář). Zda získal gymnaziální vzdělání u jezuitů v Olomouci nebo na některém z moravských piaristických gymnázií, např. v Kroměříži, Příboře, Lipníku nebo ve Staré Vodě se můžeme dnes již jen pokusit pouze odhadnout. Do piaristického řádu vstoupil v Lipníku nad Bečvou 21. 10. 1754 a zhruba o dva roky později (9. 9. 1756) zde složil i řeholní sliby. Odtud odešel do Příbora, kde studoval filologii a byl varhaníkem. Jeho profesorem byl P. Osvaldus Haupt a S. Brunone. U něho studoval ještě v následujícím roce 1757/8. Současně zde však sám vyučoval ve scribendě a v aritmetice. Jako učitel scribendy a aritmetiky působil v roce 1758/9 v Ostrově u Karlových Varů, kde byl také varhaníkem. Odtud odešel na podzim 1759 na dva roky (1759/60 a 1760/61) studovat teologii

k profesoru P. Quirinovi Kraloveskému a S. Augustino do Kosmonos. Zde se věnoval velmi intenzivně také hudbě. V prvním roce byl ředitelem kůru, ve druhém hudbu vyučoval. Görisch pokračoval ve studiu i ve školním roce 1761/2. Studoval v Mikulově kanonické právo u svého někdejšího profesora P. Osvalda Haubta a S. Brunone. Kromě toho ještě vyučoval v aritmetice a vedl 2. oratoř. Asi na podzim roku 1762 dosáhl ve Vídni kněžských svěcení. Krátce potom odešel do Lipníku nad Bečvou. Zde ve školním roce 1762/3 učil na gymnáziu v parvě a v principii. Vedl též 2. oratoř, staral se o obřady pro studenty a rovněž je zkoušel. Ve školním roce 1763/4 učil na gymnáziu v Rychnově nad Kněžnou v parvě a v principii, vedl 1. oratoř, staral se o slavnosti a zkoušel studenty. Podobná činnost mu byla určena i v roce 1764/5 v Ostrově u Karlových Varů, kde byl ještě katechetou, a v roce 1765/6 v Novém Boru, kde působili piaristi teprve krátce. V gramatice a v syntaxi začal vyučovat 1766/7 v Benešově. V Lipníku, kde vyučoval rovněž v gramatice a v syntaxi v letech 1767/8 a 1768/9 vedl latinskou kongregaci studentů a 1. oratoř, rozhodoval spory a zkoušel studenty. Prvním profesorským místem P. Camilla Görische a S. Bernardo byla v roce 1769/70 Bílá Voda, kde vyučoval v poetice a rétorice a zkoušel studenty. V novější piaristické koleji v Českých Budějovicích se ve školním roce 1770/71 stal nejen profesorem poetiky a rétoriky, ale i konsultantem koleje, rozhodčím případů a revizorem účtů. Potom odešel P. Görisch na 4 roky (1771–1775) do Slaného. Zde vyučoval filozofii a matematiku, byl prefektem škol a ředitelem studia kleriků. Měl na starosti také kontrolu účtů. V roce 1775/6 působil v Bílé Vodě jako profesor kanonického práva a zkoušející studentů matematiky a filozofie. Řídil školy i studia kleriků v koleji a zabýval se revizemi účtů. Zkoušel studující kleriky i studenty a žáky školy.

V době svého pražského pobytu zastával ve školním roce 1776/7 funkce prefekta škol, revizora účtů a rozhodčího případů. Z menších povinností zastával v tomto školním roce pouze povinnosti knihovníka. V následujícím roce byl stejně jako v dalších letech byl zapsán P. Camillus ve službě u hraběte de Havle, kterého prameny blíže nespecifikují, jako vychovatel. Nezastával tedy ani žádné jiné povinnosti v pražské piaristické koleji. Po skončení této funkce zřejmě odešel do Slezska, kde se stal nedlouho před svou smrtí světským farářem v Opavě.

Bezesporu významnou osobností mezi pražskými piaristickými knihovníky byl P. Dominicus Mader a S. Vincentio, (*12. 11. 1745 Lipník nad Bečvou, †24. 4. 1794 Praha), který byl i literárně činný v oblasti historie a teologie. Do řádu vstoupil asi po studiu na gymnáziu v Lipníku, které v této době patřilo již k vyšším gymnáziím.⁷⁷ Stalo se tak v Lipníku nad Bečvou dne 11. 10. 1760. Přesně za dva roky potom (11. 10. 1762) složil Mader v Lipníku i řádové sliby. V prvním ročníku, který absolvoval v Lipníku pomáhal s novici učit v legendě,

ve druhém, který byl ve Staré Vodě zkoušeli vyučovat novici ve všech třídách elementární školy. Ve školním roce 1762/3 odešel do Slaného, kde vyučoval v legendě. Filozofii studoval v Ostrově u Karlových Varů v letech 1763/4 a 1764/5 u profesora P. Joanna Damascena Capauna a B.M.V. (*30. 3. 1732 Rychnov nad Kněžnou, †21. 4. 1806 Litomyšl)⁷⁸, který významným filologem, filozofem a teologem a později (1782–1784) i rektorem pražské piaristické koleje. V Ostrově vyučoval ještě legendu a vedl druhou oratoř. Teologická studia absolvoval ve dvou dalších následujících letech (1765/6 a 1766/7) v Kosmonosech. Zde byl jeho profesorem P. Constantinus Todl a S. Fortunato (*16. 7. 1726 Abstorf, †26. 4. 1772 Slaný), který zde byl zároveň i vicerektorem. Zde klerik Mader vyučoval rovněž legendu. Ve školním roce 1767/8 byl Dominik vyslán na studia kanonického práva do Mikulova. Tady ho učil P. Quirinus Kraloveský a S. Augustino (*20. 7. 1721 Litomyšl, †18. 8. 1781 Kroměříž), vynikající filolog, filozof a teolog, znalec biskupské knihovny v Kroměříži.⁷⁹ Kromě toho vyučoval Mader ještě asi v parvě a měl na starosti řízení 2. oratoře. Pravděpodobně získal i kněžská svěcení ve Vídni. Z Mikulova odešel čerstvý absolvent P. Dominicus Mader a S. Vincentio do nově založené koleje v Mostě. Zde ve třech školních letech 1768/9, 1769/70 a 1770/71 vyučoval na gymnáziu. V prvních dvou letech se jednalo o výuku v principii a v parvě spojenou s vedením druhé oratoře a v posledním roce mosteckého působení o výuku v gramatice a syntaxi spojenou s řízením první oratoře. Tyto povinnosti zastával také ve školním roce 1771/2 v koleji v Kosmonosech u Mladé Boleslavi. Profesorem poetiky a rétoriky pro gymnázia se stal P. Mader v Kroměříži ve školním roce 1772/3 a tyto funkce zastával i v Litomyšli v letech 1773/4 a 1774/5. Ve školních letech 1775/6 a 1776/7 vyučoval filozofii ve Slaném, kde působil také ještě jako rozhodčí případů.

Do Prahy, kde ho zastihly reformní změny, přišel na podzim roku 1777. V roce 1777/8 zastával poprvé funkci profesora 5. třídy gymnázia, což byla po reformě jeho nejvyšší třída. Měl též různé menší povinnosti – gymnaziální viceprefekturu, vedení latinské kongregace a péči o knihovnu. V následujícím školním roce pak zastával funkci prefekta gymnázia a examinátora žáků normální školy. Kromě toho byl ještě rozhodčím případů a revizorem účtů. Jeho kontrolou tedy asi také procházely účty za úpravy v knihovně, především za její vymalování iluzivními malbami Josefa Hagera. Vedle starostí o školské reformy to byla právě knihovna, která Maderovi přidělala tehdy asi dosti práce. Musil zřejmě zajistit stěhování a nové uložení knih do skříní. Proto neměl jinou vedlejší funkci než knihovnickou. Za situace po úpravách knihovny bylo při jeho vytížení velmi obtížné pro jednoho řeholníka tuto povinnost zvládnout. Proto s ním tehdy (1778/9) spolupracoval ještě pomocný knihovník. On byl naopak uváděn v roce 1780 jako druhý knihovník. Zdejší knihovně se zřejmě věnoval i později.

Jako s knihovníkem se s ním můžeme v pražské piaristické koleji ještě setkat i v osmdesátých letech 18. století.⁸⁰ Mader zastával funkci prefekta škol, na níž se vázalo později asi i knihovnictví, totiž ještě asi 14 let.

Ve školním roce 1778/9 pomáhal P. Maderovi v pražské piaristické knihovně ještě P. Ignatius Schlöss a S. Benedicto (*10. 5. 1744 Mikulov, †3. 4. 1813 Vídeň – akademie). Ten vstoupil asi do piaristického řádu po studiích na gymnáziu v Mikulově. U piaristů se nechal zapsat v Lipníku nad Bečvou 12. 10. 1761 a sliby složil 12. 10. 1763. Druhý ročník noviciátu strávil v piaristické koleji ve Strážnici. V Lipníku absolvoval pedagogickou praxi na základní škole, ve Strážnici na nižším gymnáziu. Ve školním roce 1763/4 odešel do Benešova, kde vyučoval v legendě. V legendě vyučoval i v letech 1764/5 a 1765/6 v Litomyšli, avšak zde při tom studoval ještě filosofii u profesora P. Cassia Friedla a S. Donato (*4. 5. 1727 Litomyšl, †6. 8. 1775 Raštadt). V roce 1766/7 odešel Schlöss studovat teologii do Ostrova u Karlových Varů. Zde vyučoval ještě v legendě. Jeho profesorem byl P. Amadeus Trutnovský a S. Silverio. V roce 1767/8 pokračoval ve studiu teologie v Litomyšli u profesora P. Jana Damascena Capuana a BMV. Následujícího roku (1768/9) zakončil studia lekcemi z kanonického práva v Mikulově u P. Quirina Kraloveského a S. Augustino. V Mikulově pak zůstal ještě rok (1769/70) a působil zde jako učitel parvy a katecheta. V roce 1770/71 a 1771/2 učil ve Slaném gramatiku a syntax a působil též v čele náboženského bratrstva a jako examinátor studentů. Gramatiku a syntax vyučoval také v Kosmonosech, Hustopečích a v Litomyšli. Zde v roce 1775/6 působil už jako profesor poetiky a rétoriky na gymnáziu a vedl 1. oratoř podobně jako v následujícím školním roce 1776/7. První rok 1777/8 po reformě působil v Litomyšli jako profesor 5. třídy gymnázia, rozhodčí případů a vedoucí 1. oratoře. Podobné funkce zastával i po svém příchodu do Prahy, kde vyučoval v páté třídě gymnázia a stál v čele kongregace studentů. Z menších povinností měl za úkol zastupovat prefekta a pomáhat knihovníkovi, tedy úzce spolupracoval s P. Dominikem Madrem.

Posledním knihovníkem z námi sledovaného období 1753–1780, tedy ze školního roku 1779/80, byl P. Romualdus Sies a S. Clara (*26. 2. 1742 Kosmonosy, †26. 11. 1782 Mikulov). S největší pravděpodobností byl asi absolventem piaristického gymnázia v Kosmonosech, které bylo gymnáziem vyšším, protože vlastně suplovalo působnost latinských škol v krajském městě – v blízké Mladé Boleslavi. Do piaristického řádu vstoupil Sies v Lipníku nad Bečvou 20. 10. 1757. Řádové sliby zde složil 20. 10. 1759. Vyšší ročník noviciátu strávil ve starovodské piaristické koleji. Odtud se odebral do Ostrova u Karlových Varů, kde ve školním roce 1759/60 vyučoval scribendu a aritmetiku a stál v čele 2. oratoře. Potom odešel na dva roky (1760/61 a 1761/2) studovat filozofii do Kroměříže. Jeho učitelem zde byl P. Beno Grünberger a S. Cruce (*20. 4. 1727 Struha-

řov, †30. 3. 1792 Benešov). Kromě studia zde Sies vyučoval ještě ve scribendě. Po další dva školní roky (1762/3 a 1763/4) pokračoval ve studiu teologie v Kosmonosech. Zde byl jeho učitelem profesor P. Quirinus Kraloveský a S. Augustino a ve druhém ročníku profesor P. Constantinus Todl a S. Fortunato. Kromě studia pomáhal v prvním roce pobytu při pořádání a organizaci obřadů a ve druhém roce vyučoval v principii a v parvě. Studia pak dovršil až v následujícím školním roce 1764/5 v Mikulově na Moravě, kde studoval církevní právo. Kanonickému právu ho vyučoval profesor P. Osvaldus Burgraff a S. Brunone. Kromě toho zde klerik Sies vyučoval ještě v principii. Po kněžských svěceních, která přijal P. Romualdus Sies a S. Clara asi na podzim 1765 ve Vídni, odešel do Českých Budějovic. V této zatím ještě nevelké koleji, byla založena roku 1763, vyučoval P. Romualdus parvu a principii a zastával funkci rozhodčího případů. Ve školním roce 1766/7 působil jako učitel na piaristické elementární škole v piaristické koleji ve Staré Vodě u Libavé, kde byli do tajů pedagogiky zasvěcováni řádoví novicové z druhého ročníku. Odtud se odstěhoval do Příbora, kde ve školních letech 1767/8 a 1768/9 vyučoval gramaticy a syntaxi a působil jako katecheta. Gymnaziálním profesorem se stal v Kroměříži, kde ve školním roce 1769/70 vyučoval v poetice a v rétorice. Zde působil ještě jako revizor účtů a examinátor studentů.

Pak přešel již k dalším vyšším učitelským i pedagogickým funkcím. V Bílé Vodě se s P. Romualdem Siesem můžeme setkat pro školní rok 1770/71 ve funkci profesora filozofie a matematiky. S tím korespondovalo ještě jeho působení ve funkcích ředitele studií kleriků, prefekta škol a revizora účtů. V těchto funkcích pak ještě vydržel působit po tři školní roky, tedy od roku 1771/2 do roku 1773/4, ale ani pak Bílou Vodu ještě neopustil. Ve školním roce 1774/5 zde vyučoval kanonickému právu. Teprve na podzim roku 1775 odešel do Kroměříže, kde v letech 1775/6 a 1776/7 vyučoval filozofii a matematiku a zkoušel studenty. Roku 1777 odešel do Prahy a v roce 1777/8 zde zastával již nově vymezené zreformované učitelské i kněžské povinnosti. Především působil jako profesor matematiky a prefekt škol. Kromě toho zkoušel žáky normální školy i gymnázia. Byl též rozhodčím případů a revizorem účtů. Zastával též menší povinnosti knihovníka. Následujícího 1778/9 se jich však asi musel vzdát, protože ho čekalo daleko větší pracovní vypětí. Stal se totiž vicerektorem pražské piaristické koleje. Zastupoval tedy nového rektora P. Ladislava Krasenského a S. Stephano (*28. 3. 1734 Břeclav, †1. 11. 1798 Strážnice). Ten se asi při rámcovém zabezpečení provozu řídil pokyny svého předchůdce P. Gelasia Dobnera. Kromě toho si P. Sies ponechal ještě funkce profesora matematiky, prefekta normálních škol. Byl také ještě konsultantem domu, depozitářem, zkoušejícím studentů gymnázia, revizorem účtů a zpovědníkem. Měl i různé menší povinnosti. Opravoval čtení z Bible při stolování a staral se o matematické muzeum.⁸¹ Stejně funkce

zastával vicerektor P. Romualdus Sies a S. Clara i ve školním roce 1779/80. Přibyly mu však ještě menší povinnosti. Stal se navíc ještě prvním knihovníkem koleje. Ve školním roce 1780/81 se již v pražské piaristické koleji tento energický piarista nenacházel. Působí až překvapivě, když si uvědomíme, že zemřel krátce po svých čtyřicátých narozeninách – dva roky po tom, co opustil Prahu.

Co tedy můžeme z těchto zdánlivě podobných a přece tak odlišných osudů pražských piaristických knihovníků jejich porovnáním zjistit. Mezi knihovníky pražských piaristických škol se nacházela celá řada osobností i literárně činných. Dobner si zval do koleje především piaristy s historickými schopnostmi. Knihovníky se z nich při svém pražském působení stali např. Voigt nebo Schwamberger. Mezi správci knihovny bylo zastoupeno i velké množství schopných matematiků. Nejčastěji se mezi knihovníky pražské piaristické knihovny objevovali ti správci, kteří jako své hlavní poslání zastávali úřad prefekta škol. K tomu většina příslušníků piaristického řádu dospěla zhruba v polovině své kariéry, asi tak kolem čtyřicátého roku věku, zhruba po patnácti až dvacetiletém působení v řádu. To umožňuje do jisté míry odhadnout, že tento způsob správy pražské piaristické knihovny zde byl místní vžitou tradicí. Tato zvyklost asi zabezpečovala příliv kvalitních knihovníků, neboť místo prefekta – ředitele škol – bylo východiskem k dovršení řádové kariéry v dalších vyšších, zejména rektorských a vědeckých funkcích. Měla tedy zřejmě i své racionální důvody. Na základě toho bychom mohli potvrdit, že i zakladatel a největší budovatel této knihovny P. Gelasius Dobner zde pracoval též nejvíce v době, kdy tu byl prefektem škol, tedy v jejím počátečním období.

Určitým kritériem schopností pražských piaristických knihovníků může být snad i zapisování jejich životopisů do biografii významných piaristů. Pro tento účel jsem vybral tři díla z přelomu 18. a 19. století. Jde o dílo významného piaristy P. Jaroslava Schallera a S. Josepho (*6. 3. 1738 Konopiště, †6. 1. 1809 Praha), který pobýval dlouhou dobu jako člen pražské koleje ve šlechtických službách u hrabat Nosticů a se všemi zde uvedenými knihovníky se vlastně znal, protože působil v Praze a pokud ve zdejší koleji nepobýval přímo, byl sem alespoň zapisován. Pro naše srovnání je zajímavé Schallerovo dílo *Kurze Lebensbeschreibungen jener verstorbenen gelehrten Männer aus dem Orden der frommen Schulen*, Prag 1799.⁸² Schaller připomněl Hechta a věnoval pozornost především Dobnerovi a Voigtovi a také Leopoldu Schwambergerovi, kterého znal již jako staršího spolužáka z benešovského piaristického gymnázia.⁸³ Více piaristů než Schaller uvádí ve svém díle *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*, vol. I., Budaë 1808, II., Budaë 1809 maďarský piaristický biograf P. Alexius Horányi a S. Joanne Nepomuceno (*15. 2. 1736 Buda, †11. 9. 1809 Pešť).⁸⁴ Kromě Hechta uvádí ještě P. Jana Chrysostoma Tomáška a S. Thoma, pochopitelně trojici historiků Dobner, Voigt a Schwamberger a při-

pomíná ještě P. Dominika Madera a S. Vincentio.⁸⁵ Dlouholetý pracovník klementinské knihovny Karl Fischer a někdejší student piaristických škol v Ostrově u Karlových Varů uvádí ve svém soupise, který dodnes zůstal v rukopise, tyto pražské piaristické knihovníky: Dobnera, Voigta a Schwambergera a připomněl i Aegidia Hechta.⁸⁶ Dále uvádí ještě dva z piaristických knihovníků, kteří prosluhi svými kázáními, která přednesli v Chrámu sv. Jiljí dominkánů v Praze. Jednalo se o chválu sv. Tomáše Akvinského a obě kázání byla vydána tiskem. V roce 1777 kázal u dominikánů P. Camillus Görisch a o dva roky později P. Dominicus Mader a S. Vincentio.⁸⁷

Etapa největšího rozvoje knihovny nastala asi až ke konci námi sledovaného časového úseku po úpravách knihovny v roce 1778. Dosvědčuje to také fakt, že se o knihovnu starali v rámci menších povinností současně dva piaristé. Zda to bylo dostatečné zajištění knihovnické funkce, nelze dnes pochopitelně spolehlivě posoudit, ale do knihovny chodili asi studovat mnozí vědecky zaměření členové řádu a bylo třeba, aby jim pomáhala a kolej náležitě reprezentovala, zejména při návštěvách jejich přátel z vědeckých kruhů, kteří často náleželi k tehdejším předním odborníkům v Čechách. Dá se tedy odhadovat, že při ní byly shromážděny i drobnější sbírky kuriozit, numizmatického materiálu i matematických pomůcek, z nichž pak asi vzniklo i samostatné muzeum. Jejimi správci byli většinou takoví členové řádu, kteří mohli piaristický řád reprezentovat v očích pražského měšťanstva, i když třeba vždy nebyli přímo literárně činní. Jejich činnost se pak nepochybně stala základem pro další růst pražských knihovnických fondů v následujících staletích, jak se o tom můžeme dozvědět např. v případě rukopisů knihovny, které v současné době již její součástí nejsou, u Antonína Podlahy nebo u Thomase Viňase.⁸⁸

POZNÁMKY

- ¹ Giner Guerri, Severino.: *Constitutiones de la Orden de las escuelas Piás. Génesis del texto fundacional*. In.: *Archivum Scholarum Piarum* (dále ASP) 51–52, 2002, s. 3–182; Giner Guerri, Severino: „*Declaraciones a las constituciones*“ de la Orden de las escuelas Piás, hechas por S. José de Calasanz. *Ibid.* s. 183–254.
- ² Giner Guerri, S.: *Constitutiones de la Orden de las escuelas Piás*. ASP 51–52, 2002, s. 100, 101.
- ³ *Ibid.* s. 118–121; Pro pozdější dobu srv. Wotke, Karl.: *Das Oesterreichische Gymnasium in Zeitalter Maria Theresias*. I. Berlin 1905, s. 29–33.

- ⁴ Bartůšek, Václav: Šíření piaristických kolejí a škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v 17. a 18. století. *Paginae historiae*, 11, 2003, s. 32–68.
- ⁵ Zemek, Metoděj – Bombera, Jan – Filip, Aleš: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. *Prievidza 1992* (dále Piaristé v Č.) zvl. kapitola Knihovny a archivy v jednotlivých komunitách. s. 219–231.
- ⁶ Bombera, J.: Moravské piaristické knihovny. In.: *Z knihovnické praxe. Zpravodaj knihoven severní Moravy*. 1991/113, s. 3–8, kde stručně zmiňuje i piaristické knihovny v Čechách.
- ⁷ Srv. zejména: viz Bartůšek, V.: *Z dějin piaristického knihovnictví v Benešově*. In.: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska* (dále PHVKF). Sborník z 3. odborné konference Olomouc 5. – 6. října 1993 Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky, Státní vědecká knihovna v Olomouci (dále SVK Olomouc), Olomouc 1993, s. 66–71; Bartůšek, V.: *Piaristické knihovnictví za Alpami v 17. století*. In.: PHVKF. Sborník z 5. odborné konference Olomouc 10. – 11. října 1995. Sdružení knihoven ČR, SVK Olomouc, Brno 1996, s. 21–29; Bartůšek, V.: *Ze starých inventářů piaristických knihoven v českých zemích*. In.: PVHKF. *Počátky v dějinách knihtisku*. Sborník z 8. odborné konference, Olomouc 20. a 21. října 1999. Sdružení knihoven ČR, SVK Olomouc, Brno 1999, s. 63–68; Bartůšek, V.: *Kroměřížská biskupská knihovna a piaristé – světoběžníci v 18. století*. In.: PVHKF. *Světová putování a česká knižní kultura*. Sborník z 9. odborné konference, Olomouc 11. – 12. října 2000. Sdružení knihoven ČR, SVK Olomouc, Brno 2000, s. 109–118.
- ⁸ Bartůšek, V.: *Piaristická gramatika Manuela Álvareze v Pražské piaristické knihovně SÚA v Praze*. In.: PHVKF. Sborník ze 6. odborné konference Olomouc 8. a 9. října 1995. Sdružení knihoven ČR, SVK Olomouc, Brno 1997, s. 53–61; Bartůšek, V.: *Gelasius Dobner a jeho vztah k piaristické knihovně v Kronice pražské piaristické koleje*. In.: PVHKF. *Paměti – způsob zobrazení skutečnosti* Sborník z 10. Odborné konference, Olomouc 17. – 18. října 2001. Sdružení knihoven ČR, Vědecká knihovna (dále VK) Olomouc, 2001, s. 117–125. *Práce z konferencí v Přerově nemohly být z technických důvodů vytištěny – jedná se o následující kratší studie: Bartůšek, V.: Počátky a prehistorie pražské piaristické knihovny a koleje. Příspěvek z konference Historické a vzácné knižní fondy 16. – 19. století v muzeích, knihovnách a archivech České republiky. 1. odborná konference, ve dnech 24. a 25. 4. 1999, kterou uspořádaly Muzeum J. A. Komenského v Přerově a Clavis monumentorum litterarium (dále MJAK a CML) při Ústavu pro klasická studia AV ČR v Praze; Bartůšek, V.: Kolovratský dar pražské piaristické knihovně z roku 1753. Příspěvek na 2. odborné konferenci Historické knižní a vzácné fondy 16. – 19. století v muzeích, knihovnách a archivech ČR, kterou pořádalo MJAK s CML*

při Ústavu pro klasická studia AV ČR v Praze ve dnech 26. a 27. 4. 2000; Bartůšek, V.: Staré signatury pražské piaristické knihovny. Příspěvek na 3. odborné konferenci Historické knižní a vzácné fondy 16. – 19. století v muzeích, knihovnách a archivech ČR, kterou pořádalo MJAK s CML při Ústavu pro klasická studia AV ČR v Praze ve dnech 24. a 25. 4. 2001. Z konference v Okresním muzeu v Jindřichově Hradci vyšel ve sborníku následující příspěvek: Bartůšek, V.: K problematice zpracování tisků z 1. poloviny 19. století v pražské piaristické knihovně uložené ve Státním ústředním archivu. In.: Tiskárny a tisky 19. století. Sborník příspěvků z celostátní konference pořádané při příležitosti 200. výročí založení jindřichohradecké Landfrasovy tiskárny. Jindřichův Hradec 3. – 4. září 1997. Okresní muzeum v Jindřichově Hradci, Jindřichův Hradec 1998.

- ⁹ Srv. Baďurová, Anežka: Historické knižní fondy v České republice a současný stav jejich knihovního zpracování. Sborník archivních prací 53, 2003, s. 641–685. Je však třeba připomenout, že knihovna SÚA obsahuje ještě také i fondy starých tisků zaměřené i na jiné oblasti.
- ¹⁰ Srv. např.: Katalog prvotisků starých tisků a rukopisů sbírkové knihovny Okresního muzea Praha-východ. II. Tisky knihovny residence piaristů v Brandýse nad Labem. Okresní muzeum Praha-východ. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 1996, 62 s. nebo Komorová, Klára.: Knižnica významného poľského šľachtica a bibliofila 16. storočia Melchiora Krupeka. Národní knihovna Praha, Praha 2002, 153 s. Zde se uvádějí knihy z bývalé piaristické knihovny v Podolinci umístěné nyní v Nitře.
- ¹¹ Fechtnerová, Anna: Klementinští knihovníci od roku 1609 do roku 1773. In.: Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků 2, 1985. Praha. Státní knihovna ČSR 1985, s. 77–153; Břeňová, Věra: Strahovští knihovníci a jejich příspěvky k dějinám knihtisku. Strahovská knihovna (dále SK), 7, 1972, s. 191–218, též: Bibliotékáři Strahovské knihovny. SK, 8, 1973, s. 87–118.
- ¹² Burdová, Pavla: Řád piaristů. 1597–1949. Inventáře a katalogy Státního ústředního archivu v Praze. Strojopis. Praha 1965, 197 s.
- ¹³ SÚA, ŘPi, provincie, Seznam členů řádu (Liber provinciae Germaniae pro familiis inscribendis) 1724–1779, č. kn. 27, do r. 1748 se týkala kniha též rakouských kolejí, pak již jen kolejí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.
- ¹⁴ Ibid., kol. Praha, Familiae domus Pragensis, 1753–1941, č. kn. 141.
- ¹⁵ Nejnověji např. Diccionario enciclopedico escolapio I. (dále DEE I.), Presencia de Escuelas Pías, Madrid 1990, 902 s.; Diccionario enciclopedico escolapio II. Biografías de escolapios. Salamanca 1983 (dále DEE II.), 589 s.
- ¹⁶ Sántha, György: San Jose de Calasanz obra pedagogica. Madrid 1984 (dále Sántha), 629 s. O chování knihovně viz s. 316–318.

- ¹⁷ Ibid. s. 240.
- ¹⁸ Giner Guerri, S.: *Constitutiones de la Orden...* ASP 51–52, 2002, *De paupertate – Capitulum V.*, s. 85–90.
- ¹⁹ Z historických pramenů je zde nutno především připomenout SÚA Praha, ŘPi, kol. Praha, *Chronicon domus Pragensis Scholarum Piarum I.* (do roku 1828 dále ChDP), č. kn. 137 a rejstřík k němu Ibid. Rejstřík k prvnímu dílu kroniky od rektora Gardavkého 1902, čes., 57 fol., č. kn. 140. Z literatury je pak nutno připomenout alespoň tyto tři základní práce: Bartůněk, Václav: *Z dějin pražské koleje piaristů.* Časopis katolického duchovenstva (dále ČKD) 1942, s. 10–19, 86–97 (další pokračování přesahují rámec práce). S ním koresponduje práce Bartůšek, V.: *Snahy o založení piaristické koleje v Praze v 17. a 18. století.* *Paginae historiae*, 10, 2000 zvláštní otisk, 32 s., 4 s. mapových příloh (dále *Snahy*), kde jsou uvedeny všechny další prameny i literatura k tomuto tématu i článek téhož autora: *Gelasius Dobner a jeho vztah k piaristické knihovně v Kronice pražské piaristické koleje.* In.: PVHKF. *Paměti – způsob zobrazení skutečnosti* Sborník z 10. Odborné konference, Olomouc 17. – 18. října 2001. Sdružení knihoven ČR, Vědecká knihovna (dále VK) Olomouc, 2001, s. 117–125.
- ²⁰ Založení bylo dohodnuto s hrabětem Františkem Karlem Přehořovským z Kvasejovic v roce 1704, piaristé sem přišli 28. 9. 1704. Životopisné údaje o piaristech (o jejich slibech, dílech apod.) čerpám většinou z edice Fischer, Karl, A., F.: *Verzeichnis der Piaristen der deutschen und böhmischen Ordensprovinz. Catalogus generalis provinciae Germanicae et Bohemicae Ordinis Scholarum Piarum.* R. Oldenbourg München 1985, 222 s., kde je řazení piaristů podle řádových jmen, uvádí se i soupis jejich prací, avšak pouze na základě druhotných informací z další literatury, především děl Horányi, Alexy: *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*, vol. I–II., Budaë, 1808–1809 a Viñas, Thomas: *Index bio-bibliographicus ... Scholarum Piarum, qui in universo ordine pietatem, litteras ac scientias sriptis suis foventes ornaverunt*, I – III, Romae 1908–1911. Kvůli horší dostupnosti jsem byl nucen požívat druhotné, ne vždy přesné Fischerovy citace a dále ještě ze soupisu v SÚA Praha, ŘPi, provincie, *Catalogus religiosorum scholarum piarum provinciae Bohemiae 1631–1940.*, č. kn. 28. Další výjimky uvádím v poznámkách.
- ²¹ Srv. *Snahy*, s. 14–17.
- ²² Srv. např. Bartůšek, V.: *Působení P. Ludovica a S. Agatha, rodáka z Oder a někdejšího rektora v Příboře, v piaristické koleji v Benešově v letech 1715–1718.* In: *Piaristé v Příboře.* Sborník příspěvků z odborného symposia 300

let gymnázia v Příboře, konaného 1. – 3. června 1994. Státní okresní archiv Nový Jičín, 1995, s. 256–261.

- ²³ Jednalo se o tyto spisy: „Andächtige betrachtungen und Anmüthige Seuffzer vom allerheiligsten Leyden und Sterben unseres Herrn Jesu Christi zusammen getragen von P. Aegidio a S. Ferdinando, Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum Priester. Pod imprimatur se v knize podepsali P. Julianus a S. Paulo, rektor piaristické koleje ve Slaném, P. Ludovicus Liemann a S. Agatha, rektor piaristické koleje v Benešově, P. Innocentius Brauhoffer a S. Clemente a představený řádu paulánů P. Jan Martin Ziegler. Dále šlo o posmrtné vydání překladu tohoto díla, jehož základem byly asi italské spisy bl. Pietra Casaniho, do latiny *Breves meditationes supra novissima in singulos mensis distributae cum regula ad bene vivendum omni tempore ex Italico in Latinum translatae per R.[everendissimum] P.[atrem] Innocentium a S. Clemente Scholarum Piarum Collegii Nicolsburgensis rectorem*. První vydání mělo být ve Vídni roku 1722, druhé v Olomouci 1726. Srv. Pumplra, Václav: *Soupis starých tisků ve fondech Státní vědecké knihovny v Olomouci*. I. Tisky vydané na území Čech a Moravy v letech 1501–1800. Olomouc 1974, sv. 4 G–J, s. 820, 821.
- ²⁴ Srv. Bartůšek, V.: *Z dějin piaristického knihovnictví v Benešově...*, kde se mluví v pozn. 6 o knihách pouze pro knihovnu benešovské piaristické koleje, kterou založil Hechtův nástupce P. Eugenius Sebastiani z Častolovic v roce 1725. Na základě vlastnických poznámek v knihách pražské piaristické knihovny lze tuto informaci využít též pro Prahu.
- ²⁵ Srv. Bartůšek, V.: *Z dějin pražské koleje piaristů*. ČKD 1942, s. 10. P. Innocentius Brauhoffer a S. Clemente navrhoval pro řád zakoupit stavební místo, kde by měla vzniknout pouze jakási menší ubytovna bez škol. Jednání začala v únoru 1718.
- ²⁶ Piaristé zde mohli vyučovat pouze na elementární škole včetně vyšší aritmetiky a v první třídách gymnázia. Otvíraly se paralelní české a německé třídy.
- ²⁷ Srv. Čornejová, Ivana: *Dějiny univerzity Karlovy*. II. 1622–1802, Praha 1996, s. 48.
- ²⁸ Bartůšek, V.: *Gelasius Dobner a jeho vztah k piaristické knihovně v Kronice pražské piaristické koleje*. In.: *PVHK. Paměti – způsob zobrazení skutečnosti* Sborník z 10. Odborné konference, Olomouc 17. – 18. října 2001. Sdružení knihoven ČR, VK Olomouc, 2001, s. 117–125; *ChDP*, č. kn. 137, s. 1–Pasáže psané Dobnerem lze určit podle jeho charakterického rukopisu. Šlo o velmi drobné, ale ještě poměrně dosti čitelné písmo.
- ²⁹ Počet studentů celé školy se blížil 500 (z toho na elementární škole i kol. 450) a kromě gymnaziální rudimenty se otvírala legenda, skribenda (zpravidla 2 –

česká a německá, nižší a vyšší aritmetika a od roku 1765/6 i třída podvojného účetnictví (*scripturae doppiae*), která náležela vlastně již do sféry vyššího školství a zanikla v roce 1778.

- ³⁰ Podrobněji o tom viz Bartůšek V.: *Gelasius Dobner*, zejména s. 122, 123.
- ³¹ SOkA Benešov, *Gymnasium Benešov, Annales domus Benechoviensis, Tomus II., 1733–1763*, s. 310.
- ³² *Ibid.*
- ³³ Srv. např.. Bartůšek, V.: Šíření piaristických kolejí a škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v 17. a 18. století. *Paginae historiae*, 11/2003, s. 32–68, o Rychnově zejm. s. 43–45.
- ³⁴ Srv. např. *Snahy*.
- ³⁵ Správa Kolovratského zámku Rychnov nad Kněžnou, *Rerum Religionis et Residentiae Richnoviensis historia. T1, 1714–1760. In quo continentur Pars I. Historiae Residentiae Richnoviensis*, s. 648.
- ³⁶ *Ibid.* s. 650, 651.
- ³⁷ Srv. *Piaristé v Čechách* s. 69, 70.
- ³⁸ *ChDP*, s. 21, 23.
- ³⁹ Bartůnek, V.: *Z dějin pražské koleje piaristů. ČKD 1942*, s. 14, 15.
- ⁴⁰ František II. Libštejnský z Kolovrat se narodil 1747 a zemřel r. 1825. Zastával funkci nejvyššího purkrabí Království českého, podobně jako jeho syn František Antonín (*1778), osvícenec a vlastenec, který r. 1861 odkázal svou rychnovskou knihovnu v počtu 35 000 svazků Národnímu muzeu v Praze, na jehož vzniku se v r. 1818 také spolupodílel.
- ⁴¹ Bombera, J.: *Piaristé jako učitelé a vychovatelé ve službách šlechty. Jižní Morava 1995*, s. 25–42 (dále Bombera: *Piaristé jako učitelé...*), který uvádí i jmenný seznam těchto piaristů. Libštejnští Kolovratové byli jedinou větví tohoto rodu, kteří mohli využívat práva zakladatelů piaristické koleje ve vztahu k piaristickému řádu.
- ⁴² Bartůšek, V.: *Gelasius Dobner a jeho vztah k piaristické knihovně v Kronice pražské piaristické koleje*.
- ⁴³ Bartůšek, V.: *Kroměřížská biskupská knihovna a piaristé – světoběžníci v 18. století*.
- ⁴⁴ Bartůšek, V.: *Výuka teologie v piaristickém řádu v době baroka a příprava na ni s přihlédnutím k českým zemím*. In.: *In omnibus caritas, Sborník Katolické teologické fakulty (dále SKTF)*, sv. IV., Karolinum, Praha 2001, s. 40–60, zvl. s. 56, 57.

- ⁴⁵ Jednalo se o dílo *Controversiae ab Hereticis nostri temporis solitae, antehac in variis disputationibus usui et commodo Theologica Candidatorum separatim editae. ... I., II.* Pragae, Carolus Jos. Jaurnisch. 1759.
- ⁴⁶ Šlo především o tato díla: *Compendium historiae tam sacrae, quam profanae in usum scholarum ...* Pragae 1755; *Meditationes de praecipuis Dei Optimi Maximi, beneficiis...*, Pragae 1756; *Triduana spiritibus recollectio in Gymnasio Scholarum Piarum a discipulis peragi solita.* Pragae 1756; *Compendium Historiae tam sacrae quam profanae, Geographiae et Heraldicae pro gymnasiis Scholarum piarum...* in lucem editum. Pragae 1757.
- ⁴⁷ Bartůněk, V.: Z dějin pražské koleje piaristů. ČKD 1942, s. 15. Provinciálem se stal P. Jeremiáš Soudný a Matre Dolorosa. O Dobnerovi srv. též DEE II. s. 199; Kutnar, František: Marek, Jaroslav.: Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století. Nakladatelství Lidové Noviny, Praha 1997, 1065 s., zejm. s. 147-150.
- ⁴⁸ ChDP s. 32, 172, 283.
- ⁴⁹ Kubátová, Ludmila: První ředitel a počátky sjednocené universitní knihovny 1777–1780. Národní knihovna, 12, 2001, č. 2., s. 117–124.
- ⁵⁰ Dnes zde můžeme najít zbytky nástropních maleb.
- ⁵¹ ChDP s. 245, 259, 283 a 284.
- ⁵² Dnes bývalý areál areál knihovny spravuje Vyšší odborná škola a střední průmyslová škola elektrotechnická Františka Křížíka v Praze a prostory knihovny využívá jako aulu. Srv. též: Bařková, R. a kol.: Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad. Praha 1998. s. 498.
- ⁵³ Mnohé případy můžeme najít v seznamech studentů z této doby. U Tomáška jsem zatím výzkum jeho míst studií neprováděl.
- ⁵⁴ Tehdejší gymnázia neboli latinské školy se skládala ze čtyř tříd nižšího gymnázia – parva, principie, gramatika a syntax a dvou tříd vyššího gymnázia poetika a rétorika.
- ⁵⁵ Po Matouškově pedagogické činnosti se připomínají četné, dnes asi nedochované, rukopisy, které měly zůstat u piaristů v Kroměříži.
- ⁵⁶ Matematiku vyučovali piaristé v základních školách ve třídě zvané aritmetika minor, určené pro žáky po absolvování základní školy. Absolventy nižšího gymnázia, studenty vyššího gymnázia a filozofických, případně i jiných fakult vyučovali matematice v tzv. třídě aritmetika maior.
- ⁵⁷ P. Gilbertus Burgraff, někdy též Purgraff, se zabýval především dogmatickou scholastickou teologií. V letech 1770–1773 byl českým provinciálem řádu.

- ⁵⁸ O výuce podvojného účetnictví viz SÚA Praha, ŘPi, provincie, Ephemerides provinciae Bohemiae scholarum piarum (1758–1865), č. kn. 7, s. 149, 163 a 164, kde je citován i dekret panovnice Marie Terezie o výuce podvojného účetnictví v Praze.
- ⁵⁹ P. Theodosius Pávek a S. Joanne Baptista byl později autorem díla *Einleitung zur Rechenkunst, zum Nutzen und Gebrauch der Frommen Schulen*. Prag 1768 Jacob Schwieger. Prag 1778. Prag 1792.
- ⁶⁰ Srv. Šíření...
- ⁶¹ Hudební výuka v piaristických kolejích probíhala mimo vyučování, ale byla vzhledem k hudební stránce řádových bohoslužeb pro studenty závazná.
- ⁶² Tehdy zde vzniklo vyšší gymnázium.
- ⁶³ Prokurátorem byl tehdejší vicerektor P. Medardus Klobása a S. Ludovico.
- ⁶⁴ U předmětů vysokoškolského charakteru podvojného účetnictví, filologie, filozofie, teologie, kanonické právo většinou jiný profesor vykládal a jiný zkoušel.
- ⁶⁵ Seznamy žáků a studentů těchto škol z tohoto období se většinou nedochovaly.
- ⁶⁶ Bartůšek, V.: *Výuka teologie...*, SKTF IV, 2001.
- ⁶⁷ Srv. DEE II. s. 575 ; Kutnar, F.: Marek, J.: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. ...zejm. s. 152–154*; Bartůšek, V.: *Zakladatel české numizmatiky Mikuláš Adaukt Voigt*. In.: *Karmelitánský kalendář 2003*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2003, s. 117–119; ze starších obsáhlejších prací především Hanuš, J.: *Mikuláš Adaukt Voigt, český buditel a historik*. In.: *Rozpravy české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění*. Tř. III., č. 32, Praha 1910.
- ⁶⁸ P Guido Nicht ab Angelis napsal tato díla: 1. *De praedicatione Verbi Divini Consilia in commodum et usum incipientium...* Litomyšl 1747. 2. *Documenta spiritualia ex epistolis S. Josephi Calasancii... excerpta ex idiomate Italico Latinae redita*. Nicolsburgi 1772. 3. *Polysema sanctae scripturae...* Nicolsburgi s.d. V letech 1757–1760 a 1766–1769 byl provinciálem česko-moravsko-slezské provincie a v letech 1760–1766 generálním asistentem pro zaalpské piaristické provincie v Římě.
- ⁶⁹ Bartůněk, V.: *Z dějin pražské koleje piaristů*. ČKD 1942, s. 17.
- ⁷⁰ Bartůšek, V.: *Úloha piaristického řádu v mládí F. M. Pelcla*. In.: *František Martin Pelcl*. Sborník příspěvků z odborného semináře, Rychnov nad Kněžnou, únor 2001, s. 11–19.
- ⁷¹ Štajf, Jiří.: *Historici dějiny a společnost. Historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollova školu, 1790–1900*. I. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1997, s. 12, 13. zahrnuje Voigta mezi mladší

historiky ovlivněné G. Dobnerem, (dobneriány) kam náležel např. i František Martin Pelcl nebo za svých mladých let též Josef Dobrovský.

- ⁷² Z jiných knihoven je možno připomenout např. seznam pro knihovnu kláštera premonstrátů na Strahově, který zpracovala v nedávné době Kuchařová Hedvika:, Poznámky k řádové výuce v Čechách a na Moravě v 17. a 18. století viz internetová adresa: <http://www.volny.cz/piariste>
- ⁷³ SOkA Benešov, fond Gymnázium Benešov, Liber calculorum gymnasii Beneschoviensis apud prefectum servandus 1751. Calculi rhetorum pro anno 1751. (Dále LCGB 1751) „Tygris sub initium, leo sub medium, agnellus suavissime balans sub finem, semperque ter factendissimus.“ Nejnověji srv. též Bartůšek, V.: Nad prvním dochovaným seznamem studentů benešovského gymnázia. In.: 300 let gymnázia Benešov. Gymnázium Benešov, 2003, s. 53–62; Týž: Významní piaristé a další osobnosti z benešovského piaristického gymnázia a koleje z let 1703–1708. Ibid., s. 80–82.
- ⁷⁴ Vzhledem k poměrně velkému pobytu šlechty v Praze v zimě byla tato funkce ve zdejší koleji dosti frekventovaná. Srv. též Bombera, J.: Piaristé jako učitelé...
- ⁷⁵ Bartůněk, V.: Z dějin pražské koleje piaristů. ČKD 1942, s. 96.
- ⁷⁶ Pražáková, Běla: Bohumír Jan Dlabač ve Strahovské knihovně. Strahovská knihovna 1, 1966, s. 148; Hejnic, Josef: Schwambergerův Lexicon eruditorum Josef Dobrovský, Adam V. Urban a Bohumír J. Dlabač. Strahovská knihovna 10, 1975, s. 83–99; Kuchařová, H.: Poznámky...
- ⁷⁷ Dříve působilo v Lipníku nad Bečvou pouze nižší gymnázium.
- ⁷⁸ O něm srv. např. Významné osobnosti okresu Rychnov nad Kněžnou. Rychnov nad Kněžnou, Okresní úřad Rychnov nad Kněžnou, 1994. s. 147.
- ⁷⁹ Srv. Bartůšek, V.: Kroměřížská biskupská knihovna a piaristé – světoběžníci v 18. století.
- ⁸⁰ P. Dominicus Mader a S. Vincentio mě být autorem těchto děl: 1. De laudibus divi Thomae Aquinatis Ecclesiae Doctoris Oratio...Pragae, Franciscus Gerzabek, 1780; 2. Ex toto septimo Historiae continuata nonnisimi triginta philyrae Madero impressae sunt.
- ⁸¹ Jednalo se zřejmě o sbírky, které piaristům věnoval Dobnerův příbuzný, lékař a univerzitní profesor Jan Antonín Scrinici (1697–1773).
- ⁸² Kniha vyšla roku 1799 a má [9],VIII, 178 s.
- ⁸³ O Hechtovi mluví na s. 47, o Dobnerovi pojednává na s. 160–162, o Voigtovi na s. 151 a 154 a Schwambergera připomíná na s. 146 a 147, zde srv. ještě LCGDB 1751.

- ⁸⁴ Srv. *Catalogus religiosorum provinciae Hungariae Ordinis Scholarum Piarum 1666–1997*. Budapest 1998, s. 156; srv. též DEE II. s. 290. První díl Horányova soupisu má celkem [4], 824 s. a II. díl obsahuje [2], XXIV, 900 s.
- ⁸⁵ Hecht v dílu II. na s. 745, 6, Dobner v I. dílu na s. 660–683, Voigt ve II. díle, Schwamberger na s. 659 II. dílu a Mader v dílu II. na s. 295 a 296.
- ⁸⁶ Fischer, Karl: *Beiträge zu einem Verzeichniss berühmter Männer und Schriftsteller aus der ehewürdigen und Orden der frommen Schulen aus mehrere Werken in jewiligen Nebenstunden gesammelt und verfasst*, rkp. z r. 1834, 517 s. + 54 s. + [46]s. + 9 l. tištěného textu + 2 l. tištěných tabulí přehledů, NK XVIC28. Hechta uvádí na s. 327, Dobnera na s. 246–53, Voigta na s. 498–503 spolu s výčtem děl a život P. Leopolda Schwambergera na s. 468.
- ⁸⁷ *Ibid.* s. 309 (Görisch) a s. 383 Mader. Görischovu řeč *De laudibus S. Thomae Aquinatis, quem Dominum impletum spiritu sapientiae et intellectus totam gloriae induxit, die solemni Ejus memoria Sacro dicta Praegae in Basilica s. Aegidii Abbatis celeberrimi Ordinis Praedicatorum P. Camilo Goerisch a S. Bernardo Clerico Regularium Scholarum A. D.S. 1777*. Typis Pragensis, Franciscus Gerzabek cituje Fischer takto a Maderovu jako *de Laudibus Sancti Tomae Aquinatis Ecclesiae Doctoris Oratio*. Praegae, F. Gerzabek 1780. Tuto řeč měl převzít a hodnotit ve svých literárních spisech i Josef Dobrovský.
- ⁸⁸ Podlaha, Antonín: *Románský evangeliář kolleje piaristické v Praze. Památky archeologické a místopisné XXII/1907*, seš. VI. sl. 401–428; Viñas, T.: *De itinere per Austriae, Bohemiae, Poloniae et Hungariae Scholarum Piarum Provincias adie 20. Aprilis ad diem 20. Maii anni 1904 ab exmo. [eximio] ac rmo. [reverendissimo] P. Alphonso Ma[r]io Nistrangelo praeposito generali peracto memoriae*. In.: ASP 7–8. Romae 1980, s. 328. O Viñasovi srv. Bartůšek, V.: *Thomas Viñas, básník – piarista (3. 12. 1864–21.2. 1929)*. In: *Listy filologické*, 122, 1999, č. 3–4. s. 252–253.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

*Obr. 1 Iluzivní kopule v interiéru bývalé pražské piaristické knihovny
(foto M. Hrubeš)*

Obr. 2 Ukázka interiéru bývalé pražské piaristické knihovny (foto M. Hrubeš)

Obr. 3 Ukázka výzdoby bývalé pražské piaristické knihovny (foto M. Hrubeš)

Obr. 4 Vstup do bývalé pražské piaristické knihovny, vyřezávané dveře, andílek půjčuje Geniovi knihy (foto M. Hruběš)

Obr. 5 Podpis malíře Josefa Hagera v interiéru bývalé pražské piaristické knihovny (foto M. Hruběš)

ZUSAMMENFASSUNG

DIE BIBLIOTHEKARE IM PIARISTENKOLLEGIUM IN PRAG IN DEN JAHREN 1753–1780

Václav Bartůšek

Die Bibliothek des Prager Piaristenkollegiums entstand gleichzeitig mit der Gründung des Kollegiums und auch der Schulen in der zweiten Hälfte des Jahres 1752. Für ihren Stammvater kann man den Schriftsteller und Rektor des piaristischen Kollegiums in Benešov/Beneschau P. Aegedius Hecht a S. Ferdinando halten. Er versammelte die Bücher für die Bibliothek schon in der Zeit um 1720, wann man die Gründung einer piaristischen Residenz in Prag erwägte. Ihr erster faktischer Bibliothekar und größter Erbauer war P. Gelasius Dobner a S. Catharina, ein Historiker und kritischer Historiograph, der sie auch in der Zeit seines Rektorats im Prager Piaristenkollegium (1763–1778) und sogar auch danach besorgte. Er begann vom Schuljahr 1765/66 auch die sog. kleineren Obliegenheiten der Mitglieder des Prager piaristischen Kollegiums einzuschreiben. Darunter gehörte auch die Ausübung der bibliothekarischen Funktionen. In diesen Verzeichnissen kann man von anderen Bibliothekaren des Prager piaristischen Kollegiums namentlich Kenntnis erhalten. Im Schuljahr 1765/66 übte P. Joannes Chrysostomus Tomášek a S. Thoma, ein bedeutender Mathematiker und der erste Professor der doppelten Buchhaltung in Böhmen, die Funktion des Prager piaristischen Bibliothekars aus. Nach ihm, im nächsten Schuljahr 1767/68, wann die Piaristen in ein neues Gebäude an der Ecke der Straßen Na Příkopech/Am Graben und Panská/Herrengasse in der Neustadt umgezogen sind, kam die Bibliothekarfunktion auf P. Tobias Borový a S. Raphael über. Dieser bedeutender Mathematiker und Erzieher verwaltete die Bibliothek auch im Schuljahr 1768/69. Nach ihm wurde P. Remigius Torquatus Hlavsa a S. Antonio, ein bedeutender Mathematiker, Professor der doppelten Buchhaltung und später auch ein er der Rektoren dieses Kollegiums, zum Bibliothekar bei Prager Piaristen.

Die bedeutendste Persönlichkeit unter den Prager Bibliothekaren, P. Gelasius Dobner ausgenommen, war unzweifelhaft P. Adauctus Josephus Calasanctius a S. Geramano, mit eigenem Namen František Mikuláš Voigt, ein bedeutender Historiker und Numismatiker. Als Bibliothekar wirkte er nur im Schuljahr 1770/71, bevor er hier Vizerektor wurde. Nach ihm trat der nächste bedeutende Historiker P. Leopoldus Schwamberger a S. Venceslao an, der die Bibliothekarpflicht im Schuljahr 1772/73 ausübte. Im Schuljahr 1773/74 wurde P. Ludovicus Bertrandus Grulich a S. Dominico der Prager piaristische

Bibliothekar. Nach P. Grulich kam P. Bonifacius Veselý a S. Brunone (Bennone) zur Verwaltung der Bibliothek als Bibliothekar für das Schuljahr 1775/76. Im Jahre 1776/77 nahm sich P. Camillus Görisch a S. Bernardo der Prager piaristischen Bibliothek an. Eine unzweifelhaft bedeutende Persönlichkeit unter den Prager piaristischen Bibliothekare war P. Dominicus Mader a S. Vincentio, ein bedeutender Mathematiker, der hier in der Kollegiumsbibliothek als der erste Bibliothekar im Schuljahr 1778/79 wirkte. In der Bibliothek half ihm noch P. Ignatius Schlöss a S. Benedicto. Als Hilfsbibliothekar war er im Jahre 1779/80. Der letzte Bibliothekar aus dem verfolgten Zeitraum 1753–1780, also aus dem Jahre 1779/80, war P. Romualdus Sies a S. Clara, der zum Vizerektor des Kollegiums wurde.

Die Bibliothek des Prager piaristischen Kollegiums besorgten oft die Piaristen, die die Funktion des Prefekts (Direktors) der Schule ausübten. Meistens waren sie mehr als 40 Jahre alt und standen auf dem Gipfel ihrer Kräfte vor ihrem Aufstieg zu höheren Ordensfunktionen. Wie kann man aus den biographischen Ordensencyklopedien erfahren, gehörten manche von ihnen zu den bedeutenden Kulturarbeitern und Pädagogen des Piaristenordens.

CAMILL HOFFMANN
BÁSNÍK – ŽURNALISTA – DIPLOMAT
(1878–1944)

Bohumil Černý

Věnováno přátelům

JUDr. Johannu Wolfgangu Brügelovi

a jeho manželce MUDr. Josephině Brügelové v Londýně.

Camill Hoffmann se narodil 31. 10. 1878 ve středočeském Kolíně, kde měl otec Izák hospodu. Camill byl nejmladší z dvanácti dětí. Vychován byl svou nejstarší sestrou. Roku 1904 se ve Vídni oženil s Irmou Oplatkovou, v roce 1907 se jim narodila dcera Edith a v roce 1910 syn Hans Herbert.

C. Hoffmann vystudoval na německém gymnáziu v Praze 7 tříd a pak přešel na obchodní akademii, kde maturoval. Nato odešel do Vídně, kde působil v redakci levicově liberálních novin *Die Zeit*. V roce 1902 uveřejnil svou první básnickou sbírku *Adagio stiller Abende* a v témže roce společně se Stefanem Zweigem přeložili dílo francouzského básníka CH. Baudelaira *Gedichte in Vers und Prosa*. Druhá básnická sbírka z roku 1910 *Die Vase* vyjadřovala melancholický obraz české krajiny. Tehdy se přiřadil do okruhu mladých vídeňských básníků hlásících se k spisovateli Hugo von Hoffmannstahlovi.

V letech 1910–1918 pracoval v redakci *Dresdener Neueste Nachrichten*. Usadil se s rodinou v blízkosti Drážďan v Hellerau, kde se vytvořila umělecká skupina hlásící se k německému expresionismu. V roce 1912 vyšla sbírka básní *Deutsche Lyrik aus Österreich* a roku 1913 edice dopisů z 18. a 19. století *Briefe der Liebe*.

V období své literární a překladatelské činnosti přeložil po první světové válce Masarykovu *Světovou revoluci*, Benešovu knihu *Světová válka a naše revoluce*, Kroftovy *Dějiny Československa* a Čapkovy *Hovory s T. G. Masarykem*.

Na diplomatickou dráhu vstoupil C. Hoffmann roku 1919, kdy byl přijat do služeb tiskového odboru prezidia ministerské rady, v září byl převzat do ministerstva zahraničních věcí a nato poslán na čs. vyslanectví v Berlíně jako tiskový

atašé. Nakrátko pomáhal na přání prezidenta T. G. Masaryka redaktoru Arne Laurinovi¹ v Praze při zakládání listu *Prager Presse*.

C. Hoffmann pracoval na čs. vyslanectví v Berlíně pod vyslanci Vlastimilem Tusarem (1921–1924), Kamilem Kroftou (1925–1927), Františkem Chvalkovským (1927–1932) a Vojtěchem Mastným (1932–1939).

Na politické scéně v Berlíně byl v mnohém ohledu výjimečným zjevem: na jedné straně básník, na druhé straně přesvědčený člen německé sociální demokracie (*Deutsche Sozialdemokratische Arbeiter-Partei* – DSAP). Jak v umělecké oblasti, tak i v zahraniční politice byl uznáván svými kolegy v diplomatické službě. Rozhodující roli hrála dvojzřetnost jeho židovského původu.

Jistou oporou C. Hoffmanna byl právník Hermann Ungar, který od roku 1921 rovněž působil na čs. vyslanectví v Berlíně jako obchodní atašé. Roku 1928 se vrátil do Prahy, ale záhy onemocněl a roku 1929 zemřel.

Po nástupu Vojtěcha Mastného do funkce vyslance roku 1932 začal Camill Hoffmann psát svůj politický deník. Popisuje mnoho politických událostí v Německu, jejich vliv na jiné státy (Francie, Anglie, Itálie, Jugoslávie, Rumunsko a především Sovětský svaz). Proto tento článek vybírá konkrétní zápisy s přímým vztahem k Československu.

Přestože měl autor deníku snahu zapisovat události pravidelně a systematicky, objevují se časové mezery, které lze vysvětlit pracovními povinnostmi na vyslanectví nebo přidělením nových úkolů (např. sledovat činnost sudetských Němců a K. Henleina).

Jeho obava o osud Výmarské republiky vedla rovněž k aktivní pomoci politicky ohroženým přátelům. Se znepokojením sledoval úpadek politické morálky. Zápisy obrazy také rezignaci, která se v poslední fázi republiky rozrůstala v levicových politických a literárních kruzích. Avšak přerušení zápisů v období 16. prosince 1936 až 15. srpna 1938 zůstává nevysvětleno.

O životě básníka, žurnalisty a diplomata C. Hoffmanna byly dosud vydány tři práce. První byl článek od jeho přítele Johanna Wolfganga Brügela². Německý žurnalista Jürgen Serke³ obsírně popsal a četnými fotografiemi doprovodil literární tvorbu C. Hoffmanna. Rakouský literární historik Dieter Sudhoff⁴ vydal kompletní Hoffmannův *Politický deník* 1932–1939. Těmto třem autorům poskytla podklady Hoffmannova dcera Edith žijící v Londýně. Pramenem byla i kopie deníku uložená v archivu *Institutu für Zeitgeschichte* v Mnichově pod signaturou F 147.

J. W. Brügel ve zmíněném článku zdůraznil, že poslední fáze Výmarské republiky byla již důkladně zpracována až do nástupu nacistického režimu. Přitom však neexistuje nadbytek dobře informovaných a zároveň osobních vyliče-

ní přechodu od autoritativního režimu k nacistické diktatuře. Osobní vidění Hoffmannova deníku značně přispívá k pochopení duchovního koloritu doby.

Ukázky z deníku s poznámkami

6. 4. 1932

Samuel Sängér (1864–1944) působil v letech 1919–1921 v Praze jako zplnomocněný zástupce Německa. Nyní se zajímá, zda lze něco učinit pro Trockého. Německá policie provedla u Trockého syna Sedova (1906–1937) prohlídku a zabavila veškerou korespondenci jeho otce, kterou mu v kopiích posílal. Tak se policie dozvěděla o celé síti trockistů v Německu a v ostatních zemích. Nejstarší syn Trockého studoval od roku 1931 na Vysoké škole technické v Berlíně, pak od roku 1933 v Paříži. Zemřel na klinice po zdařilé operaci slepého střeva, pravděpodobně zavražděn sovětskými agenty tajné služby.

9. 4. 1932

Fr. Chvalkovský⁵: Sängér⁶ se přesvědčil, že československá vláda je připravena poskytnout Trockému⁷ na 3 měsíce pobyt, protože turecká vláda to pod tlakem sovětů nepřipustí. Turecký vyslanec v Berlíně Kemalletin⁸ prohlásil: *Trocký je svobodný člověk, může jít, kam chce*. Naproti tomu jugoslávský vyslanec v Berlíně Balugdžič⁹ sdělil Chvalkovskému, že Jugoslávie neposkytne Trockému průjezdní vízum. Taktéž Maďarsko. Trocký přesto chce letět. Chvalkovský řekl Kemalletinovi: *Chcete-li Trockému umožnit u nás pobyt v lázních, vydejte mu na 3 měsíce turecký pas*.

30. 8. 1932

Říšský sněm byl zahájen. Před několika dny národní socialisté prohlásili, že nestrpí, aby zasedání řídila Klara Zetkinová¹⁰ jako nejstarší předsedkyně, *tato židovská baba z Moskvy*. Klara Zetkinová po příjezdu z Moskvy mohla zasedání zahájit. Jaké to však bylo utrpení. Přestárlá, vyčerpaná, sešlá. Z obou stran podpírána, objevila se stará žena, obraz slabosti, na předsednickém křesle. Zlomeným hlasem vyrážejícím jednotlivá slova je několikrát breptavě opakovala, a splnila tak svůj úkol. Vedle ní stál jako zapisovatel poslanec Ernst Torgler¹¹ a napovídal jí. Při jedné pause, kdy lapala po dechu, jí navrhl, aby řeč zkrátila. Odmítla a mluvila dále 40 minut, otírajíc si ústa šátkem a pijíc vodu. Prý celou řeč koncipovala sama, hovořila z paměti, aniž se odchýlila od textu. Její duch zůstal silnější než tělo. Duch této staré revolucionářky byl stále radikální, agresivní a neohrožený. Nazývala nacisty, k nimž se obracela, *fašistickými vrahy*. Byla to agitační řeč pro sovětské Rusko. Řeč zakončila, že doufá, že se jako

stará předsedkyně říšského sněmu dožije, že příště zahájí zasedání jako předsedkyně Sovětského Německa.

Následovala volba prezídia. Göring byl zvolen předsedou říšského sněmu. K. Zetkinová však přece morálně zvítězila, pokud seděla v křesle předsedy. Vedení převzal Göring a pozdravil zdviženou pravicí 229 příslušníků své strany.

28. 1. 1933

Dne 5. ledna se dcera L. Trockého Zinaida Volkovová¹² v Karlshorstu otráвила plynem. Německá policie jí nechtěla povolit prodloužení pobytu v Německu a sovětské vyslanectví jí zabavilo cestovní pas. Slyšel jsem od dcery Trockého hned po jejím příchodu do Berlína počátkem r. 1932, že trpí těžkou chorobou plic a má oboustranný pneumotorax. Její stav se sice zlepšil, působilo tu však především psychické onemocnění, které se projevilo již v Konstantinopolu. Lela¹³ se poznala se Zinou Volkovovou prostřednictvím manželů Pfemfertových. Zina nenáviděla svého otce, protože žil s druhou ženou Natalií Sedovovou¹⁴, kterou poznal v Paříži roku 1903. C. Hoffmann poslal před smrtí Ziny její rukopis svému příteli z Kolína Robertu Saudkovi (1880–1935), který jako grafolog konstatoval příčinu sebevraždy – paranoia.

8. 2. 1933

Včera večer se konalo každoroční přijetí diplomatů u říšského prezidenta. Vyslanec Mastný se ocitl pod tlakem prvního rozhovoru s Hitlerem. Po večeři se Hitler na něho obrátil, což si jistě předtím předsevzal. Řekl, že by mu něco *přátelsky* sdělil a hned začal o brněnském procesu s organizací Volkssport. Rozsudek padl na základě vojenských posudků, které však vycházely z falešných předpokladů a informací. Národně socialistická strana v Československu je nezávislá na Hitlerově hnutí v Německu, nikdy od něho nedostávala nějaké instrukce. SA není vojenská, ale politická organizace a nemá nic společného s říšskou armádou. Mastný především Hitlerovi poděkoval za slovíčko *freundschaftlich*. Prohlásil, že klade velký důraz na celou věc a bude informovat svou vládu. Krátce nato Mastný hovořil s ministrem zahraničí Neurathem o tomto rozhovoru s Hitlerem. Znalecké posudky ze soudu v Brně mu již způsobily nepříjemnosti. Hitler požadoval zaslání demarše do Prahy, což mu však Neurath rozmluvil, protože by to bylo vměšování do vnitřních záležitostí.

Upozornil jsem Mastného, že dnes imunitní výbor v čs. parlamentu požádal o vydání 5 nacionálně socialistických poslanců (R. Jung, H. Krebs¹⁵, L. Schubert ad.).

28. 2. 1933

Dne 27. února 1933 zapálili nacisté říšský sněm v Berlíně a obvinili z toho komunisty a sociální demokraty, aby měli záminku brutálně proti nim zakročit. Obvinili též holandského komunistu, slabomyslného van der Lubbeho¹⁶, který přiznal, že požár založil sám, ale že je ve spojení se sociálními demokraty. Ještě téže noci nacisté obsadili redakci listu *Vorwärts* a začali zatýkat komunistické poslance, právníky, spisovatele, mezi nimi E. E. Kische, Ericha Mühsama, Ludwiga Rennu, Carla von Ossietzkého. Vyslanec V. Mastný protestoval u Neuratha¹⁷ a docílil, že německá policie odvezla Kische¹⁸ k českým hranicím, kde ho propustila.

C. Hoffmannovi se podařilo, že knihovna Heinricha Manna¹⁹, který mezitím dostal čs. občanství, byla postoupena do ČSR. Obdobně se zasloužil o záchranu knihovny Georga Bernharda²⁰ a Waltra Mehringa²¹.

Za svého pobytu v Drážďanech se C. Hoffmann sblížil s Franzem Pfemfertem²² a přispíval do jeho časopisu *Aktion*, který bojoval proti válečné hysterii. Nacisty ohroženému Pfemfertovi pomohl Hoffmann k útěku do Československa.

3. 3. 1933

Manželé Pfemfertovi mě požádali, abych od nich převzal kufr Leninových dopisů. Vzhledem ke své odpovědnosti jsem na to nemohl přistoupit. Den nato jsem měl převzít pozůstalost Karla Marxe z archivu sociální demokracie. Byl bych tak učinil, kdyby s tím Mastný byl srozuměn. Ten však odmítl. Georg Stolz (1896–1964), od roku 1931 zástupce generálního sekretáře Internacionálního odborového svazu, se obrátil na Ludwiga Czecha²³, který byl předsedou německých sociálních demokratů v Praze (1921–1938). L. Czech dostal souhlas od ministra Ed. Beneše, který zplnomocnil vyslance Mastného postoupit zmíněný materiál do Prahy.

27. 3. 1933

Od 22. do 26. 3. 1933 jsem byl v Praze. Pět minut před mým odjezdem do Prahy se objevil Viktor Schiff²⁴ se zprávou, že mu policie odebrala cestovní pas. Žádal, aby mu byl vydán čs. pas. Krofta mi poslal telegram, že Schiff může počítat s pobytem v ČSR. Uvnitř Německa mu však pas nemůže být vystaven. Mluvil jsem s Rudolfem Oldenem²⁵ a s Bruno Freiem²⁶, který sdělil, že komunisté připravují v Německu organizaci, která by zachraňovala své členy před NSDAP.

14. 7. 1933

Dnes byl Mastný u Hitlera. Požádal Neuratha, aby mu zprostředkoval rozhovor, aby mohl projednat německo-československé vztahy. Mastný začal stížností na perzekuci Čechoslováků. Uvedl 246 případů. Hitler přiznal, že se stávají politováníhodné případy násilí, které však odsuzuje, a že Mastný jistě mluví o excesech proti Židům a nikoli proti Čechům. Hitler: *Vy jistě víte, že jsem fanatický antisemita*. Mastný opáčil, že sleduje Hitlerovy projevy a že při bojkotování Židů se vyskytují excesy, které nejsou hodny vysoké německé kultury. Hitler: *To nemůže ani jinak být, taková velká revoluce přinesla poměrně málo násilných činů, byla přece záchranou před komunismem*. Mastný opáčil, jak ČSR trpí v důsledku pronásledování komunistů, sociálních demokratů a Židů, kteří prchají přes hranice a proto spolužití národností v ČSR je možné jen za demokratického režimu. Připomněl případ Waltera Tschuppika²⁷, který je vězněn již 4 měsíce, aniž byl vyslýchán. Hitler řekl, že Tschuppika zná, on bojoval proti Hitlerovi nejen politicky, ale také osobně. Chce o tomto případě hovořit s ministrem zahraničí.

12. 10. 1933

Byl jsem na návštěvě u Borise Vinogradova, tiskového ataše na sovětském vyslanectví v Berlíně. Sdělil mi, že říšská vláda protestovala, že ruští korespondenti, kteří odcestovali z Německa do Prahy, šíří v tisku hrůzostrašné zprávy z procesu o požáru říšského sněmu... Píší zprávu pro Jana Hájka²⁸, vedoucího odboru na ministerstvu zahraničí, důvěrného spolupracovníka Ed. Beneše, že jsem dvakrát přijal jistého Wilhelma Brausera (pravděpodobně nacistického provokatéra). Brauser na vyzvání se legitimoval pasem, zdůraznil, že byl poslán sociálním demokratem Emilem Barthem (1879–1941) a že má podporovat zbývající sociální demokraty, kteří ještě zůstali v Německu. Požádal mě, abych se pokusil v Praze, kde již byl třikrát, uvést ho k ministru Ed. Benešovi. Brauser byl na čs. vyslanectví ještě třikrát. Navrhoval, abych s ním odešel. Cestou autem z vyslanectví bychom Bartha vzali do auta. Po týdnu jsem četl v pražských novinách, že v Praze byl zatčen nacistický agent a jeho spolupracovník Brauser, hledající spojení na ministerstvo zahraničí.

17. 3. 1934

Dopisovatel listu *Prager Tagblatt* Ernst Popper²⁹ byl 11. 3. v neděli zatčen státní policií a teprve včera 16. 3. propuštěn. Referoval ve svém listě o špionážní aféře (Polák Sosnowsky měl vyzvídat údaje o parním motoru pro letadla). Zprávy E. Poppera, zvláště pak o procesu ve věci požáru říšského sněmu, jsou státní policii již delší dobu nepříjemné. Popper nesměl po svém zatčení volat na čs. vyslanectví a vůbec nikoho nesměl vyrozumět, takže byl po několik dnů

nezvěstný. Ihned jsem intervenoval a do 24 hodin byl Popper propuštěn. Musel se písemně zavázat, že bude mlčet o svém zatčení... Když Popper oznámil, že bude vypovídat jen za přítomnosti vyšetřujícího soudce, kriminalista mu řekl: *Jestliže byste se takto choval před půl rokem, ležel byste již tam v koutě.* Ani mu nesdělil příčinu jeho zatčení. Popper odmítal večer ulehnout do špinavé postele. Byl převezen do věznice Columbia v Tempelhofu. Při zápisu personálních údajů vyslýchající reagoval: *Žid, to nám tady chybělo.* Službu ve věznici vykonávali pouze příslušníci SS. Údery do prsou, stoj v pozoru, stání obličejem ke zdi, běhání, dřepy. Popper se domníval, že musel běžet celkem 57krát. *Nyní s ním skončujeme. Chceš být raději zastřelen nebo oběšen?* V tmavé chodbě mu příslušník SS přiložil ke spánku revolver: *Máš ještě nějaké přání? Chci ještě napsat dopisy na rozloučenou. Své matce.* Pak byl odvelen do místnosti, kde esesák výsměšně zvolal: *On chce psát dopis na rozloučenou své matce!* Byla to ďábelská komedie plná sadismu. Následovaly rány a pohlavky. *Nyní mu odřízneme vejce.* Pak měl stále opakovat: *Jsem zbabělý Žid, bidný srab!* Následovala další příkoří a tělesné tresty...

V polovině roku 1934 se C. Hoffmann seznámil s Richardem Albertem Wittigem³⁰.

18. 1. 1935

Wittig mi přinesl záznam ze svého nedávného politického rozhovoru s Hitlerem na jeho předvolání. Stará protiruská koncepce, přitom nepřátelské výpady proti Československu, *vředu* ve středoevropském prostoru. Mastný mi k tomu blahopřál, že jsem tento záznam obdržel, a příkládá mu značný význam. Chce jej příští týden předat Benešovi, ale o jeho obsahu musí být informována francouzská a sovětská vláda.³¹

2. 2. 1935

Mastný byl několik dnů v Praze, kde ministru Benešovi přečetl a odevzdal Wittigův rozhovor s Hitlerem. Tento rozhovor prý udělal na Beneše hluboký dojem, ačkoli nikdy nedůvěřoval Hitlerovým řečem o míru. Potvrdilo se, že se Hitler nevzdal svých původních plánů proti sovětskému Rusku a že v Československu vidí stát, který musí být zničen. Člověk tomu věří teprve tehdy, když má v ruce průkazný materiál. Mastný včera předal po Benešově souhlasu kopii o rozhovoru François Poncetovi³² a dnes Phippsovi³³. Uvědomí oba své vlády?

14. – 16. 2. 1935

Dne 16. února jsem byl u Beneše poprvé v Černínském paláci. Beneš se zajímal o Hitlerův rozhovor s K. Wittigem. Ano, ale, mínil Beneš, provede Hitler uvedenou zahraniční politiku? Odpověděl jsem: *Ano. Hitler provádí dvojí*

politiku. 1. prostřednictvím zahraničního úřadu, 2. prostřednictvím strany, Rosenberga a národnostních organizací.

1. 3. 1935

François Poncet věděl o mé cestě do Prahy a přál si se mnou mluvit o Wittigovi. Chtěl se přesvědčit, zda Wittigovo sdělení bylo autentické. Vyprávěl jsem François Poncetovi o Wittigových vztazích k ultrapravicí, k Ludendorffovi³⁴, A.E.G. (Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft) o zahraničních cestách, spolupráci s frakcí NSDAP v říšském sněmu, o korekturách textu Gottfrieda Federa³⁵ pro Lili Keithovou³⁶, o Wittigově zatčení, protože po Hitlerově uchopení moci posílal Ludendorffovi politické zprávy, dále o koncentračních táborech, o intervenci Wilhelma Brücknera³⁷, i o Wittigově opozičním postoji k režimu. Zmínil jsem se i o Wittigově jednání se Schachtem a Goebbelsem. François Poncet se domnívá, že Wittig patří ke skupině Edgara Junga³⁸. Wittigovy záznamy hrají pozoruhodnou roli v diplomatických akcích, které potvrzují starou Hitlerovu koncepci proti Rusku.

5. 4. 1935

Dnes přišel K. Wittig, zdůraznil, že hovořil s Ludendorffem. Hitler navštívil Ludendorffa a smířil se s ním. Nabídl mu vedení generálního štábu. Ludendorff si kladl podmínku, že dostane poradní hlas ve vládě. Tentokrát jsem měl 300krát dojem, že Wittig nemluví pravdu. Dosud nebyla zjištěna adresa K. R. A. Wittiga.

16. 4. 1936

Včera po dlouhé době byl u mne Karl Wittig. Pracuje ve staré budově říšského sněmu na biografii Fricka. Píše první díl o době bojů NSDAP, druhý díl je věnován Hansu Kребsovi, třetí státnímu sekretáři. Wittig uvedl, že do prvního dílu přijde jen Reventlow a on sám, neboť sledoval zahraniční politiku frakce NSDAP v říšském sněmu v letech 1923–1928. Této frakci dodával zprávy z moskevských pramenů, proti Locarnu, proti Společnosti národů. Reventlow je nyní v nemilosti. Zmíněný díl bude obsahovat mnoho dokumentárního materiálu. Wittig není členem strany.

V druhé polovině roku 1936 měl C. Hoffmann velmi málo času, takže zápis v jeho deníku byly kratší, stručné, a časové mezery mezi jednotlivými záznamy se zvětšovaly. Poslední zápis z roku 1936 je 16. prosince. To se stupňovalo a C. Hoffmann opět pokračoval až 16. července 1937. Nezmínil se o tak důležité věci jako byla obálka s *důkazy* diskreditujícími M. N. Tuchačevského v Moskvě. Tyto materiály odevzdal K. Wittig na příkaz šéfa Sicherheitsdienstu R. Heydricha C. Hoffmannovi a ten je v dobré víře předal Ed. Benešovi. Obdobné to bylo v případě tajných jednání Ed. Beneše s Hitlerovými emisary Haushoferem

a Trauttmansdorffem, kde jsme odkázáni na zápisky vyslance V. Mastného uložené v Archivu Národního muzea.^{39, 40}

Jako člen diplomatického sboru byl C. Hoffmann s ostatními zástupci států pozván na 30. červenec 1936 na Olympijské hry v Berlíně. Později obdržel čestný olympijský odznak 2. třídy. Od 8. do 14. září se v Norimberku konal říšský sjezd nacistické strany NSDAP, kterého se rovněž zúčastnil. V roce 1938 byl pozván ministerstvem propagandy na přehlídku k oslavě anšlusu Rakouska.

Nelze to hodnotit dnešním pohledem jako Hoffmannovu slabost vůči nacismu, nýbrž jako obranu proti stávajícímu a potencionálnímu ohrožení Židů. Přitom ve své dřívější funkci legačního rady vždy důsledně hájil zájmy Československé republiky.

Dne 14. srpna 1936 se na francouzském velvyslanectví konala recepce, na které požádal hrabě Maxmilián Karl Trauttmansdorff velvyslance André François Ponceta, aby ho představil čs. vyslanci V. Mastnému. Hrabě Trauttmansdorff byl vysoký úředník říšského ministerstva práce. Pocházel ze staré rakouské šlechty, po první světové válce se stal čs. občanem. Jeho bratr Ferdinand Johann žil v ČSR na svém zámku v Horšovském Týně.

Trauttmansdorff sdělil Mastnému, že je zplnomocněn projednat s ním některé otázky dotýkající se zájmů obou zemí a požádal, aby ho Mastný přijal ve svém úřadě. Zdůraznil, že mu na přání Hitlera jde o zlepšení vztahů mezi Prahou a Berlínem. Celá věc měla být utajena a vedena mimo obvyklé cesty diplomatických styků. O jednání se prozatím neměl dozvědět ani ministr zahraničí Konstantin Neurath.

V. Mastný si byl vědom velké odpovědnosti za tuto akci a proto přijel 17. srpna 1936 do Prahy, aby informoval prezidenta Ed. Beneše. Téhož dne poobědvali společně s Janem Masarykem, vyslancem v Londýně. Shodli se na tom, že je třeba německou iniciativu brát vážně.

Ačkoliv první kontakt s Prahou zahájil hrabě Trauttmansdorff, podnět ve skutečnosti vycházel od Georga Albrechta Haushofera spojeného se skupinou kolem Joachima von Ribbentropa. Jemu předložili tajnou zprávu. V. Mastný se sešel 16. a 17. října 1936 s Trauttmansdorffem, který mu oznámil, že Hitler chce poslat k prezidentu Benešovi prostředníka. Cesta měla být přísně utajena.

V polovině listopadu 1936 se Haushofer a Trauttmansdorff vypravili inkognito do Prahy. Nesměli se sejít s nikým z německého vyslanectví v Praze. Setkání s prezidentem Benešem se konalo 13. listopadu 1936. Následujícího jednání se zúčastnil i ministr zahraničí Kamil Krofta. Dne 18. listopadu 1936 na Hradě proběhla další schůzka trvající šest hodin.

16. 12. 1936

Německo hodlá v sudetoněmeckých územích vyvolat povstání, potom neoficiálně napochodovat, poslat *dobrovolníky* jako ve Španělsku. Zdá se, že Henleinovi lidé tomu věří. Je tu plno rozporů, zatímco kampaň se vší silou pokračuje, Mastný prostřednictvím důvěrníků – znám jen Trauttmansdorffa z ministerstva práce – navázal jednání, která mají vyústit ve smlouvu Německa s Československem. Ta nemá být jen paktem o neútočení, nýbrž více. Goebbels mu nabídl tiskovou dohodu jako s Rakouskem a Polskem, jinak kampaň neustane. Avšak Goebbels neví o důležitějších dohodách, které jsou zcela důvěrné. Mastný poslal kurýry z Berlína do Prahy. Já sám jsem dodal Benešovi dopisy Mastného, ve vlaku na zpáteční cestě z Prahy do Berlína jsem potkal Trauttmansdorffa, ten se však odvrátil, aby nebyl poznán...

Trauttmansdorff přijel do Prahy ještě 3. a 4. ledna 1937. Dne 6. ledna 1937 pobyl Mastný u Ed. Beneše v Sezimově Ústí. Dne 14. ledna 1937 předložil Trauttmansdorff Haushoferovi návrh smlouvy shrnující výsledky předchozích jednání. Když materiály obdržel Ad. Hitler, přikázal oběma německým vyjednavacům, aby v jednání nepokračovali. Rozhovory nebyly již nikdy obnoveny.

Dne 20. října 1938 se C. Hoffmann dozvěděl, že nová vláda v Praze odvolává vyslance V. Mastného z Berlína a dosazuje na jeho místo Františka Chvalkovského. Po protizidovských akcích nacistů, zapalování synagog 9. a 10. listopadu 1938 v Německu, viděl, že jeho další pobyt v Berlíně je neudržitelný a pro oba manžele nebezpečný. Mohl být nacistům nepohodlný a podezřelý nejen proto, že byl Žid, ale také proto, že v předchozích letech pomáhal politikům a literátům ohrožovaným nacismem.

V následující době se německo-československé vztahy stále zhoršovaly, takže více a více Hoffmannových přátel odcházelo do exilu. On a jeho žena se do Prahy vrátili na podzim 1938. Pronajali si byt na Malé Straně na Maltézském náměstí č. 5. V roce 1939 byli nuceni se přestěhovat na Malé Straně do Durdíkovy ul. 6 (dnes ul. Rošických). V roce 1941 museli opustit i tento byt a přestěhovat se na pomezí Žižkova a Hrdlořez (Praha XI, Na Balkáně č. 315).

Nucené dovolené využil C. Hoffmann v listopadu 1938 k cestě do Londýna, kde předal dceři Edith svůj politický deník. Dcera měla ukončené studium dějin umění v Berlíně, kde také promovala na základě práce o malíři Oskaru Kokoschkovi (nar. 1886 v Rakousku, 1934 emigroval do Prahy a pak do Londýna). O. Kokoschku poznala již dříve za pobytu v umělecké kolonii v Hellerau. Roku 1940 se provdala za Litevce narozeného v Palestině, žurnalistu Eliezera Yaou, který se později stal izraelským diplomatem. V emigraci žil také již od 14. května 1938 Hoffmannův syn Hans Herbert; nejprve v Paříži a potom v Londýně.

Dcera a přátelé přemlouvali C. Hoffmanna, aby zůstal v Londýně, ale on se vrátil do Prahy.

Dne 31. ledna 1939 byl oficiálně penzionován. Dne 29. března 1939 byl vyslýchán gestapem o své činnosti v Berlíně. Dne 11. července 1939 byl pozván na ministerstvo zahraničí v Praze, kde byl pořízen záznam o některých bodech jeho působnosti.⁴¹

Další osudy manželů Hoffmannových podrobně vylíčila MUDr. Cecilie Friedmannová (nar. 2. dubna 1912)⁴². Byla deportována 29. ledna 1943 do Terezína a 18. května 1944 do Osvětimi, kde se dočkala osvobození. Koncem roku 1945 zaslala redakci časopisu *Aufbau* do New Yorku článek, v němž vylíčila poslední dny života manželů Hoffmannových:

C. Hoffmann prodělal v letech 1939–1942 na gestapu těžké výslechy. Dne 13. dubna 1942 obdrželi manželé předvolání do transportu. Přátelé se pokoušeli je z tohoto transportu zachránit. Švédský konzul (Hoffmannovi měli švédské výjezdní vízum) intervenoval u gestapa, byl však briskně odmítnut. Současně přátelé telefonovali do Berlína zahraničnímu korespondentovi Otto von Heydebreckovi, aby ihned vyrozuměl berlínský zahraniční úřad. Tehdejší státní sekretář Otto Meissner (1880–1953) intervenoval u berlínského gestapa o zrušení účasti v transportu. 17. listopadu 1942 obdrželi manželé úřední sdělení, že byli osvobozeni od transportu.

Autorka tohoto článku nemohla vědět, jak rafinovaně zapracovalo vedení Zentralstelle für jüdische Auswanderung v Praze. Dali protektorátními policisty sloužícími v této centrále sledovat C. Hoffmanna a 20. dubna 1942 ve 20 hod. jej zadrželi v Jindřišské ulici a předali do vězení v centrále ve Střešovicích, Dělostřelecká 11 (od roku 1940–1945 Schillstr. 11). Stalo se tak na příkaz SS-Manna Karla Rahma, pozdějšího velitele Terezína. Dne 22. dubna 1942 byli Hoffmannovi odvedeni bez zavazadel a potravin na seřadiště u Veletržního paláce.

Dne 25. května 1942 byl spáchán atentát na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. Po jeho smrti 4. června 1942 bylo popraveno velké množství význačných osobností. Hoffmann se domníval, že by se i on stal obětí a že mu tedy pobyt v Terezíně vlastně zachránil život.

Počátkem roku 1943 jej komandatura vyzvala, aby pomáhal pracovat v táborové tiskové službě. Domníval se, že chtějí zneužít jeho jména, aby publikoval zprávy o životě v lágru. Byl zcela rozhodnut jít dobrovolně do Polska, nebo volit jakýkoli jiný způsob smrti. Nakonec vyšlo najevo, že šlo o překládání českých knih a novin. Tato činnost byla později nejdůležitějším pramenem k šíření ilegálních novinových zpráv v lágru.

Vedle své práce v samosprávě se C. Hoffmann účastnil také přípravy programů volného času. Přednášel o českém básnictví nebo psal kritiky o kulturních událostech v Terezíně. Organizoval divadelní představení na půdě jednoho baráku, aranžoval komorní hudbu pro tzv. *kavárnu*, nebo inspiroval mladé lidi k literárním pokusům. Jeho manželka pracovala v dietní kuchyni. Nejdříve žili odděleně, teprve na jaře 1944 si směli zařídit společnou místnost.

V roce 1944 se zhoršil zdravotní stav obou. Irma onemocněla záškrtem, Camill se musel 14. července podrobit těžké operaci prostaty a zůstal v nemocnici dva měsíce.

Poslední transport, který odjížděl z Terezína do Osvětimi, připravili gestapáci na 28. říjen 1944, tedy na den výročí vzniku Československa. Výběr prominentních deportovaných neprovádělo gestapo, ale rabín Benjamín Murlstein⁴³. Hoffmann byl po operaci velmi zesláblý. Přestože mu lékaři nabídli, že budou za něj intervenovat u SS, odmítl. Po příjezdu do Osvětimi oba manželé Hoffmannovi zahynuli v plynové komoře.

POZNÁMKY

¹ Arne Laurin (vl. jménem Arnošt Lustig), nar. 24. 2. 1889 Hrnčiče u Prahy, 1919–1921 redaktor *Tribuny*, 1921–1938 šéfredaktor *Prager Presse*, 1938 emigroval do USA, kde 18. 2. 1945 zemřel.

² Johann Wolfgang Brügel, nar. 3. 7. 1905 v Hustopečích – zemř. 15. 11. 1986 v Londýně, 1924–1928 studium práva na něm. univerzitě v Praze, 1930–1938 osobním tajemníkem ministra L. Czecha, na jaře 1939 do exilu, 1939–1940 úředníkem Čs. národního výboru v Paříži, 1941–1945 v min. pro hospodářskou obnovu v Londýně, 1945–1946 v Praze, pak znovu do emigrace; jako historik vydal několik prací, především *Tschechen und Deutsche 1918–1938*, München 1967 a *Tschechen und Deutsche 1939–1946*, München 1974; 1976 jmenován profesorem univerzity ve Vídni. Jako první vydal deník C. Hoffmanna *Johann Wolfgang Brügel – Norbert Frei, Berliner Tagebuch 1932–1934*. *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, München 1988, Nr. 1, s. 131–183. U autora je chybně uvedeno křestní jméno Wilhelm, správně má být Wolfgang.

³ Serke, Jürgen, *Böhmische Dörfer*, Wien-Hamburg 1987, s. 219–229.

⁴ Sudhoff, Dieter, *Camill Hoffmann Politisches Tagebuch 1932–1939*, Klagenfurt 1995. Autor přejímá špatně uvedené křestní jméno J. W. Brügela Wilhelm. Hoffmannův deník v rukopise vlastní jeho dcera Edith v Londýně. Kopie

deníku (neúplná) je uložena v archivu Institutu für Zeitgeschichte v Mnichově pod signaturou F 147.

Na vydání deníku C. Hoffmanna D. Sudhoffem zareagoval jako první český historik Dejmek, Jindřich, Kamil Hoffmann a jeho berlínské politické deníky, Český časopis historický 94/1996, s. 830–853; Kryl, Miroslav, Tereziánské studie a dokumenty, Praha 2000, s. 189–201.

- ⁵ František Chvalkovský (1885–1944), člen agrární strany, 1927 vyslanec v Berlíně, 1932 v Římě. Od října 1938 do dubna 1939 ministr zahraničí, pak zástupce protektorátní vlády v Berlíně. Zahynul při leteckém náletu.
- ⁶ Samuel Sängner (1864–1944). V letech 1919–1921 zplnomocněný zástupce německé diplomacie v Praze.
- ⁷ Lev Davidovič Trockij (vl. jménem Leib Bronstein, 1879–1940), lidový komisař Rudé armády, 1927 vyloučen z bolševické strany, 1928 vypovězen do Kazachstanu, 1937 v Mexiku, 1940 spáchán na něho sovětskými agenty atentát.
- ⁸ Sami Pascha Kemalettin, 1924–1934 vyslancem v Berlíně.
- ⁹ Živojin Balugdžič, 1924 jugoslávským vyslancem v Berlíně, 1926 v Římě a pak do r. 1935 opět v Berlíně.
- ¹⁰ Klara Zetkinová (1857–1933), vybudovala socialistické hnutí německých žen, 1919–1924 v ústředí KPD, 1921–1933 členkou exekutivy kominterny, 1932 nejstarší předsedkyně říšského sněmu.
- ¹¹ Ernst Torgler (1893–1963), člen KPD, 1933–1935 ve vazbě, jeden z hlavních obžalovaných v procesu o požáru říšského sněmu.
- ¹² Zinaida Volkovová (1901–1933), druhá dcera Trockého z manželství s Alexandrou Sokolovskou.
- ¹³ Gisela Eugenie (Lela) Danglová (1894–1969), navštěvovala ve Vídni hereckou školu a hudební akademii, ve dvacátých letech odešla do Berlína, stala se velmi blízkou přítelkyní Camilla Hoffmanna, následovala jej také do Prahy v r. 1938, nakonec se uchýlila do hotelu ve Vídni.
- ¹⁴ Natalie Sedovová, druhá žena Trockého, kterou poznal v r. 1903 v Paříži.
- ¹⁵ Hans Krebs (1888–1947), zemský vedoucí organizace Volkssportverband, 1932 proces v Brně, ve vazbě zůstal do konce července 1933 a po složení kauce 200 000 Kč propuštěn. Uprchl do Německa 30. 1. 1934 k říšskému ministru vnitra W. Frickovi. Po mnichovském diktátu jmenován vládním prezidentem v Ústí nad Labem. 14. 2. 1947 odsouzen k trestu smrti.
- ¹⁶ Marinus van der Lubbe (1909–1934), holandský anarchista, povoláním zedník, dopaden při požáru říšského sněmu. 23. 12. 1933 odsouzen k trestu smrti a 10. 1. 1934 popraven.

- ¹⁷ Konstantin Hermann Freiherr von Neurath (1873–1956), 1921 vyslancem v Římě, 1930 v Londýně, 1932 říšským ministrem zahraničí, 1939 říšským protektorem v Čechách a na Moravě, 1946 v Norimberku odsouzen k 15 letům vězení, 1954 předčasně propuštěn.
- ¹⁸ Egon Erwin Kisch (1885–1948), německo-český žurnalista a komunistický spisovatel, od r. 1921 v Berlíně, 28. 2. 1933 zatčen a 11. 3. 1933 odsunut do ČSR, později v Paříži, v občanské válce ve Španělsku 1937, v Mexiku 1940, návrat do Prahy 1946.
- ¹⁹ Heinrich Mann (1871–1950), 1936 uděleno československé občanství.
- ²⁰ Georg Bernhard (1875–1944), 1909–1930 šéfredaktor *Die Vossische Zeitung*, 1928–1933 profesor na Vysoké obchodní škole v Berlíně, 1933 emigroval do Paříže, 1940 internován, 1941 uprchl do USA.
- ²¹ Walter Mehring (1896), spisovatel, začal jako expresionistický lyrik, pak přes dadaismus se věnoval politickému kabaretu, nacismus přežil v emigraci.
- ²² Franz Gustav Hugo Pfemfert (1879–1954), německý publicista a expresionistický spisovatel, vydával levicově orientovaný časopis *Die Aktion*, 1933 jako emigrant v ČSR, pak ve Francii, New Yorku a nakonec v Mexiku. Jeho žena Sfera Chaja (1883–1963) se z exilu vrátila v r. 1955.
- ²³ Czech Ludwig (nar. 14. 2. 1870 ve Lvově). Koncem 90. let se stal redaktorem brněnského soc. dem. listu *Volksfreund*. R. 1920 zvolen poslancem za něm. soc. dem. stranu, r. 1929 jmenován ministrem soc. péče, pak ministrem veřejných prací a později zdravotnictví. V březnu 1938 rezignoval na funkci předsedy strany pod tlakem nacionalistického křídla ve straně, vedeného W. Jaksem a zároveň podal demisi jako ministr zdravotnictví. Jeho dlouholetým sekretářem byl J. W. Brügel. L. Czech zemřel v židovském táboře v Terezíně.
- ²⁴ Viktor Schiff (1895–1953), německý sociálně demokratický novinář, redaktor listu *Vorwärts*, 1933 emigroval přes Paříž do Anglie.
- ²⁵ Rudolf Olden (1885–1940), právník, žurnalista, do 1933 redaktorem *Berliner Tagesblatt*, emigroval přes Prahu do Londýna, pomáhal při záchraně emigrantů z ČSR a Rakouska. Při cestě do USA zahynul při torpedování německou ponorkou.
- ²⁶ Bruno Frei (nar. 1897 v Bratislavě), vl. jménem Benedikt Freistadt, v emigraci v ČSR jako komunista vydával *Der Gegenangriff*, 1936 do Francie, 1941 v Mexiku, 1946 návrat do Rakouska, zemřel 1988.
- ²⁷ Walter Tschuppik (1889–1955), německo-český publicista a dramatik, redaktor *Prager Tagblatt* od r. 1914, vedoucí *Münchener Neueste Nachrichten* a *Süddeutsche Morgenpost*, od ledna do listopadu 1933 vězněn nacisty v Berlíně, po návratu do Prahy vydával ilustrovaný deník *Der Montag*.

- ²⁸ Jan Hájek (22. 7. 1883 – 10. 8. 1969), za 1. svět. války zapojen do odboje, 1915–1917 vězněn, 1919 člen čs. delegace na mírové konferenci v Paříži, 1919–1938 přednosta zpravodajské sekce ministerstva zahraničí, důvěrník Ed. Beneše. Dne 19. 3. 1939 zatčen gestapem, do konce války v různých koncentračních táborech. 1956–1960 vězněn za podvracení republiky, 1960 amnestován.
- ²⁹ Ernst Popper (1890–1950), korespondent listu *Prager Tagblatt*, 1936 vykázán z Německa, později emigroval do Londýna.
- ³⁰ Karl Richard Albert Wittig (1900–1982), byl mnohonásobný agent pracující pro nacisty, po válce pro Američany, pro východoněmeckou Stasi, a nakonec i pro státní bezpečnost v Praze. Všichni historikové, kteří se ve svých pracích zabývají případem maršála M. N. Tuchačevského, popraveného Stalinem r. 1937, dotýkají se i případu K. R. A. Wittiga.
- Když se v Československu v únoru 1948 chopili moci komunisté, tento dlouholetý spolupracovník Heydrichova Sicherheitsdienstu se stal agentem čs. státní bezpečnosti. Jedním z důstojníků, kteří řídili jeho činnost, byl pozdější zástupce náčelníka odboru pro aktivní opatření a dezinformace Ladislav Bittmann, který po porážce Pražského jara v srpnu 1968 emigroval do USA. S Wittigem udržoval od začátku šedesátých let služební kontakty ve východním Berlíně. Wittig kdysi přes C. Hoffmanna předával dezinformační zprávy. Bittmann zdůraznil: *Wittig představuje klíč k osudu maršála Tuchačevského*. Ladislav Bittmann, *Špionážní oprátky*, Toronto 1981, s. 119 ad.
- ³¹ O poválečné činnosti A. Wittiga viz fotografie v příloze č. 7, 8, 9.
- ³² André François Poncet (1887–1978), v l. 1931–1938 francouzský vyslanec v Berlíně. 1943–1945 internován nacisty v Tyrolech.
- ³³ Sir Eric Edmund Phipps (1875–1945), 1933–1937 britský vyslanec v Berlíně.
- ³⁴ Erich Ludendorff (1865–1937), 1923 se aktivně účastnil na Hitlerově puči v Mnichově.
- ³⁵ Gottfried Feder (1883–1941), spoluzakladatel NSDAP, státní sekretář v ministerstvu hospodářství, profesor na technice v Berlíně.
- ³⁶ Lili Keithová, berlínská novinářka pro sovětský list *Izvestija*.
- ³⁷ Wilhelm Brückner (1884–1954), člen freikorpsu při puči proti republice rad v Mnichově, 1940 roztržka s Hitlerem, odešel do armády.
- ³⁸ Edgar Julius Jung (1894–1934), politický poradce Franze von Papena, zastřelen za aféry E. Röhma.
- ³⁹ Lukeš, Igor, *Československo mezi Stalinem a Hitlerem (Benešova cesta k Mnichovu)*, Praha 1999. Čtvrtá kapitola zaznamenává tajná jednání mezi

Prahou a Berlínem, dotýká se podrobněji Benešovy role v tragicky proslulé Tuchačevského aféře (s. 98–114). Igor Lukeš plně využívá deníků V. Mastného o rozhovorech s G. A. Haushoferem a M. K. Trauttmansdorffem, čímž doplňuje Hoffmannovy záznamy. Ze zpráv V. Mastného bylo jasné, že mezi Wehrmachtem a Rudou armádou existuje těsný kontakt. Prezident Ed. Beneš nemohl vědět, že je to kontakt mezi zrádci (s. 107). Pozůstalost V. Mastného v Archivu Národního muzea.

⁴⁰ Kvaček, Robert. Nad Evropou zataženo, Praha 1966, s. 305–314.

⁴¹ Dne 11. 7. 1939 se na ministerstvu zahraničí v Praze uskutečnil rozhovor odborového rady dr. Tomsy s C. Hoffmannem o jeho činnosti se státním tajemníkem dr. Otto Meissnerem a Alfredem Rosenbergem. Viz příloha č. 4.

⁴² MUDr. Cecilie Friedmannová zachytila po válce osudy manželů Hoffmannových v Terezíně. Viz příloha č. 6.

⁴³ Benjamin Murrelstein se narodil r. 1905 ve Lvově, studoval na univerzitě ve Vídni, kde promoval r. 1927. Od r. 1931 byl rabínem ve Vídni. Jevil se jako člověk nevládný a hrubý. Byl uzavřený, občas míval cholerické záchvaty vzteku. Dělal dojem brutálního muže, ve skutečnosti byl bojácný a zbabělý. Koncem září 1944 dostal od terezínského velitele Karla Rahma rozkaz připravit poslední transport do Osvětimi.

V červnu 1945 byl B. Murrelstein vzat do vyšetřovací vazby v Litoměřicích, kde setrval půldruhého roku. V rozsudku s velitelem tábora K. Rahmem se uvádí: *I když se musí připustit, že Murrelstein pro své způsoby nebyl v ghettu právě oblíben a že ho mnozí nenáviděli a podezřivali – musí se na základě aktů považovat za zcela rehabilitovaného.* Odjel do Říma, kde v říjnu 1989 zemřel. Vrchní rabín ho nenechal pohřbít vedle jeho ženy, uložen byl na okraji hřbitova.

Moser, Jonny, Dr. Benjamin Murrelstein – navždy obviněný?, Praha 1992, s. 87–93.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

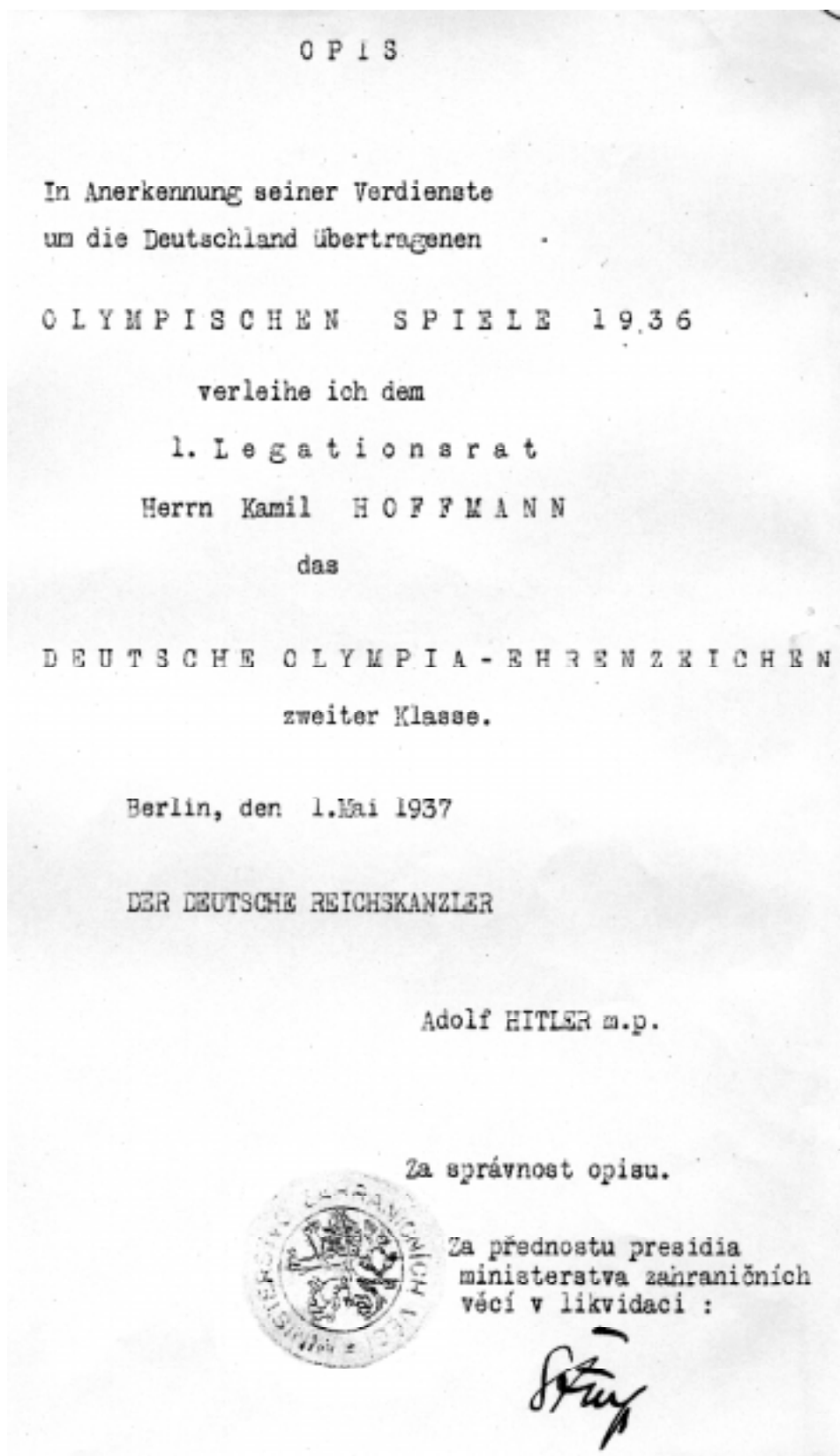
Obr. 1 Camill Hoffmann (1878–1944)

Obr. 2 Jmenovací dekret min. zahraničí Ed. Beneše k ustanovení C. Hoffmanna tiskovým attaché z 10. 5. 1921 (SÚA Praha, fond Prezidium ministerské rady, č. 742, sign. 13, 21447/39.)

Návrh jmenovací	Odůvodnění návrhu	Předneseno a schváleno v ministerské radě dne:
<p>Navrhuje se jmenování tiskovým attaché ve skupině konceptních úředníků ad personam v VII. hodn. tř. 1. stupně platy.</p> <p>V Praze, dne 10./V.1921.</p>	<p>Studoval na německém gymnasiu v Praze. Po absolvování 7 tříd přestoupil na obchodní akademii, kde maturoval r. 1899.</p> <p>Po té byl po dva roky hospitantem vídeňské university studuje estetiku a dějiny umění.</p> <p>Vstoupil do služeb vydavatelské a nakladatelské fy. Weiss a byl literárně činným přispívaje do různých časopisů.</p> <p>R. 1902 uveřejnil své prvé literární dílo ADAGIO STILLER ABENDE a vstoupil do redakce deníku DIE ZEIT, kde setrval do r. 1912, kdy přestoupil do DRISDNER NEUSTER NACHRICHTEN v Drážďanech.</p> <p>Během své publicistické činnosti doplcoval do měsíčníku DAS LITERARISCHE ECHO o české literatuře a přeložil též mnoho českých literárních věcí do němčiny. Byl též dopisovatelem a spolupracovníkem různých denníků švýcarských a říšskoněmeckých, kde během války uveřejnil stati o české kultuře a příklady z české literatury.</p> <p>Počátkem roku 1919 přijat do služeb tiskového odboru prezidia ministerské rady jako smluvní úředník. V září 1920 převzat do služeb ministerstva zahraničních věcí a přidělen k vyslanectví Republiky Československé v Berlíně, kdež koná jako velmi cenný žurnalista - literární konexní v žurnalistickém a literárním světě platné služby.</p> <p>Uhrada preliminována jest v kap. X. tit. 3. 13.</p> <p>Návrh na jmenování ad personam děje se á konto míst, jež budou systemisována pro tiskovou zahraniční službu a tím, že po systemisaci zařazení na systemisované místo bude provedeno.</p> <p><i>Ed. Beneš</i></p> <p>ministr zahraničních věcí.</p>	

Obr. 3 Adolf Hitler propůjčuje C. Hoffmannovi 1. 5. 1937 u příležitosti olympiády medaili 2. třídy

Zaenan

Došlo se na vyjádření šéfa rady kabinetu Hoffmann a předložil „das Deutsche Olympische Ehrenzeichen zweiter Klasse“, propůjčeno mu dne 1.5.1937 „in Anerkennung seiner Verdienste um die Deutschland übertragener Olympischen Spiele 1936“, předepsané vládním návrhem a říšským kancléřem, jehož i přívodní depis^{22.5.37} postle uhoří mu vyjmenování bylo dáno, jako Ausdruck seiner Anerkennung und des Dankes des deutschen Volkes“

+ předepsané vládním ministrem Dr. Heisnerem.

C. Hoffmann ponderuje na to, že olympické vyjmenování není snad jedinou odměnou, je i úřední klenby jeho činnosti uznávaných a je cenily. Na to byl říšským ministerstvem propagandy porován, aby v březnu 1938 pro návrh In říšského kancléře a kladu byl svědkem slavnostního předání říšského kancléře a obce ministerstva ve Wilhelmstrasse. Alfred Rosenberg evad

l. p. Hoffmanna pravidelně nešel před
nášky. Byl také pozván na říšský sjezd
strany v Norimberku 8.-14. 7. 1936 a
dostal k tomu sjezdu novinářský pří-
kaz. Zmínovaný je přesvědčen, že také
p. vyslanec Dr. Kašný předtím v případě
potřeby vysvětlení a bližší informace
o sledném programu jmenovaného k ně-
meckým úředním.

- Praha, 11. 7. 1939.

Dr. Kašný
ostat. předt.

Kolář
Růžek

Obr. 4 Odborový rada čs. min. zahraničí 11. 7. 1939 pořídil záznam o rozhovo-
ru C. Hoffmanna se státním tajemníkem O. Meissnerem a Alf. Rosenber-
gem o účasti na říšském sjezdu NSDAP v Norimberku 8. – 14. 7. 1936
(SÚA Praha, fond Prezidium ministerské rady, č. 742, sign. 13, 21447/39).

Obr. 5 Žádost C. Hoffmanna na policejním ředitelství v Praze 1. 12. 1939 o vydání občanské legitimace (SÚA Praha, fond Policejní ředitelství v Praze, čj. 606029).

Žádost

**POLICEJNÍ ŘEDITELSTVÍ
V PRAZE.**
Pod-1. XII. 1939 čj. 606029
Tiskopis

na žádost za

všeobecnou občanskou
legitimaci *2632*

Kamil Hoffmann *18/1*
1939

Občanská legitimace vyhotovena
dne 1939.
a zapsána v seznamu občanských legitimací
pod čís. *13191 B.*

Zapísáno

Příjem legitimace stvrzuje
dne *30. XII. 1939*
Kamil Hoffmann

Uložit!

Jméno a příjmení Hoffmann Kamil
 povolání ministrský rada v. v. stav ženatý
 den, měsíc a rok narození 31. října 1878 nábož. isr.
 rodiště Kolín polit. okres Kolín
 příslušnost Praha polit. okres Praha
 bydliště Praha III. Durdíkova č 492/1
 rodiče Izák a Teresa Hoffmann roz. Dufkové
 manžel-ka Irena Hoffmannová

Popis osoby:

Postava střední
 vlasy černé přímé
 oči nevelké
 nos hl.
 vousy černé přímé
 ústa smilná
 zuby zobaní
 zvl. znamení ne

Doklady:

Občanská legitimace z
 Osvědčení o státním občanství č. 1 R-6415 ai 89 ze dne 9. září 1939
 Domovský list (potvrzení o domov. přísl.) č. 15359 ze dne 2. září 1939
 Křestní (rodný list) israelské obce - Kolín ze dne 5. ledna 1931
 Oddací list isr. obce ve Vidni ze dne 4. dubna 1902 den sňatku 5. června 1904
 Doklad o vdovství (rozl., rozv.)
 Přihláška bytová policijního obvodu komisariátu pro Malou Stranu ze dne 10. října 1939

Vojenský doklad:

.....
 hodnost
 list)

Obr. 6 Carl Richard Albert Wittig (1900–1982), nacistický agent.

Obr. 7 C. R. A. Wittig píše 9. 12. 1947 z Frankfurtu nad Mohanem dr. V. Mastnému, že hodlá přijet do Prahy (viz následující strana)

Překlad dopisu: Chtěl bych Vám také dopisem poděkovat za přátelské pozdravy, které jste mi zprostředkoval přes pana dr. Schuberta. Byl jsem velmi potěšen, že jste přežil Třetí říši a že jsem – i když jen nepřímo – přispěl k Vaší rehabilitaci. Jestliže počátkem příštího roku přijedu do Prahy, bude pro mne zvláštním potěšením, budete-li mě očekávat dříve, než pojedu na Pražský hrad. O svém příjezdu Vás včas vyrozumím. V případě, že mi napíšete, z čehož bych se velmi těšil, prosím posílat Vaši poštu na československou misi ve Frankfurtu nad Mohanem přes československé ministerstvo zahraničí a ministerstvo obrany, protože normální poštovní spojení pracuje ještě málo uspokojivě. K vánočním svátkům a Novému roku prosím, abyste přijal má nejlepší přání... Váš Karl Wittig.

(Archiv Národního muzea v Praze, fond Pozůstalost vyslance Vojtěcha Mastného.)

Dopis žurnalisty K. Wittiga ze dne 9. prosince 1947.

7.

Frankfurt a. M. 9. 12. 47,
Wehrheimer Str. 9.

Sehr verehrter Herr K. Mastny!

Ich möchte Ihnen auch einmal brieflich für die freundlichen
Grüße danken, die Sie mir durch Herrn K. Schubert übermitteln
liessen.

Sehr erfreut war ich, zu erfahren, dass Sie das „Dritte Reich“
lebend überstanden haben und dass ich - wenn auch nur
indirekt - zu Ihrer Rehabilitierung beitragen konnte.

Wenn ich Anfang nächsten Jahres nach Prag kommen werde,
so wird es mir ein besonderes Vergnügen sein, Ihnen meine
Aufwartung zu machen, bevor ich zur Prager Burg herauf-
fahre. Von meiner Abreise werde ich Sie rechtzeitig
benachrichtigen.

Für den Fall, dass Sie mir einmal schreiben, worüber ich
mich sehr freuen würde, erbitte ich Ihre Post an die tschecho-
slowakische Mission (Gen. K. J. Sudhara) in Frankfurt a. M.
über das tschechoslowakische Außen- oder Verteidigungsministerium,
da der normale Postverkehr noch wenig zufriedenstellend
arbeitet. Meine Weihnachtspost und Jahreswechsel bitte ich
Sie, meine besten Wünsche entgegennehmen zu wollen und
sehr sehr herzliche Grüsse!

Ihr

Karl Wittig m. pr.

ZUSAMMENFASSUNG

CAMILL HOFFMANN
DICHTER – JOURNALIST – DIPLOMAT
(1878–1944)

Bohumil Černý

Camill Hoffmann wurde am 31. 10. 1878 in der tschechischen Stadt Kolín geboren. Er war der jüngste von zwölf Geschwistern. Er studierte an einem deutschen Gymnasium in Prag sieben Klassen aus und sein Studium hat er an einer Handelsakademie beendet.

Danach ging er nach Wien, wo er in der Redaktion der linksorientierten Zeit wirkte. Im Jahre 1904 heiratete er in Wien Irma Oplatková. Im Jahre 1907 wurde die Tochter Edith und 1910 der Sohn Hans Herbert geboren.

Im Jahre 1902 veröffentlichte C. Hoffmann seine ersten Gedichte Adagio stille Abende. In demselben Jahr übersetzte er mit Stephan Zweig die Texte des französischen Schriftstellers Ch. Baudelaire Gedichte in Vers und Prosa. Die zweite Gedichtsammlung Die Vase (1910) war ein melancholisches Bild seiner tschechischen Heimat. Seitdem gehörte er zu den jungen Wiener Dichtern, die sich zu dem Schriftsteller Hugo von Hoffmannstahl bekannten.

In den Jahren 1910–1918 arbeitete er in der Redaktion der Dresdener Neuesten Nachrichten. Er übersiedelte mit seiner Familie nach Hellerau bei Dresden, wo sich eine künstlerische Gruppe zu deutschem Expressionismus bekannte. Im Jahre 1912 publizierte C. Hoffmann die Sammlung Deutsche Lyrik aus Österreich und 1913 Briefe der Liebe (aus dem 18. und 19. Jahrhundert).

Nach dem ersten Weltkrieg übersetzte er Die Weltrevolution von T. G. Masaryk, das Buch Der Aufstand der Nationen von Ed. Beneš, Geschichte der Tschechoslowakei von Kamil Krofta und Gespräche mit Masaryk von Karel Čapek.

Im Jahre 1919 trat C. Hoffmann in diplomatische Dienste der ČSR ein und wirkte in der Berliner Botschaft als Presseattaché. Auf Wunsch des Präsidenten Masaryk hat er eine Zeit dem Redakteur Arne Laurin bei der Gründung der Prager Presse geholfen.

In der Berliner Botschaft arbeitete er mit den Botschaftern Vlastimil Tusar (1921–1924), Kamil Krofta (1925–1927), František Chvalkovský (1927–1932) und mit Vojtěch Mastný (1932–1939) zusammen. Als Dichter, Diplomat und

Mitglied der Deutschen sozialdemokratischen Arbeiter-Partei (DSAP) wurde er hoch geschätzt.

Nach dem Eintritt von V. Mastný als Botschafter begann C. Hoffmann sein Politisches Tagebuch 1932–1939 zu schreiben. Im Jahre 1936 wurde er als Diplomat zur Teilnahme an der Olympiade in Berlin und auch an dem Parteitag der NSDAP in Nürnberg eingeladen. Später bekam er das Deutsche Olympia-Ehrenzeichen zweiter Klasse.

In dem Tagebuch beschreibt er viele politischen Ereignisse, seine Hilfe den verfolgten Künstlern und den politischen Gegnern des Nazismus, sowie die falsche Bestrebung Hitlers und seiner Emissäre (M. K. Trauttmansdorff und G. A. Haushofer) um die Verbesserung der Beziehungen zwischen beiden Staaten.

Politische Verhältnisse in Deutschland wurden immer schlimmer und die Juden wurden immer mehr verfolgt. Nach dem Münchner Abkommen kehrte C. Hoffmann mit seiner Frau nach Prag zurück. Im November 1938 fuhr er nach London, wo er sein Tagebuch der dort lebenden Tochter Edith übergab. Alle seine Freunde versuchten ihn zu überreden in England zu bleiben, aber er hat diese Möglichkeit nicht ausgenützt. Am 31. 1. 1939 wurde er in den Ruhestand versetzt und am 29. 3. 1939 von der Gestapo über seine Tätigkeit in Berlin verhört.

Am 22. 4. 1942 wurde das Ehepaar Hoffmann nach Theresienstadt und am 28. 10. 1944 (Jahrestag der Gründung der Tschechoslowakischen Republik) nach Auschwitz transportiert. Gleich nach der Ankunft in Auschwitz wurden Irma und Camill Hoffmann, wie auch alle übrigen, in der Gaskammer ermordet.

ZALOŽENÍ A ČINNOST NEMOCNICE ALŽBĚTINEK NA NOVÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM V 18. STOLETÍ A POHLED DO NEMOCNICE MILOSRDNÝCH BRATRŮ NA STARÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM

Ivana Ebelová

*„...aby chudé nemocné ženského pohlaví,
ode všech opuštěné, náležitého ošetření
tu došly a na spasení zkázy nevzaly.“*

Podstatná role při zřizování zdravotnických zařízení nového typu nejen v evropském, ale celosvětovém měřítku připadla církevním, respektive zvláště některým řádovým institucím, u nás především řádu milosrdných bratří¹ a alžbětinek². Zatímco nemocnice milosrdných bratří sloužila výhradně mužským pacientům, v českých zemích již od samého počátku 17. století, v Praze potom od jeho dvacátých let³, samostatná ženská nemocnice až do počátku 18. století ani v Praze, ani v rámci českých zemí neexistovala. Její vznik spadá teprve do druhého desetiletí 18. století, kdy byla v roce 1719 na Na Slupi na Novém Městě pražském založena ženská nemocnice alžbětinek, v pramenech označovaná, obdobně jako nemocnice milosrdných bratří, ještě jako špitál.

Příchod alžbětinek do Prahy a založení nemocnice

První jednání o uvedení řeholních sester do Prahy spadají již do roku 1716, kdy se představená kláštera alžbětinek ve Štýrském Hradci obrátila na Karla VI. s žádostí o rozšíření jejich působnosti do Prahy, kde chyběla bezplatná kvalifikovaná zdravotní péče o chudé nemocné ženy⁴. Tu měly s pomocí lékaře a chirurga zajišťovat (obdobně jako v některých jejich zařízeních v jiných oblastech monarchie) právě alžbětinky, součástí péče mělo být i bezplatné poskytování léků a v případě úmrtí rovněž zajištění pochování. Dle dochovaných pramenů se však panovník stavěl k žádosti, alespoň zpočátku, značně rezervovaně. Své odmítavé stanovisko zdůvodňoval existencí dostatečného počtu duchovních institucí, součástí jejichž činnosti byla rovněž sociální a charitativní péče, hlavním důvodem však byly obavy související s finančním zajištěním provozu špitálu. Myšlenka na zřízení nové instituce nicméně byla zasetá a realizace ne-

byla tak beznadějná, jak by se mohlo z panovníkova vyjádření zdát. Již v následujícím roce 1717 se Karlův postoj zmírnil a začala se řešit otázka eventuelního umístění nového špitálu, a sice nejprve s představiteli Starého Města pražského, na jehož území již jedno zařízení obdobného typu existovalo, a to nemocnice milosrdných bratří. Vzhledem k v podstatě uzavřenému charakteru Starého Města, který neumožňoval výrazné rozšiřování zástavby a absenci vhodné volné stavební parcely, zde nepřipadala výstavba nového zařízení v úvahu. Jedinou zvažovanou možností tak bylo uzavření staré synagogy, její vyčlenění ze Židovského Města a využití spolu s okolními pozemky pro účely nového špitálu alžbětinek⁵. Zároveň si již v tomto roce stanovili staroměstští radní podmínky, za nichž by mohly alžbětinky provozovat svou činnost. Ty byly vymezeny v podstatě ve třech základních rovinách – v rovině zásobování, finančního zajištění a vlastního provozu špitálu. Ve skutečnosti to znamenalo, že veškeré potraviny by směly být odebírány pouze ve městě, čímž by byl současně podporován zdejší odbyt, staroměstští měšťané nesměli být nikterak zatěžováni vybíráním almužen. O jakémkoli prodeji léků připravovaných v nemocniční lékárně lékárnám, provozovaným staroměstskými měšťany, měly být vedeny záznamy⁶. Založení nového zařízení zabránil však v této době především nedostatek finančních prostředků, svou roli sehrál i zmíněný rezervovaný postoj panovníka k dalšímu zvyšování počtu řádových institucí ve městě. Navrhovaná opatření, jimiž staroměstská rada podmiňovala existenci špitálu, však nezapadla.

Situace se obrátila o dva roky později, a sice zásluhou Karoliny Justiny hraběnky z Schönkirchen, která se s působením alžbětinek ve zdravotnictví a s provozem jejich nemocničního zařízení seznámila v roce 1709 ve Vídni. Vyřízení veškerých formalit nezbytných pro založení nové řádové instituce v Praze však trvalo ještě celých deset let, kdy byly z vídeňského konventu uvolněny dvě řádové sestry a uvedeny do Prahy. Nezbytnou podporu, především finanční, našla hraběnka z Schönkirchen u dalších šesti příznavkyň řádu, s kladnou odezvou se setkala rovněž u tehdejšího arcibiskupa Františka Ferdinanda Khünburga, na něhož se obrátila s žádostí o povolení zřízení nové instituce. Přestože žádost byla vyřízena kladně a arcibiskup projevoval myšlenku založení špitálu maximální sympatie a podporu, narážely sestry bezprostředně po svém příchodu z Vídně na počátku roku 1719 na řadu překážek především ze strany stávajících řeholních institucí, obávajících se snížení dosavadního přísunu vlastních finančních zdrojů. V pozadí jejich negativního postoje stálo české gubernium, které svůj souhlas se zřízením nového klášterního konventu podmiňovalo ujištěním, že činnost alžbětinek nikterak (tzn. především ekonomicky) nepoškodí již existující kláštery. Zároveň bylo vydáno nařízení, dle něhož neměli být pražští měšťané nikterak zatěžováni vybíráním prostředků na podporu nového ústavu.

I přes zmíněné překážky se však hraběnce z Schönkirchen podařilo shromáždit nezbytné prostředky na zahájení provozu nového špitálu. Její vlastní vklad, tvořící základ nadace založené v květnu roku 1719, činil 10 000 zl., úroky z této částky byly určeny na čtyři nemocniční lůžka a zajištění dvou řádových sester, které přišly do Prahy ještě v témže roce. Jejich úkolem měla být péče o šest chudých nemocných žen. Během krátké doby se na „kontu“ nadace sešly další potřebné finance nezbytné na zahájení provozu špitálu⁷. Se souhlasem panovníka byl ze shromážděných finančních prostředků v lednu roku 1722 za částku ve výši 6000 zl. zakoupen od servitů dům s kaplí Panny Marie Bolestné a zahradou situovaný na Slupi⁸, a již v květnu téhož roku byl nový konvent slavnostně vysvěcen arcibiskupem Khünburgem.

Činnost alžbětinek se od počátku jejich pražského působení setkávala s podporou, na účely zařízení a zajištění řádových sester se scházely potřebné finanční prostředky, z nichž bylo na počátku činnosti špitálu zřízeno 12 lůžek. Díky potřebné finanční podpoře příznivců řádu bylo možné postupně rozšiřovat provoz nemocnice. Jen v období od roku 1719 do roku 1760 se sešly od 26 dárců, především z řad šlechty a některých měšťanů, prostředky ve výši více než 60 000 zl. určené na téměř čtyři desítky nemocničních lůžek⁹. Kromě toho se novému zařízení dařilo postupně získávat i další prostředky, z nichž byla zajišťována péče o chudé nemocné (především zajištění potřebných léků, jako například již v roce 1722, kdy se podařilo získat na tyto účely 500 zl.) či dotován vlastní provoz zdejší lékárny (kupříkladu v roce 1728, kdy největší částkou ve výši 1000 zl. přispěla nejštedřejší fundátorka špitálu, hraběnka Valdštejnová)¹⁰. Celkem dosáhly nadace učiněné v letech 1719–1760 více než 130 000 zl., z čehož 49 500 zl. připadalo na zaopatření 22 řádových sester (včetně dvou šlechtického původu)¹¹. Největší zásluha náleží v této souvislosti Marii Markétě hraběnce Valdštejnové, rozené Černínové z Chudenic, z úroků jejíž fundace ve výši 24 000 zl., učiněné roku 1726, mělo být zajištěno dvanáct řádových sester¹².

Přes veškerou snahu však špitál, především vzhledem ke své značně omezené kapacitě, nebyl zdaleka schopen pokrýt nejen vysoký zájem samotných nemocných, ale zvláště reálnou potřebu zajištění péče o sociálně slabé pacientky. Další rozšíření péče o nemocné bylo možné pouze za předpokladu zásadního zlepšení prostorových podmínek stávajícího zařízení. Výstavba nového klášterního areálu včetně špitálu byla nevyhnutelná. Rozhodující úloha připadla v této souvislosti již zmiňované Marii Markétě hraběnce Valdštejnové, jež poskytla nezanedbatelnou část svých finančních prostředků na výstavbu kostela a kláštera. Autorem plánů na nový kostel a klášter byl Kilián Ignác Dientzenhofer¹³, blíže nspecifikovaný je podíl stavitele Josefa Ignáce Juschky¹⁴. Výstavba celého komplexu kostela, kláštera a vlastní nemocnice byla zahájena v roce 1724. Jako

první byla, na základě přání fundátorky, zahájena stavba kostela, nacházejícího se v místech původní kaple Panny Marie Bolestné. Ta byla v létě roku 1724 zbořena, stavba nového kostela byla dokončena již následujícího roku a na jaře roku 1726 byl položen základní kámen ke stavbě kláštera, dokončené v následujícím roce. Práce na stavbě vlastní nemocniční části byly zahájeny v létě roku 1728, dokončeny o čtyři roky později, v srpnu 1732. Tím však stavební činnost neustala, pokračovala více či méně plynule až do roku 1741.

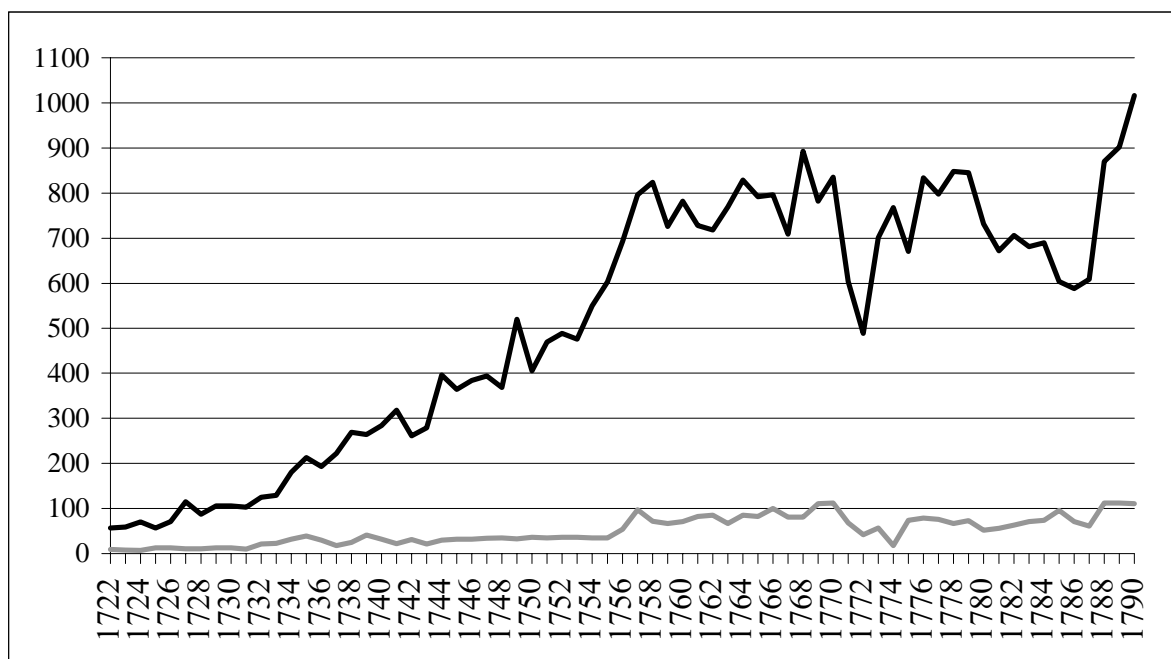
Vzhledem k absenci archivních pramenů, především pamětí, týkajících se mj. i stavebního vývoje areálu, jsme o průběhu výstavby celého klášterního a nemocničního komplexu i dalších stavebních úpravách informováni pouze prostřednictvím starší literatury, z níž vychází i stavebněhistorický průzkum zpracovaný v roce 1994 Olgou Novosadovou¹⁵.

Péče o nemocné

V archivním fondu Alžbětinky Praha jsou v úplnosti uloženy knihy přijatých nemocných, resp. rejstříky chudých nemocných, dochované od samého počátku zahájení péče o nemocné, tj. od roku 1720 až do roku 1921. Z nich je zřejmé, že alžbětinky nečekaly až na postavení nového klášterního komplexu, svou činnost zahájily téměř bezprostředně po svém příchodu do Prahy. První dvě pacientky přijaly k ošetření již na konci roku 1720 (hospitalizovány byly v době mezi 6. listopadem až 7. prosincem), v následujícím roce činil počet přijatých 16 a v roce 1722 stoupl na 57 hospitalizovaných¹⁶. Tento trend se postupně zvyšoval i v průběhu následujících let, takže na počátku čtyřicátých let 18. století činila roční kapacita nemocnice více než 300 hospitalizovaných, hranice 500 pacientek byla poprvé překročena v roce 1749, ke konci sledovaného období, respektive již od sklonku sedmdesátých let, se v nemocnici vystřídalo během jednoho roku kolem 1000 nemocných. Postupně se zvyšující počet přijímaných pacientek snad nejlépe vynikne při porovnání následujících čísel: zatímco do roku 1742 včetně se v nemocnici léčilo 3227 osob, do konce roku 1767 se jejich počet zvýšil na 18 638, což představuje zhruba pětinasobný nárůst ve srovnání s léty 1720–1742. Rovněž v následujících letech měl počet přijímaných pacientek vesměs vzestupnou tendenci (viz graf. 1)¹⁷.

Nejen na samém počátku své existence, ale i v letech pozdějších, se špitál potýkal s nedostatkem místa. Prostorové možnosti nemocnice ani zdaleka nemohly pokrýt zájem o přijetí, potřeba zajistit léčebnou péči mnohonásobně převyšovala lůžkovou kapacitu. V souvislosti se zjišťováním prostorového a personálního zajištění špitálu se v roce 1750 obrátili úředníci fundáčnické komise na představenou kláštera s žádostí o sdělení základních informací týkajících se jeho provozu. Dle této zprávy měla nemocnice k uvedenému roku kapacitu 29 lůžek,

Graf 1 – Přehled počtu přijatých pacientek v letech 1721–1790 (přijato a zemřelo)

dle fundací však měl být jejich počet již o tři vyšší, tj. 32 (k roku 1740 měl špitál disponovat 30 lůžky, k roku 1746 se měl jejich počet zvýšit na 31). Je evidentní, že ani tento počet by nebyl dostatečný, neboť dle téže zprávy se dále dovídáme, že některé pacientky (patrně s méně závažným onemocněním) musely být mnohdy ukládány na zemi¹⁸. Počet sester pečujících o nemocné v roce 1750 klesl oproti dřívější době (ve zprávě není přesný rok či období uvedeno) z 54 na 46 (včetně dvou kandidátek)¹⁹. Z dnešního hlediska by se mohlo zdát, že vzhledem k počtu nemocničních lůžek se jednalo o počet více než dostatečný. Při bližším pohledu na povinnosti sester se však tato skutečnost ocitá v poněkud jiném světle. V nemocnici se od samého počátku přijímaly pacientky současně i k ambulantnímu ošetření, které probíhalo v blíže nespecifikovaných prostorách u tzv. „fortny“, tj. vedle klášterní brány. K vykonávání této služby a k zajištění provozu lékárny (včetně přípravy léků) bylo vyčleněno vždy osm řadových sester. Kromě vlastní péče o nemocné však sestry zajišťovaly chod a provoz celého zařízení (včetně praní, pečení, vaření, úklidu a dalších nezbytných povinností). Od založení nemocnice zde působil jeden lékař a jeden ranlékař. Patrně v roce 1784 (alespoň dle dochovaných účetních údajů z tohoto roku) se počet lékařů zvýšil na dva, není však zřejmé, zda se nejednalo o zvýšení tohoto počtu pouze po určitou přechodnou dobu. Kromě lékaře či lékařů a ranlékaře zaměstnával klášter správce nemocnice, dále dva muže na výpomoc při vykonávání hrubých

prací a ženy vypomáhající při prání²⁰. Nelze vyloučit, že tato „zaměstnanecká“ struktura je ovšem již staršího data.

V souvislosti s prostorovými problémy usilovaly sestry o zlepšení organizace přijímání pacientek, a to tak, aby nemocné, zvláště pak ty, o jejichž hospitalizaci měli zájem dobrodinci špitálu a u nichž nevyžadoval jejich stav okamžité přijetí, byly objednávány předem.

Mnohem větší problémy však vyvstaly před alžbětinkami v druhé polovině 18. století, kdy byl na představenou řádu opakovaně vyvíjen tlak na přijímání duševně nemocných. Tento tlak na rozšíření nemocniční péče i tímto směrem se zvláště vystupňoval v sedmdesátých letech, resp. v roce 1778, kdy městská rada i primátor mj. intenzivně apelovali především na „křesťanskou lásku a dobrotu“ sester alžbětinek. Vedení nemocnice, respektive představená řádu spolu s ostatními sestrami se přijímání duševně nemocných velice bránily. Jako hlavní důvod uváděly především nedostatečné prostorové vybavení špitálu, které stěží krylo potřebu všech tří pražských měst a v němž tak nebylo možné hospitalizovat ani mimopražské pacientky, natož aby zde byl k dispozici pokoj, kam by mohly být umístovány psychicky choré ženy a péče o ně by tak nebyla na újmu ostatním nemocným („wegen Nachteil der anderen curablen Kranken“). Svou roli hrály i otázky finanční – nebyla zřízena žádná speciální nadace určená na zaopatření duševně nemocných, neexistovala ani jakákoli jiná finanční podpora, z níž by mohly být hrazeny léky a kvalifikovaný ošetřující personál. Argumenty alžbětinek se nakonec ukázaly jako dostatečně pádné a z návrhů sešlo²¹.

Již výše zmíněné knihy přijatých nemocných, dochované od založení špitálu, resp. přijetí prvních pacientek v roce 1720, vykazují od samého počátku poměrně jednotnou strukturu vedení zápisů, která se v průběhu let precizovala. Z informací v nich zaznamenaných je tak možné získat poměrně ucelený obraz o nemocnosti tehdejší pražské ženské populace v příslušném období, o onemocněních, s nimiž do tohoto zdravotnického zařízení přicházely (byť zde uváděné diagnózy je nutné brát se značnou rezervou), dále o věkové struktuře hospitalizovaných a v neposlední řadě i o tehdejší mortalitě.

Jednotlivé zápisy jsou vedeny chronologicky, u prvních dvou pacientek přijatých v roce 1720 je uvedeno jejich jméno, datum přijetí, datum propuštění a diagnóza. Obsahově totožná je i struktura následujících záznamů (datum přijetí, jméno pacientky, diagnóza a datum propuštění, eventuelně úmrtí), všechny záznamy, včetně obou nejstarších, jsou průběžně číslovány. Od počátku padesátých let 18. století (1751) byly záznamy o hospitalizovaných či přesněji základní statistické přehledy o počtu hospitalizovaných a v rámci toho počtu zemřelých za příslušný rok předávány vždy počátkem ledna novoměstskému hejtmanovi. Ten však již od počátku existence nemocnice vykonával v doprovodu řád-

ného lékaře pravidelné čtvrtletní vizitace, při nichž mu byly předkládány týdenní sumární přehledy o počtu přijatých, propuštěných, eventuelně zemřelých pacientek. Součástí vizitace byla i pravidelná kontrola hospodaření nemocnice²².

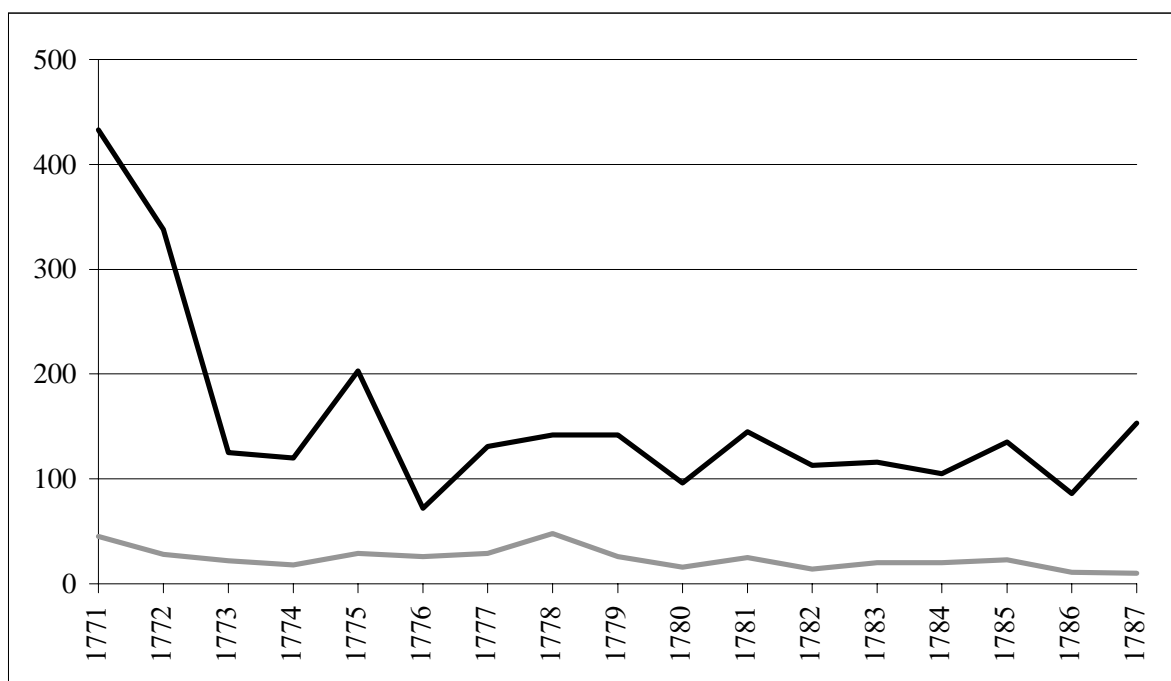
Od roku 1752 se záznamy precizovaly a rozšiřovaly o některé další údaje, především místo narození, u osob služebných nechybí údaj uvádějící alespoň jméno jejich pána a informace o tom, zda pacientka vyhledala ošetření sama či přišla na základě doporučení, v tomto případě je uvedeno jméno příslušné osoby. Rovněž u ovdovělých žen bývá mnohdy blíže specifikováno jejich sociální postavení. Počínaje zářím následujícího roku přibývá i údaj o věku pacientek, byť zpočátku ne zcela důsledně, uváděný údaj není navíc patrně vždy zcela exaktní, dle znění záznamu vycházel mnohdy spíše z odhadu ošetřujícího personálu. Podle zaznamenaných údajů se věková struktura pacientek pohybovala v rozmezí mezi 10 až 75 roky, počet dětí mladších deseti či dokonce osmi let byl minimální. Největší počet hospitalizovaných žen spadal do věkové kategorie 20–30 a 30–40 let (obdobná věková struktura byla zaznamenána i v nemocnici u milosrdných bratří). K další změně ve způsobu vedení záznamů došlo v květnu roku 1788. Jednotlivé záznamy jsou v rámci každého měsíce zapisovány do následujících rubrik: den v měsíci, příjmení a jméno pacientky, místo narození, věk, onemocnění, datum propuštění, eventuelně úmrtí. V příslušném roku jsou jednotlivé záznamy průběžně číslovány. Zároveň se na základě nařízení gubernia přešlo na vedení zápisů nikoli podle kalendářního, ale vojenského roku (tzn. vždy od 1. listopadu do 31. října následujícího roku)²³.

Diagnózy, uváděné v jednotlivých záznamech, jsou přirozeně daleko vzdáleny stávající medicínské praxi, především vzhledem k tehdejšímu omezenému diagnostickým možnostem. V důsledku to znamená, že většina názvů v pramenech uváděných onemocnění vychází z jejich nejvýraznějších vnějších projevů, respektive příznaků, které mohly provázet celou řadu nejrozličnějších, svou podstatou zcela odlišných nemocí. Jedno onemocnění tak mohlo být označováno i několika způsoby. S přesnějším vymezením typu, eventuelně i rozsahu onemocnění, se setkáváme pouze u úrazů či onemocnění kožních. V těchto případech je poměrně exaktně uvedeno místo poranění, respektive lokalizován výskyt kožního onemocnění.

Mezi nejčastěji uváděné diagnózy patří především rozličná horečnatá onemocnění (v pramenech označovaná jako Fieber, hitziges či kaltes Fieber, eventuelně hitzige Krankheit, apod.), u nichž je, snad pouze s výjimkou tyfu (hitziges Fieber), určení skutečného onemocnění nejen problematické, ale v podstatě nemožné. Další velkou skupinu představují nemoci zažívacího traktu (mj. Magenfieber), střevní katary, přičemž vůbec nejhojněji jsou uváděny žaludeční potíže (verdorbener Magen). Často uváděnou diagnózou je vodnatelnost (Was-

sersucht), dále blíže nespecifikovaná plicní onemocnění, respektive onemocnění dýchacího ústrojí. Hojně jsou zastoupeny i přesněji neurčené infekční a kožní choroby (označované většinou jako vyrážky), dále závažnější onemocnění či spíše úrazy hlavy a poranění končetin. Můžeme-li si uváděné termíny ztotožnit se skutečným onemocněním, pak výjimkou nejsou ani psotník (Frais), krvácení do mozku (Schlag), chudokrevnost (Bleichsucht), žloutenka (Gelbsucht), černé neštovice (schwarze Petetschen). Počínaje rokem 1771 jsou v knihách nemocných samostatně vedeny sumární záznamy týkající se počtu onemocnění a úmrtí pacientek přijatých patrně se zarděnkami (Frieseln, v záznamech označované důsledně jako Friesl), epidemickou skvrnivkou (Petetschen) a břišním tyfem (hitziges Fieber) (viz graf 2)²⁴. V rámci sledovaného období dosahovala mortalita maximálně hranice 16 %, v některých letech však klesala dokonce pod 10 %.

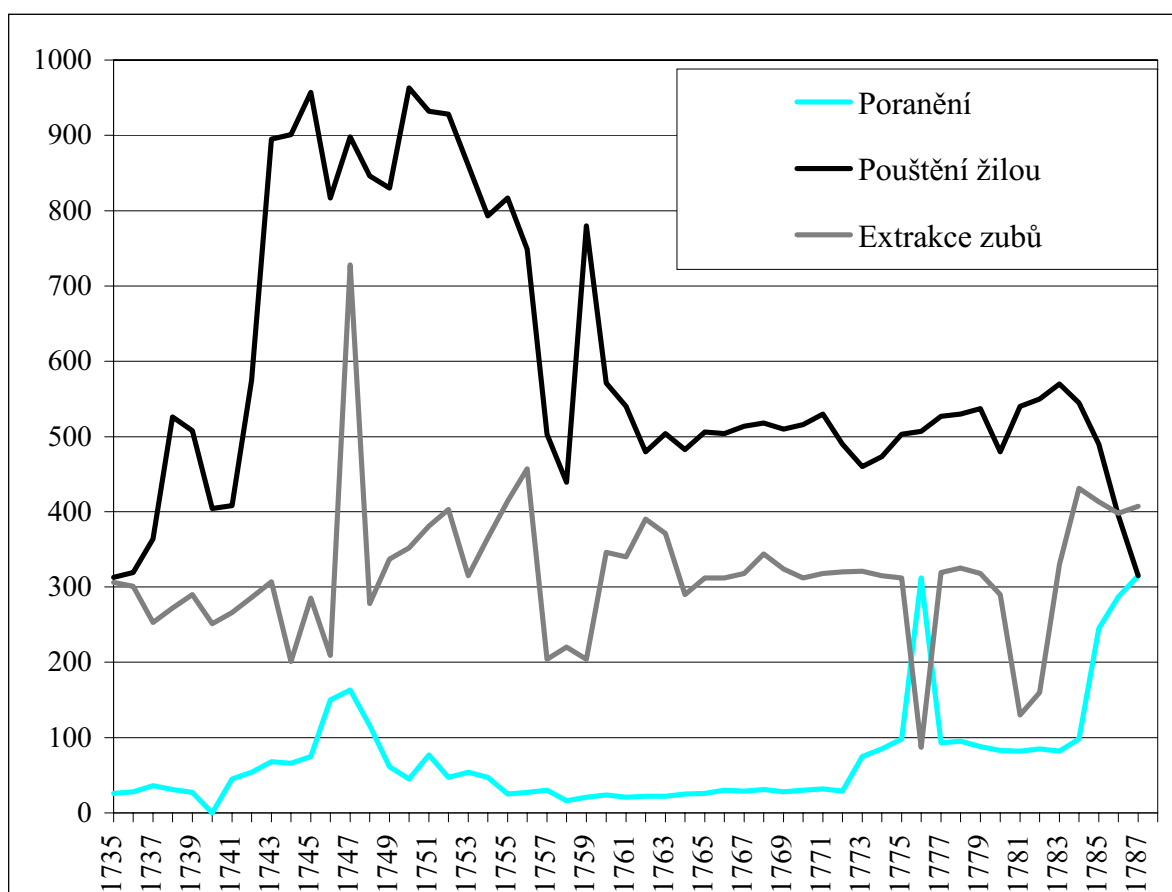
Graf 2 – Přehled počtu pacientek přijatých v letech 1771–1787 patrně se zarděnkami, epidemickou skvrnivkou a břišním tyfem (přijato a zemřelo)

Kromě pacientek přijímaných k řádné hospitalizaci existovala od počátku existence nemocnice řádná ambulantní služba. Ta byla situována v pramenech do blíže nespecifikovaných prostorů klášterní fortny. Zdejší hlavní pracovní náplň spočívala v ošetřování drobnějších poranění či méně závažných úrazů nejrůz-

nějšího druhu nevyžadujících hospitalizaci (především horních i dolních končetin, dále hlavy, krku, hrudníku apod.), patrně se zde prováděly i méně náročné chirurgické výkony, vydávaly potřebné léky, masti a eventuelně i jiný nezbytný zdravotnický materiál. Největší množství ambulantně prováděných zákroků však připadalo na pouštění žilou a extrakce zubů. Základní evidence ambulantního ošetření byla vedena od roku 1735, zpočátku formou sumárních přehledů, tzn. počet pacientek ošetřených během roku s blíže nespecifikovaným poraněním, počet stomatologických zákroků a počet těch, jimž bylo puštěno žilou (viz graf 3)²⁵. Počínaje rokem 1750 došlo k zásadní kvalitativní změně ve vedení

Graf 3 – Přehled ambulantně ošetřených pacientek v letech 1735–1787

záznamů o ambulantně ošetřovaných pacientkách. Záznamy jsou vedeny již nikoli jako roční, ale měsíční, pacientky přicházející k ošetření s určitým druhem poraněním jsou uváděny jménem, jednotlivá poranění, respektive úrazy jsou jasněji specifikovány. Zpravidla se jednalo o tři až čtyři případy poranění

měsíčně (1750). V roce 1751 průměrný počet ošetřených sice vzrostl, zvláště v první polovině roku, a sice až na průměrných deset zákroků měsíčně, vzestupný trend však nebyl trvalého charakteru, neplatí obecně pro následující léta, zvyšující či naopak snižující se počet poranění je nepravidelný. U provedených ošetření, respektive extrakcí a pouštění žilou jsou i po roce 1750 nadále vedeny pouze měsíční sumární výkazy. Poslední záznamy o ambulantně ošetřených pacientkách jsou z roku 1787, poté zápisy tohoto typu končí. Co stálo v pozadí, jaká byla příčina ukončení vedení těchto záznamů, není zřejmé.

Pohled do nemocnice milosrdných bratří

V souvislosti s novoměstskou nemocnicí alžbětinek nebude jistě bez zajímavosti alespoň stručný pohled do jejího mužského protějšku. Staroměstská nemocnice milosrdných bratří, určená výlučně pro mužské pacienty, měla v době svého založení 14 lůžek. Rostoucí zájem o zde poskytovanou péči, a s tím související zvyšující se kapacitní nároky, si vynutily její rozšíření a přístavbu konventu, takže do roku 1714 vzrostl počet lůžek na dvojnásobek počtu původního, v polovině 18. století, v roce 1751, disponovala nemocnice již 108 lůžky, což byl bezmála čtyřnásobek lůžkové kapacity nemocnice alžbětinek (viz výše) a stala se tak největší pražskou nemocnicí. Kromě základního lůžkového fondu zde bylo k dispozici i několik jednolůžkových pokojů opatřených zvláštní nadací. Tyto pokoje byly zčásti určeny pro nemocné s vyšším společenským postavením, osoby duchovního stavu a nemocné členy řádu, zčásti sloužily k hospitalizaci nemocných, jež bylo nutno izolovat (tzn. pacientů s vysoce infekčními onemocněními, případně na ně byli umístováni umírající). V přijímání nevléčitelně nemocných se tak nemocnice mj. zásadně lišila od nemocnice alžbětinek, která měla být určena pouze pro pacientky přicházející s nemocemi vyléčitelnými či alespoň vyléčení schopnými. To, že skutečnost byla dle údajů o mortalitě zdejších nemocných poněkud odlišná, je záležitost jiná a souvisí nepochybně s tehdejšími diagnostickými možnostmi, tzn. s otázkou, nakolik bylo možné reálně předem odhadnout závažnost onemocnění a stanovit jeho prognózu.

Každodenní péče o nemocné u milosrdných byla přesně časově rozvržena, počet ošetřujícího personálu na denní i noční služby se odvíjel podle počtu hospitalizovaných a závažnosti onemocnění jednotlivých pacientů. Součástí léčení byla i medikamentózní léčba, ordinovaná na základě vzájemných konzultací řádného lékaře a lékárníka, do jehož kompetence spadala i příprava všech předepsaných léků. Na lůžkovém oddělení nemocnice se konaly pravidelné lékařské vizity, při nichž byli jako první prohlíženi pacienti s nejzávažnějšími onemocněními a postupně ostatní pacienti až po ty, jejichž zdravotní stav byl nejméně vážný, respektive byl již stabilizován. Během vizity předepisoval řádný

lékař ordinace, podle zdravotního stavu jednotlivých hospitalizovaných určoval diety a v závislosti na charakteru, respektive závažnosti onemocnění přiděloval každému z pacientů i ošetřujícího lékaře (vrchní chirurg, ranlékař, ad.). Kontrolou plnění ordinací a všech nařízení řádného lékaře byl pověřen vrchní chirurg. Vysoce kvalifikovaná péče o nemocné u milosrdných bratří byla možná především díky úzké spolupráci s pražskou lékařskou fakultou v oblasti klinické výuky budoucích lékařů, zvláště od druhé poloviny 17. století.

Oproti nemocnici alžbětinek se léčba ve zdejší nemocnici nezaměřovala pouze na klinicky nemocné. V květnu roku 1769 založil arcibiskup Josef Příchovský nadaci na zaopatření pěti slabomyslných kněží. Jeho nadace spolu s nadacemi dalších příznivců řádu se stala základem zřízení zaopatřovacího ústavu pro choromyslné kněze, vybudovaného v rámci řádového konventu na základě dvorského dekretu z 19. března 1783.

Pro období 1631–1713 jsou zevrubně statisticky zpracovány údaje o hospitalizovaných v nemocnici milosrdných bratří²⁶, pro období následující, tzn. do roku 1790, je zpracován, obdobně jako pro nemocnici alžbětinek, pouze sumární přehled počtu hospitalizovaných²⁷.

Nejstarší dochované záznamy o přijímání pacientů z nemocnice milosrdných bratří začínají v květnu roku 1631. Stejně jako u alžbětinek jsou i ony vedeny chronologicky, jejich obsahová struktura je však od samého počátku zevrubnější. Obecně obsahují následující údaje: číslo lůžka hospitalizovaného, datum přijetí, jméno a příjmení pacienta, věk, místo narození, údaj o profesi, diagnózu, výsledek léčení, datum propuštění, popřípadě úmrtí, seznam osobních věcí (především oblečení), případně dalších věcí osobní potřeby, poznamenány jsou i finanční prostředky, jež měl pacient v době přijetí u sebe, nechybí údaj o náboženské příslušnosti. U některých pacientů jsou uváděna i jména obou rodičů, v některých případech i počet sourozenců.

Záznamy z období třicetileté války, tzn. let 1631–1648, se vyznačují častou, avšak vzhledem k neklidné době nikterak překvapivou neúplností. Mnohdy je uváděno pouze datum přijetí, diagnóza (její absence je však velmi častá), výsledek léčení, nejsou zaznamenána čísla lůžek hospitalizovaných, chybí údaje o věku, náboženské příslušnosti a místu narození. Vojáci přijatí k hospitalizaci na přelomu let 1631–1632 jsou zapsáni pouze formou jmenného seznamu s uvedením výsledku léčení (propuštěn, zdrav či zemřel). Od samého počátku tvoří součást protokolů přijatých nemocných, na rozdíl od alžbětinek, samostatně vedené jednoduché záznamy o nemocných členech řádu (jméno, diagnóza, výsledek).

Obdobně jako v novoměstské nemocnici alžbětinek se uskutečňovaly i zde vizitace špitálu, jejich provádění spadalo do kompetence generálního vikáře

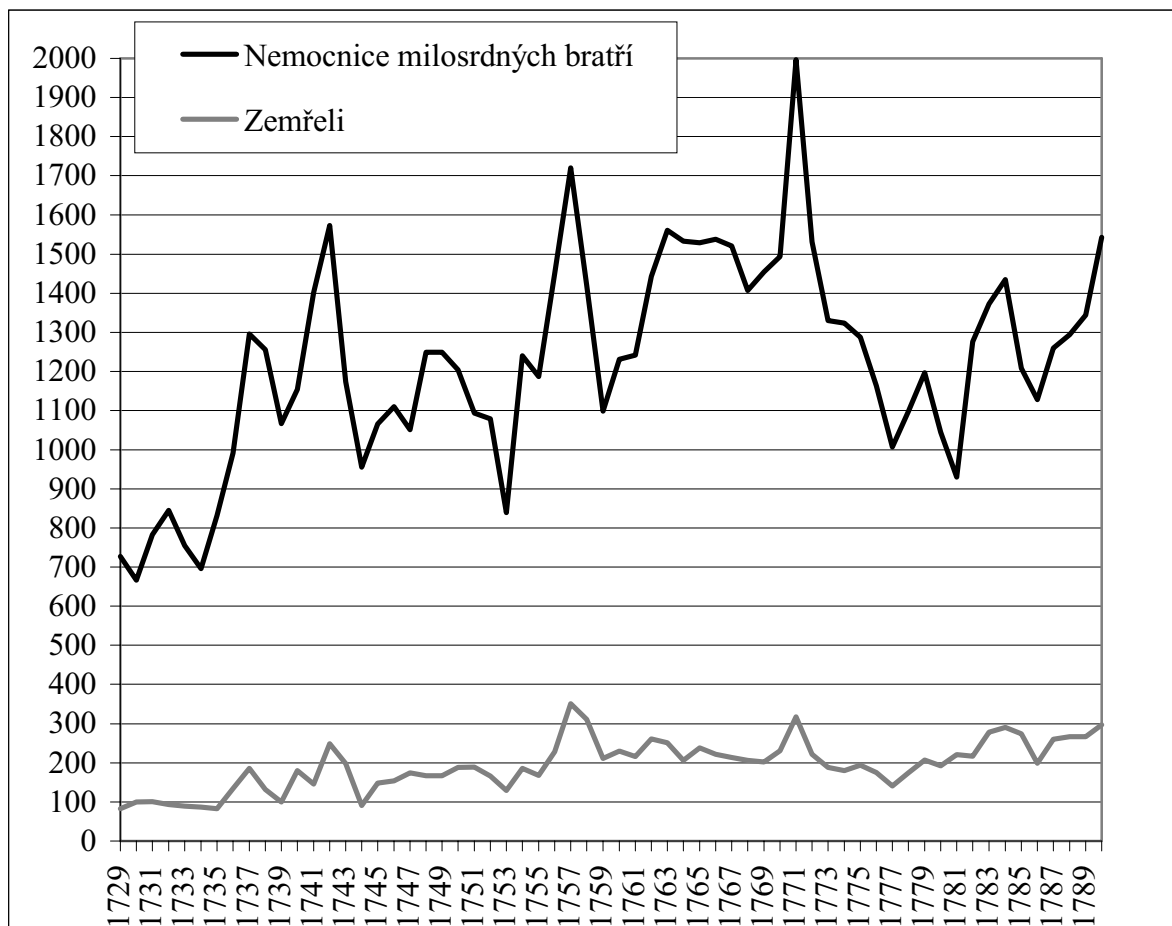
příslušné řádové provincie. Konaly se v intervalech dvou až tří let, jejich hlavním účelem byla určitá kontrola provozu špitálu, jeho vybavení, personálního zajištění a celkové úrovně péče o nemocné. Hlavní obsah vizitačních záznamů tvoří údaje o počtu hospitalizovaných pacientů za období od poslední vizitace a o jejich náboženské struktuře.

Dle údajů ve vizitačních protokolech bylo v nemocnici milosrdných bratří v období 1631–1714 hospitalizováno 9360 osob, z toho 7000 z období po třicetileté válce (1649–1714). Při sledování počtů hospitalizovaných v letech po třicetileté válce jsou patrné nezdědka výrazné disproporce v počtu přijímaných pacientů – jejich pokles na straně jedné mohl přímo souviset s prováděnými stavebními úpravami nemocničního zařízení, na straně druhé je patrný vliv onemocnění epidemického charakteru – pravděpodobně tyfové epidemie²⁸. Obecně však lze konstatovat, že počet přijímaných pacientů měl zhruba od šedesátých let 17. století mírně stoupající tendenci, do roku 1714 dosahoval v jednotlivých letech maximálního počtu bezmála 350 hospitalizovaných. Po roce 1716 vzrůstající trend přijímaných nemocných zvolna pokračoval, v jednotlivých letech se jednalo o počty v rozmezí mezi pěti až šesti sty hospitalizovaných²⁹. Od druhé poloviny třicátých let 18. století se počty ročně přijímaných pacientů pohybují nad 1000 hospitalizovaných, v druhé polovině 18. století dokonce již mezi 1400 až cca 1550 osobami (viz graf 4). Počet hospitalizovaných tak představoval do poloviny 18. století čtyř až sedminásobek v porovnání s počtem pacientek ošetřovaných v nemocnici alžbětinek, teprve v průběhu druhé poloviny 18. století se rozdíl v počtu hospitalizovaných v nemocnici alžbětinek a u milosrdných výrazně snížil (viz graf 5).

Věková struktura hospitalizovaných je podchycena opět pouze pro období od roku 1631 do roku 1714, nejvíce pacientů (více než 50 %) připadá na skupinu mezi 20. a 29. rokem, po zhruba stejném procentuálním zastoupení (po téměř 14 %) vykazují věkové skupiny od 15 do 19 a od 30 do 39 let, u téměř 10 % hospitalizovaných věk není uveden (věkově nejvyšší skupina, mezi 90 až 94 lety činí pouhých 0,01 %).

Zajímavé je sledovat strukturu jednotlivých onemocnění. Podrobně je zpracována opět jen pro období od roku 1631 do roku 1714, avšak dle základního přehledu provedeného pro léta následující, se ani v dalších letech mnoho nezměnilo. Největší skupina je tak zcela bezkonkurenčně reprezentována nejruznějšími horečnatými onemocněními, následují onemocnění zažívacího traktu a dýchacího ústrojí, dále nejruznější onemocnění infekční, kožní, pohybového aparátu a d. Průměrná ošetrovací doba představovala cca 22 dny. Zatímco mortalita v období 1649–1714 dosahovala cca 12–13 %, v období válečném (1631–1648) se zvýšila na téměř dvojnásobek, tj. 22,22 %. Podíváme-li se na období

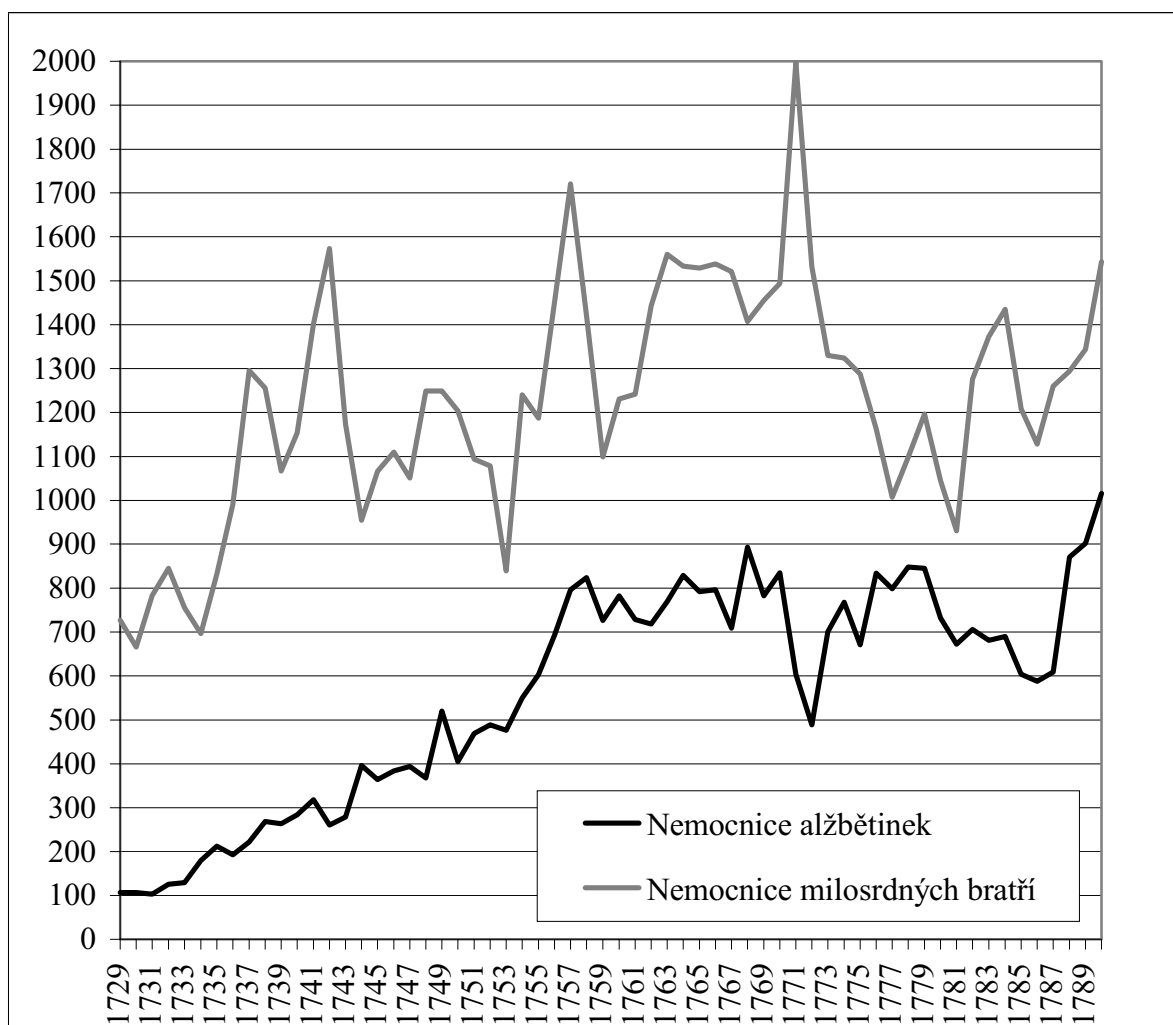
Graf 4 – Přehled počtu přijatých a zemřelých pacientů v nemocnici milosrdných bratří v letech 1729–1790

po roce 1714 (do 1790), nepřesahuje mortalita hranici 16 %, spíše se pohybuje v nižším pásmu, nejčastěji v rozmezí 12–13 %.

Pokud se týká sociální struktury hospitalizovaných, tvoří nejpočetnější skupinu řemeslníci, tovaryši, dále osoby zaměstnané ve službách světských i církevních činitelů (lokajové, sluhové, kuchaři, kočí a d.). Početně nezanedbatelnou skupinu představují studenti a úředníci, nechybí však ani osoby s vyšším vzděláním včetně univerzitního, naproti tomu u alžbětinek se setkáváme výhradně se sociálně níže postavenými osobami. Méně je zastoupeno obyvatelstvo pracující v zemědělství, více než polovinu počtu osob duchovního stavu tvoří vlastní příslušníci řádu milosrdných bratří, nejméně zastoupeni jsou kupci a obchodníci.

Graf 5 – Ilustrativní přehled počtu hospitalizovaných v nemocnici alžbětinek a v nemocnici milosrdných bratří v letech 1729–1790

Výše uvedené údaje nenechávají bezesporu nikoho na pochybách o důležitosti a nezbytnosti obou zmiňovaných zařízení, především z hlediska jejich kapacity a do jisté míry i poskytované odborné péče na úrovni tehdejších lékařských znalostí. Do budoucna by bylo užitečné věnovat studiu diagnóz u jednotlivých pacientů nemocnice milosrdných bratří i pacientek z nemocnice alžbětinek, dále délce jejich hospitalizace i mortality mnohem větší a zevrubnější pozornost. Výsledky a jejich vzájemné porovnání by významnou měrou přispěly k poznání nemocnosti tehdejší, především pražské, populace.

POZNÁMKY

- ¹ Řád byl založen roku 1537 Portugalcem Janem Ciudadem ve španělské Granadě. Do střední Evropy pronikl počátkem 17. století, zdejší nejstarší konvent byl založen roku 1605 ve Valticích. Většina členů řádu byli laici, kteří skládali pouze slib ošetřování nemocných. Valtický a posléze i pražský konvent se staly součástí rakouské řádové provincie ustavené v roce 1616, jejím sídlem byla Vídeň. K dějinám špitálu např. viz Jan Theobald Held, *Kurze Geschichte der Heilanstalt der Barmherzigen Brüder in Prag*, Praha 1823 a Benedikt Bogár, *Milosrdní bratři*, Praha 1934. Organizační struktura, správa nemocnice a zdravotnický personál včetně pracovní náplně viz Státní ústřední archiv Praha (dále SÚA), *Řád milosrdných bratří (dále ŘMB) 1620–1953*, sign. 2, kn. 2. Ke stavební podobě kláštera a nemocnice in: Pavel Vlček a kol., *Umělecké památky Prahy. Staré Město a Josefov*, Praha 1996, s. 490–493.
- ² Kořeny řádu, jehož náplní je péče o nemocné ženského pohlaví ve špitálech a nemocnicích zakládaných při jednotlivých konventech, sahají do 15. století do Itálie (řád byl potvrzen v roce 1428 papežem Lvem X.).
- ³ V Praze byl založen špitál roku 1620, poté, kdy bratři získali do svého držení kapli sv. apoštolů Šimona a Judy včetně přilehlých budov bývalého středověkého Bohuslavova špitálu na Starém Městě pražském.
- ⁴ SÚA Praha, *Stará manipulace (dále SM)*, sign. E 23/1/1, kt. 705.
- ⁵ Nápad na zřízení špitálu na úkor staré synagogy se zrodil v souvislosti s tehdejšími snahami o redukci počtu židovského obyvatelstva a činností židovské komise zřízené v roce 1714 při českém místodržitelství a české komoře. SÚA Praha, SM, sign. E 23/1/1, kt. 705.
- ⁶ Jako nanejvýš potřebné podporoval založení nemocnice (včetně malé lékárny, v níž by se výhradně pro účely nemocnice připravovaly léčebné přípravky) i děkan pražské lékařské fakulty. Současně si vymíňoval dohled nad chodem celého zařízení. SÚA Praha, SM, sign. E 23/1/1, kt. 705.
- ⁷ SÚA Praha, *Alžbětinky*, kart. 2; dtto, kn. 2.
- ⁸ Na konci 17. století zde vlastnil světicí biskup Jan Dlouhoveský z Dlouhé Vsi letohrádek a vinici, na níž nechal v roce 1679 vybudovat dům pro přestárlé kněze z duchovní správy a kapli Panny Marie Bolestné (vysvěcena v roce 1681). Poté, co byl dům z kapacitních důvodů zrušen a přenesen do arcibiskupem Breunerem nově vybudovaného ústavu na Zderaze, byl prázdný objekt prodán v roce 1705 řádu trinitářů. Ti jej o tři roky později prodali servitům, v jejichž držení byl až do uvedeného roku 1722. In: Antonín Postřihač

– Jaroslav Lenz, *Dějiny kláštera a nemocnice alžbětinek v Praze II.* Na Slupi, Praha 1922, s. 6; SÚA Praha, SM, sign. E 23/1/1, kt. 705.

- ⁹ V této souvislosti se údaje z dostupných pramenů rozcházejí – podle některých se v době od roku 1719 do roku 1760 podařilo shromáždit částku ve výši 64 700 zl. určenou na 37 lůžek (viz SÚA Praha, Alžbětinky, kart. 2), podle jiných činila tato částka 65 200 zl. na 40 lůžek (SÚA Praha, Alžbětinky, kn. 2).
- ¹⁰ SÚA Praha, Alžbětinky, kn. 2.
- ¹¹ SÚA Praha, Alžbětinky, kn. 2.
- ¹² Částky, z jejichž úroků měly být zajišťovány řádové sestry, se obecně pohybovaly v rozmezí 1500 až 2000 zl. na jednu sestru (s výjimkou sester šlechtického původu, kde tato částka činila 5000 zl. na jednu), ve stejném rozmezí se pohybovaly i peněžní prostředky určené na jednotlivá nemocniční lůžka. SÚA Praha, Alžbětinky, kn. 2.
- ¹³ Ivana Ebelová (ed.), *Zápisná kniha pražských stavitelů 1639–1903*, *Fontes historiae artium IV*, Praha 1996, s. 21.
- ¹⁴ c. d., s. 23.
- ¹⁵ Olga Novosadová, Čp. 448/II, bývalý klášter a nemocnice alžbětinek, stavebněhistorický průzkum, SÚRPMO, nepublikovaný rukopis, Praha 1994. Zmínované paměti, zahrnující léta 1719 až 1798, citované ve starší literatuře, z níž bylo čerpáno i pro účely citovaného stavebněhistorického průzkumu, se ztratily někdy v době druhé světové války či bezprostředně po ní. Dále ke stavebnímu vývoji kláštera alžbětinek in: Růžena Bařková a kol., *Umělecké památky Prahy. Nové Město a Vyšehrad*, Praha 1998, s. 331–333.
- ¹⁶ SÚA Praha, Alžbětinky, Prvá kniha nemocných 1720–1742, kn. 20.
- ¹⁷ SÚA Praha, Alžbětinky, Prvá kniha nemocných 1720–1742, kn. 20; Druhá kniha nemocných 1743–1755, kn. 21; Třetí kniha nemocných 1756–1767, kn. 22; Čtvrtá kniha nemocných 1768–1778, kn. 23; Pátá kniha nemocných 1779–1790, kn. 24.
- ¹⁸ SÚA Praha, Alžbětinky, kart. 4.
- ¹⁹ Vzhledem ke každodennímu kontaktu s nemocnými byly sestry v mnohem větším rozsahu vystavovány nebezpečí nákazy a onemocnění, které bylo častou příčinou jejich úmrtí. Toto a nedostatečný příliv nových sester (patrně i vzhledem k jejich fyzicky náročné a vyčerpávající práci) představovalo ostatně i hlavní příčinu uvedeného poklesu jejich počtu. SÚA Praha, Alžbětinky, kart. 4.
- ²⁰ Dle účtů z roku 1784 činil roční příjem z úroků nadace 3342 zl. 40 kr., z nichž bylo lékaři, ranlékaři i správci nemocnice vypláceno po 50 zl., výdaje na léky činily v tomto roce 40 zl., na stravu pro ošetřující personál v počtu 50 osob

bylo vydáno 1952 zl. Zbývající částka připadala na pomocný personál a provozní režii. SÚA Praha, Alžbětinky, kart. 4.

- ²¹ SÚA Praha, Alžbětinky, kt. 2.
- ²² SÚA Praha, SM, sign. E 23/1/2, kt. 705. Dle sumárních výkazů zpracovávaných pro účely vizitace a předkládaných při této příležitosti hejtmanovi se údaje v některých letech liší od údajů uváděných v knihách nemocných. Tak například sumář z roku 1724 udává o více než dvacet hospitalizovaných více (tj. 99), naopak výkaz z roku 1727 o čtrnáct méně (101, z nichž 11 pacientek zemřelo). Obdobně tomu je i v některých následujících letech. Za nejpravděpodobnější vysvětlení těchto rozdílů lze považovat omyl při sestavování sumárních výkazů.
- ²³ SÚA Praha, Alžbětinky, Pátá kniha nemocných 1779–1790, kn. 24.
- ²⁴ SÚA Praha, Alžbětinky, Čtvrtá kniha nemocných 1768–1778, kn. 23; Pátá kniha nemocných 1779–1790, kn. 24.
- ²⁵ SÚA Praha, Alžbětinky, Prvá kniha nemocných 1720–1742, kn. 20; Druhá kniha nemocných 1743–1755, kn. 21; Třetí kniha nemocných 1756–1767, kn. 22; Čtvrtá kniha nemocných 1768–1778, kn. 23; Pátá kniha nemocných 1779–1790, kn. 24.
- ²⁶ Ivana Firlová, Příspěvek k problematice sociální struktury, hospitalizace a mortality nemocných v nemocnici Na Františku v letech 1631–1714, *Documenta Pragensia* 7/2, Praha 1987, s. 356–384.
- ²⁷ V SÚA jsou uloženy prameny k hospitalizaci nemocných v nemocnici milosrdných bratří pouze do roku 1910, knihy přijatých nemocných po roce 1910 zůstaly ponechány přímo v archivu nemocnice pro tamní potřebu. Údaje čerpány z SÚA, Řád milosrdných bratří (dále ŘMB) – protokoly nemocných (makuláře), protokoly nemocných a registra přijatých nemocných, kn. 449–463, 505–516, 518, 519, 545, 546. Vzhledem k tomu, že v sumárních výkazech za jednotlivé roky (viz grafické přílohy) nejsou zahrnuti hospitalizovaní členové řádu, je skutečný počet hospitalizovaných o něco vyšší, nikoli však natolik zásadním způsobem, aby se tím změnil celkový obraz o počtu přijímaných pacientů. Jedinou výjimku představuje rok 1753, pro který byly v rámci protokolů přijatých nemocných k dispozici údaje pouze pro prvních devět měsíců roku.

Období, pro něž byly údaje sumarizovány, je v případě obou nemocničních zařízení vymezeno rokem jejich založení a zahájení provozu, respektive nejstaršími dochovanými protokoly nemocných, a koncem vlády Josefa II. Pro obě zařízení představuje navíc toto období (1631–1790 u milosrdných a 1719–1790 u alžbětinek) dobu největšího rozkvětu, poté byl význam obou zařízení pozvolna zastíněn nově založenou a dynamicky se rozvíjející všeo-

becnou nemocnicí. Z hlediska vedených protokolů se navíc jedná o období, kdy lze sledovat (zvláště u milosrdných) vývoj struktury jednotlivých záznamů o hospitalizovaných směrech k jejich precizaci, u milosrdných není v této souvislosti bez zajímavosti ani období do roku 1648, tzn. období třicetileté války.

²⁸ Není bez zajímavosti, že v době morové epidemie v roce 1680, došlo k výraznému poklesu počtu přijatých pacientů, patrně v důsledku dodržování hygienických opatření.

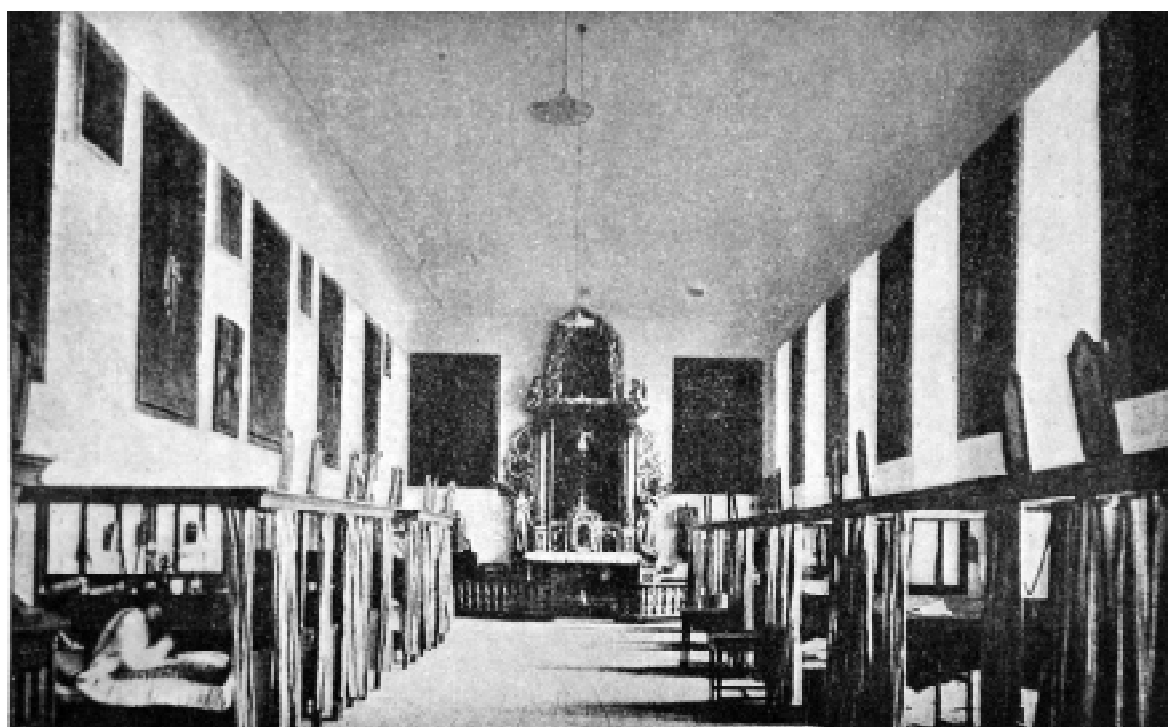
²⁹ Stejně jako u alžbětinek byly v nemocnici přijímáni nemocní i k ambulantnímu ošetření, o nich však nebyly vedeny či nejsou dochovány žádné záznamy.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

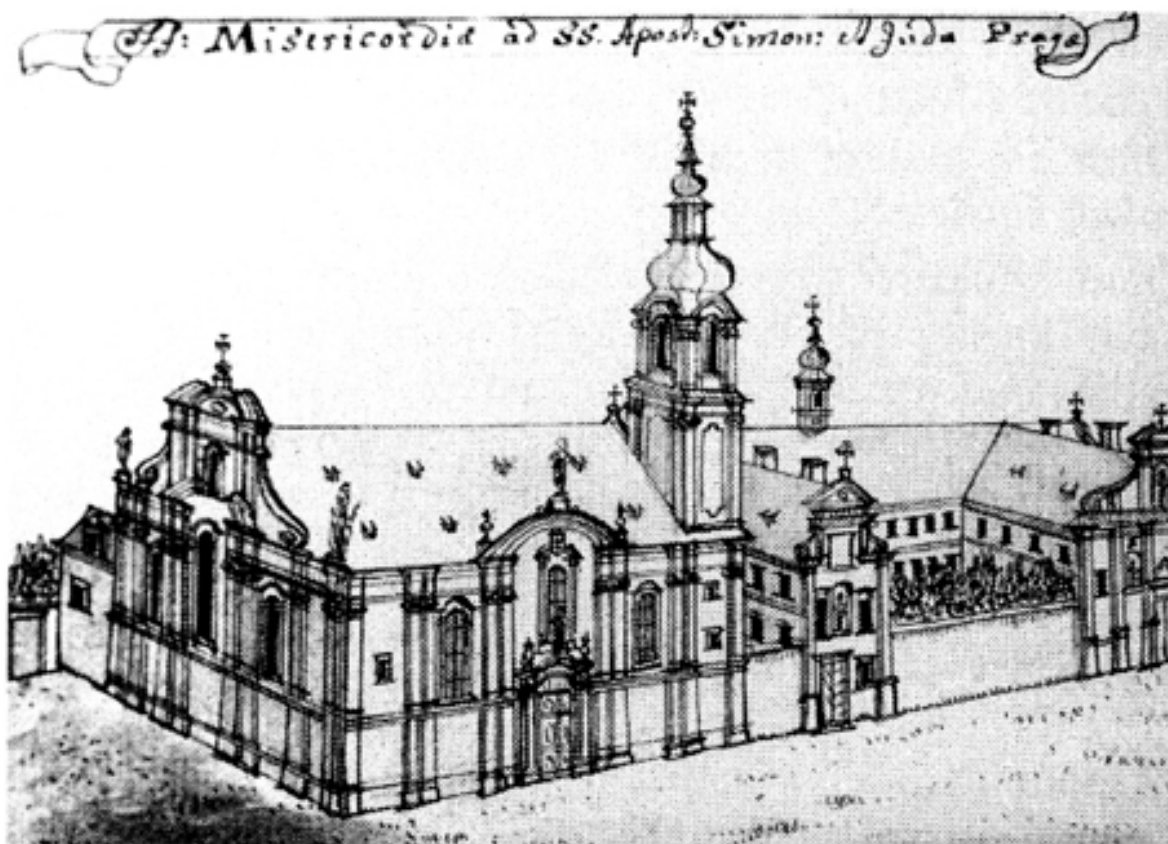
Obr. 1 Klášter a kostel alžbětinek na rytině F. B. Wenera z čtyřicátých let 18. století

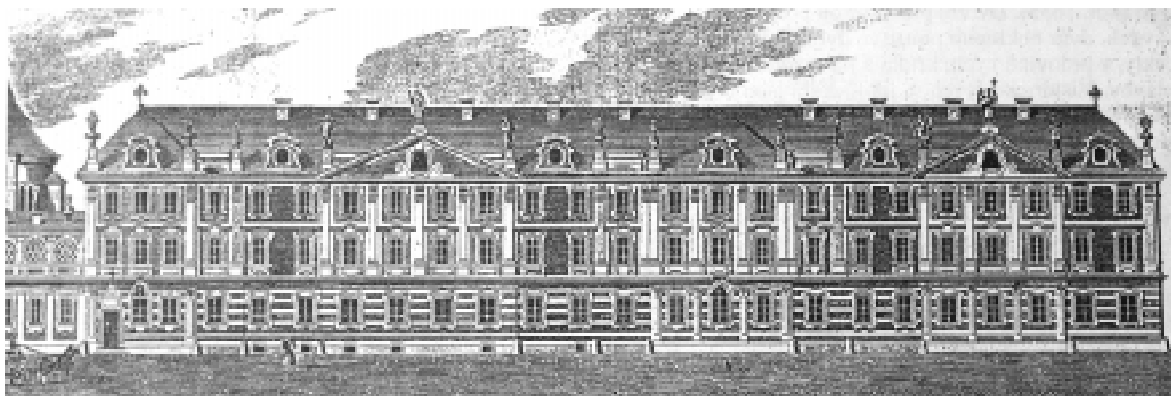
Obr. 2 Hlavní sál nemocnice alžbětinek na konci 18. století

Obr. 3 Podoba kláštera milosrdných bratří před dostavbou na rytině F. B. Wernera z čtyřicátých let 18. století

Obr. 4 Hlavní průčelí kláštera milosrdných bratří ve dvacátých letech 19. století

ZUSAMMENFASSUNG

DIE GRÜNDUNG UND DIE TÄTIGKEIT DES ELISABETHINERINNEN-KRANKENHAUSES IN DER PRAGER NEUSTADT IM 18. JAHRHUNDERT UND EIN ANBLICK INS KRANKENHAUS DER BARMHERZIGEN BRÜDER IN DER PRAGER ALTSTADT

Ivana Ebelová

Im Verlauf des 17. Jahrhunderts und besonders im 18. Jahrhundert kam es zu ausdrucksvollen Änderungen im Bereich der Gesundheitspflege. Neben den althergebrachten Spitalen entstanden neue Einrichtungen bezeichnet in schriftlichen Quellen zwar immer noch als Spitale, in der Wirklichkeit handelte es sich aber schon um die Krankenhäuser im wahrsten Sinne des Wortes. Als das erste wurde das Krankenhaus der barmherzigen Brüder am Anfang des 17. Jahrhunderts am Ort des ehemaligen mittelalterlichen Bohuslausspital in der Prager Altstadt gegründet. Es sollte zur Hospitalisierung von männlichen Patienten dienen, um einhundert Jahre später kam das weibliche Krankenhaus der Elisabethinerinnen in der Na Slupi/Sluppergasse in der Prager Neustadt hinzu. Die Tätigkeit beider dieser Einrichtungen lag nicht nur in der wohltätigen Sorge um die armen Menschen, sondern in einer wirklichen fachlichen Behandlung der Kranken, vorwiegend aus den niedrigeren sozialen Schichten, von dem qualifizierten Personal.

Die Bücher der aufgenommenen Kranken, die vom Anfang (bei den barmherzigen Brüdern von allem Anfang an) der Gründung beider Einrichtungen erhalten blieben, die wertvollen Angaben über den Krankheitsstand und die Sterblichkeit der Prager Population im verfolgten Zeitraum (im 17. und vor allem im 18. Jahrhundert) über die Altersstruktur der Hospitalisierten; sie tragen auch zu Erklärung einiger sozialen Aspekte bei. Die angeführten Diagnosen sprechen dann von dem damaligen Niveau der medizinischen Kenntnisse aus.

VZÁJEMNÁ KORESPONDENCE EDUARDA ALBERTA A ANTONÍNA RANDY

Helena Kokešová

Na letošní rok připadá dvojí výročí Antonína rytíře Randy. Tento zakladatel moderní české právní vědy, první profesor soukromého práva na české právnické fakultě Univerzity Karlovy, ministr krajan, druhý prezident České akademie věd a člen řady dalších odborných institucí a nositel mnoha vyznamenání se narodil 8. července 1834 v Bystřici nad Úhlavou a zemřel 6. října 1914 v Dobřichovicích. V červenci si tedy připomeneme 170. výročí jeho narození a v říjnu 90. výročí jeho úmrtí.

V dnešní době se jméno Antonína Randy ztratilo z povědomí veřejnosti, i když jej spolu se jmény jeho vnuků Iva a Otakara Kruliše-Randy nalezneme v Českém biografickém slovníku XX. století.¹ Nebylo tomu tak vždy. Pomíne-li četné nekrology, byla osobnost Antonína Randy připomenuta v Památníku spolku českých právníků Všehrd vydaném v roce 1918, kdy se slavilo 50. výročí založení tohoto spolku. Randovi byly věnovány články jeho žáků Jana Krčmáře a Karla Hermanna-Otavského a také Krčmářova vzpomínka na studentská léta.² U příležitosti stého výročí Randova narození byla v roce 1934 několikrát připomenuta jeho vědecká, učitelská, státnická i organizační činnost. Dne 28. září 1934 byla zasazena jeho pamětní deska na gymnáziu v Klatovech, redakcí Randova žáka, tehdy ministra, Jana Krčmáře byl vydán monumentální Randův jubilejní památník.³ V témž roce vydal Randův vnuk Otakar Kruliš-Randa vlastním nákladem seznam Randovy dochované korespondence, kterou utřídil a registry opatřil profesor Karel Škába.⁴ Na impozantní památník navázal v roce 1940 Jaroslav Klika genealogickou prací Rod JUDr. Antonína Randy a Otakara Kruliše-Randy, kterou sepsal na popud Otakara Kruliše-Randy a věnoval mu ji k 50. narozeninám.⁵

Autorem poslední větší Randovy biografie, bohužel značně ovlivněné dobou svého vzniku na počátku 50. let, je Viktor Knapp.⁶ Týž autor uveřejnil před deseti lety článek zaměřený především na odborné působení Antonína Randy.⁷ O dva roky dříve, v roce 1992, připomněl Randovu osobnost Stanislav Balík, který se soustavně zabývá dějinami českého právnictví.⁸

Randova školní a studijní léta byla spojena s působišti jeho otce právníka v Domažlicích, Bystřici a v Přešticích a s klatovským gymnáziem, odkud pře-

stoupil na pražské novoměstské gymnázium. V roce 1852 začal v Praze studovat na právnické fakultě, kde v roce 1859 získal doktorát. Ačkoliv se systematicky připravoval na univerzitní dráhu, vstoupil nejprve do soudní praxe. Zároveň zahájil přípravu své habilitační práce a již v roce 1860 se stal soukromým docentem rakouského práva. Ani ne třicetiletý se v roce 1862 stal mimořádným profesorem právnické fakulty. V roce 1868 dosáhl řádné profesury pro obory rakouského občanského, obchodního a směnečného práva.

Od své habilitace roku 1861 byl Randa jedním z nejhorlivějších přispěvatelů téhož roku založeného časopisu Právník, v němž v průběhu let publikoval na osmdesát prací. V roce 1864 byl jedním ze zakladatelů Jednoty právnické, kde patřil k nejaktivnějším členům. Od roku 1867, kdy se též připojil k přispěvatelům Riegrova slovníku naučného, byl pravidelně volen do funkce prvního náměstka Jednoty právnické, od roku 1890 byl jejím starostou. Na platformě Jednoty právnické i na nerozdělené pražské univerzitě připravoval podmínky k tomu, aby právnická fakulta české univerzity, za jejíž zřízení horlivě vystupoval v panské sněmovně, byla na vysoké odborné úrovni. Za své zásluhy byl v roce 1883 zvolen druhým rektorem české univerzity po V. V. Tomkovi. Na české právnické fakultě byl také dvakrát děkanem.

Jan Krčmář řadil Randu mezi velké národní buditele. „Nebyl sice prvním pěstitelem právní vědy jazykem českým, ba nebyl ani prvním českým civilistou. ... I česká věda právní má své Thamy. Ale teprve literárním vystoupením Randovým bylo rozhodnuto o dobytí právní vědy českou prací, jemu sluší děkovati, že česká právní věda octla se po boku právní vědy jiných národů kulturních. ... Jako největší z našich buditelů i Randa organisujícím činem mocně zasáhl do vývoje našeho národního života, Česká universita Karlova Ferdinandova, časopis Právník, Právnická Jednota, Jednota českých záložen, Právnický sjezd jsou nejvýznamnějšími hesly této organizační činnosti.“⁹

Téměř všichni profesori právnické fakulty vzešli z Randovy školy. Randa byl skutečně vychovatelem celé české právnické generace. Jak dokládají vzpomínky J. Kaizla, K. Hermanna-Otavského i J. Krčmáře byl vynikajícím vysokoškolským učitelem.¹⁰ Podle J. Krčmáře „jeho výklady, důkladné a naveskrz jasné, vyznamenávaly se vlastnostmi, jaké ani výkladům vynikajících učitelů nejsou vždy dány. Dovedly upoutati pozornost a poskytly nejen látku ke studiu, nýbrž opatřily posluchače takovou znalostí, že další studium hravě se dalo.“¹¹ V Randově památku pak Krčmář uvádí: „Randa byl velkým učitelem práv. Že jím byl, to můžeme poznati z výsledků jeho činnosti. Je-li jen nemnohým vysokoškolským učitelům dán úděl vytvořiti školu, Randa mezi ně náležel. Všichni skoro, kdo byli Randovými posluchači, vzhlíželi k němu s neomezenou úctou, jako k velké a skoro neomylné autoritě a není to snad přepínání, řekne-li se, že

široké kruhy právnické se dívaly na odklon od názorů Randových jako na sacrilegium. Jak jsem již pověděl jinde [viz Památník Všehrdu s. 217 – pozn. H. K.], bylo jméno Randovo obestřeno jakýmsi nimbem, a nejen v právnických, ale i v neprávnických kruzích byl se jménem Randovým spojován přídomek největšího českého právníka. Uvážíme-li pak ještě, jak přes žáky Randovy dílo Randovo přešlo na žáky jejich, je nepochybné, že Randa jako málokdo zasluhuje jména hlavy školy.¹² Randa dosáhl mezinárodního věhlasu, takže byl znám na většině evropských univerzit. Byl však také autoritou při výkladu práva. O tzv. „Argumentum dixit Randa“, tj. názor vyslovil Randa, psal v Randově památku František Rouček.¹³

Snahou mého příspěvku pochopitelně není rozbor Randova rozsáhlého díla. O analýzu jeho hlavních děl a rozbor metodologie jeho vědecké práce se pokusil Viktor Knapp. Podle Knappa to byla právě jeho metodologie, kterou se nehlouběji zapsal do dějin právní vědy nejen české, ale i evropské. Randa byl vzdáleným pokračovatelem Friedricha Karla Savignyho a bezprostředním pokračovatelem Josefa Ungera.¹⁴

Randovi se dostalo nejvyšších vyznamenání, uznání odborníků i odborných korporací. V roce 1878 mu byl udělen řád železné koruny III. třídy. V letech 1879–1881 byl člen státního soudu. V roce 1881 byl jmenován doživotním členem panské sněmovny a řádným členem říšského soudu. V roce 1882 obdržel titul dvorního rady a v roce 1888 mu byl propůjčen čestný znak pro vědu a umění. V březnu 1897 obdržel komturský kříž císaře Františka Josefa s hvězdou a v listopadu téhož roku byl povýšen do šlechtitelského stavu.¹⁵ Od ruské vlády v roce 1880 obdržel komturský kříž sv. Stanislava. V roce 1888 se Randa stal příspěvatelem Ottova slovníku naučného a obdržel doktorát honoris causa na boloňské univerzitě. Již v roce 1873 byl zvolen řádným členem Královské české společnosti nauk a roku 1878 řádným členem akademie věd v Krakově. Randa patřil mezi prvních 19 členů České akademie věd a umění jmenovaných císařem Františkem Josefem 20. dubna 1890 a od července 1890 byl předsedou I. třídy České akademie věd.¹⁶ Po smrti Josefa Hlávky byl v roce 1908 zvolen prezidentem České akademie věd.

Svým politickým zaměřením byl Randa staročech, dlouhá léta byl členem sboru důvěrníků staročeské strany. Sám však o politickou kariéru neusiloval. Na přání císaře Františka Josefa přijal v říjnu 1904 křeslo českého ministra krajana v Koerbrově vládě, kterou od nového roku 1905 vystřídala vláda Paula Gautsche. V této funkci zůstal do května roku 1906. Randovo politické působení nebylo dosud zhodnoceno. Stručné zmínky jsou roztroušeny v pamětech součastníků K. Mattuše, A. Bráfa a A. Pražáka, jeho jméno se mihne v Příspěvcích k listáři F. L. Riegra. Jan Krčmář k Randovu politickému působení taktně po-

znamenává: „K úřadu ministra-krajana byl Randa povolán v pokročilém věku sedmdesáti let na podzim 1904. ... Randa, přišed do úřadu ministra-krajana po obratném a temperamentním Rezkovi, jenž ostatně nakonec také ztratil půdu pod nohama, nezvyklý kolbišti politickému a navyklý jen vědecké pracovně, učitelské katedře a síni soudní [míněno členství v říšském soudu – pozn. J. K.], velmi upřímný a zásadový a snad i trochu důvěřivý a těžkopádný, a dojista ne to, čemuž se říká machr, měl posici velmi ztíženou, zejména i proto, že politické poměry se stávaly stále obtížnější.“¹⁷

Při svém konzervatismu však Randa nebyl zcela nepřístupný novým myšlenkám. V první polovině osmdesátých let 19. století docházel i na schůzky v Hotelu de Saxe, kde se scházela část profesorského sboru české univerzity a v prvních letech přispíval i do Athenaea. Rukopisné boje však znamenaly konec této spolupráce. Přesto se Randa o mnoho let později postavil proti intrikám v profesorském sboru právnické fakulty v čele s Emilem Ottem a prosadil jmenování Josefa Kaizla řádným profesorem.¹⁸

Nepopiratelnou zásluhou A. Randy je, že vytvořil českou vědu občanského práva a svým dílem vychoval generaci vynikajících českých specialistů na civilní právo i komercialistů, kam patřili Josef Stupecký, Emanuel Tilsch, Jan Krčmář, Emil Svoboda, Bedřich Andres, Karel Herman-Otavský, Arnošt Wenig a další.¹⁹ Kromě toho měl lví podíl na znovuzřízení české univerzity a na organizaci českého právnictva. Randovo místo mezi českými právníky bylo pro Krčmáře důvodem k tomu, že ho nazval otcem českých právníků.²⁰

Antonín rytíř Randa zemřel v prvním roce světové války 6. 10. 1914 v Dobřichovicích. Jeho pohřeb se konal na Slavíně 9. října. Pozůstalost Antonína Randy je v současné době uložena na třech místech. V roce 1956 byla pozůstalost rodiny Krulišovy-Randovy předána do Státního ústředního archivu, kde byla zpracována a v roce 1957 byl vydán její inventář.²¹ Další část osobního fondu Antonína Randy je uložena v jednom archivním kartonu v Literárním archivu Památníku národního písemnictví a obsahuje vedle osobních dokladů, korespondenci a tisky. V pobožce Státního oblastního archivu Plzeň v Klatovech je uložena další část fondu Antonína Randy, jehož součástí je Randova korespondence, tiskopisy, tisky a výstřižky.²²

Co měl Antonín Randa společného s druhým protagonistou korespondence profesorem vídeňské lékařské fakulty Eduardem Albertem? Oba představovali špičky ve svém oboru, byli vynikajícími vysokoškolskými učiteli a zakladateli moderních směrů – Albert byl a je považován za zakladatele moderní české chirurgie, Randa za zakladatele moderní české právní vědy, oba vychovali novou generaci vědců. Oba získali vysoké společenské postavení a dočkali se řady domácích i zahraničních ocenění a přesto se vždy nepokrytě hlásili ke své-

mu češství. Oba sehráli důležitou roli při konstituování české univerzity v Praze, i když Randovy zásluhy o ni byly pochopitelně mnohem větší. Politickým zaměřením byli oba stoupenci staročeského směru v české politice, Albert více kritickým nežli smířlivý Randa, sami však o politickou kariéru neusilovali. Albert se záměrně držel v pozadí, vysvětlující svou zdrženlivost svým postavením ve Vídni, přesto se o politiku a zvláště českou politiku vždy živě zajímal a ve vypjatých situacích do ní zasahoval. Není proto divu, že politika byla častým tématem jejich rozhovorů při setkáních ve Vídni či v Praze a odrazila se i v jejich korespondenci.

Zájemce o životopis Eduarda Alberta musím odkázat na dosud nepřekonanou monografii Arnolda Jiráska, jež poprvé vyšla v roce 1941 a podruhé v rozšířeném vydání v roce 1946.²³ O Albertovu monografii se ve stejné době pokusil i Josef Svítíl, obvodní lékař v Novém Městě na Moravě používající umělecký pseudonym Jan Kárník.²⁴ Výstižné hodnocení obou publikací podal člověk nad míru povoláný – Josef Šusta. Svoji recenzi pro Český časopis historický napsal již v roce 1941. Protože časopis byl za války zastaven, vyšla tiskem až v roce 1946.²⁵ U příležitosti stého výročí Albertova úmrtí vzpomnělo svého významného rodáka město Žamberk. V září roku 2000 byla v Městském muzeu otevřena výstava a uspořádána konference. Muzeum také vydalo popularizační knížku manželů Pírkových věnovanou E. Albertovi.²⁶

Záslužná práce A. Jiráska má podstatnou vadu – zcela nedostatečný poznámkový aparát. Jirásek, povoláním lékař a nikoli historik, se spokojil pouze se seznamem literatury uveřejněným na konci publikace a poděkováním těm, kteří mu s přípravou monografie pomáhali. V textu literaturu, z níž čerpá, necituje vůbec a nebo zcela nedostatečně. Totéž platí i o užívání pramenů. Navíc za více než 60 let, které uplynuly od prvního vydání jeho monografie, se výrazně změnilo uložení Albertovy pozůstalosti. Mnohé materiály uložené tehdy v soukromých rukách přešly do archívů a muzeí, k přesunům došlo i v rámci jednotlivých institucí. Dnes je Albertova pozůstalost, stejně jako Randova, uložena na třech místech. V Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze, ve Státním okresním archivu v Ústí nad Orlicí a v Městském muzeu v Žamberku. Část materiálů týkajících se osobnosti E. Alberta i nadále zůstává v soukromí.

Korespondenci E. Alberta daroval v roce 1902 Knihovně Národního muzea Georg Albert, jediný syn Eduarda Alberta, s podmínkou, že bude otevřena až za třicet let. Albertova odeslaná korespondence je pak rozeseta v řadě archívů a muzeí po celé republice a v zahraničí. Jen její malá část byla vydána tiskem.²⁷ První soubor vzájemné korespondence a sice korespondence E. Alberta s Jaroslavem Vrchlickým uspořádal počátkem 50. let Bohuslav Knoesl, ač zá-

jem o její vydání měl už dříve A. Jirásek.²⁸ Jaroslav Jedlička ve spolupráci s Janem Havránkem připravil počátkem 70. let edici vzájemné korespondence E. Alberta s Jaroslavem Gollem. V roce 1999 vydala korespondenci E. Alberta a Gustava Eima H. Kokešová.²⁹ V současné době jsou touto autorkou do tisku připraveny edice vzájemné korespondence E. Alberta s Antonínem Rezkem, Karlem Kramářem a Josefem Kaizlem. Edice jsou doplněny příspěvkem k Albertovu životopisu, který se pokouší dosavadní poznatky shromážděné Arnoldem Jiráskem prohloubit a na základě nových zjištění upřesnit.

Albertovo mecenášství připomněla u příležitosti stého výročí založení České akademie věd Ludmila Hlaváčková.³⁰ Nežli se Albert mohl stát podporovatelem řady českých vědců a spisovatelů, musel z Žamberka, kde se 20. ledna 1841 narodil v rodině hodináře Františka Alberta, ujít dlouhou cestu. Tato cesta vedla přes gymnaziální studia v Rychnově nad Kněžnou a Hradci Králové, kde se spřátelil s Jaroslavem Gollem, Františkem Šemberou a Josefem Černým, pozdějším ředitelem gymnázia v Roudnici nad Labem, na vídeňskou univerzitu. Zde byli Albertovými učiteli Josef Hyrtl, Karel Rokytanský, Johann Dumreicher a Josef Škoda. Dne 22. ledna roku 1867 byl Albert promován na lékaře, chirurgický doktorát složil v roce 1869. V témž roce nastoupil na I. chirurgickou kliniku, kde se stal Dumreicherovým asistentem. Habilitoval se v roce 1872 a 23. září 1873 byl jmenován řádným profesorem chirurgie a přednostou chirurgické kliniky a operačního ústavu v Innsbrucku, kde setrval do února roku 1881. Zde uzavřel doživotní přátelství s tyrolským místodržitelem, pozdějším předsedou vlády Eduardem Taaffem a jeho rodinou. Taaffe se také zasloužil o Albertovo jmenování přednostou I. chirurgické kliniky ve Vídni, kam jej jako svého nástupce doporučoval i profesor Dumreicher.

Když se začalo připravovat obnovení české univerzity, projevoval Albert zájem o práce, které s tím souvisely. Tento zájem neutuchl ani ve chvíli, kdy bylo jasné, že do Prahy nebude povolán a přednost dostane nevýrazný profesor Vilém Weiss.³¹ Ještě předtím, v roce 1879, zažil Albert velké zklamání po té, co se vážně uvažovalo o jeho kandidatuře na poslance říšské rady. Díky pletichám se Albert kandidatury zřekl a podruhé jej ke kandidatuře v Čechách nikdo nepřesvědčil. Přesto by bylo naivní domnívat se, že byl apolitickou osobou. Otevřenému angažování v politice se ale napříště bránil. Přesto právě z korespondence víme, že jej politická situace nenechávala chladným ani v dalších letech a vždy živě reagoval na její změny.

Jako věnoval pozornost zřízení české univerzity, pečlivě sledoval konstituování České akademie věd a umění a především postup při sestavování jejího členstva. I zde zažil nejedno rozčarování. Přesto na četné domluvy do akademie vstoupil a u příležitosti slavnostního zahájení její činnosti vystoupil s přednáš-

kou O dvou světech.³² Jeho kritiky a četné sarkastické poznámky k řadě akademiků jsou zachyceny nejen v korespondenci s J. Vrchlickým, M. Červinkovou-Riegrovou, ale i v korespondenci s G. Eimem, A. Rezkem, T. G. Masarykem a částečně i A. Randou.

Ve Vídni se rychle rozšířila Albertova soukromá praxe. Mezi jeho pacienty patřili mimo rodinu hraběte Taaffa a knížete Windischgraeze také příslušníci panovnického rodu. Kromě toho léčil F. L. Riegra, K. Kramáře, J. Kaizla, G. Eima, B. Pacáka, J. Lukeše a řadu jiných. Vedle svého působení na univerzitě, kde vychoval Albert řadu odborníků, pokračoval ve své odborné spisovatelské činnosti, jezdil na lékařská koncilía i mimo hranice rakousko-uherského mocnářství. Aktivně se účastnil řady lékařských sjezdů, naposledy XIII. mezinárodního lékařského sjezdu v Paříži v srpnu 1900, kde zastupoval rakouskou vládu a vystoupil s přednáškou o struktuře kosti lidské a zvířecí. Do Paříže přijel z Londýna, kde byl jmenován čestným členem Royal College of Surgeons of England.

S rostoucím vědeckým věhlasem stoupalo i Albertovo společenské postavení. V roce 1886 byl povolán do nejvyšší zdravotní rady, v prosinci roku 1887 se stal dvorním radou, v lednu 1892 mu císař udělil rytířský kříž Leopoldova řádu a 12. ledna 1895 byl jmenován doživotním členem panské sněmovny. Sezení panské sněmovny se Albert účastnil jako člen pravice. Poprvé v ní promluvil, když se jednalo o zrušení kolejného, a naposled 6. března 1900, kdy se jednalo o program Koerbrovy vlády. Nemá tedy pravdu Josef Penížek, když tvrdí, že zde Albert vystoupil pouze jednou a to ve zdravotní otázce.³³

Ačkoli byl Albert zcela vytížen prací na klinice, přednáškami a soukromou praxí, vždy si našel chvílku na přátele, se kterými se buď scházel ve vyhlášených vídeňských podnicích Riedhof a Kaiserhof, či je zval k sobě domů. V Albertově prostorném bytě na rohu Maximilianplatz a Frankgasse tak postupem doby vzniklo jakési kulturně-politické centrum, do kterého si našel cestu každý, kdo v české společnosti něco znamenal či o větší význam a uznání usiloval.³⁴ Přátele zval Albert také do rodného Žamberka, kde si v letech 1888–1889 nechal postavit vilu a vybudoval rozlehlou zahradu.³⁵ Lásku k rodnému kraji vyjádřil i v pracích o Prokopu Divišovi, v pěti sešitech Pamětí žambereckých a též ve dvou pracích o českých bratřích v Kunvaldě a v Žamberku. České poezii pomohl překonat jazykovou bariéru svými překlady do němčiny.³⁶

Albertovy styky dokládá jeho rozsáhlá korespondence. Mezi adresáty nalezneme nejen celou plejádu českých vědců, umělců a politiků, ale i rakouských a německých lékařů a politiků, nechybí mezi nimi i několik ministerských předsedů. Zcela souhlasím s tvrzením profesora Jiráska, že „korespondence Alber-

tova je sama pro sebe opravdovým dílem, zrcadlícím velmi dobře a někdy důkladně osobnost Albertovu“.³⁷

O čem vypovídá korespondence E. Alberta s A. Randou?

Ve Státním ústředním archivu se v rodinném archivu Kruliš-Randa zachovalo 7 dopisů E. Alberta z let 1880–1900 a navštívenky Albertova syna Georga a Marie Albertové, manželky E. Alberta. Koncept dopisu E. Alberta z června 1890 určený Antonínu Randovi je uložen v osobním fondu E. Alberta v LA PNP jako koncept Albertova dopisu neznámému. Podle rukopisného přípisu Georga Alberta na obalu šlo původně o přílohu k výměně dopisů s Janem Gebauerem a Karlem Mattušem. V Randově fondu v pobočce Státního oblastního archivu Plzeň v Klatovech, stejně jako ve fragmentu jeho fondu v LA PNP, Albertova korespondence uložena není.³⁸ Ve fondu E. Alberta v LA PNP je uloženo i 6 dopisů A. Randy E. Albertovi z let 1880–1900. Společně s dalšími dopisy je Knihovně Národního muzea daroval Georg Albert. Ten nakonec vyhověl žádosti Marie Gebauerové a dovolil otevřít otcovu pozůstalost již v roce 1925. Na seznamu Randových dopisů E. Albertovi sepsaném Georgem Albertem je přípis tužkou: „Srovnáno při otevření a shledáno v pořádku. Dr. Volf.“ Vzájemná korespondence A. Randy a E. Alberta nebyla dosud publikována.

První nám známý dopis z jejich vzájemné korespondence je Albertův dopis psaný v Innsbrucku 21. května 1880. Albert v něm litoval, že za svého pobytu v Praze neměl možnost se s A. Randou setkat. V Praze Albert vystoupil na I. sjezdu českých lékařů se slavnostním projevem O theorii a praxi studia na fakultách vysokých škol, ve kterém se vyslovil pro vznik české univerzity. Také Randa ve své odpovědi vyjádřil politování, že neměl možnost se s Albertem pozdravit, a poslal Albertovi svoji soukromou adresu. Zdvořilostní korespondence pokračovala i v roce 1881, kdy Randa Albertovi blahopřál k jeho jmenování profesorem na vídeňské univerzitě a vyslovil naději, že i tak svému národu, jehož je chloubou, prospěje. Dopis uzavřel přáním: „Vychovejte nám generaci mladých docentů!“³⁹

Další korespondenci máme k dispozici až pro rok 1889. Tehdy měla již intimnější charakter, pisatelé si tykali a psali si o aktuálních otázkách hýbajících českým vědeckým a politickým životem. Na prvním místě to byla otázka jednání realistů se staročechy, ve kterém měl Albert úlohu rádce a jednal jako „vir boni officii“.⁴⁰ Využíval přitom svých dobrých vztahů s F. L. Riegrem, jeho dcerou Marií Červinkovou-Riegrovou, ale i s Josefem Hlávkou a českými poslanci na říšské radě.

Jednání realistů se staročechy zahájená počátkem roku 1889 byla záhy přerušena. Po únorových člancích v českém a německy psaném tisku, kde se opět otevřel starý spor o rukopisy a ventilovaly se animozity s ním spojené, si Ran-

da, profesor právnické fakulty, na níž ve dnech 15. a 17. února 1889 došlo k ovacím Masarykovi a Kaizlovi, začal předvolával studenty k výsledům. Děkan Jiří Pražák pak poslal Masarykovi úřední přípis a nad Masarykovou odpovědí se univerzitní právníci v čele s E. Ottem dohodli vyzvat Masaryka, aby poslal opravu do Času a Bohemie, které zveřejnily záznam jeho děkovných slov za projevy studentských sympatií v Karolinu. Masaryk ve svém vyjádření zrekapituloval celou událost a dodal, že si ji nemohl vyložit jinak, než jako souhlas studentů s jeho spisovatelskou a učitelskou činností, průběh ovace označil za mírný a důstojný a vytkl, že „jeden pražský list“ referoval velmi nevěcně a nespravedlivě. Tato situace je velice dobře zachycena v korespondenci T. G. Masaryka a Eduarda Alberta z počátku roku 1889 a částečně se odráží i v dopisech E. Alberta a A. Randy z května roku 1889.⁴¹

Intenzita písemných kontaktů mezi E. Albertem a T. G. Masarykem a J. Kaizlem v této době dosahovala vrcholu. Albert doporučoval, oč mají realisté usilovat především. Masaryk Alberta průběžně zpravoval a opakovaně žádal o přímluvy u F. L. Riegra, M. Červinkové-Riegrové, J. Hlávky. O těchto schůzkách pak Albert Masaryka informoval, ten psal Albertovi o intrikách J. Kvíčaly.⁴² Již v únoru 1889 nastal zvrat v jednáních, který vyvolaly články uveřejněné ve Slavische Warte, Času a Presse, na které reagovaly staročeské i mladočeské listy a především Čech, za jehož útočnými úvodníky se skrýval J. Kvíčala. Také tyto polemiky v denním tisku jsou zaznamenány v Albertově korespondenci s Masarykem a Kaizlem.⁴³ Počátkem února 1889 Albert Masarykovi psal, že byl u Riegra na návštěvě a ten mluvil o Masarykovi s uznáním. Radil proto Masarykovi, aby psal Riegrovi přímo. Albert doufal, že se jednání obnoví, záhy se však přesvědčil, že tato snaha je marná.⁴⁴

I když byla jednání přerušena, neustával Albert ve své agitátorské činnosti. Při vzájemných návštěvách působil na F. L. Riegra, jeho dceru Marii Červinkovou-Riegrovou, na Antonína Steidla a další poslance. Přesvědčoval je o nepravosti rukopisů a vysvětloval cíle realistů. Masaryk informoval Alberta o dopisu, který mu zaslal počátkem března 1889 děkanát české právnické fakulty. Podle Masaryka tím chtěli zastrašit nejen jeho, ale i studenty. Dopis zaslal Masaryk Albertovi i s konceptem své odpovědi senátu a později mu referoval o tom, že ho akademický senát vyzval, aby poslal opravu do Času a Bohemie, které předtím zveřejnily záznam jeho děkovných slov za projevy studentských sympatií v Karolinu.⁴⁵ Albert Masarykovi ve své odpovědi napsal, že zpráva o jednání děkana právnické fakulty ho naplnila přímo ošklivostí.⁴⁶

O „narovnání“ se Albert pokoušel i prostřednictvím Antonína Randy, vůdčí osobnosti české právnické fakulty. Jak vyplývá z kontextu, ani zde nemáme zachovány všechny dopisy, které si vyměnili. Randův dopis z 28. května 1889

je totiž odpovědí na nám neznámý dopis E. Alberta. Randa se v něm vrací k problematice sporů o rukopisy, k úloze jednotlivých protagonistů v něm a k únorovým článkům v tisku, které jen potvrdily to, „co nám dále dozírajícím, chladným pozorovatelům nikdy nebylo pochybné, totiž že boj o R[uko]p[is] kr[álovédvorský] byl jen předehrou a leckterým jen prostředkem sloužící k utváření strany ve sborech profesorských a v politice“. Vadilo mu, že agitace se vnesla i mezi studenty, což podle něho podryvalo kázeň i autoritu profesorů. Přesto se nevzdával naděje na urovnání „žalostných“ poměrů ovšem nikoli hned ale v budoucnosti. „Musíme vyčkati klidnější doby, až vášně se utiší, až přestanou osobní revnivosti a osobní útoky, a až se – setře ráz politický.“⁴⁷ Albert odpověděl vzápětí, a protože podle vlastních slov studoval důkladně průběh celého sporu na univerzitě, s Randou v některých bodech polemizoval. Podle jeho přesvědčení nebyla kritika pěstovaná Athenaem žádným zlem, neboť „kritiky vědecké musí býti“. Jako příklad uváděl, že ve Vídni vychází pět lékařských časopisů s velice ostrými kritikami profesorů a nikdo to nechápe jako porušení akademického ducha. Na to si měl zvyknout nejen rektor pražské univerzity Matouš Talíř, ale i Martin Hattala. V Praze se podle Alberta neměřilo jedním loktem. „Když profesorům Gebauerovi a Masarykovi a jejich druhům bylo spíláno veřejně až hanba – proč pak se tu neozval nikdo, že akademický duch je ohrožen?“ položil Randovi sugestivní otázku. Také V. V. Tomek, jehož zásluhy o české dějiny nepopíral, „se neměl pouštět do věcí, kterým nerozumí“. Podobně kriticky soudil i o J. A. Helfertovi a J. Jirečkovi, který se „v gramatice staré Gebauerovi ani nevyrovná“. Průběh rukopisného sporu ho prý poučil o tom, že „na straně realistů byla přesná věda, ostrovtip, důmysl: na straně obhájců nejapnost, nedostatek vědecký a šerednější ještě vlastnosti, obzvláště však kačeřování, choutky po pronásledování atd. atd.“. Z realistů jmenoval T. G. Masaryka, od kterého „slyšel věci pozoruhodné“, J. Golla, kterého znal z doby gymnaziálních studií, Č. Strouhala, A. Seydlera, který pocházel také ze Žamberka, a J. Gebauera, se kterým se osobně poznal koncem roku 1888 v Praze. Psal, že k těmto mužům má „největší úctu, jak co se vlasteneckého jich smýšlení, tak co charakteru a vědecké způsobilosti týče“. Byl přesvědčen, že směr, za kterým jdou a způsob, jakým si vedou, je pozoruhodný. Stejného přesvědčení byli i „mnozí vynikající Čechové vídeňští, poněvadž se na to díváme zdaleka a máme chladné čelo; nemáme horkosti“. Dále se Albert rozepsal o české politice obecně a vyjádřil přesvědčení, že se staročeská strana nedovede regenerovat a že z vnitřní krize „kořistiti budou mladí“. Krizí a duševním úpadkem byla podle něho vinna jak staročeská tak mladočeská žurnalistika, jenže ta byla šikovnější a pružnější. Sám realistům radil, aby nevstupovali do politiky, ale aby „hleděli vypěstovat mysl vzdělaných Čechů“, aby bojovali proti frázím, fikci, jalovosti, nedbalosti a povrchnosti.⁴⁸

O velikonocích roku 1889 byl Albert v Praze a sešel se zde s realisty.⁴⁹ K další schůzce došlo v červnu na svatodušní svátky v Žamberku, kde bylo dohodnuto, že realisté zatím veřejně nevystoupí.⁵⁰ Tuto dohodu záhy porušil J. Kaizl, když se rozhodl na vlastní pěst kandidovat do Českého zemského sněmu. Masaryk tehdy Alberta žádal, aby Kaizlovi napsal, což Albert odmítl. Místo na Kaizla působil Albert počátkem července 1889 na Antonína Randu. V nedatovaném dopise E. Alberta T. G. Masarykovi napsaného na počátku července 1889 tak máme zachycen nejen Albertův pohled na Antonína Randu ale zprostředkovaně i Randovy názory v daném období. Albert Masarykovi psal: „Včera a předečerem jsem dlouho a dopodrobna rozmlouval s Randou. Mně ten člověk je posud problémem a sice problémem dosti zajímavým a vážným. Prvý den, zdálo se mi, že jsem jej svou ostrostí a prudkostí trochu zarazil a snad poranil; avšak druhého dne se vše vyrovnalo. Nehledě k jeho odbornické velikosti, která je mimo všecky pochybnosti, jest mi problémem proto, že se v názorech veledůležitých srovnává nejen se mnou ale i s Vámi, čehož netajil. On pokládá spor o rukopisy za věc rozhodnou ale je přece proti Gebauerovi jaksi nepřiznivého smýšlení a neváží si Gebauerovy velikosti. Patrně z toho, co jsem v tomto směru rozmlouval, vycházelo, že on o věci nemá ani nejmenšího úsudku a že je pod vlivem insuflicí takových, které Gebauerovy výzkumy pokládají za pochybné a ještě nedokázané. On v té příčině z neznalosti věci ještě vězí i v tom omylu, že pokládá Tomka za člověka, jenž zná starou češtinu. Načež jsem mu ovšem odpověděl: ‚Tomek neumí ani staročesky deklinovat a konjugovat a to má býti znalec?‘ On mi nevěřil, domnívaje se, že Tomek, jsa čtenářem starých listin, musí umět staročesky. Při tom připouští, že Tomek je omezený a svéhlavý. Tu tedy účinkují nedostatečné informace a nedostatek ponětí o vědě jazykozpytné – věci ovšem pochopitelné a nevadné. Co se realismu tkne, ve mnohém se se mnou upřímně snášel, ale on pokládá směr ten za slabý a v národě za nevyvinutý – což svědčí o dobré kalkulaci politické *statistiky*, ale ne o kalkulaci politické *dynamiky*. On velmi má rád Golla a velice ctí Seydlera a v tom ohledu jsem byl radostně a hluboce dojat. Já se nemohu z té obavy vypracovat, že se Seydler před časem od nás odebere a smrt' jeho by náš kruh oloupila o velikou ozdobu. Amor et deliciae meae! O Strouhalovi mi pravil, že – pokud je v Praze – vědecky ničeho nepracoval. Nevím a nemohl jsem odpovědět. Jestli tomu tak, tož prosím Vás ve jménu věci hleďte na Strouhala účinkovat, aby pracoval a publikoval. *Randa si ho jako člověka velice váží* ale neušla mi ona – jemná a proto citelná – ironie, kterou Randa ono poznamenání učinil, – že Strouhal, dokud je v Praze, ničeho nevykonal. Velmi Randu těšilo, když jsem chválil vědeckou činnost' Ottovu i způsoblost Bráfovou. O Riegrovi má úsudek jako já, *ouplně identický*: ‚Rieger nebyl nikdy pracovníkem a nezná se v problémech, on byl *jen agitátorem*‘ (ipsissima verba, ku kterým Randa při-

svědčil *ouplně*) ale má něco, co vůdce má mít: vedle nadšení jakýsi střízlivý instinkt – podobně u ženských jest – a při tom *sympatickou osobnost*. Voilà tout! Bráf mluví a jedná ostře a odpuzuje; Rieger vždy poutá, vábí a zamlouvá se. O Kvíčalovi R[anda] mluví způsobem jako ostatní staří, ale praví: „Ale, když ho potřebujeme!“ Zeithammerovi vytýká pýchu a hrubost (Bráf?) a je jaksi proti němu (Bráf?).“

Dopis uzavřel konstatováním: „Randa je *činnější*, než myslíme; ale on se halí v oblak a možná, že kadidlo, které se před ním kadilo, tvoří hlavní substrát těch oblaků, do kterých on *přišel* a ve kterých dále trvá. Ale on v tom oblaku *myslí, jedná* a jen se zdá jaksi příjemně opojen, což je pochopitelné a přirozeno a čehož mu ani nezávidím, ani nepřeju. Škoda, že neprošel tuhou školou; *byl by mnohem více v popředí*.“

Nakonec přidal i několik taktických rad: „A nyní bych myslel, že byste měli posílati Randovi čestný exemplář Času. Především ale *musíte* vymazati onu skvrnu, kterou kdos způsobil, řka, že staří nepracují. Vy musíte – a nejlépe bylo by užítí příležitosti nynější – vytknouti veliký význam Randův i zásluhy Otty. Vzdor Kaizlovi, který bude proti tomu, ale věřte mi, že dobré a uznalé slovo je mocnější, než nenávisť. Mluvíce o volbách můžete směle říci a *proloženým* písmem: Národ náš přišel tak daleko, že pustil Zeithammera, Bráfa, a jen krok ještě, a on pustí i Randu, Otta, Tomka, Černého, Mattuše, Kořistku, Čelakovského (botanika) a tutti quanti (*a tu můžete vypočísti celou řadu autorit*) a přidrží se Špindlera, Hovorky, atd atd. To jest: Vědění, práce, zásluhy *nepočítají*; běží jen o Riegera aneb o Grégra. Lid vidí v nich jen vůdce a jde za tím, neb za oním a k vůli *domnělému spasiteli* zabije všechny své siláky. Nezralé stádo beranů! Tak zabili už Vás, Gebauera, realisty. Teď to jde dále. *Proved'te tuto myšlénku*. Nastala pro Čas doba těžká a veliká. Máte se vyslovit a – můžete? Chcete? Odvážíte se? Písemně o tom nemožno vyjednávat. Kramář, jehož Randa má velice rád, jede do Prahy. Promluví s ním zde. Nyní může Čas učinit dojem, ale musí to býti promyšleno.“ Úplně na závěr dopisu pak Albert připsal větu: „Randa se *neurazil* tímto mým výrokem: Od deklarace k fundamentálním článkům, od těchto na říšskou radu, od Gautschiady k porážce červencové r. 1889.“⁵¹

Masaryk s Albertem v názorech na Randu v mnohém souhlasil. Ve své odpovědi z 5. července 1889 napsal: „Randa, úplně souhlasím, myslí a jedná. Ale myslí scholasticky, malicherně. Je dogmatik právní, komentátor; chytrý ale ne moudrý. Nemá vzdělání, řekl bych, přírodovědeckého a filosofického ani za mák a tudíž všechno rozbírá na prach rozmeté, celku nevidí žádného (Vy pěkně říkáte posuzuje ‚staticky‘ ne ‚dynamicky‘.) On situaci, ve které národ je, nikdy nerozuměl a nerozumí. Jako právník Randa drží se ve všem legality, k moralitě nikdy se nerozehřeje. Tak s počátku boje vystupoval nemoudře a nerozumně,

v tom vyloženém slova smysle. ... On ví, jako my, že Kvíčala je lump, ale nikdy ho nenapadne, aby pro něj nepůsobil: *zákon* psaný – ho nemůže odsouditi, ergo jde s ním. Randa však přece myslí a je přístupný argumentu. Já proto nikdy nedopustil jsem ani slovem proti němu vystupovati.“ A jako důkaz uvedl Masaryk Athenaeum, „tam i Randa i Ott jsou velmi uznány, každý dle zásluhy. *Randa sám se za to poděkoval*. Přece však myslí – mluví, že my bouráme každou autoritu atd. *Randa jako všichni prostě podlehl hlasům Národn[ích] listů*, – toť tajemství všeho jednání jejich.“

Podle Masaryka byl Randa nespravedlivý i k Čeňku Strouhalovi, o jehož činnosti Alberta podrobně informoval. „Zkrátka – Randa soudí o věcech, jimž nerozumí a o nichž pranic neví. Při tom však mu nevadí, že z jeho vlastního štábu, pokud universita trvá, českého spisu nevydali: *Bráf, Talíř; Talíř vůbec ničeho českého nevydal* a stal se nejen ordinářem ale k vůli Randy i rektorem! (*Talíř* i něm[ecky] nevydal než parafrázi jakési trestní předlohy nebo cosi pod[obného].) A nynější děkan *Stupecký* nevydal po 12 let ničeho, mimo začátek k studii v časopise, která teď vyšla úplnější a ceny vědecké nemá žádné, a předce stal se nejen profesorem řádným – (Randa udělal ho mimoř[ádným] ač jak pravím, *ničeho* byl nenapsal!) – ale i děkanem. Facit: Randa myslí jen o svých šš. O Riegrovi soudí správně. Avšak proč nevysoudí si ze svého úsudku, že s agitátorem ani lid ani inteligence na dlouho jíti nemůže? Zase polovičatost, řekl bych, nedosoudivost.“

O zmiňované skvrně pak Masaryk napsal: „To se pořád proti nám říká a tím se štve: Původ toho je dvojí. Jednak se nám říká, že jsme hyperkritikové; konkrétnější pramen je Kaizlův list rad[ovi] Hlávčkovi. Co se prvního týká, tedy ukazují na Athenaeum, že tam od samého počátku uznání staří; zejména: *Randa, Ott, p[an]í Červinková, Pražák, Tomek*. Uznání jsou sans reserve. A nejen to: vždyť při Athenaeu byl *Bráf 3 léta redaktorem se mnou*: tehdy jsem speciálně já – (vím, že i Randovi běží hlavně o mně!) – nebyl hyperkritický? Mám dopisy Bráfovy svědčící, že vystoupil jen kvůli rukop[isné] otázce a z těch dob pak Randa a j[iní] nečítali Athenaea a věřili, co se jim namluvilo. *Randa sám psal do Athenaea za mé redakce* – není tedy naprosto pravda, že bych speciálně já byl počal nějak osobně, jak říkají teď. Kaizlova dopisu k rad[ovi] Hlávčkovi jsem neviděl. Ale Kaizl praví, že mu nepsal, že jen my pracujeme, nýbrž že pracujeme a nenapsal mu, že inteligence jde s námi, nýbrž mladší inteligence. (*Ott alespoň dělal mu výčitku: tedy ‚my‘ nejsme inteligence?*)“⁵²

Na základě Masarykových zpráv a dvou dopisů Č. Strouhala, psal Albert Randovi o tom, jak se věci skutečně mají. Originál tohoto Alberta dopisu odeslaného A. Randovi z Vídně 15. července 1889 nemáme k dispozici. O jeho existenci a také o jeho obsahu víme zprostředkovaně z Alberta dopisu T. G.

Masarykovi. „Randovi jsem psal dnes *obšírně* o Strouhalovi. ...psal jsem tak, že jsem mohl učiniti konklusi tuto: ‚Zase jsem tedy nabyl nového eklatantního dokladu, na které straně je: *pravda, zásluha, slušnost*.‘ Poněvadž Randa se o *osobě* Strouhalově sympaticky vyslovil a sice *velmi* sympaticky, mohl by Strouhal s ním promluvit, *odvolává se na to, že jsem Randovi o jeho pracích psal, a křivdu napravití hleděl, kterou buď lehkovážný ignorant buď zlomyslný člověk učinil*... Snad by mohl Strouhal pozvati Randu do fyzikálního ústavu a tam mu ukázati? Ve psaní tom jsem se zmínil i [o] volbách do sněmu, o pádu Starých a o tom, že by snad nějakí neutrálnější mužové, jako Randa, T. Černý, Šrom mohli prozatím hledět jakési prostřednictví mezi stranami začít a zastavit to bláznivé a vzteklé soptění. Poznamenal jsem, že *fanatikové jako Bráf*, jenž je jinak vážný a znamenitý dělník, musí v tom státi po straně, poněvadž věc jen kazí.“⁵³

Těmto dopisům předcházel Albertův dopis A. Randovi z 15. června 1889, ve kterém se Albert zmiňoval o aféře Rieger-Gebauer, o které se dočetl na stránkách Času. Jednalo se o to, že na schůzi Svatoboru dne 6. června se F. L. Rieger ve svém nekrologu věnovaném Josefu Jirečkovi zmínil o nešetném chování „některé strany“ k osobě J. Jirečka v době, kdy bylo jasné, že je blízko smrti. Rieger podle mínění Času Gebauerův článek *Moravismy Rkp. Královédvorského*, prý důkazem jeho pravosti uveřejněný v Athenaeu 15. 10. 1889 vůbec nečetl a byl ovlivněn fejetonem *Poslední dílo Josefa Jirečka*. Fejeton byl uveřejněn v České politice 4. 12. 1888 a psalo se v něm, že Athenaeum uveřejnilo nový Gebauerův pamflet *zostuzující poslední Jirečkovu práci a ze zasloužilého muže, jakým Jireček byl, si tropí posměch*. Podle Riegra šlo o výbuch zuřivosti a ačkoli Gebauera přímo nejmenoval, všem bylo jasné, koho měl na mysli. Toto tvrzení popudilo E. Alberta a ještě týž den, kdy si článek v Času přečetl, napsal A. Randovi a Jana Gebauera se zastal. Prosil Randu, aby si Gebauerův článek přečetl a sám rozhodl, kdo je v právu a kdo porušil slušnost. Rozhodl se také napsal Marii Červinkové-Riegrové, aby vymyslela cestu, jak by se „věc napravila způsobem lidským, patřičným a slušným“. V obou dopisech, jak Randovi, tak Červinkové, nedával Albert vinu Riegrovi ale žurnalistice. Byl přesvědčen, že Rieger byl špatně informován a ke svému tvrzení „sveden“.⁵⁴

Dalším důležitým tématem Albertovy korespondence s A. Randou byla otázka České akademie věd, především jejího personálního složení. Česká akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění byla zřízena 23. 1. 1890, kdy císař schválil její založení a potvrdil její stanovy. Na základě návrhů zemského výboru, který byl předložen prezídiu místodržitelství nótou z 26. února, vybral místodržitel František Thun ve spolupráci se zemským maršálkem Jiřím Lobkovicem 19 z 33 navržených osob, které pak byly na základě přednesení ministra P. Gautsche schváleny císařem.⁵⁵ Dne 20. dubna. jmenoval císař prv-

ních 19 řádných členů akademie. Po 5 osobách v první, druhé a čtvrté třídě, tedy ve třídách filozoficko-historické, matematicko-přírodovědecké a literárně umělecké. Zbývající 4 členy jmenoval do třetí, tzv. filologické třídy. Eduard Albert stejně jako jeho kolega Vladimír Tomsa byli navrženi v nótě zemského výboru, užším výběrem místopředsedy však neprošli. Proti Tomsovi se postavil Thun s poukazem na to, že při posledních studentských demonstracích přijal ovaci studentů den na to, co byla jiným dělána „kočičina“. Spolu s Tomsem byl z návrhu vypuštěn i Albert, což bylo oficiálně zdůvodněno poukazem na jeho styky s Masarykovou skupinou.⁵⁶

Brzy na to se Albert dočkal dalšího zklamání. Prvních 19 akademiků jmenovaných císařem mělo zvolit dalších 23 řádných členů. A právě jejich volba, ke které mělo dojít 3. července 1890, vyvolávala řadu dohadů a emocí. Z Albertových dopisů Jaroslavu Vrchlickému, M. Červinkové-Riegrové a T. G. Masarykovi víme, že Albert o záležitostech české akademie mluvil s J. Hlávkou, E. Weyrem, B. Eiselttem, A. Randou a dalšími. Od E. Weyra, který se účastnil pražských jednání, věděl, že při prvním hlasování dostal ve II. třídě pouze tři hlasy a proto Hlávkovi, u kterého byl s E. Weyrem 25. června na návštěvě, oznámil, že volbu nepřijímá. Hlávka mu sdělil, že na konferenci se mluvilo také o tom, že by Albert mohl být zvolen za čestného člena, což se Alberta nemile dotklo a prohlásil, že tuto volbu už vůbec nemůže přijmout a že nechce vstoupit do žádného spojení s akademií.

Dne 25. června uveřejnila Politik zkrácenou zprávu o návrzích řádných kandidátů do České akademie věd. To přimělo A. Randu k tomu, aby Albertovi napsal a důvěrně mu sdělil jména kandidátů navržených ve II. třídě. Tam Albertovo jméno figurovalo, ale Randa Albertovi zároveň sdělil, že část akademiků ho chce zvolit pouze za čestného člena. Část proto, že nepůsobí v Praze a druhá část proto, že podporuje Masaryka. Zmínka o tom, že opět vítězí politikaření nad vědeckými zásluhami, Alberta rozzlobila. V rozčilení napsal koncept dopisu nejmenovanému dvornímu radovi, který je dodnes uložen v Albertově fondu v LA PNP. Domnívám se, že se jedná o koncept dopisu určeného právě A. Randovi. Originál dopisu nemáme bohužel k dispozici, ale dá se předpokládat, že jeho znění se od konceptu příliš nelišilo. Ve stejném duchu napsal Albert také J. Vrchlickému a J. Hlávkovi. V dopise Josefu Hlávkovi citoval Albert ty pasáže z Randova dopisu, které ho nejvíce pobouřily a ironicky pokračoval, že je tedy ve vyšetřování. „Na štěstí nebudu oběšen, poněvadž jsem Masarykovi podporu skutečně už od nového roku odepřel. Ano více, psal jsem Masarykovi, že by bylo nejlépe, abychom spolu o aktuální politice české nekorespondovali, poněvadž se velice rozcházíme.“⁵⁷

Albert napsal také T. G. Masarykovi, kterého informoval o tom, že na návštěvě u Hlávky oznámil, že volbu do akademie nepřijme. Výsledky považoval za surovou ránu vědě. Dne 26. června poslal dopis Albertovi také Masaryk. Vypsal mu přehled návrhů a počty hlasů jednotlivých kandidátů a podotkl, že uveřejnění návrhů v *Politik* je dílem J. Kvíčaly, který „dělal si tak mínění a nátlak na ty naivníky, jež ještě nevědí, co akademie je“. Ti, kdo dělají akademii, jsou politicky staročeši a to je podle Masaryka klíč pro pochopení všeho, co se děje. K šosácké Učené společnosti nauk a k Muzeu přistoupí akademie, „pohřebiště staročeských mumií za živa pochovaných v starosvětském fotrovství“.⁵⁸

Volby do akademie se konaly 3. července 1890. Hned po jejich skončení zaslal Vrchlický Albertovi telegram, za kterým následoval podrobnější dopis. Vrchlický Alberta žádal, aby volbu neodmítal, medicíně se prý dostalo satisfakce a samotný Albert získal většinu hlasů. Podrobně mu vypsal, kdo a kolika hlasy byl v jednotlivých sekcích zvolen. Albert dostal 16 hlasů z 18 možných, protože V. Brožík, devatenáctý člen, na volbu nepřijel.⁵⁹

Samotný Antonín Randa reagoval na roztrpčený dopis E. Alberta až 4. července, tedy po volbách. „Dle přání a na zodpovědnost Hlávky nepověděl jsem ničeho o prohlášení Tvém. Záleží nám v zájmu naší akademie na tom velice, aby (dovol, abych to řekl) hvězda tak skvělá i naší akademii získána byla; byl jsi zvolen takřka jednohlasně (16 z 18 hl.); doufáme nyní pevně, že nezamítneš. Víme, že *Tobě* volbou do pražské akademie vědecké slávy nepřibude; ale přesto nesmíš nás se vzdalovat.“⁶⁰ Také Karel Matuš Alberta žádal, aby přijal členství v akademii a nedbal na pomluvy.⁶¹ Albertovi se 3. července dostalo satisfakce a tak Marii Červinkové napsal: „Přání Vašeho otce, Vaše, pana Matuše, Gebauera, Vrchlického a Hlávky mne k tomu přimělo, že jsem volbu do akademie přijal.“⁶²

Tendence, které se uplatnily při utváření členské základny akademie, sejevily také při výběru jejích funkcionářů. Dne 12. července 1890 byli voleni předseda, generální sekretář a předsedové tříd. Předsedou akademie se stal J. Hlávka, generálním sekretářem i přes odpor některých členů akademie F. J. Studnička, předsedy jednotlivých tříd byli A. Randa, K. Kořistka, J. Kvíčala a J. Hlávka. Třídní sekretáři pak byli voleni 29. 10. 1890. Albert se živě zajímal o volbu funkcionářů a o návrhy na volbu dalších řádných a také mimořádných a dopisujících členů akademie. Počátkem července 1890 byl proto v Praze, kde se setkal s Emilem Weyrem.⁶³

Dalších dvou zasedání akademie se sice kvůli rigorózním zkouškám na vídeňské univerzitě nemohl zúčastnit, přesto se k návrhům vyjadřoval alespoň v dopisech. Jeden z dopisů, psaný před volbami 12. července, byl určen A. Randovi. Albertovi šlo o to, aby za profesora Tomsu, který členství v České akade-

mii nakonec odmítl, byl zvolen skutečný odborník. Navrhoval Arnolda Spinu a svůj návrh podpořil brožurou Návrh na volbu prof. Dr. A. Spiny za člena Č. Akademie vydanou vlastním nákladem, kterou Randovi zaslal a zároveň ho požádal, aby ji předal E. Ottovi, J. Pražákovi a J. Čelakovskému. Stejnou brožuru zaslal později i Marii Červinkové-Riegrové.⁶⁴

Česká akademie věd byla tématem rozhovorů během návštěv, které se o prázdninách vystřídaly v Albertově vile v Žamberku. Také Randova návštěva zde souvisela s Českou akademií věd. Dokládá to dopis J. Vrchlického E. Albertovi z 9. 9. 1890 a především Albertova nedatovaná odpověď Vrchlickému, kde přímo stojí: „Měli jsme tu plno hostů. Randa se tu zdržel as 2 dni a mluvili jsme ovšem i o Akademii. Avšak jen povšechně a shledal jsem, že Randa jaksi *hledá* se mnou styku. V principiích jsme se shodli a do osobností jsem se já nepouštěl. Zato byl zde Eiselt, abychom se shodli o osobách, a to se arci nepodařilo; neboť Eiselt o vědě vůbec a zvláště o soustavě věd lékařských nemá ani zdání. ... On je zcela uchvácen a zaslepen osobními třenicemi pražskými a to, co se ve sboru profesorském *pro* anebo *contra* Eiselt děje, to je proň měřítkem návrhů do Akademie.“ Dále Albert rozebíral svůj názor na věc a psal, že jediným náhradníkem za Tomsu mohou být pouze Spina a Horbaczewski, kteří jsou biologové a Spina je navíc i patologem.⁶⁵ Do Pamětnice, návštěvní knihy Albertovy vily, Randa 31. srpna 1890 napsal: „V souměru práce a klidu – naše spása a rozkoš!“ Téhož dne se do knihy zapsali i Antonín Houdek a JUDr. Bedřich Flanderka. Dne 2. září 1890 byl v Žamberku T. G. Masaryk.⁶⁶

Ačkoliv dění při konstituování akademie Albert sledoval s nedůvěrou a četnými výhradami, stál o to, aby byl vybrán za řečníka, který měl promluvit na slavnostním zahájení akademie. I tuto Albertovu snahu máme zdokumentovanou v korespondenci, a to zejména v korespondenci s Marií Červinkovou a Josefem Hlávkou. Původně se předpokládalo, že k slavnostnímu zahájení dojde okolo 2. prosince 1890 u příležitosti 42. výročí nástupu Františka Josefa na trůn. V důsledku napjaté politické situace se akce odložila až do května 1891 a byla spojena s otevřením nové muzejní budovy.

Slavnostní shromáždění akademie se konalo 18. května 1891 a kromě Alberta na něm vystoupil se slavnostní řečí O jednotě vzdělanosti Josef Durdík. Ohlas Albertovy přednášky O dvou světech můžeme sledovat i v jeho přijaté korespondenci a v denním tisku. Obě slavnostní řeči byly otištěny v Almanachu České akademie z roku 1891.⁶⁷

O této problematice se však z Albertovy korespondenci s A. Randou nic nedozvíme. Případné dopisy nemáme k dispozici. Zachovánu máme až Albertovu navštívenku s přáním k novému roku, kterou zaslal Randovi buď na přelomu roku 1896/1897 nebo 1897/1898, v době, kdy kvůli své nemoci bydlel

v přízemním bytě na Maximilianplatz číslo 7. Také další Albertův dopis Randovi je nedatovaný a týká se Randova zetě Otakara Kruliše. Randa se pravděpodobně obrátil na Alberta v souvislosti se zeťovými zdravotními potížemi. Albert doporučil Krulišovi MUDr. Edmunda Neussera, přednostu II. lékařské univerzitní kliniky ve Vídni, a přiložil i svou vizitku, aby se k vyhlášenému internistovi a hematologovi snáze dostal.

Další korespondence je až z roku 1900. Od Karla Kramáře a také od Karla Mattuše se Albert dozvěděl o náhlém úmrtí sotva čtyřicetiletého Otakara Kruliše, který byl raněn mrtvicí a 13. května 1900 zemřel. Poslal proto Randovi soustrastný dopis, ve kterém se zmínil i o svých zdravotních potížích a vyslovil přání, že i Randovi se vede lépe. Randa byl totiž na přelomu roku 1899 a 1900 stížen dočasnou ztrátou sluchu doprovázenou psychickými problémy. Byl to právě E. Albert, který k němu na výzvu A. Rezka poslal známého neurologa a psychiatra Julia Wagner-Jauregga.⁶⁸ Randa odpověděl 10. června 1900. Děkoval za soustrastný dopis a za dárek – domnívám se, že Albert mu poslal svůj překlad Erbenovy Kytice nebo sbírku *Lyrisches und Verwandtes aus der böhmischen Literatur*, které na jaře roku 1900 vydal vlastním nákladem. Randa, který se právě vrátil z Krakova, psal, že je na tom zdravotně lépe a od konce dubna opět přednáší. Vyslovil naději, že i Albertovi se dobře daří, i když „nervosa“ sem tam se hlásí.

V létě roku 1900 se Albertovi skutečně ulevilo. V létě roku 1900 se účastnil mezinárodního lékařského kongresu v Paříži, když předtím převzal v Londýně čestné členství v Royal College of Surgeons of England. Na zpáteční cestě z Paříže ho v Ženevě postihly žaludeční potíže spojené s krvácením do žaludku signalizující, že vše zdaleka není v pořádku. V Žamberku se však jeho zdravotní stav zlepšil. Těšil se z hostů, J. Vrchlického a pak z A. Rezka, který přijel 23. září. V úterý 25. září si společně vyjeli do Litic a večer hráli s J. Svatou, švagrem E. Alberta, a P. Gustavem Domabylem taroky. Ráno našla Marie Albertová manžela mrtvého. Albertův pohřeb zajistil Antonín Rezek, který také popsal poslední chvíle Albertova života do Pamětnice. Albertův pohřeb v Žamberku se konal v neděli 30. září 1900. Pohřbu se za vládu účastnili ministr A. Rezek doprovázený referentem ministerstva Beckem, za české místodržitelství a zemskou zdravotní radu H. Pelz. Z pražských vysokoškolských kruhů byli přítomni mj. profesori Eiselt, Gebauer, Goll, Raýman, Vrba, Zucker, docenti Jedlička, Kukula. Z vídeňských profesorů přijeli Ludwig, Chrobak, zmiňovaný Edmund Neusser, Lorenz, Mráček, Piskáček, docent Habart, odborový přednosta Kusý, asistent Albertovy kliniky Friedländer a další. Profesor Antonín Randa mezi smutečními hosty nebyl. Zaslal však do Žamberka soustrastnou depeši.⁶⁹ V rodinné hrobce pod presbytářem kaple sv. Vojtěcha, kterou nechal E. Albert vystavět, byl pochován pouze rok. Koncem listopadu 1901 bylo Al-

bertovo tělo převezeno do Vídně a pohřbeno do čestného hrobu na Ústředním hřbitově.

Ve složce Albertových dopisů A. Randovi jsou uloženy ještě dvě nedatované navštívenky. První z nich zaslala A. Randovi Marie Albertová, vdova po Eduardu Albertovi, s přáním k novému roku. Druhou podle přiložené obálky odeslal 4. listopadu 1904 Albertův syn Georg a napsal na ni přání všeho nejlepšího nově jmenovanému ministru krajanovi Antonínu Randovi.⁷⁰ Tyto navštívenky pro stručnost jejich obsahu do edice nezařazují.

POZNÁMKY

- ¹ Český biografický slovník XX. století. Red. Josef Tomeš a kol. Praha 1999, II. díl, s. 189–190 a III. díl, s. 20.
- ² Např. nekrolog Jana Krčmáře ve Sborníku věd právních a státních 1915, s. 1–8, smuteční číslo Právníka z 15. 10. 1914 s posledním Randovým příspěvkem. Hermann-Otavský, Karel. Antonín rytíř Randa. Almanach české akademie věd a umění 25, Praha 1915, s. 164–191. Krčmář, Jan. Antonín rytíř Randa a česká věda právní. Památník spolku českých právníků Všehrd. Praha 1918, s. 88–91. Týž, Randa a Stupecký. Z mých studentských pamětí. Tamtéž, s. 217–221. Hermann-Otavský, Karel. K Randově činnosti v oboru práva obchodního a směnečného. Tamtéž, s. 92–96.
- ³ Randův jubilejní památník. K stému výročí narození Antonína Randy vydala PFUK, redigoval Dr. Jan Krčmář, Praha 1934. Především články: Krčmář, Jan. Antonín Randa. Poznámky k jeho veřejným činnostem, s. 7–25. Andres, Bedřich. Randovo pojetí držby, s. 337–344. Hermann-Otavský, Karel. Randova theorie o cenných papírech s hlediska ženevské osnovy jednotného zákona směnečného, s. 385–394. Rauscher, Rudolf. Staré české právo v Randově díle, s. 425–429. Rouček, František. Argumentum „dixit Randa“, s. 433–442. Sommer, Otakar. Randa a historickoprávní škola, s. 461–467. Arnošt Wenig, Obchodní společnosti v Randově vědecké tvorbě. Skica k vědeckému portretu A. Randy, s. 489–491. V Památníku byly uveřejněny, vedle zmíněných odborných článků pražských a brněnských právníků, články kolegů z Paříže, Bělehradu, Záhřebu, Varšavy, Lyonu, Vídně a německé univerzity v Praze. Doplňkem odborných příspěvků byla lidsky milá vzpomínka Ing. Ivo Kruliše-Randy. Dědeček Randa, s. 29–31. Celý Randův památník s barevnou reprodukcí Ženíškova portrétu A. Randy z roku 1886 má 491 číslovaných stran.
- ⁴ Škába, Karel. Odborná pozůstalost a korespondence prof. Dra Antonína Randy a korespondence jeho rodiny, Plzeň 1934. Škába pořádal korespondenci

s přestávkami v letech 1926–1929. V předmluvě z října 1929 se pozastavoval nad tím, že je velice neúplná. V doslovu psaném v srpnu 1934 uvedl, že v Randově rodině byl sebrán další „hojnější“ materiál, který opět uspořádal, ale zařadil do druhé části. Tak se stalo, že Randova přijatá a odeslaná korespondence je uspořádána abecedně ve dvou řadách. Seznam opatřil Škába stručnými registry, srovnal i část Randových rukopisů, výstřižky a tisky. Jeho seznam měl být podnětem k další práci – k sebrání a vydání Randových dopisů. Dodnes však zůstalo pouze u přání. Knihu vydal Randův vnuk Otakar Kruliš-Randa v Praze, vytiskla Grafika v Plzni v září 1934 v 500 výtiscích.

- ⁵ Klika, Jaroslav. Rod JUDr. Antonína rytíře Randy a Dr. mont. h. c. Otakara rytíře Kruliše-Randy, Praha 1940. Kniha je doplněna rodokmeny rodiny Randů a Krulišů. Též Regálová, Josefina. Rodinná kronika, Praha 1942.
- ⁶ Knapp, Viktor. Antonín Randa. Zdeňku Nejedlému ČSAV. Sborník prací k 75. narozeninám, Praha 1953. Též Vaněček, Václav. České právníctví za kapitalismu, Praha 1953.
- ⁷ Knapp, Viktor. Portrét Antonína Randy (K jeho dvojímu výročí). Právník 133, Praha 1994, č. 9–10, s. 865–877.
- ⁸ Balík, Stanislav. Antonín Rytíř Randa (8. 7. 1834–6. 10. 1914). Historický obzor 3, Praha 1992, č. 11, s. 325–327. S. Balík je autorem i dalších studií věnovaných dějinám právníctví, např. Podíl českých právníků na základní řadě Ottova slovníku naučného. Právník 123, Praha 1984, č. 9, s. 888–896. Týž, Pražští advokáti před sto lety (1887). Documenta pragensia 7, Praha 1988, s. 177–205. Týž, Jednota právnická v Praze v letech 1864–1882 (Příspěvek k 125. výročí založení). Právněhistorické studie 32, Praha 1992, s. 145–154. Týž, Riegrův slovník naučný a jeho tvůrci z řad právníků. (Poznámka k dějinám českého právníctví v letech 1860–1874). Seminář a jeho hosté, FF UK Praha 1992, s. 283–288.
- ⁹ Krčmář, Jan. Antonín rytíř Randa a česká věda právní. Památník spolku českých právníků Všeherd, s. 90.
- ¹⁰ Kaizl, Josef. Z mého života, I, (red. Z. V. Tobolka), s. 212. Hermann-Otavský, Karel. Antonín rytíř Randa. Almanach české akademie věd a umění 25, Praha 1915, s. 177–188.
- ¹¹ Krčmář, Jan. Antonín rytíř Randa a česká věda právní. Památník spolku českých právníků Všeherd, s. 90.
- ¹² Krčmář, Jan. Antonín Randa. Poznámky k jeho veřejným činnostem. Randův jubilejní památník, s. 18–19.
- ¹³ Rouček, František. Argumentum „dixit Randa“, Randův jubilejní památník, s. 433–442.

- ¹⁴ Knapp, Viktor. Portrét Antonína Randy, c. d., s. 868. K Randovým východiskům více J. Krčmář a další autoři v člancích v Památníku Všehrdu a v Randově památníku.
- ¹⁵ Randova manželka Angela byla dcerou profesora pražské univerzity Jakuba Filipa Kulika. V manželství se narodila jediná dcera Angela (Něla), která se provdala za stavebního inženýra a podnikatele Otokara Kruliše. Šlechtický titul s erbem byl císařským rozhodnutím z 30. 8. 1898 přenesen do nového rodu Kruliš-Randa.
- ¹⁶ Ottův slovník naučný. Díl 21, Praha 1904, s. 286–288. Hermann-Otavský, Karel. Antonín rytíř Randa, c. d., s. 168–169.
- ¹⁷ Krčmář, Jan. Antonín Randa. Poznámky k jeho veřejným činnostem. Randův jubilejní památník, s. 21–22.
- ¹⁸ Právě na návrh profesora Randy z 5. 11. 1896 byl Kaizl navržen na řádného profesora. K jeho jmenování řádným profesorem 5. 7. 1897 přispěli svým vlivem také G. Eim a A. Rezek. K tomu více Kaizl, Josef. Z mého života, III, (red. Z. V. Tobolka), s. 431, 582–583.
- ¹⁹ Knapp, c. d., s. 865–866.
- ²⁰ Ohradil se tak proti „valně skreslujícímu“ tvrzení, že právnická fakulta se „kloní před modlou Randovou“. Viz in Heidler, Jan–Šusta, Josef. Příspěvky k listáři Dra Frant. Lad. Riegra, II, Praha 1926, zápisky M. Červinkové-Riegrové z 17. 6. 1885, s. 248. Krčmář, Jan. Antonín Randa, c. d. Randův jubilejní památník, s. 25. Též Krčmář, Jan. Antonín rytíř Randa a česká věda právní. Památník spolku českých právníků Všehrd, s. 91.
- ²¹ Pozůstalost rodiny Krulišovy-Randovy (1850–1950). Inventář, Státní ústřední archiv v Praze, Praha 1957, sign. II/199, inv. č. 9. Hlavní část fondu A. Randy tvoří korespondence, v níž jsou dopisy jak úředního, tak soukromého a rodinného rázu. Dále jsou zde uloženy vlastní rukopisy, diplomy, pozdravné adresy, rodinná alba s fotografiemi, litografie Randova portrétu, album pohlednic. Právě tato část byla v roce 1934 uspořádána K. Škábou. Ve fondu jsou též archiválie týkající se Randovy manželky Angely a rodiny Randova zete Otokara Kruliše. Celý fond je uložen v 82 kartonech.
- ²² Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále LA PNP), f. Antonín Randa. Státní oblastní archiv v Plzni, pobočka Klatovy, inventář Vs Defurovy Lažany z roku 1962.
- ²³ Jirásek, Arnold. Eduard Albert, Praha 1941. Druhé doplněné vydání vyšlo v roce 1946. Nové poznatky mohl profesor Jirásek doplnit především díky obětavé snaze primáře Baťovy nemocnice ve Zlíně Bohumila Alberta, synovce Eduarda Alberta, který navázal kontakt s Albertovým synem Georgem a zapojil do pátrání celou rozvětvenou rodinu. Viz vzájemnou korespondenci

B. Alberta s A. Jiráskem uloženou ve fondu A. Jiráška v Archivu Akademie věd České republiky, kart. 6, sign. I Ib, inv. č. 36. Bohumil Albert sestavil album s výstřížky z tisku z roku 1941 připomínající sté výročí Albertova narození a daroval jej A. Jiráskovi. Dnes je album spolu s dalšími články věnovanými Albertově osobnosti uloženo ve fondu E. Alberta v LA PNP, kam je darovala Amalie Kreidlová-Jirásková. Druhé výstřížkové album je uloženo v SOA v Ústí nad Orlicí, f. E. Albert, i když jej žamberský podnikatel E. Kirsch původně daroval muzeu v Žamberku.

- ²⁴ Svítal-Kárník, Josef. Eduard Albert, život a dílo velkého Čecha, Praha 1941. Ze starší literatury uveďme alespoň Maydl, Karel. Prof. Dr. E. Albert. Almanach české Akademie 11, Praha 1901, s. 128–158. Maydl, dlouholetý Albertův asistent a spolupracovník v Innsbrucku a ve Vídni, zde uveřejnil i přehled publikací E. Alberta. Týž, Eduard Albert. Česká revue 4, Praha 1901, s. 1–3. Vrchlický, Jaroslav. Eduard Albert – básník. Česká revue 4, Praha 1901, s. 3–7. Goll, Jaroslav. Dne 26. září zemřel... Český časopis historický 6, Praha 1900, s. 403. Podrobný rozbor literatury a pramenů je uveden v chystané práci H. Kokešové.
- ²⁵ Šusta Josef. Arnold Jirásek: Eduard Albert; Josef Svítal-Kárník: Eduard Albert, život a dílo velkého Čecha. Český časopis historický 47, Praha 1946, s. 269–276. Recenzi na Jiráskovu knihu napsal i docent Miloslav Matoušek a uveřejnil ji v rubrice Zprávy o nových knihách v časopise Československá nemocnice 15, č. 6, červenec–srpen 1947, s. 93–94.
- ²⁶ Pírkovi, František a Vlasta. Eduard Albert, Žamberk 2000.
- ²⁷ Ve všech těchto případech se jednalo pouze o dopisy psané E. Albertem a nikoli o vzájemnou korespondenci. Gebauerová, Marie. Dopisy prof. E. Alberta prof. J. Gebauerovi. Listy filologické 36–38, Praha 1909–1911. Adler, Friedrich. Listy profesora Eduarda Alberta z Vídně Friedrichu Adlerovi v Praze. Sborník Společnosti Jaroslava Vrchlického z roku 1926–1927, č. 8, Praha 1927, s. 126–131. Guth-Jarkovský, Jiří St. Z korespondence dv. rady Dra Ed. Alberta gymn. řed. Josefu Černému. Zvon 31–33, Praha 1931–1933. Navrátil, Michal. Slavný chirurg MUDr. Eduard Albert, profesor university vídeňské. Věstník českých lékařů, 1930, č. 30–52, s. 699–1157.
- ²⁸ Knoesl, Bohuslav (ed.). Jaroslav Vrchlický–Eduard Albert, vzájemná korespondence, Praha 1954.
- ²⁹ Jedlička, Jaroslav. Eduard Albert – Jaroslav Goll – 50 listů korespondence. AUC–HUCP 13, 1973, č. 1–2, s. 215–267. Týž. Eduard Albert, Josef Thomaier a Jaroslav Vrchlický. Časopis lékařů českých 105, 1966, s. 554–558. Týž. Eduard Albert a Jan Gebauer. Účast chirurga na rukopisném boji a na edici fundamentálního bohemistického díla. Časopis lékařů českých 110, 1971,

- s. 691–695. Kokešová, Helena. Gustav Eim, životopisná studie a edice korespondence, Praha 1999. Rozsivalová, Eva. Tomáš Garrigue Masaryk a Eduard Albert. Časopis lékařů českých 129, 1990, č. 37, s. 1179–1180.
- ³⁰ Hlaváčková, Ludmila. Mecenášství E. Alberta a Česká akademie věd a umění. Česká akademie věd a umění 1891–1991, Praha 1993, s. 133–139.
- ³¹ K tomu více Hlaváčková, Ludmila. Obsazení místa přednosta I. chirurgické kliniky pražské univerzity v r. 1880–81. Časopis lékařů českých 123, 1984, s. 1514–1517. Též H. Kokešová v chystané práci.
- ³² Almanach české akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 1, Praha 1891, s. 40–59.
- ³³ Penížek, Josef. Z mých pamětí z let 1878–1918, II, Praha 1924, s. 191.
- ³⁴ Srovnej Sekera, Martin – Buriánek, Petr. Česká lobby ve Vídni. Dějiny a současnost 17, č. 1, 1995, s. 22–25.
- ³⁵ Stavba Albertovy vily v Žamberku začala 31. července 1888 a po roce, dne 21. 7. 1889, v ní Albertovi poprvé přenocovali. Definitivní úpravy kolem domu byly dokončeny v následujícím roce. Kolem vily byl rozsáhlý park. Albertovi hosté se zapisovali do pamětní knihy, zvané Pamětnice, uložené dnes v Městském muzeu v Žamberku. Nyní je v Albertově vile a v parku, kde bylo postaveno několik dalších budov, léčebna Albertinum.
- ³⁶ Poesie aus Böhmen z roku 1893, Neuere Poesie aus Böhmen z roku 1894, dvojdílná Neuesste Poesie aus Böhmen z roku 1895, Lyrisches und Verwandtes aus der böhmischen Literatur a Der Blumenstrauß des Karl Jaromír Erben z roku 1900. Seznamy Albertových publikací jsou otištěny v monografii A. Jiráska.
- ³⁷ Jirásek, c. d., s. 104–105. Srovnej Bařha, František. Eduard Albert, Praha 1966, edice inventářů č. 130. Inventář se však týká pouze 4 ze 6 kartonů. Další část Albertovy korespondence je uložena ve fondech E. Alberta v Městském muzeu (dále MM) v Žamberku a SOA v Ústí nad Orlicí.
- ³⁸ „Das Concept eines Schreibens E. Alberts an eine mir nicht bekannte Persönlichkeit der neugegründeten böhmischen Franz-Josefs-Akademie, vom Jahre 1890. Beilage zum Briefwechsel mit Jan Gebauer und Karl Mattuš. Georg Albert.“ Koncept dopisu otiskl M. Navrátil jako koncept Albertova dopisu neznámému členu České akademie věd. Navrátil, c. d., s. 1102–1103. Koncept dopisu je nelogicky uložen ve fondu E. Alberta v LA PNP v oddílu korespondence přijaté ve složce Albert neznámému.
- ³⁹ Viz dopis číslo 3.
- ⁴⁰ Archiv Ústavu T. G. Masaryka (dále jen AÚTGM), f. TGM, sign. Kor–I–14, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi 25. 9. 1888.

- ⁴¹ Albertova korespondence s T. G. Masarykem bude publikována v Masarykově ústavu AV ČR. Edice vzájemné korespondence Eduarda Alberta s Josefem Kaizlem, Karlem Kramářem a Antonínem Rezkem jsou v tisku.
- ⁴² LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi 5. 2. 1889 a J. Kaizl E. Albertovi 5. 2. 1889.
- ⁴³ LA PNP, f. E. Albert, J. Kaizl E. Albertovi 19. 2. 1889 (dva dopisy téhož data) a T. G. Masaryk E. Albertovi 5. 2. a 14. 2. 1889.
- ⁴⁴ AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi b. d. [počátek února 1889].
- ⁴⁵ LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi b. d. [před 24. 3. 1889] a 9. 4. 1889. V příloze je uložen dopis Děkanství C. k. české právnické fakulty T. G. Masarykovi z 8. 3. 1889 podepsaný děkanem J. Pražákem a koncept odpovědi T. G. Masaryka děkanátu z 17. 3. 1889.
- ⁴⁶ AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi b. d. [přípis T. G. Masaryka: Došlo 19/3 89].
- ⁴⁷ Viz dopis číslo 4.
- ⁴⁸ Viz dopis číslo 5.
- ⁴⁹ Albert byl v Praze 20. dubna 1889. Viz AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi 20. 4. 1889.
- ⁵⁰ Setkání s realisty na sv. Ducha v Žamberku popisoval Albert J. Černému: „Byl tam Gebauer, Masaryk a Pavlík. V Gebauerovi jsem seznal člověka tak neobyčejného a zajímavého, že jsem k němu přilnul s úctou a láskou.“ Guth-Jarkovský, c. d., Zvon 1933, E. Albert J. Černému 22. 6. 1889, s. 440.
- ⁵¹ LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi b. d. [počátek července 1889]. AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi b. d. [přípis T. G. Masaryka: červenec asi 12. 1889]. J. Kaizl K. Kramářovi v dopise z 19. července 1889 psal, aby se cestou do Semil zastavil v Praze. Slíbil také, že zasílání Času paní Nadě [Angele – pozn. H. K.] Krulišové-Randové opatří. Kaizl, Josef (ed. Z. V. Tobolka). Z mého života, II, s. 554.
- ⁵² LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi 5. 7. 1889.
- ⁵³ AÚTGM, f. TGM, sign. Kor–I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi b. d. [přípis T. G. Masaryka: Červenec 89 asi 18. Podle kontextu byl dopis napsán v neděli 14. 7. 1889]. LA PNP, f. E. Albert, Č. Strouhal E. Albertovi 7. 7. a 16. 7. 1889.
- ⁵⁴ Viz dopis číslo 6. LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová, E. Albert M. Červinkové-Riegrové b. d. [podle přípisu M. Červinkové dopis došel 22. 6. 1889].
- ⁵⁵ O založení České akademie věd více Beran, Jiří. Vznik České akademie věd a umění v dokumentech. Práce z dějin Československé akademie věd. Studia

historiae adademiae scietiarum bohemoslovacae. Svazek 2. Seria B Editiones, Ústřední archiv ČSAV Praha 1989. Práce je založena na dokumentech uložených v SÚA Praha a v Archivu AV ČR.

- ⁵⁶ „Die vom Landesaussschusse als Vertreter der medizinischen Disziplinen namhaft gemachen Doktoren Tomsa und Albert glaube ich für die Ernennung seitens Seiner Majestät nicht in Antrag bringen zu sollen. ... Professor Albert soll mit der sogennanten Masaryk'schen Gruppe der Professoren in Verbindung stehen und jedenfalls deren realistische Anschauungen teillen, u. dürfte es sich nur diesem Gruppe empfehlen, von seiner Ernennung Umgang zu nehmen.“ Zpráva místodržitele F. Thuna P. Gautschovi z 12. 4. 1890 předkládající užší výběr osob pro jmenování první třetiny řádných členů České akademie císařem. Dokument uveřejnil J. Beran, Vznik České akademie, s. 334–339. Srovnej s AÚTGM, f. ÚTGM I, kart. 42, sl. 5, E. Albert T. G. Masarykovi 9. 5. 1890 (opis dopisu). Albert se zde zmiňuje o J. Kvíčalovi, který překazil jeho volbu do akademie: „Thun nechtěl Tomsu doporučit císaři, poněvadž Tomsovi byly učiněny ovace studentstva. Zbýval jsem tudíž já. Tu ale by celá fakulta medicinská *pražská* byla uražena bývala, kdybych já sám z lékařů byl býval navržen; *já Vídeňák*. To se Thunovi řeklo a řeklo se mu zároveň, že buďto dvě medikové anebo dvě *matematikové* musí být jmenováni; Thun dobrák dal si říci a navrhl dva matematiky – Weyra a - - - Studničku! A už se Kvíčala zasmál. Má nyní sebe, Tomka, Vaňouska [Kalouska–pozn. H. K.], Studničku ti jsou absolutně spolehliví – Emler a Čelakovský, kdož ví?! Šest hlasů mít a on překazí 2/3, nepřijede-li Brožík. Že s rozčileností a chytrostí báječnou pracuje, je jisto. On je energičtější, než ti ostatní všichni. Že *mně* na tom nezáleží, to víte. Ale *jemu* na tom záleží, abych tam nebyl.“
- ⁵⁷ B. Knoesl (ed.), c. d., E. Albert J. Vrchlickému b. d. [25. nebo 26. 6. 1890, Knoesl datuje před 3. červencem 1890], s. 48–50. LA PNP, f. J. Hlávka, E. Albert J. Hlávkově b. d. [25. nebo 26. 6. 1890].
- ⁵⁸ AÚTGM, f. ÚTGM I, kart. 42, sl. 5, E. Albert T. G. Masarykovi 26. 6. 1890 (opis dopisu). LA PNP, f. E. Albert, T. G. Masaryk E. Albertovi 26. 6. 1890.
- ⁵⁹ Knoesl (ed.), c. d., J. Vrchlický E. Albertovi 3. 7. 1890, s. 52–53. Vrchlického telegram není znám.
- ⁶⁰ Viz dopis číslo 9.
- ⁶¹ LA PNP, f. E. Albert, K. Mattuš E. Albertovi 1. 7. 1890.
- ⁶² LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová, E. Albert M. Červinkové-Riegrové b. d. [červenec 1890], dopis č. 47.
- ⁶³ „Včera jsme byli s Emilem Weyrem pospolu a mluvili jsme o volbách. Hlávka per acclamationem za předsedu. Tomek, Kořistka, Tieftrunk, Hlávka za předsedy odborů. A za generálního sekretáře? To nevíme! Studnička se nám

protiví.“ Protože Vrchlický návrh na své jmenování generálním sekretářem odmítl, uvažovali o S. Čechovi, J. Čelakovském i E. Ottovi. Knoesl (ed.), c. d., E. Albert J. Vrchlickému b. d. [před 12. 7. 1890, kdy proběhly volby funkcionářů akademie], s. 54.

⁶⁴ „Přikládám Vám, milostivá paní, brožurku, ve které jsem vyložil, kterak se za dost učiniti vědám lékařským. Návrhy mé byly uznány za pravé a ač jsem při tom nebyl, volby vypadly v tom smyslu. Vůbec jsem s naší sekcí spokojen. Čelakovský, Feismantel, Seydler, Spina, Schoebl, Weyr, Šolín, Raýman mezi řádnými, Janošik, Hlava, Mareš, Brauner, Strouhal atd. mezi mimořádnými jsou lidé, o nichž se jinde také něco ví.“ LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová, E. Albert M. Červinkové-Riegrové b. d. [po 1. 11. 1890].

⁶⁵ Knoesl (ed.), c. d., E. Albert J. Vrchlickému b. d. [po 9. 9. 1890], s. 62–63.

⁶⁶ MM Žamberk, f. E. Albert, Pamětnice domu č. 528.

⁶⁷ Knoesl (ed.), c. d., J. Vrchlický E. Albertovi 21. 6. 1891, s. 69. Časopis lékařů českých 30, 1891; Národní listy 19. 5. 1891.

⁶⁸ Viz LA PNP, f. E. Albert, A. Rezek E. Albertovi 21. 11. 1899 a LA PNP, f. A. Rezek, E. Albert A. Rezkovi b. d. [po 21. 11. 1899]. Též SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, dopisy A. Randy manželce, dceři a zeťovi z listopadu 1899 až března 1900.

⁶⁹ Jirásek, c. d., s. 178–179. MM Žamberk, f. E. Albert, Pamětnice, podpisy smutečních hostí. Národní listy 1. 10. 1900, č. 271, článek Pohřeb prof. dra Edvarda Alberta.

⁷⁰ SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 17, kart. 4, G. Albert A. Randovi b. d. [4. 11. 1904]. Přiložena obálka psaná rukou Georga Alberta s adresou: Sr Excellenz dem Herrn Minister Dr. Anton Randa pl., I Herrengasse 7. Palais des Ministerrathsprasidiums. Na obálce razítko Vídeň 4. 11. 1904. Tamtéž, M. Albertová A. Randovi b. d.

PŘÍLOHA

1. E. Albert–A. Randovi – Innsbruck, 21. 5. 1880

Velectěný pane profesore!

Za svého meškání v Praze¹ nedočkal jsem se volné chvílky, abych Vašnostem svou poklonu učiniti mohl. Divná věc, že mi nikdo z těch pánův, kterých jsem se tázal, nemohl říci, kde Vašnosti bytujete.

Přijmětež, velectěný pane, ujištění mé zvláštní úcty a vážnosti, s kterou trvám Vašnosti

upřímně oddaný ctitel

E. Albert

ř. v. prof[esor] chirurgie

Inšpruk 21. V. [18]80

List formátu 14,7 x 22,8 cm, psáno perem na s. 1, datováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1.

Pozn.:

¹ V květnu 1880 se Albert v Praze účastnil I. sjezdu českých lékařů, na kterém 17. května vystoupil se slavnostním projevem O theorii a praxi studia na fakultách vysokých škol.

2. A. Randa–E. Albertovi – 24. 5. 1880

Velectěný pane kolego!

Těž já lituji, že jsem neměl potěšení, pobaviti se s Vámi po delší dobu; byl jsem sice v koncertu i pozdravil jsem Vás, vida Vás seděti u dr. Eiselta¹; jelikož ale při Vašem stole nebylo místa, (i nikdo tam místa nepoukazoval); neměl jsem více příležitosti, pozdraviti Vás. Bydlím nyní na Smíchově č. 66. Doufaje, že po druhé budu šťastnějším, trvám v obzvláštní úctě

Vašnosti oddaný

Prof[esor] Randa

Dvojlist formátu 13,9 x 21,8 cm, psáno perem na s. 1, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

¹ Eiselt Jan Bohumil, MUDr. (1831–1908), od roku 1866 mimořádný a 1881 řádný profesor vnitřního lékařství na pražské univerzitě, primář interního oddělení I. lékařské kliniky, kterou převzal od 1. 10. 1881 a v roce 1883 ji převedl na českou lékařskou fakultu. Spoluzakladatel Časopisu českých lékařů, řádný člen České akademie věd od 3. 7. 1890.

3. A. Randa–E. Albertovi – Vídeň, 30. 1. 1881

Velectěný pane kolego!

Vídeň 30/1 [1]881

Račte přijmouti moje blahopřání; sice posud nejste jmenován do Vídně, – ale není pochyby, že budete jmenován – a sice co nevidět¹. Doufáme všichni, že i tak národu svému, který Vás chloubou svým nazývá, prospějete. Vychovejte nám generaci mladých docentů!

Váš oddaný kolega

dr. Randa

Dvojlist formátu 14,4 x 22,8 cm, psáno perem na s. 1, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

¹ Albert byl císařem Františkem Josefem jmenován přednostou I. chirurgické kliniky ve Vídni dne 2. února 1881. O tom, že bude jmenován, věděl E. Albert také od MUDr. Antonína Steidla, který mu psal 29. 1. 1881.

4. A. Randa–E. Albertovi – Dobřichovice, 28. 5. 1889

Velectěný pane a milý příteli!

Odpusť, že Tobě na laskavý Tvůj dopis teprve dnes odpovídám¹. Vrátil jsem se churav z cesty a chtěl jsem nejprve při příležitosti učiniti nenápadné pokusy ve smyslu Tebou naznačeném. Děkuji Tobě za důvěru v osobu mou položenou; též já – chovaje k Tobě důvěru vzájemnou – zamýšlel jsem ve Vídni o dotčené záležitosti promluvit a lituji velice, že jsme se tu i tam minuli. Jsa posud následkem přepracování trochu nervosním (trpím na špatné spaní), obmezují se dnes na několik málo náčrtků, doufaje že v červnu neb červenci ve Vídni podrobněji o věcech pojednáme.

Seznávám z poznámek Tvých, že o poměrech a zejména osobnostech, o kteréž tu jde, nejsi zúplna informován. Spor o Rukopis kr[álové]dv[orský]² nezkalil četným mužům vědy, kteří již na společné universitě čestně působili, jasný zrak. Největší část profesorů vzdálena zůstala poměrům, jichž se dotýkáš. Souhlasím s těmito osobnostmi v osvědčované snaze, zachovati na universitě žádoucí klid k práci vědecké, snahu literární a vážnost university v obecnstvu. Z té strany nebylo se dotknuto zájmů výše dotčených; přechmaty jistých obhájců R[u]k[o]pisu k[rálové]dv[orského] nelze této většině profesorů přičítati. Boj o R[u]k[o]p[is] k[rálovédvorský] byl podniknut – mírně řečeno – v nečas přesto, že právě já varoval prof[esora] Masaryka³ před tím, znaje situace; boj vedl se pak vášnivě, že jen důrazné vyhození žalobou trestní ze strany dědiců zvěčnělého Jungmanna⁴ zabránilo pokálení památky tohoto tichého génia obviňová-

ním z literárního podvodu. Zarazilo mne, že disciplinárním řízením⁵ objeveny byly souvislé *osobní* spory a že z jisté strany s pochoutkou na světlo vlečeny byly hnusné soukromé záležitosti, ač vyšetřující komisaři tomu v zájmu důstojnosti university všemožně snažili se brániti!

Nyní pak, kde politická žurnalistika česká naprosto ignoruje boj, o němž původně bylo tvrzeno, že byl ryze vědeckým, a kdež ze stany odpůrců R[u]k[o]pisu kr[álovédvorského] zřejmě se přiznává, že boj ten měl *i ráz politický*, vede se věc nešetrným způsobem v německých a *politických* listech (Bohemia⁶) a napadení mužové, k. př. Tomek⁷, Helfert⁸ aj., způsobem naprosto neomluvitelným. Že nedávno strhán byl i rektor university⁹ v Athenaeum¹⁰ způsobem, jenž jej před celým studentstvem potupě vydává, (hůře ještě dělo se prvé jiným profesorům, k. př. Hat[alovi]¹¹), pomínu mlčením. Nyní v žurnalistice politické (Presse¹², N. Fr. Pr.¹³, Köln. Z.¹⁴, Tagblatt¹⁵, Bohemia aj.) zřejmě se hlásá to, co nám dále dozírajícím, chladným pozorovatelům nikdy nebylo pochybné, totiž že boj o R[u]k[o]pisu kr[álovédvorský] byl jen předeherou a leckterým jen prostředkem sloužící k utváření strany ve sborech profesorských a v politice. Články, které na mysli mám, pak jisté články Času¹⁶ zakládají se více méně na inspiracích profesorů ku straně Masaryka náležejících. Ano agitace již se vnesla a vnáší se do kruhů studentů a podrývá se tím kázeň i autorita profesorů, – a to zdá se mi býti na nejvýše povážlivé. Nechci tím hájiti chování se jistých obhájců R[u]k[o]pisu kr[álovédvorského]; však – est modus in rebus^a.

Tolik dnes – ovšem *důvěrně*. Přes to nevzdávám se naděje na urovnání poměrů těch zajisté žalostných – *pro budoucnost*. Strana „realistů“ mýlí se, myslí-li, že má v národě neb širších kruzích studentstva opory; ni jediný kandidát její neprošel by při volbě!

Dle toho mám za to, že toho času každý pokus s o narovnání ve smyslu Tebou naznačeném zůstal by marným; přesvědčil jsem se i konkrétně o tom. Musíme vyčkati klidnější doby, až vášně se utiší, až přestanou osobní revnivosti a osobní útoky, a až se – setře ráz politický. Ústně více!

Rač přijati opětný dík za důvěru Tvou, která mne velice potěšila a zachovej Tvé vzácné přátelské smýšlení

Tvému upřímnému ctiteli a příteli

Randovi

V Dobřichovicích 28/5 [18]89.

Dva dvojlisty formátu 11,5 x 17,7 cm, psáno perem na s. 1–7, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

- ¹ Tento Albertův dopis nemáme k dispozici.
- ² Bezprostředním popudem k zahájení boje o rukopisy byl článek J. Gebauera Potřeba dalších zkoušek rukopisu Královédvorského a Zelenohorského v únorovém čísle Athenaea roku 1886. Již 20. února 1886 rozeslal vydavatel Osvěty Václav Vlček redaktorům českých novin a časopisů dopis, v němž je upozornil na útok proti rukopisům v Athenaeu. Pokyn k útoku daly Národní listy, ke kterým se v letech 1886–1887 přidaly téměř všechny české časopisy a noviny. Boj o rukopisy pokračoval i v letech 1888 a 1889 a byl brzdou v jednáních mezi realisty a staročechy. K tomu více Polák, Stanislav. T. G. Masaryk, Za ideálem a pravdou, II, Praha 2001, zejména s. 110–145, 174–184.
- ³ Masaryk Tomáš Garrigue, PhDr. (1850–1937), český sociolog a filozof, politik, od roku 1882 mimořádný profesor a od roku 1897 řádný profesor české univerzity v Praze, v letech 1891–1893 a 1907–1914 poslanec říšské rady, první prezident ČSR.
- ⁴ Jungmann Josef (1773–1847), profesor a prefekt staroměstského akademického gymnázia, jazykovědec, literární historik, překladatel. Dospělosti se dožily 4 Jungmannovy děti. Syn Josef Josefovič Jungman zemřel již v roce 1833, dcera Johana zůstala svobodná. Dcera Anna se provdala za Antonína Musila a měla s ním syna Jana Musila. Dcera Kateřina se provdala za Antonína Lauermana, s nímž měla syna Josefa. Josef Lauermann se oženil s Annou Mikschovou, pozdější spisovatelkou Felix Téver.
- ⁵ A. Randa, profesor právnické fakulty, na níž ve dnech 15. a 17. února 1889 došlo k ovacím Masarykovi a Kaizlovi, začal předvolávat studenty k výslechům. Děkan Jiří Pražák pak poslal Masarykovi úřední přípis a nad Masarykovou odpovědí se univerzitní právníci v čele s E. Ottem dohodli vyzvat Masaryka, aby poslal opravu do Času a Bohemie, které zveřejnily záznam jeho děkovných slov za projevy studentských sympatií v Karolinu. V dubnu 1889 pak podali J. Kvíčala a M. Hattala akademickému senátu univerzity stížnost na T. G. Masaryka. Dne 7. června 1889 si stěžovali Kvíčala s Hattalou na Masarykovo nekollegiální chování znovu. Rektorát univerzity rozhodl o šetření stížnosti až 18. 10. 1889. Vlastní šetření bylo zahájeno až před Vánocemi a trvalo téměř půl roku. Na návrh profesorů právnické fakulty rozhodl akademický senát 21. 2. 1890 o novém disciplinárním řízení proti Masarykovi. O výsledcích celého řízení rozhodoval akademický senát 18. 7. 1890 a nakonec udělil Masarykovi důtku za opomenutí povinnosti. K tomu blíže Opat, Jaroslav. Filozof a politik T. G. Masaryk 1882–1893, Praha 1990, s. 238–247; Polák, c. d., s. 200–201, 230–234.
- ⁶ Bohemia uveřejnila 19. 2. 1889 úvodník „Eine neue Partei?“.
- ⁷ Tomek Václav Vladivoj (1818–1905), český historik, pedagog a politik, v letech 1850–1888 profesor rakouského dějepisu na pražské univerzitě, v letech 1861–1870 poslanec českého sněmu, od roku 1885 člen panské sněmovny. Tomek byl členem všech významných vědeckých organizací a spolků. Od roku 1845 byl sekretářem Matice české, jednatelem Národního muzea. Byl řádným členem Královské české společnosti nauk a od roku 1889 jejím předsedou. Účastnil se založení Svatoboru, Historického spolku, jehož byl čtyřicet let předsedou, byl ve výboru Jednoty svatovítské, po dvakrát byl zvolen rektorem české univerzity v Praze. Po založení České akademie věd byl jmenován řádným členem I. třídy.

- ⁸ Helfert Josef Alexander (1820–1910), rakouský historik, právník a politik, v letech 1848–1860 úředník ministerstva kultu a vyučování, od roku 1863 prezident Ústřední komise pro zachování uměleckých a historických památek, v letech 1848–1849 poslanec říšského sněmu, od roku 1885 člen panské sněmovny.
- ⁹ Talíř Matouš (1835–1902), od roku 1871 mimořádný profesor a od roku 1882 řádný profesor finančního práva a statistiky na pražské univerzitě, v letech 1881–1902 předseda statistické komise města Prahy, v letech 1878–1889 poslanec českého zemského sněmu, v letech 1880–1885 poslanec říšské rady, v letech 1889–1890 rektor právnické fakulty, řádný člen České akademie věd, od roku 1901 dvorní rada.
- ¹⁰ Athenaeum vycházelo v letech 1884–1893 za vrchní redakce T. G. Masaryka a od roku 1889 Josefa Kaizla jako „listy pro literaturu a kritiku vědeckou“ přinášející jak kritiky nových knih ze všech vědních oborů, tak i články o zásadních veřejných otázkách. Tato vědecká revue sdružila zejména pokrokové pracovníky na české univerzitě. I když Masaryk vydával nějakou dobu Athenaeum vlastním nákladem, přes veškeré úsilí v roce 1893 zaniklo. Viz článek Jana Gebauera Obrana RKZého obnovením důvodů starých vyvrácených týkající se Zprávy komise musejní v příčině Rukopisu Královédvorského a Zelenohorského, přednesenou v sezení výboru (musejního) dne 17. ledna 1889. V článku se píše, že předsedou komise byl V. V. Tomek, členy komise byli profesori Emler, Hattala, Kalousek, Šafařík a knihovník Vrtátko. Srovnej též Poučení o padělaných rukopisích Královédvorském a Zelenohorském. Pro širší kruhy inteligence české napsal Jan Gebauer, Praha 1888 a recenzi této Gebauerovy práce od M. O. v Athenaeum 6, č. 7, 15. dubna 1889, s. 202–220 a 225–228.
- ¹¹ Hattala Martin (1821–1903), jazykovědec a pedagog, od roku 1861 řádný profesor slovan-ské filologie na pražské univerzitě, kde působil do svého penzionování v roce 1891.
- ¹² Presse, tzv. stará Presse, přinesla 14. 2. 1889 dopis z Prahy o třetí české straně, straně tzv. realistů. Na článek již 16. 2. 1889 reagoval Čech, ale i Česká politika, která 19. 2. 1889 otiskla článek Partei der Realisten. Také vídeňský Vaterland uveřejnil 26. 2. 1889 článek Nové české strany začátek a rychlý konec.
- ¹³ Neue Freie Presse, vídeňský deník založený v roce 1864.
- ¹⁴ Kölnische Zeitung.
- ¹⁵ Neues Wiener Tagblatt, vídeňský deník vycházející od roku 1867.
- ¹⁶ Čas byl realistický časopis založený Janem Herbenem v roce 1886. První dva roky vycházel Čas jako čtrnáctideník. V roce 1889 jej převzali od Herbena, který zůstal odpovědným redaktorem, Masaryk, Kaizl a Kramář a proměnili jej v týdeník. Smlouvu o převzetí Času a finančně jeho vydávání umožnili vedle zmíněných též J. Goll, L. Hejrovský, M. Nevole, A. Rezek, L. Roubal. Přidal se k nim i E. Albert, který smlouvu sice nepodepsal, ale přispěl částkou 2000 zl. Viz Kaizl, Z mého života, II, s. 428. Polák, c. d., s. 185 a 383–384. Čas 3, 9. 2. 1889, č. 7, úvodník Naše strany a realism. Autorem anonymního článku byl T. G. Masaryk, který přijal označení realismus pro nové hnutí a pokusil se vyložit jeho smysl. Také v dalších číslech Času byly až do 23. března uveřejňovány Masarykovy články s názvem Naše strany a realism, ve kterých byly mj. zaznamenávány reakce venkovského, tj. mimopražského, tisku na jednání mezi staročechy a realisty.
- ^a Každá věc má svou míru. Jsou určité hranice.

5. E. Albert–A. Randovi – b. d. [po 28. 5. 1889]

Velectěný pane a příteli!

S politováním seznávám z laskavého listu Tvého, že Tvoje nervstvo ještě je poněkud porušeno. Já trpěl neurasthéní¹ celý rok, ale vyšlo to ze mne. Hlavní prostředek jest: odpočinout si, jít na venkov, chodit po poli a po lese a sáhnout buď ke kartám, nebo k rýči, nebo k pušce. Já sám se těším dětinsky na letošní prázdniny; budu poprvé ve svém Tusculum^{2a}. Zahrada moje – 10 jiter veliká – roste jako z vody; mám tam celé háječky; růží už k 800 a těší mne to velice. Doufám, že mne tam jednou navštívíš³; vždyť je to mezi Prahou a Vídní.

O věcech, stran kterých jsem Ti psal, ve Vídni promluvíti musíme důkladně. Já jsem průběh celého sporu na universitě studoval dopodrobna. Co se fakulty právnické týče, tu ovšem pro neznalost osob nemám obrazu jasného a nabudu Tebou úplnějšího poznání. Pro tentokrát však nechci opomenouti, některých punktů se dotknouti, jichž ve svém listě vzpomínáš.

Přísnější kritika, která se v Atheneum pěstuje, dle mého přesvědčení není zlem. Co se rektora⁴ týče, jsem s ním znám osobně a vážím si ho. On si o naši literaturu vydobyl dosti zásluh. Avšak on není hlava *produktivná*. Jak jsem se od matematiků českých i německých dověděl, *věda* sama o něm takořka neví. On jesti snad dobrý učitel toho, co reprodukuje, ale i ty učebnice matematiky nevyňikají ničím nad učebnice praobyčejné. To by nebylo konečně tak zlé, ale on sem tam na polích příbuzných, k př. v zeměpisu udělal takové lapsusy, že *svědomitost vědecká* káže, aby se to pokáralo přísně. Kritiky vědecké musí býti a kritika tato není naměřena proti rektorovi – to tuším je moment velice důležitý – natož proti učenci. Že akademická mládež tyto kritiky čte, je přirozeno. Ona čte kritiky všude po světě. Zde máme 5 časopisů lékařských a objevují se tam kritiky ostré proti profesorům; ale nikdy z toho ani toho nejmenšího porušení ducha akademického nepošlo. Necht' mládež naše pozná očitě, že věda není žádný žert, že hledání pravdy je práce přesná a že jen ten zasluhuje palmy, kdo skutečně vyniká. Znáám případ, ze kterého jde, že rektor je velice důtklivý a že kritiky nesnese snadno. Tomu si musí odvyknout; tu není pomoci. Když profesorům Gebauerovi⁵ a Masarykovi a jejich druhům bylo spíláno veřejně až hanba – proč pak se tu neozval nikdo, že akademický duch je ohrožen?

Neměří se v Praze loktem jedním, to jest patrnó.

Co se Hattaly týče, ten po celý svůj život napadal jedovatě jednoho po druhém. Ve mnohém měl pravdu! To já připouštím! Ale kritik tak přísný musí si pomyslit, že i na něho dojde. On nyní už patrně není na výši patřičné.

Co se Tomka týče, nikdo jeho nesmrtelné zásluhy o domácí dějiny nepopírá. Ale Tomek se ve sporu rukopisném zachoval nešťastně. Vypracoval-li sám zprávu

musejní komise anebo jen k ní přistoupil – on ji kryl svým jménem a musí nyní snášeti to, co se jemu v Bohemii do očí řeklo. Z vědeckého stanoviska to, co Tomkovi řečeno bylo, je přesné a korektní. Je-li forma ostrá, – [nuže?], Tomek se, jsa neznalcem ve staré češtině, ke znalci tak výtečnému jako jest Gebauer, choval tak, že ani zásluhy jeho, ani stáří jeho nemohou ho ochrániti ostré vědecké důtky, které se mu v příčině této dostává. Neměl se pouštět do věcí, kterým nerozumí. Děje se mu dle mého nejhlubšího přesvědčení jen po právu.

Stran barona Helferta třeba opakovati totéž. Helfert nerozumí češtině staré vůbec a jen na autoritu Jirečkovu⁶ spolehaje dal se do diskuse. Avšak stalo se to způsobem tak odvážlivým, že ti, kterých se dotekl, jsou v plném právu, odpověděti co nejrozhodněji a nejostřeji. Quod uni justum, alteri aequum.^b

Nebožtík Jireček, s nímž jsem vždy v dobré vůli žil, a jehož veliké zásluhy v plné míře uznávám a ctím, v gramatice staré se Gebauerovi ani nevyrovná. To jest úsudek i Miklošičův⁷ i Jagičův⁸ a způsob, jakým Gebauer zkritizoval poslední práci Jirečkovu⁹, je tak jasný a spravedlivý, že ani okamžik nemůže býti pochyby, na které straně stojí pravda.

Průběh celého sporu rukopisného mne poučil, že na straně realistů byla přesná věda, ostrov tip, důmysl: na straně obhájců nejapnost', nedostatek vědecký a šerednější ještě vlastnosti, obzvláště však kaceřování, choutky po pronásledování atd. atd.

A k tomu přistoupila vřava naší roztomilé žurnalistiky. Názor náš je bohužel ještě na mnoze nezralý. Z té doby, kde u nás většinou literaturu obstarávali amatéři, sem tam diletanti, kde jsme byli rádi, když vyšla česká knížka, – z té doby ještě pozůstalo mnoho v obecném smýšlení. Naivností těchto dob se třeba spustiti. Mladá generace už to pochopuje. Ta nevyrostla v onom blouznění, v onom tklivém citu vlasteneckém jako my a nezná těch vysokých nadějí, které jsme pěstovaly a které nás venkoncem – zklamaly. Ona vidí svět jiný a dobře poznává protivu mezi staršími a sebou. Ona je skutečně realističtější – jako nynější mládež vůbec – a nevím, jestli se tam všichni neklamete v té mládeži! Ta stojí těm profesorům realistickým v celém svém smýšlení a cítění blíže, nežli starším pánům.

O politice nemluvím. Já jsem realistům radil, aby na pole politické nevstupovali¹⁰, ale hleděli vypěstovat mysl vzdělaných Čechů; aby na poli vědy, umění, literatury hájili zásady přesnosti, zdravého citu, šlechetnosti a vyšších snah – zkrátka, aby bojovali proti frázi, fikci, jalovosti, nedbalosti, povrchnosti. Že naše žurnalistika u nás zavinila úpadek duševní, jež napravovati třeba, o tom sám pochybnosti nebudeš asi míti. V té příčině je žurnalistika staročeská právě tak vinna, jako mladočeská, jenže tato je pružnější, smělejší a šikovnější. Kam to povede, blízká hodina ukáže.

Já si vážím mužů nadaných a zasloužilých v každém táboře a proto i mezi realisty. Já znám Golla¹¹ od dětinství, Strouhala¹² a Seydlera¹³ od mnoha let, Gebauera¹⁴ jsem letos poznal a musím říci, že před těmito muži mám největší úctu, jak co se vlasteneckého jich smýšlení, tak co charakteru a vědecké způsobilosti týče. Masaryk jest u nich všech ve veliké vážnosti a já od něho slyšel věci pozoruhodné.

Že však nyní o nějakém smíření ani řeč býti nemůže, to mi jasno. Také bych jen kladl pro okamžik váhu na to, aby způsob, jakým se boj na universitě vede, byl lidský. Některé vřelejší povahy by rády všem realistům zlomily krk.

Že realisté mají na venku dost přívržencův mezi vzdělanci, o tom jsem se přesvědčil. Že by ani jednoho mandátu nedobyli, mi je povědomo, poněvadž přívrženci jejich nikde nejsou v mase, ale roztroušeni. Na tom mi nezáleží. Ale že směr, za kterým jdou a způsob jakým si vedou, je pozoruhodný, o tom jsem přesvědčen a přesvědčení mého jsou mnozí vynikající Čechové vídeňští, poněvadž se na to díváme zdaleka a máme chladné čelo; nemáme horkosti.

Byl jsem v Praze¹⁵ a viděl jsem, že tam takořka každému čelo pálí, že každá diskuse se vede s velikou vášní. A sice má tato vášněh ponejvíc směr osobní.

Je toho tam plno nezdravého a národ náš jest skutečně ve vnitřní krizi. Kořistiti budou mladí.

Já všecko to, co tuto pravím, jsem i našim přátelům, zde v říšské radě meškajícím, často vykládal a vykládám, ale strana staročeská nedovede se regenerovat. A bohužel, dorostu nemá.

O tom, co tuto stranu očekává, zde není tajemství a až bude po volbách sněmovních, bude postavení klubu českého ještě horší nežli jest, poněvadž se ukáže, že mladí nabývají půdy. Či jest viděti, že by někdo ke starým se přidával?

Oni nyní už jsou v defensivě. Čím více budou tísněni, tím menších koncesí v politice budou moci vydobývati a proto zase v očích lidu budou tím více klešati.

Přál bych si, aby se věci obrátily k lepšímu, ale nemám mnoho naděje.

Přikládaje otisk své slavnostní řeči, kterou jsem měl v naší universitě¹⁶, přeju Ti brzkého se pozdravení a zůstávám Tvůj

vřelý a stálý ctitel a přítel

Albert.

Čtyři dvojlisty formátu 11,2 x 17,6 cm, psáno perem na s. 1–14, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1.

Pozn.:

- ¹ U Alberta se začaly projevovat známky choroby způsobené užíváním sublimátu a dalších rtuťových přípravků jako prostředků antiseptiky.
- ² Stavba Albertovy vily v Žamberku začala 31. července 1888 a po roce, 21. 7. 1889, v ní Albertovi poprvé přenocovali. Definitivní úpravy kolem domu byly dokončeny v následujícím roce. Celkové náklady na stavbu vily činily více než 22 000 zl. a na zakoupení pozemků a zřízení parku a zahrady více než 39 000 zl. Kolem vily byl rozsáhlý park. Viz Pírkovi, c. d., s. 76 a Pamětnice domu č. 528.
- ³ Randa navštívil Albertovu vilu v Žamberku 31. srpna 1890.
- ⁴ Rektorem právnické fakulty byl v akademickém roce 1889–1890 Matouš Talíř.
- ⁵ Gebauer Jan, PhDr. (1838–1907), český jazykovědec, od roku 1873 docent češtiny na pražské univerzitě, od roku 1880 mimořádný a od roku 1881 řádný profesor pražské univerzity a ředitel slovanského semináře, řádný člen Královské české společnosti nauk a České akademie věd, člen zkušební komise pro učitelství na českých školách.
- ⁶ Jireček Josef (1825–1888), literární historik, v letech 1850–1871 působil v různých funkcích na ministerstvu kultu a vyučování ve Vídni, v roce 1871 ministr kultu a vyučování, po návratu do Prahy v roce 1874 předseda Královské české společnosti nauk (1875–1888), v letech 1876–1884 člen obecního zastupitelstva, v letech 1874–1876 a 1878–1888 poslanec českého zemského sněmu, v letech 1879–1887 poslanec na říšské radě, zastánce pravosti rukopisů, na něž psal obrany ve Světozoru již v letech 1858–1861 a opět v Osvětě v letech 1886–1887. Zemřel 25. 11. 1888.
- ⁷ Miklošić Fran (1813–1891), slovinský slavista, profesor vídeňské univerzity, zakladatel srovnávací slovanské gramatiky, od roku 1862 člen panské sněmovny.
- ⁸ Jagić Vatroslav (1838–1923), chorvatský filolog a literární historik-slavista, profesor na univerzitách ve Vídni, Berlíně a Petrohradě, od roku 1891 člen panské sněmovny.
- ⁹ Ve svém článku psal Gebauer kriticky o poslední práci Josefa Jirečka O zvláštnostech češtiny ve starých rukopisech moravských. Gebauer, Jan. Moravismy Rkp. Královédvorského, prý důkazem jeho pravosti. Athenaeum 6, 15. 10. 1888, č. 1, s. 10–19.
- ¹⁰ Srovnej s korespondencí E. Alberta s T. G. Masarykem, K. Kramářem, J. Kaizlem, A. Rezkem, J. Gollem a dalšími realisty.
- ¹¹ Goll Jaroslav, PhDr. (1846–1929), od roku 1875 docent všeobecných dějin na pražské univerzitě, od roku 1880 mimořádný a od roku 1885 řádný profesor obecných dějin na Karlově univerzitě, v letech 1891–1892 děkan filozofické fakulty. Goll byl Albertovým mladším spolužákem na gymnáziu v Hradci Králové.
- ¹² Strouhal Čeněk (Vincenc), (1850–1922), český fyzik, od roku 1882 řádný profesor experimentální fyziky české univerzity, předseda zkušebních komisí pro učitelství na středních školách, obchodních školách a lyceích, v roce 1889 děkan filozofické fakulty, v roce 1890 proděkan, od roku 1899 přisedící akademického senátu, v letech 1903–1904 rektor Karlovy univerzity.
- ¹³ Seydler August, PhDr. (1849–1891), český astronom a fyzik, od roku 1881 mimořádný profesor teoretické fyziky, v roce 1882 přestoupil na českou univerzitu, od roku 1885 řádný profesor matematiky, fyziky a teoretické astronomie, řádný člen Královské české

společnosti nauk a od roku 1890 řádný člen České akademie věd. Seydler pocházel také ze Žamberka.

¹⁴ S Janem Gebauerem se Albert osobně seznámil 27. prosince 1888 v hotelu de Saxe, kde měl schůzku s T. G. Masarykem, J. Kaizlem, L. Heyrovským, O. Hostinským, J. Gollem a A. Seydlerem. Viz Albertův telegram T. G. Masarykovi z 26. 12. 1888, na který si Masaryk poznamenal jména účastníků večere. AÚTGM, fond TGM, sign, Kor I–14, kart. 689. S J. Gebauerem si E. Albert dopisoval od počátku listopadu 1888. Jedlička, Jaroslav. Eduard Albert a Jan Gebauer. Účast chirurga na rukopisném boji a na edici fundamentálního bohemistického díla. Časopis lékařů českých, 110, 1971, s. 691–695.

¹⁵ Albert byl v Praze 20. dubna 1889. Viz AÚTGM, fond TGM, sign. Kor I–15, kart. 689, E. Albert T. G. Masarykovi 20. 4. 1889.

¹⁶ Pravděpodobně Řeč při odhalení poprsí v. Swietena, Stifftha, Schuha a Hyrtla. (Hofrath Prof. Albert's Festrede.) Vídeň 1889.

^a Tusculum – zátíší, útulek.

^b Každému dáti, co mu náleží. Jednomu jako druhému.

6. E. Albert–A. Randovi – b. d. [15. 6. 1889]

Velectěný pane a příteli!

S nemalým ustrnutím jsem četl v dnešním Čase aféru Rieger–Gebauer¹.

Rieger² patrně byl některým z našich vášnivců, snad některým v denních nadávkách vycvičeným žurnalistou špatně informován a *sveden*. Já vím, že on nemá času, tolik čísti, aby se o stavu věci přesvědčil a tu ho lze svést k věcem nad míru ne patřičným.

Rieger ve schůzi Svatoboru vytýkal Gebauerovi³, že Jirečka „*výbuchem surovosti*“ napadl. I kdybych neznal klidnou rozvahu Gebauerovu, musel bych se domnívati, že tu nějaký omyl; neboť ve všech těch polemikách o rukopisích právě Gebauer vynikal přísně vědeckým tenórem všech svých replik.

Poněvadž Gebauerovy publikace dopodrobna znám, prosím Tě snažně, *abys se i Ty sám přesvědčil*, nahlédna do Athénea 1888 (říjen) a přečta si článek Gebauerův⁴. Jestli to replika tak věcná, že nikdo nemůže z ní vážiti nějaké výtky proti autorovi.

A tu Rieger vystoupí a nazve to *výbuchem surovosti* !!! Pak ovšem se musí podvoliti odpovědi, kterou dává Čas a která zní: „Rozhodně nemá dr. Rieger práva muži počestnému veřejně ve tvář metati urážky tak hrubé a nespravedlivé.“

Přečet' si prosím snažně ty věci a pak rozhodni, kdo je v právu, kdo slušnost porušil!

Já věci posuzuji vždy jen tehdá, když jsem poznal, oč běží, sám vlastním okem. Rieger se však dává svést. Píšu v té příčině i paní Červinkové⁵, aby otce varovala.

Těše se na shledanou, kde o těch věcích zdaleka a takořka lékařsky promluvíme, jsem s mnohými pozdravy

Tvůj vřelý ctitel

Albert.

Dvojlist formátu 11,2 x 17,6 cm, psáno perem na s. 1–3, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1.

Pozn.:

¹ Čas 3, 15. 6. 1889, č. 25, s. 416–418.

² Rieger František Ladislav, JUDr. (1818–1903), vůdčí staročeský politik, v letech 1861–1871 a 1878–1895 poslanec českého sněmu, 1861–1863 a 1879–1891 poslanec říšské rady, od roku 1897 člen panské sněmovny a povýšen do šlechtického stavu s titulem barona.

³ Schůze Svatoboru se konala 8. června 1889 a F. L. Rieger na ní vystoupil s nekrologem Josefa Jirečka, ve kterém se zmínil o nešetrném chování „některé strany“ k osobě J. Jirečka v době, kdy bylo jasné, že „jest již blízek smrti“. Podle Riegra „jest to smutný úkaz, že často mezi těmi, kteří mají prvními býti v zápasech literárních, mezi těmi representanty humanity a vzdělání dostavují se výbuchy zuřivosti, jež nedají se srovnati s oním stupněm vzdělanosti, na kterém se lidé nalézají.“ Rieger, který podle Času Gebauerův článek vůbec nečetl, byl ovlivněn fejetonem Poslední dílo Josefa Jirečka uveřejněném v České politice 4. 12. 1888. Podle autora fejetonu „jistý list zdejší Athenaeum ... uveřejnil z pera pana profesora Gebauera pamflet nový na zostuzení poslední práce Jirečkovy. ... Z muže tak zasloužilého, jakým byl Jireček, zřejmě posměch si tropí.“ Tak jako Gebauer prý nejednají ani divoši.

⁴ Gebauer, Jan. Moravismy Rkp. Královédvorského, prý důkazem jeho pravosti. Athenaeum 6, 15. 10. 1888, č. 1, s. 10–19.

⁵ Albert se v dopise přimlouval za J. Gebauera, který ho navštívil o svatodušních svátcích v Žamberku a činil na něj dojem „člověka přepracovaného, nervosního, štvaného.“ Podle Alberta „jesti Gebauer tudíž Jungmannem naší doby. ... má díla hotová, díla tak významná, jako Šafaříkovy Starožitnosti, Palackého Dějiny národu českého, Tomkovy děje Prahy.“ Proti takovému muži psal nějaký pražský žurnalista v České politice, že Gebauer Jirečka surově a bůh ví jak urazil a takřka přivedl do hrobu. Tento novinář zřejmě vzbudil u F. L. Riegra domněnku, jakoby Gebauer skutečně Jirečka urazil. Následkem toho Rieger na výroční schůzi Svatoboru řekl, že se u Gebauera, kterého sice nejmenoval, ale všem bylo jasné, že jej mínil, stal výbuch zuřivosti. Gebauer byl podle něj hluboce a nespravedlivě raněn. Albert žádal Červinkovou, aby se podívala do Athenaea, kde sama uvidí, že jde o polemiku dvou vědců. Albert se nechtěl přímo obrátit na Riegra, aby věc napravil. Vinu dával žurnalistice a nikoli Riegrovi, a proto žádal Červinkovou, aby vymyslela cestu, jak by „se věc napravila způsobem lidským, patřičným a slušným.“ LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová b. d. [podle přípisu M. Červinkové dopis došel 22. 6. 1889].

7. A. Randa–E. Albertovi – 25. 6. 1890

Vysoce ctěný příteli!

Dnešní neúplná a z části nesprávná zpráva Politiky¹ o návrzích kandidátů řádných členů pro českou Akademii² dává mně podnětu, abych s Tebou *důvěrně* sdělil, že v II. třídě navrženi jsou: Šolín³, Feismantel⁴, Seydler, Albert, Frič⁵, Štolba⁶, – a subsidiárně: Eiselt, Vejdovský⁷, Tomsa⁸. Seznáváš z toho, že sekce – dobře pamětlivá Tvých zásluh a Tvého věhlasu – povinnost svou konala a vlastního zájmu Akademie šetřila. Jednohlasnosti ovšem při žádném členu skoro nebylo, a kterak volby in pleno dopadnou, nelze dnes předvídati; neboť panuje zejména v sekci III. (filolog[ické]) a IV. (umění) hrozná rozháranost náhledů a přání! Vždyť ani Hlávkoví⁹ (jenž Tebe vřele fedruje) se nepodařilo, ve *vlastní* jeho sekci prosadit volbu Jeřábka¹⁰, Jirásků¹¹, Mařáka¹² proti Nerudovi¹³, Kol[árovi]¹⁴...etc. Všichni, s nimiž jsem o Tobě mluvil, co nejchvalněji o Tobě soudí; ovšem chtějí někteří Tebe za čestného člena zvolit, jedni proto, že nejsi v Praze, jiní proto, že prý podporuješ M.¹⁵; v poslednějším směru jsem ubezpečoval, že dle doslechu odepřel jsi M[asaryk]ovi další podporu. Jest-li tomu tak (čehož bych si přál) bylo by mně autentické potvrzení té zprávy milým. Víš, že nejsem *osobním* odpůrcem tzv. realistů; mnohého z jich velice si vážím; však jak o jejich snahách ve směru politickém aj. soudím, psal jsem Tobě loňského roku. Nejnovější zkušenosti potvrzují úsudek můj; – dnes vyjednávají se staro-, zítra mladočechy atd. Tomu rozuměj, kdo chceš. A program?

Nemohu končiti aniž bych Tobě, velectěný příteli, vřele poděkoval za vzácnou a laskavou podporu akademika Regála¹⁶ mnou doporučeného; týž jest naplněn vděčností k Tobě a zasluhuje přízně Tvé. Srdečně Tebe pozdravuje

Tvůj upřímně oddaný ctitel

dr. Randa

25/6 90.

Dvojlist formátu 11,5 x 17,9 cm, psáno perem na s. 1–4, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

¹ Dne 25. června 1890 uveřejnila Politik zkrácenou zprávu o návrzích řádných kandidátů do České akademie věd a umění.

² Česká akademie věd a umění (Česká akademie císaře Františka Josefa I. pro vědy, slovesnost a umění) byla zřízena 23. 1. 1890, kdy císař schválil její založení a potvrdil její stanov. Dne 20. 4. jmenoval prvních 19 řádných členů, kteří 3. 7. vykonali volbu dalších 23 řádných členů. Předsedou ČAV se stal mecenáš akademie Josef Hlávka. Pracovala ve třídách: 1. filozoficko-historické, 2. matematicko-přírodovědecké, 3. filologické, 4. literárně umělecké. Při těchto třídách pracovalo 13 stálých komisí.

- ³ Šolín Josef (1841–1912), profesor stavební mechaniky a grafické statiky na české technice v Praze, tvůrce odborné technické terminologie, během svého působení na technice byl jedenáctkrát děkanem a třikrát rektorem, od roku 1877 mimořádný a od roku 1904 řádný člen Královské české společnosti nauk, řádným členem II. třídy České akademie věd zvolen 3. 7. 1890, v letech 1891–1899 generální sekretář akademie, od roku 1904 dvorní rada.
- ⁴ Feismantel Otakar (1848–1891), od roku 1883 profesor mineralogie a geologie na české technice v Praze, řádný člen České akademie věd od 3. 7. 1890, člen Královské české společnosti nauk.
- ⁵ Frič Antonín (1832–1913), zoolog a paleontolog, od roku 1871 mimořádný profesor na pražské univerzitě, při rozdělení univerzity jmenován řádným profesorem, od roku 1870 řádný člen Královské české společnosti nauk, od roku 1880 ředitel zoologických a paleontologických sbírek Národního muzea, v letech 1886 a 1890 děkan filozofické fakulty, v roce 1892 rektor české univerzity, řádný člen II. třídy České akademie věd až od 18. 10. 1890, neboť při volbě 3. 7. 1890 získal pouze 9 hlasů.
- ⁶ Štolba František (1839–1910), chemik a technolog, profesor technické chemie na české technice v Praze, v roce 1891 založil s A. Bělohoubkem Časopis pro průmysl chemický, dopisující člen II. třídy České akademie věd od 29. 10. 1890, neboť při volbě 3. 7. 1890 získal pouze 8 hlasů.
- ⁷ Vejdovský František (1849–1939), od roku 1884 mimořádný a od roku 1892 řádný profesor srovnávací anatomie a embryologie a od roku 1902 řádný profesor zoologie na pražské univerzitě, ředitel ústavu pro zoologii a srovnávací anatomii, tajemník Královské české společnosti nauk, při volbě do II. třídy České akademie věd 3. 7. 1890 získal pouze 7 hlasů a nebyl zvolen, proto byl II. třídou 25. 10. 1890 navržen za mimořádného člena. K jeho volbě při valném shromáždění 29. 10. 1890 však nedošlo, protože prohlásil, že si nepřeje, aby byl pojat do volby. Beran, c. d., s. 352.
- ⁸ Tomsa Vladimír, MUDr. (1831–1895), profesor fyziologie na univerzitě v Kyjevě, od roku 1884 na české univerzitě v Praze, v letech 1887–1893 děkan české lékařské fakulty, v roce 1891 rektor české univerzity v Praze, ruský státní rada. Při volbách do České akademie dne 3. 7. 1890 obdržel 16 hlasů a měl se stát členem druhé třídy akademie. Členství v akademii nepřijal. Beran, c. d., s. 349 a 352.
- ⁹ Hlávka Josef (1831–1908), český architekt, podnikatel a mecenáš, zakladatel a prezident České akademie věd a umění, v letech 1883–1907 poslanec českého zemského sněmu, v roce 1891 jmenován doživotním členem panské sněmovny. Předsedou ČAV zvolen 12. července 1890, kdy od 33 přítomných obdržel 26 hlasů, Randa tehdy získal 6 hlasů a Tomek 1 hlas.
- ¹⁰ Jeřábek František Věnceslav (1836–1893), dramatik, literární historik, v letech 1861–1867 redaktor Národních listů, v letech 1867–1877 redaktor Národního Pokroku (Pokroku), profesor reálného gymnázia a vyšší dívčí školy v Praze, v letech 1871–1889 poslanec českého zemského sněmu, v letech 1879–1884 poslanec říšské rady. Jeho práce Stará doba romantického básnictví nebyla uznána způsobilou pro habilitaci na pražské univerzitě; řádný člen IV. třídy České akademie věd od 3. 7. 1890.
- ¹¹ Jirásek Alois (1851–1930), český spisovatel, profesor, řádný člen IV. třídy České akademie věd od 3. 7. 1890, v roce 1896 jmenován školním radou.

- ¹² Mařák Julius (1835–1899), český malíř působící ve Vídni a v Praze, od roku 1887 na malířské akademii v Praze, řádný člen IV. třídy České akademie věd od 3. 7. 1890.
- ¹³ Neruda Jan (1834–1891), český spisovatel a novinář, Neruda byl navržen za řádného člena IV. třídy akademie v nótě zemského výboru prezídiu místodržitelství z 26. února 1890, která obsahovala širší výběr osob pro jmenování první třetiny řádných členů akademie císařem. Ve zprávě místodržitele Fr. Thuna P. Gautschovi předkládající s nótou zemského výboru užší výběr osob pro jmenování císařem z 12. dubna 1890 nebylo Nerudovo jméno uvedeno. Ve IV. třídě byli litografovaným návrhem z 20. 6. 1890 ze spisovatelů navrzeni v první řadě Jan Neruda, Svatopluk Čech a Josef Jiří Kolár, ve druhé řadě Alois Jirásek, František Jeřábek a Julius Zeyer. Vzhledem k tomu, že Neruda a Kolár na dotaz akademie ještě před volbami oznámili, že by nabídnuté členství nepřijali, přikročilo se ihned k volbě dvou spisovatelů z druhého pořadí. Beran, c. d, s. 48–49, 324, 334–338, 351.
- ¹⁴ Kolár Josef Jiří (1812–1896), herec a dramatik, prozaik a překladatel Shakespeara, Goetha a Schillera.
- ¹⁵ V říjnu 1888 navštívil J. Kaizl a T. G. Masaryk E. Alberta v jeho rodišti v Žamberku ve snaze získat jeho podporu pro přeměnu čtrnáctideníku Čas v týdeník. Albert finanční pomoc přislíbil a později přispěl částkou 2000 zl., nepodepsal však společenskou smlouvu. První číslo týdeníku Času vyšlo 2. ledna 1889. Od počátku roku 1890 již Albert finanční příspěvky na Čas neposílal.
- ¹⁶ Mínen zřejmě Karel Regal (1857–1931), filolog, spisovatel. V roce 1890 působil jako suplent na reálce v Brně, od roku 1894 byl profesorem obchodní akademie v Chrudimi. Z jeho podnětu a spolupůsobení byla obnovena sokolská župa moravská, jejímž byl jednatelem i náčelníkem. V Almanachu České akademie věd ani Ottově slovníku naučném není uvedeno, že by byl členem ČAV.

8. E. Albert–A. Randovi – b. d. [po 25. 6. 1890], koncept

Vysoce ctěný pane dvorní rado!

Dověděv se jakou mírou vědy lékařské v české akademii své representace dojíti mají, shledal jsem, že návrhy učiněné se nesrovnávají ani s důležitostí a uznanou platností věd lékařských vůbec, ani s rozsahem a zdařilostí oněch vědeckých prací, které na poli věd těchto od učenců českých byly vykonány. Jestli věcí vůbec známou, že nynější stav věd a umění lékařských jest rázu epochálního. Jako z jedné strany chirurgie antiseptická už už se tím může honositi, že metody její jsou jedním z největších pokroků, které ve společnosti lidské byly vykonány; tak z druhé strany bádání bakteriologická vrhla neočekávané světlo na povstávání nemocí vnitřních a odhaluje nám perspektivu, ve které se zdá, že zásady hygienické povedou k rozhodným reformám celého zevnějšího života lidské společnosti. A konečně bádání biologická, o člověku od lékařů v nynější době vykonávaná, přičiňují valně a reformatoricky nejen k pojmání

světa organického, anobrž vedou k novým poznatkům antropologickým a sociologickým, tak že se dotýkají nejrozmanitějších oborů věd moderních.

O národu českém obecně se za posledních dob seznalo, že právě na poli věd lékařských neobyčejně vyniká. Purkyně¹, Rokytanský² a Škoda³ stali se pravými reformátory; k nim se družili: Hamerník⁴, Treitz⁵, Duchek⁶, Chvostek⁷, Piřha⁸, Bednář⁹ a jiní mužové pověsti světové.¹⁰ Za dob nynějších pak jest na dvou fakultách rakouských, na pražské a vídeňské řada učenců, kteří si skutečnou prací vědeckou, bádáním na výši metod moderních stojícím, zjednali pověsti chvalné v cizině.

*(Způsob jakým vědecká práce lékařských učenců českých dojíti má svého zastoupení v akademii české, nesrovnává se ani s povšechným významem vědy lékařské ani s vykonanou prací českých učenců.

Nemohu jinak, než litovati počínání a maje za to, že za náhled můj stojí celá řada českých pracovníků na poli věd lékařských, prohlašuji, že volby do akademie nepřijímám, děkuje ovšem co nejsrdečněji těm členům, kteří tuto volbu navrhovali.)

Návrhy tedy ignorují a ruší minulost lékařské vědy české, za to ale také si nevšímají přítomného významu jejího a tudíž i pro budoucnost nejsou příznivy.

Lituji toho a maje přesvědčení, že za můj náhled stojí celá řada učenců lékařských domácích, oznamuji, že volby do akademie nepřijímám, děkuje ovšem co nejsrdečněji těm členům, kteří tuto volbu navrhovali

Dvojlist formátu 21 x 34,1 cm, psáno perem na s. 1–2, nedatováno. LA PNP, f. E. Albert. Uloženo jako Albert neznámému v korespondenci přijaté. Věty v kulaté závorce označené * jsou v konceptu přeškrtnuty. Podle přípisu Georga Alberta šlo původně o: „Das Concept eines Schreibens E. Alberts an eine mir nicht bekannte Persönlichkeit der neugegründeten böhmischen Franz-Josefs-Akademie, vom Jahre 1890. Beilage zum Briefwechsel mit Jan Gebauer und Karl Mattuš.“ Koncept dopisu otiskl M. Navrátil jako koncept Albertova dopisu neznámému členu České akademie věd. Navrátil, c. d., s. 1102–1103.

Pozn.:

¹ Purkyně Jan Evangelista (1787–1869), český lékař, přírodovědec a filozof, profesor fyziologie na univerzitách ve Vratislavi a v Praze, v letech 1861–1865 poslanec českého zemského sněmu.

² Rokytanský (Rokitansky) Karel (1804–1878), lékař pocházející z Hradce Králové, profesor patologické anatomie na vídeňské univerzitě, od roku 1867 člen panské sněmovny.

³ Škoda Josef (1805–1881), plzeňský rodák, po absolutoriu medicíny ve Vídni cholerový okresní lékař v Čechách, od roku 1837 sekundární lékař ve vídeňské všeobecné nemocnici, od roku 1840 ordinujícím lékařem na nově zřízeném oddělení pro prsní nemoci tamtéž,

od roku 1841 primář téhož oddělení a oddělení pro nemoci vnitřní a kožní, od roku 1847 profesor lékařské kliniky ve Vídni, kterou řídil do roku 1871, spolu s Rokytanským všeobecně uznáván za hlavu tzv. druhé neboli mladší vídeňské lékařské školy.

- ⁴ Hamerník Josef (1810–1887), lékař pocházející z Pacova, studoval v Praze a ve Vídni u Škody a Rokytanského, v letech 1838–1841 praktický lékař v Táboře a Českých Budějovicích, v letech 1841–1845 sekundář ve všeobecné nemocnici v Praze, od roku 1848 mimořádný a od roku 1849 řádný profesor lékařské patologie a terapie, přednosta II. lékařské kliniky v Praze, primář všeobecné nemocnice, roku 1853 z politických důvodů zbaven profesury, poté se věnoval soukromé praxi, v roce 1848 poslanec říšského sněmu, v letech 1861–1866 poslanec českého zemského sněmu. Jeden z hlavních představitelů tzv. pražské lékařské školy.
- ⁵ Treitz Václav (1819–1872), absolvent pražské lékařské fakulty pocházející z Hostomic, řádný profesor patologické anatomie na univerzitě v Krakově a od roku 1855 v Praze, od roku 1864 prosektor všeobecné nemocnice. Výborný patolog, měl velké zásluhy o vybudování samostatné budovy patologicko-anatomického ústavu, který byl otevřen v roce 1852 v ulici U nemocnice.
- ⁶ Duchek Vojtěch (1824–1882), lékař narozený v Praze, v letech 1858–1871 profesor vnitřního lékařství na Josefinu ve Vídni, v letech 1871–1882 profesor II. lékařské kliniky ve Vídni.
- ⁷ Chvostek František (1835–1884), pocházel z Místku na Moravě, studoval na vídeňském Josefinu, působil jako soukromý docent interního lékařství a po Duchkově odchodu jako mimořádný profesor interního lékařství na II. lékařské klinice ve Vídni.
- ⁸ Piřha Franz (1810–1875), profesor chirurgie narozený v Řakomu u Klatov, absolvent lékařské fakulty v Praze, od roku 1844 řádný profesor chirurgie na pražské univerzitě, od roku 1857 profesor chirurgie na Josefinu ve Vídni, za války proti Francii a Sardinii vrchní štábní lékař, v letech 1862–1864 člen vyučovací rady, od roku 1864 člen vojenského zdravotnického výboru, za války rakousko italské v roce 1866 vrchní vedení válečného zdravotnictví a polních nemocnic, v roce 1874 odešel na vlastní žádost na odpočinek.
- ⁹ Bednář Alois (1816–1888), dětský lékař ve Vídni, pocházel z Potštejna.
- ¹⁰ Josefu Škodovi věnoval Albert vzpomínku v Osvětě roku 1882. Vzpomínku na F. Chvostka uveřejnil v listopadu 1884 v Hlasu národa. Památce českých vídeňských lékařů F. Kuřáka, J. Dlouhého, F. Piřhy, A. Bednáře, V. Duchka a F. Chvostka věnoval Albert článek In memoriam uveřejněný v Osvětě roku 1890.

9. A. Randa–E. Albertovi – 4. 7. 1890

Vysoce ctěný příteli!

Omluv laskavě, že jsem na druhý Tvůj dopis z 25./VI. posud neodpověděl. Viděl jsem, že jsi velice rozmrzen a roztrpčen, – právem i neprávem! Právem: pokud při volbách do akademie zajisté jediné zásluhy vědecké rozhodovati mají! Neprávem proto, že – homines sumus^a – podobné věci jak u nás všude a vždycy se opakují! Zajisté znáš Daudetův román: „Nesmrtelníci“¹; v Paříži a ve Víd-

ni jsou poměry, jak z části sám pozorovati jsem mohl, mutatis mut[andis]^b tytéž jako u nás.

Dle přání a na zodpovědnost Hlávky nepověděl jsem ničeho o prohlášení Tvém². Záleží nám v zájmu naší akademie na tom velice, aby (dovol, abych to řekl) hvězda tak skvělá i naší akademii získána byla; byl jsi zvolen takřka jednohlasně (16 z 18 hl[asů]); doufáme nyní pevně, že nezamítneš. Víme, že *Tobě* volbou do pražské akademie vědecké slávy nepřibude; ale přes to nesmíš nás se vzdalovat. – Volba Eiselta byla nevyhnutelnou; kompromisem získána zdejší medicínské fakultě dvě místa; že Tomsa byl zvolen, jest jemu a nám satisfakcí. Že Frič propadl, litoval jsem; nečekal jsem to.³

Bude-li 13. t. m. sezení říšského soudu, povím Tobě, ač interesují-li Tebe podrobnosti, vše ostatní. Máme nyní jak i Vy plné ruce práce; státní zkoušky se blíží a korektury tisku též!

Srdečně Tebe pozdravuje Tvůj starý

upřímný ctitel

dr. Randa

V Dobřich[ovicích] 4/7 [18]90.

Dvojlist formátu 11,3 x 17,7 cm, psáno perem na s. 1–3, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn.:

¹ Román francouzského spisovatele Alphonse Daudeta (1840–1897) *l'Immortel* (Nesmrtelný) z roku 1888 byl hořkou satirou na francouzskou akademii.

² Albertovo prohlášení nemáme k dispozici, vycházelo však z výše uvedeného konceptu.

³ B. Eiselt byl navržen až mezi kandidáty II. třídy v druhé řadě společně s V. Tomsou a F. Vejdovským. Eiselt 3. července 1890 obdržel 15 hlasů, Tomsa 16 a Vejdovský pouze 7 z 18 hlasů. Vejdovský proto zvolen nebyl. A. Frič byl navržen mezi kandidáty II. třídy v první řadě, ale obdržel pouze 9 hlasů. Řádným členem byl zvolen až při valném shromáždění akademie 18. 10. 1890. Beran, c. d., s. 348–352.

^a Jsme lidé.

^b Změniv to, co mělo být změněno. (S příslušnými změnami.)

10. A. Albert–A. Randovi – b. d. [před 12. 7. 1890]

Velectěný kolego a milý příteli!

Přijedu v sobotu k sezení Akademie¹ a učiním návrh, aby volba za prof[esora] Tomsu provedena byla². S návrhem tím se může naložit tak, jako byl by pilným, poněvadž v sezení posledním zemský maršálek³ bez toho podotkl, že volba náhradní za prof[esora] Tomsu bude provedena příště. Navrhuju prof. Spinu⁴

a odůvodňuji to v přiloženém spisku, z něhož zároveň vychází, jak i o ostatních smýšlím. Byl bych rád, kdyby se přijalo, co navrhuju, poněvadž bychom tam měli teoretika, jaký tam býti má.

Jak to nyní jest, byl by mezi mnou a Eiseltem boj. Rád bych se tomu vyhnul.

Jakmile jest tam třetí, už se objeví consensus^a aspoň dvou a ten má váhy.

Velice Tě prosím, abys se neráčil obtěžovati, a dodal ostatní tři exempláře pánům Ottovi⁵, Pražákovi⁶ a Čelakovskému⁷, jejichž byty mi nejsou povědomy.

Těše se na brzké shledání a prose, abys milostivé paní⁸ mou nejhlubší úctu vyslovil, jsem Tvůj

Srdečně oddaný ctitel

Albert.

P. S. Brožurky odešlu zejtra.

List formátu 11,5 x 18,4 cm, psáno perem na s. 1–2, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1.

Pozn.:

¹ Zasedání České akademie věd se konalo v sobotu 12. 7. 1890.

² Při volbách do České akademie věd dne 3. 7. 1890 obdržel Tomsa 16 hlasů a měl se stát členem druhé třídy akademie. Členství v akademii nepřijal a tak na jeho místo E. Albert navrhl A. Spinu. Po nesnadných jednáních s B. Eiseltem, který byl podle Alberta „nesnesitelně osobní“, připravil Albert brožuru, ve které poukazoval na stav české lékařské fakulty a vyzdvihoval Spinovy zásluhy. Viz též dopis E. Alberta J. Vrchlickému z 21. 8. 1890, kde Albert píše: „Což mají pražské poměry s vědou co dělat? Ten, který má *práce*, má býti volen. To jest jediná odpověď na tak zvané pražské poměry, kterým já ostatně lépe rozumím než Eiselt.“ Knoesl, c. d, s. 61. Viz též LA PNP, f. M. Červinková-Riegrová, E. Albert M. Červinkové b. d. [po 1. 11. 1890].

³ Lobkovic Jiří Kristián (1835–1908), český konzervativní politik, velkostatkář na Mělníce, v letech 1865–1872 a 1883–1907 poslanec českého sněmu, v letech 1871–1872 a 1883–1907 zemský maršálek, předseda českého zemského sněmu a zemského výboru, v letech 1879–1883 poslanec říšské rady, od roku 1883 člen panské sněmovny.

⁴ Spina Arnold, MUDr. (1850–1914), od roku 1883 mimořádný profesor všeobecné a experimentální patologie na lékařské fakultě české univerzity v Praze a přednosta ústavu pro všeobecnou a experimentální patologii, od roku 1896 řádný profesor, v letech 1887–1888, 1896–1897 a 1901–1902 děkan a 1894–1895 rektor lékařské fakulty, od 18. 10. 1890 řádný člen České akademie věd, dvorní rada, člen zemské zdravotní rady.

⁵ Ott Emil, JUDr. (1845–1924), od roku 1872 docent rakouského civilního soudního řízení na pražské univerzitě, v letech 1882–1916 profesor právnické fakulty české univerzity, v letech 1883, 1884 a 1891 děkan právnické fakulty, 1887 rektor a 1888 prorektor české univerzity, od roku 1881 člen státního soudu, v roce 1889 člen ankety na ministerstvu kultu a vyučová-

ní, která připravovala úpravu právnického studia, od roku 1893 dvorní rada a od roku 1912 člen panské sněmovny, řádný člen Královské české společnosti nauk, České akademie věd, kde patřil mezi prvních 19 členů jmenovaných císařem.

⁶ Pražák Jiří, JUDr. (1846–1905), od roku 1879 mimořádný a od roku 1884 řádný profesor pro rakouské veřejné právo na pražské univerzitě, v letech 1889 a 1890 děkan, 1890 a 1893 rektor a 1894 prorektor české univerzity, zakladatel české veřejnoprávní vědy, v letech 1895–1905 poslanec českého sněmu a přisedící zemského výboru, v letech 1872–1897 spoluredaktor časopisu Právník, od 3. 7. 1890 řádný člen I. třídy České akademie věd.

⁷ Čelakovský Jaromír (1846–1914), právní historik, od roku 1886 mimořádný a 1892 řádný profesor dějin práva na pražské univerzitě, v letech 1897–1898 a 1905–1906 děkan právnické fakulty, od roku 1892 v archivu města Prahy, od roku 1906 první archivář, od roku 1887 mimořádný člen KČSN, od 3. 7. 1890 řádný člen I. třídy ČAV, v letech 1891–1901 předseda Ústřední matice školské, v letech 1878–1889, 1895–1911 poslanec českého zemského sněmu, v letech 1879–1881, 1900–1907 poslanec říšské rady, dvorní rada od roku 1908.

⁸ Randová Angela, rozená Kuliková, manželka Antonína Randy.

^a Souhlas, svornost.

11. E. Albert–A. Randovi – b. d. [1896–1898]

Nejsrdečnější díky! Šťastný nový rok!

Navštívenka, avers: Professor Albert, k. k. Hofrath. IX, Maximilianplatz 7. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 1, kart. 1. Podle adresy z doby na přelomu roku 1896/1897 nebo 1897/1898, tj. z doby, kdy kvůli své nemoci bydlel v přízemním bytě na Maximilianplatz 7.

12. A. Albert–A. Randovi – b. d. [před 13. 5. 1900]

Velectěný příteli!

Na tohohle paciente je Neusser¹. Přiřkládám kartičku na něho, poněvadž on se praxe straní a bez protekce ani Rothschild se k němu nedostane.

Morjeu!

Váš Alb[ert]

At' p[an] Kruliš² jde hned nyní na kliniku Neusserovu, vchod je od porodnice z Garnisonsgasse. Tam si může vyjednat *kdy* a *kde* ho Neusser prohlídne. O 10. hod. má Neusser po přednášce.

List formátu, psáno perem na s. 1, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 17, kart. 4.

Pozn.:

¹ Neusser Edmund (1852–1912), v letech 1889–1893 primář Rudolfovy nadace, od roku 1893 řádný profesor speciální patologie a terapie a přednosta II. lékařské univerzitní kliniky ve Vídni, lékařský rádce císaře Františka Josefa, uznávaný internista a hematolog, od roku 1896 dvorní rada.

² Kruliš Otakar (1860–1900), stavební podnikatel, manžel Randovy dcery Angely.

13. A. Albert–A. Randovi – b. d. [po 13. 5. 1900]

Milý příteli!

Měl jsem v ruce nervosní pocity jakoby se mne chytala křeč písarská a tudíž jsem se chránil psaní. Nyní pomalu několik slov psát se zase odvažuji. Srdečnou soustrast při té ráně, která Vás stihla!¹ Kramář mi vše vypravoval.² Přeju Ti vše dobré a slyším, že se ti vede zase lépe. Nejuctivější poklonu Tvé paní a paní dceři³.

Tvůj věrně oddaný kolega

Albert.

Dvojlist formátu 11,2 x 17,5 cm, psáno perem na s. 1, nedatováno. SÚA Praha, RA Kruliš-Randa, inv. č. 17, kart. 4.

Pozn.:

¹ Ing. Otakar Kruliš, manžel Randovy dcery Angely, zemřel náhle 13. 5. 1900.

² E. Albert věděl o Krulišově smrti také od Karla Mattuše, který mu napsal, že „včera [tj. 13. 5. 1900] večer náhle mrtvicí raněn zemřel inž. a podnikatel Kruliš, zeť Randův.“ LA PNP, f. E. Albert, K. Mattuš E. Albertovi 14. 5. 1900.

³ Randová-Krulišová Angela, dcera Antonína Randy, manželka Otokara Kruliše, za kterého se provdala v únoru roku 1887.

14. A. Randa–E. Albertovi – 10. 6. 1900

Milý příteli!

V Praze 10/6 [19]00

Vrátiv se z Krakova nalezl jsem milý Tvůj soustrastný dopis a vzácný dárek¹. Tvá účast a laskavost tuze mne potěšily v hlubokém zármutku mém a prosím, abys za to přijal moje nejvřelejší díky! Přijel jsem včera v noci z Krakova, kde naše poselstvo srdečně bylo uvítáno. Slavnost byla krásná a důstojná! Pro účastníka byla to sice velká námaha, byli jsme stále v kole, pohostinství bylo příliš skvělé. Však vše dobře jsme překonali. Zdraví mně nyní výborně slouží;

přednáším od konce dubna jako prve. Doufám, že i Tobě dobře se daří; ta nervosa sem tam vždy se hlásí!

Žel, že mne po návratu čekal nový žal; moje dcera onemocněla na influensu s malým zápalom plic; na štěstí, že se jí lépe daří a že není žádné nebezpečí. Rač přijati opětné vřelé díky mé a zachovej přátelství Tvému věrnému příteli a ctiteli

Randovi

Dvojlist s černým okrajem formátu 14,1 x 15,4 cm, psáno perem na s. 1–2, datováno. LA PNP, f. E. Albert.

Pozn. :

¹ Albert pravděpodobně zaslal Randovi svůj překlad Erbenovy Kytice nebo sbírku *Lyrisches und Verwandtes aus der böhmischen Literatur*.

Ediční poznámka

Dopisy pisatelů řadím a čísluji chronologicky podle data jejich vzniku. V záhlaví dopisů uvádím příjmení pisatele a adresáta, datum dopisu a údaj o místě napsání dopisu, v případě, že je napsal pisatel. Pokud nebyl dopis datován, doplňuji datum podle věcných souvislostí. V záhlaví dopisů sjednocuji psaní dat, která v textu ponechávám v původní podobě a na původním místě. V případě neúplného data doplňuji chybějící údaje v hranatých závorkách. Hranatých závorech užívám i v případě doplnění zkratky jmen pisatelů (Alb. na Alb[ert]). Zkratku titulu Dr. (Dra) měním na minuskuli a jednotný tvar dr. Zkratky Rkp. Dv., Rkp. Kr., Kr. Dv. rozepisuji v hranatých závorkách. Ponechávám zkratku k. př. (ku příkladu) a Albertův nejednotný způsob psaní názvu revue *Athenaeum*. Kulaté závorky pocházejí od pisatelů dopisů. Kurzívou jsou psána slova či věty, které sami podtrhli.

Jazykové úpravy se týkají pouze odstranění dobového zdvojení písmene l, s, r, f (např. ve slovech kollega, massa, adressní, diskusse, korrektní, afféra), použití písmene h (neurasthenie, authentické), interpunkce a předpony z (skritizoval, sklamal). Upravuji psaní velkých písmen (Velectěný Pane a Příteli, Staročesi, Mladočeši), kvantita (chvílka, nejprvé), rozdělené psaní dnes spojených příslovcí (do podrobna, po právu). Charakteristické zvláštnosti stylu obou pisatelů jsem se snažila zachovat. Ponechávám např. psaní slov jesti, takořka, ano-brž, nespisovných výrazů (objevujou, navrhuju, přeju, prohlídne místo prohlédne) charakteristických pro Albertův rukopis. U obou pisatelů jsem ponechávala užití infinitivních vazech s koncovkou na ti a psaní měkkého t (ť).

Dopisy psal Albert pečlivě a s klidem, málokdy škrтал. Vše je psáno úhledným, dobře čitelným písmem, které se zhoršilo až Albertovou nemocí v druhé polovině 90. let. Také Randa psal své dopisy úhledným rukopisem a na rozdíl od E. Alberta je vždy datoval.

Při editování jsem se přiklonila k formě transliterace s minimálními úpravami textu. Přihlížela jsem přitom k publikaci Šťovíček, Ivan a kol. Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti (Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie), AS MV ČR, Praha 2002.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Portréty Antonína Randy, LA PNP, fotoarchiv.

Portréty Eduarda Alberta, LA PNP, fotoarchiv.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE GEGENSEITIGE KORRESPONDENZ ZWISCHEN EDUARD ALBERT UND ANTONÍN RANDA

Helena Kokešová

Zum diesjährigen Geburts- und Todesjahrestag von Antonín Randa (1834–1914) bereitete die Autorin eine Edition der Korrespondenz zwischen dem Gründer der modernen tschechischen Rechtskunde Antonín Randa und dem Chirurgen Eduard Albert (1841–1900) vor. Voraus der eigenen Edition befinden sich die biografischen Medaillons beider Protagonisten der gegenseitigen Korrespondenz.

Beide Verfasser stellten in ihrer Zeit die Spitzen ihrer Fachbereiche dar, waren ausgezeichnete Hochschullehrer und Gründer der modernen wissenschaftlichen Richtungen – Albert wird für den Gründer der modernen tschechischen Chirurgie gehalten, Randa für den Gründer der modernen tschechischen Rechtskunde. Beide haben eine neue Generation von Wissenschaftlern erzogen. Beide gewannen eine hohe Gesellschaftsstellung, ernteten viele in- und ausländischen Würdigungen, und trotzdem haben sie sich immer offen zu ihrem Tschechentum gemeldet. Beide spielten eine wichtige Rolle bei der Konstituierung der tschechischen Universität in Prag, auch wenn die Verdienste Randas begreiflicherweise größer waren. Was politische Orientierung betrifft, gehörten beide zu Anhänger der alttschechischen Richtung in der tschechischen Politik. Kein Wunder, dass die Politik zu wiederholtem Thema ihrer Gespräche bei den Begegnungen in Wien oder in Prag wurde und dass sie sich auch in ihrer Korrespondenz widerspiegelte. Es ist aus dem Kontext offenbar, dass nicht alle Briefe erhalten sind. Im Staatlichen Zentralarchiv, im Familienarchiv Kruliš-Randa, blieben sieben Briefe von E. Albert aus den Jahren 1880–1900 und die Visitenkarten von Alberts Sohn Georg und von Alberts Gattin Marie Albertová erhalten. Das Konzept des Briefes von E. Albert vom Juni 1890 an Antonín Randa ist im Personalbestand E. Albert im Literarischen Archiv des Denkmals des nationalen Schrifttums (LA PNP) deponiert. Im LA PNP im Bestand E. Albert sind sechs Briefe von A. Randa an E. Albert aus den Jahren 1880–1900 bewahrt.

Der erste uns bekannte Brief aus ihrer gegenseitigen Korrespondenz ist Alberts Brief, geschrieben in Innsbruck am 21. Mai 1880. Darin bedauerte Albert, dass er während seines Aufenthaltes in Prag keine Möglichkeit hatte, A. Randa zu treffen. In der Höflichkeitskorrespondenz setzten sie auch im Jahre 1881

fort, wann Randa Albert zu Ernennung vom Professor an der Wiener Universität gratulierte und sprach die Hoffnung aus, dass Albert auch auf dieser Weise seinem Volk, dessen Stolz er ist, weiter nützlich wird.

Die nächste Korrespondenz steht uns erst für das Jahr 1889 zur Verfügung. In dieser Zeit hat sie schon einen intimeren Charakter, die Verfasser waren gegenseitig auf du und du und schrieben über aktuelle Fragen, die das tschechische wissenschaftliche und politische Leben in Bewegung setzten. In der ersten Reihe war es die Frage der Verhandlung der Realisten mit den Alttschechen, in der Albert als Ratgeber wirkte und als „vir boni officii“ handelte. Er nützte dabei seine guten Beziehungen mit F. L. Rieger; mit dessen Tochter Marie Červinková-Riegrová, aber auch Josef Hlávka und mit tschechischen Abgeordneten im Reichsrat aus.

Das nächste wichtige Thema Alberts Korrespondenz mit A. Randa war die Frage der Tschechischen Akademie der Wissenschaften, vor allem derer sozialen Zusammensetzung. Auch Randas Besuch in der Villa Alberts in Žamberk/Senfenberg am 31. August 1890 hängt mit der Tschechischen Akademie zusammen.

Weiter hat man erst die Korrespondenz aus den späteren 90. Jahren des 19. Jahrhunderts und aus dem Jahre 1900 zur Verfügung. Die betrifft vorwiegend den Gesundheitszustand beider Verfasser und den plötzlichen Tod des kaum vierzigjährigen Schwiegersohns Randas Otakar Kruliš.

Die Korrespondenz bietet uns die Möglichkeit, ins Privatleben der Verfasser, in die zeitgemäßen Gesellschaftsgewohnheiten einen Blick zu werfen und ermöglicht den Hintergrund der „großen“ öffentlichen Ereignisse zu erkennen. In diesem Fall handelt es sich um persönliche Beziehungen der Vertreter des tschechischen wissenschaftlichen Lebens in der Zeit der Kämpfe um Handschrifte und der Errichtung der Tschechischen Akademie.

POHŘEBNÍ ŠTÍTY VE WUNSCHWITZOVĚ GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ SBÍRCE (EDICE)¹

Klára Kučerová

V prvním oddělení Státního ústředního archivu v Praze je uložena celá řada pramenů, které můžeme využít k bádání o dějinách šlechtických rodů. Pokud odhlédneme od fondů institucionální provenience, mezi nimiž jsou asi nejznámější desky zemské, nabízí se i několik rozsáhlých sbírek. Z nich je patrně nejproslulejší genealogická a heraldická sbírka svobodného pána Gottfrieda Daniela Wunschwitze, jejíž jádro vzniklo v první polovině 18. století.

Nazýváme-li však Wunschwitzovu sbírku heraldickou a genealogickou, pak to zdaleka nevystihuje celé bohatství materiálu, který v ní můžeme nalézt. Z pomocných věd historických jsou zde zastoupeny i všechny ostatní počínaje diplomatikou a epigrafikou či numismatikou ani zdaleka nekonče.

Ve sbírce se však v poměrně hojném počtu můžeme setkat i s prameny k dnes velmi módnímu tématu tzv. každodennosti. Zatímco četné opisy z rozličných rodinných kronik či šlechtických pamětí poskytují neocenitelný vhled do pestrých životů příslušníků šlechtické obce, pak další prameny úzce souvisejí s posledními věcmi člověka. Ve sbírce se nacházejí četná tištěná úmrtní oznámení, seznamy zemřelých z řad příslušníků pražských sodalit a rovněž ikonografický materiál s vyobrazeními bezprostředně souvisejícími s rituály spojenými se smrtí či umíráním. Wunschwitz také během své sběratelské činnosti pořídil dlouhou řadu nákrešů náhrobních kamenů a přesně popsal jejich umístění. Nejzajímavější součástí sbírky je však z tohoto úhlu pohledu soubor pohřebních štítů, jimž je věnována tato edice.

Používání pohřebních štítů při pohřbech šlechticů je známo, nejčastěji bývá jejich úloha připomínána v souvislosti s pohřebními slavnostmi za posledního vladaře Rožmberského domu Petra Voka v lednu 1612. Připomeňme jen, že štít se znakem Rožmberků - Orsiniů byl nesen uprostřed pohřebního průvodu. Rakev pak byla pokryta černým přehozem, rovněž ozdobeným vyšíváním znaky.²

Věnujme se však již štítům ve Wunschwitzově sbírce. Od výše zmíněných se liší i materiálem i způsobem vyhotovení. Jsou totiž na papíře a jsou malované. Přinejmenším způsobem použití se však shodují. Nevíme, zda byly rovněž nošeny při pohřebním průvodu, ale zcela jistě zdobily přehoz přes rakev. Ne-

pochybný doklad tohoto způsobu použití přináší sama sbírka ve složce Schumannů z Rosenfeldu³, kteří byli s rodem Wunschwitzů spřízněni. Je zde vymalováno castrum doloris vztyčené v roce 1739 ve farním kostele sv. Filipa a Jakuba v Dlouhé vsi při příležitosti pohřbu Jana Jiřího Schumanna z Rosenfeldu. Štíty jsou zde ve třech řadách pod sebou připevněny k látkovému přehození kryjícímu rakev a rovněž na stupních castra doloris. Na vyobrazení jsou zřetelně rozpoznatelné dvě velikosti štítů: větší s vyobrazením erbu, iniciálami zemřelého a datem jeho úmrtí, menší s jednodušší podobou znaku a rokem jeho úmrtí.

Štíty shromážděné ve sbírce pokrývají období od roku 1642 do února roku 1741.⁴

Soubor čítá 242 kusů pohřebních štítů. Jak již bylo naznačeno, na castrech doloris přicházelo pro jednu osobu v úvahu použití několika typů štítů co do velikosti, obsahu i nápisu; v mnoha případech se podařilo Wunschwitzovi získat právě tyto lišící se exempláře. Nejvíce (5 kusů) patří Wunschwitzově matce Anně Felicianě Wunschwitzové, rozené Pachtové z Rájova. Osob, k nimž se štíty vztahují, je pouze 192.

Štíty v souboru se na první pohled liší velikostí. Obvyklý menší formát má šířku do 40 cm a výšku do 50 cm. Větší formáty přesahují oba tyto rozměry o 10 – 15 cm. Můžeme se však setkat i se štíty na jedné straně výrazně menšími, například u Kagerů ze Štampachu (16 x 19 cm)⁵, na druhé i mnohem většími, jejichž šířka přesahuje 60 a výška 80 cm.

Hlavní roli při pohřebním rituálu sehrávala vždy přední strana štítu. Co je vlastně jejím obsahem? Ústředním motivem všech štítů je barevně vymalovaný erb. Znaky jsou provedeny v různé míře pečlivosti. Ty nejpečlivější jsou zdobené zlacením a stříbřením, na druhé straně spektra pak stojí značně nedbalé náčrty. Vzhledem k časovému i prostorovému rozpětí je samozřejmé, že se na vzniku štítů podílelo několik malířů.

Odlišnosti v zobrazení můžeme konstatovat i z hlediska heraldického ztvárnění. Znaky se objevují ve dvou základních podobách – jako štít s korunou, či jako kompletní s přikryvadly, helmicemi a klenoty. Použití honosných kusů je spíše výjimečné: u Franchimontů z Frankenfeldu se objevuje páska s heslem, u Gallasů štítonoši a u Štubíků z Kynygštejnu plášť.⁶ U znaků osob z církevních kruhů jako byla abatyše kláštera sv. Jiří na Pražském hradě Františka Helena Pieroni de Galliano, olomoucký arcibiskup Jan Arnošt Platejs z Plattensteina a pražský arcibiskup Ferdinand z Khünburgu se objevují odznaky jejich úřadů.⁷

Způsob vyobrazení úzce souvisí s velikostí štítu. Na větších štítech jsou většinou znaky malovány pečlivěji a v kompletní podobě, jejich části také bývají častěji pozlacené a postříbřené. Menší formáty nesou znaky jednodušší, větší-

nou ve formě štítu s korunou, a méně často jsou tato vyobrazení zdobena zlatem.

Zkoumáme – li pohřební štít náležející muži či neprovdané ženě, nemusíme se zabývat otázkou, jakému rodu zobrazený erb náleží – jsou to erby rodů, z nichž dotyční pocházeli. Tato otázka však získává své opodstatnění, máme – li před sebou štít náležející provdané ženě. Zde přicházejí v úvahu v zásadě dvě možnosti. V prvním případě vidíme na štítu pouze jeden znak – pak se nejčastěji jedná o znak přináležející rodu, z něhož dáma pocházela. Druhou možností je pak alianční znak ve formě dvou kartuší pod jednou korunou, přičemž znak rodu, do něhož se přivdala, se nachází heraldicky vpravo, zatímco znak rodu, z něhož pocházela, se nachází heraldicky vlevo. U tohoto typu se mohou objevit i různé variace: oba znaky na jednom polceném štítě, či dva znaky vyobrazené zcela samostatně s helmicemi, klenoty a přikryvadly, v obou případech je však zachováno naznačené pořadí obou znaků.

Jedná – li se o pohřební štít posledního příslušníka rodu, znaky jsou zobrazeny převrácené, korunou či klenotem dolů; tato zásada je dodržována při vymření po meči i po přeslici. Zde stojí za pozornost zejména štít Evy Markéty Zyčiové ze Znorize, rozené von Sattler. Na jejím štítu jsou dva samostatné erby s klenoty a přikryvadly – Zyčů a Sattlerů, z nichž pouze Sattlerovský je převrácený, na první pohled tedy vidíme, že Evou Markétou vymřel rod Sattlerů.⁸

Pokud bychom chtěli pátrat, jak je znak proveden co do správnosti použitých tinktur a figur, opět se osvědčila pověstná Wunschwitzova pečlivost. Pokud zaznamenal odchylku od obvyklého provedení znaku, ihned o tom na líci či rubu štítu učinil poznámku uvádějící věc na pravou míru. Stalo se tak však pouze v několika málo případech.⁹

V jedné ze složek se též objevují dvě verze erbů – starší z konce 17. století a polepšený již ze století osmnáctého. Jedná se o rod Pachtů z Rájova, kteří byli spřízněni s Wunschwitzem, a vzhledem k tomuto blízkému vztahu měl autor sbírky možnost shromáždit větší soubor pohřebních štítů.

Znaky tvoří centrální část pohřebních štítů. Kolem nich je ponechán volný prostor nepravidelného tvaru a zbytek listu je nabarven černě. Na tomto podkladu pak přichází paleograficko – epigrafická část pohřebního štítu. Na černém pozadí je bílou barvou vyveden nápis. Můžeme jej analyzovat jednak z hlediska obsahu, jednak z hlediska formy (použitý typ písma a zkratek).

Základním úkolem nápisu bylo informovat okolí o tom, ke komu se štít vztahuje. Dělo se tak v horní části štítu takřka zásadně za použití řady sígel. Mnohdy dlouhé řetězce písmen nás informují vždy o jménu zemřelého, avšak nejen o něm. Mohou zde být tímto způsobem uvedeny úřady, které dotyčný zastával,

či pozemkové majetky, které vlastnil. Jako příklad může posloužit pohřební štít Ondřeje Hamiltona, který obsahuje 30 sígel!¹⁰ U žen se pak v nápisu skrývají vedle křestního jména i predikáty rodu, do něhož byla provdána a též ze kterého pocházela. S vypsáním údajů bez použití zkratek se v této části nápisu setkáme poměrně zřídka.

Nápis na pohřebním štítu pak pokračuje v jeho spodní části pod erbem. Zde bývá uveden rok úmrtí a také jeho přesné datum a někdy též věk zemřelého. Pokud jsou zde všechny zmíněné informace, pak většinou ve větě uvedené slovesem „obiit“. Tedy např.: „Obiit 22 Aprilis anno 1733 aetatis 62 annorum“.¹¹ Zatímco ve vrchní části nápisu převažují sígla, v této části se můžeme častěji setkat spíše s kontraxí (Ao = anno) či suspenzí (aetat = aetatis).

Jazyky použité v nápisech jsou tři: latina, němčina a čeština. Použitá písma můžeme přiřadit, ostatně dle očekávání, k typu humanistickému, nebo novogotickému. Užití těchto písem v běžném písemném styku bývalo vázáno na použitý jazyk. Na pohřebních štítech toto pravidlo nebylo vždy dodržováno a s humanistickými majuskulami se zde setkáváme i u zkratek, které je evidentně třeba rozvíjet v jazyce německém.¹² Na druhou stranu pokud se objevuje na štítu souvislejší text, pak užití písma v závislosti na jazyce platí – tedy české a německé texty jsou psány frakturou a texty humanistickou polokurzivou.

Až dotud jsme se zabývali přední stranou štítu, která hrála hlavní roli při pohřebním rituálu, nyní se však podívejme i na stranu zadní. Zde již odhlížíme od prvotního užití štítu a nahlížíme spíše do sbírkotvorné činnosti svobodného pána Wunschwitze. Jak bylo jeho zvykem, označoval si i pohřební štíty poznámkami. Právě pomocí těchto poznámek můžeme bezpečně rozvést zkratky na první straně štítu, neboť se zde opakuje jméno dotyčné osoby, případně další informace o ní. Krom toho se zde dozvídáme v mnoha případech i kde přesně byl ten, o jehož štít se jedná, pohřben a někdy i přesné denní datum a hodinu, kdy se tak stalo.

Zkoumáme – li místa, kde se konaly pohřby, pak na první pohled upoutá jasná převaha pražských kostelů – na Novém Městě pražském se nejčastěji jedná o kostel sv. Václava na Zderaze (27 kusů), na Starém Městě kostel sv. Salvátora u paulánů (18 kusů), na Menším Městě kostel sv. Tomáše (13 kusů). Dále se objevuje čtrnáct mimopražských lokalit v Českém království a dvě za jeho hranicemi.

Zde se tedy ukazuje, že autor sbírky shromáždil především štíty z pohřbů, které se konaly v Praze. Objevuje se ale i několik štítů mimopražských. Snad můžeme předpokládat, že ačkoli dotyční nebyli v Praze pohřbeni, konaly se zde alespoň zádušní mše na jejich památku a při těchto příležitostech vznikly příslušné štíty. Soudím tak z přípisu, který nese zadní strana štítu již zmíněného

Ondřeje Hamiltona (Obiit Wienae 9 Januarii anno 1738 aetatis 59. Quiescit ibidem in templo Scotorum Patrum Benedictinorum, ubi 11 ejusdem vesperi sepultus est! Requiescat in pace! Amen! Exequiae pro ipso Solemnes habitae sunt Neo – Praegae in templo Patrum Hibernorum 27 Februarii Anno 1738.)¹³ Tu by se nabízela další možnost užití pohřebních štítů jako obdoby úmrtních oznámení. Tento způsob použití štítů je ostatně doložen i ve Skotsku. Byly zde používány k výzdobě přehozů přes rakve a nošeny v pohřebních průvodech jako u nás, ale také vyvěšovány na domě zemřelého a v místě, kde byl dotyčný pohřben.¹⁴

Již bylo zmíněno, že Wunschwitz většinou na zadní straně štítu poznamenával údaje o osobách a datu a místu jejich pohřbu. To ukazuje k tomu, že dotyčné osoby buď sám znal, či o nich byl alespoň informován. Pokud bychom se chtěli tázat, jak se pohřební štíty v jeho sbírce v tak hojném počtu octly, mohli bychom na základě zmíněných poznámek usuzovat, že je buď získával osobně, či od příbuzných zemřelého, s nimiž udržoval kontakty. Jak ale vysvětlit, že u několika málo Wunschwitz o osobě zemřelého nemá žádné informace? Jak získal tyto štíty? Odpověď na uvedené otázky zatím není jasná, snad je pomůže zodpovědět až další podrobnější komplexní výzkum sbírky, zejména korespondence, jež je zde hojně zachována.

Na závěr je nutno učinit alespoň krátkou poznámku k fyzickému stavu dochovaných pohřebních štítů. Většina z nich je v dobrém stavu. Mnoho z nich ovšem nese stopy po tom, že byly skutečně v praxi použity. V rozích můžeme jako stopy po připevnění vidět drobné otvory, některé ze štítů jsou dokonce potřísněny voskem odkapávajícím ze svící, jež rovněž zdobily castra doloris. Na materiálu se ovšem podepsalo i působení času – zlacení a stříbření se v mnoha případech již takřka ztratilo a rovněž barvy jsou poněkud setřeny. V neposlední řadě pak můžeme sledovat i následky způsobu uložení těchto papírových štítů. Zdá se, že již od dob Wunschwitzových byly z praktických důvodů překládány do tehdy obvyklého formátu půlarchu. Zejména u větších formátů se však toto uložení nepříznivě projevuje zřetelným opotřebením ve skladech – trpí zde jak barvy, tak papír sám.

Poznámky k edici

Pro větší přehlednost byla pro edici nápisů na pohřebních štítech Wunschwitzovy sbírky zvolena forma tabulky. Čárkovaná čára mezi dvěma následujícími řádky naznačuje, že se jedná o štít téže osoby.

První a druhý sloupec obsahuje inventární číslo a název rodu v takové podobě, jak se s ním setkáme v inventárním soupisu ke sbírce. V této podobě jsou šlechtické predikáty používány v celé edici.¹⁵

Druhý a třetí sloupec obsahuje samotnou edici nápisů. Sígly na čelní straně štítu byly rozvedeny dle rozepsání Wunschwitzových. Znak „/“ naznačuje rozdělení horní a spodní části nápisu tak, jak se skutečně nachází na štítu. Nápis na lící a rubní straně štítu byly transliterovány. Symbol „x/-“ říká, že na rubu štítu se nacházejí pouze ty informace, které jsou i na líci. Značka „-/-“ ukazuje, že na rubu se nenacházejí žádné informace. Pokud se v tabulce nachází „x/(text)“, značí to, že informace z líce se na rubu opakují a jsou doplněny dalšími údaji zjištěnými Wunschwitzem. Analogicky „-/(text)“ ukazuje, že informace z lícu se na rubu neopakují a můžeme zde nalézt jen Wunschwitzovy poznámky. Rozepsaný text zkratek je uzavřen v hranatých závorkách [], pokud byly zkratky rozvedeny na základě Wunschwitzova textu. Pokud jsem čerpala z jiných zdrojů, pak je rozvedený text uzavřený v závorkách kulatých ().

Další dva sloupce rovněž obsahují informace bezprostředně charakterizující příslušný štít. Především se jedná o rozměr (šířka / výška) uváděný v centimetrech. Zde je nutno upozornit, že formát štítů vždy není zcela pečlivě pravidelný a jsou uvedeny největší naměřené údaje. V dalším sloupci je pak stručně charakterizován erb: o znak jakého rodu jde, zda naznačuje vymření rodu převráceným zobrazením, je-li kompletní, či jedná-li se pouze o štít s korunou a jako poslední je zmíněno zlacení, pokud se vyskytuje.

Zbylé sloupce byly vyexcerpovány pro větší přehlednost z textu nápisů – jméno osoby, datum jejího úmrtí s uvedením věku (pouze pokud je k dispozici) a místo pohřbu (SMP = Staré Město pražské, NMP = Nové Město pražské, MMP = Menší Město pražské, Malá Strana). Křestní jména jsou uváděna česky. U žen je zmíněna jejich rodová příslušnost, u mužů nejdůležitější z úřadů, které zastávali.

Poslední sloupec je vyhrazen dalším informacím a případným poznámkám různého charakteru (např. o fyzickém stavu štítu, či o podrobnostech pohřebního rituálu, pokud jsou nám známy.)¹⁶

POZNÁMKY

¹ Tato práce si klade za cíl především zpřístupnit formou edice bohatství souboru pohřebních štítů obsažených ve Wunschwitzově sbírce. Následující výklad je pouze úvodním komentářem k edici s úkolem stručně představit vy-

dávaný soubor. Mnohé otázky, které si můžeme v souvislosti s ním klást, zůstávají prozatím nezodpovězeny a stanou se předmětem dalšího bádání v kontextu celé Wunschwitzovy sbírky a způsobů jejího vzniku.

- ² Popis štítu srv. Pletzer, Karel. Posmrtné štíty Petra Voka z Rožmberka a Jana Zrinského z roku 1612, *Časopis Národního muzea* 133, 1964 s. 91–96. Průběh slavnosti a pohřební průvod byl popsán několikrát, např. Bůžek, Václav – Hrdlička, Jakub a kol. *Dvory velmožů s erbem růže*, Praha 1997, s. 191–193 a další.
- ³ Inv. č. 1072 – Schumann z Rosenfeldu.
- ⁴ Inv. č. 1422 – ze Žeberka, inv. č. 1741 – ze Svárova.
- ⁵ Inv. č. 498 – Kager ze Štampachu.
- ⁶ Inv. č. 270 – Franchimont z Frankenfeldu; inv. č. 289 – Gallas; inv. č. 1201 – Štubík z Kynygštejnu.
- ⁷ Inv. č. 887 – Pieroni de Galliano; inv. č. 895 – Platais z Plattensteina; inv. č. 528 – Khünburg.
- ⁸ Inv. č. 1411 – Zyči ze Znorize.
- ⁹ Inv. č. 771 – Morzin; inv. č. 953 – Račín z Račina; inv. č. 1122 – Stařimský z Libštejna.
- ¹⁰ AGVHDRKMWGUHKRCLQHHOYECUCGIDTB, což je třeba rozepsat jako Andreas Graf Von Hamilton Der Römischen Kayserlichen Majestät Würcklich Geheimber Und Hof Kriegs Rath Cammerer Leib Quardie Hartschiener Hauptman Obrister Yber Ein Cuirassierer Gouverneur Und Comandierender General In Dem Temesvarer Bannat.
- ¹¹ Inv. č. 159 Clary – Aldringen.
- ¹² Např. inv. č. 4 Alt z Altu – IHVA – Iohann Heinrich von Alt.
- ¹³ Inv. č. 340 Hamilton.
- ¹⁴ Burnett, Charles J. – Dennis, Mark D. *Scotland's Heraldic Heritage (The Lion Rejoicing)*, Edinburg 1997, s. 90.
- ¹⁵ Šmerdová, Daša. *Wunschwitzova genealogicko-heraldická sbírka*. SÚA, Inventární soupis, Praha 1973.
- ¹⁶ Nedílnou součástí edice je i CD s vyobrazením všech štítů. (Kopírování pro účely dalšího šíření je dovoleno jen se souhlasem vydavatele.)

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
3	Alsterle z Astfeldu	A[nn]a V[eronica] G[ildein] V[on] A[l]tbach] G[ebohrne] A[lsterlin] V[on] A[stfeld] / Obiit die 17 Januarii A[nn]o 1707	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[ancti] Thomae ad altare Doloriosae Matris in crypta Alsterliana.
4	Alt z Altu (1)	I[ohann] H[einrich] V[on] A[l]t / Obiit 11 Sept[embris] A[nn]o 1720	x / -
4	Alt z Altu (2)	I[ohann] H[einrich] V[on] A[l]t / 1720	x / -
6	Althann	1725 [!]	Maria Claudia Gräfin von Cavriani Gebohrne Gräfin von Althann. Obiit An[no] 1705 [!] / Quiescit Neo - Pragae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives in crypta Hiserliana ex parte Evangelii ad Altare Majus.
9	Andlau	A[nn]a M[aria] F[reyin] V[on] A[n]dlau] G[ebohrne] F[avottin] / Obiit 13 Maii 1708 Ihres Alters 63 Jahren	x / -
17	Aulík z Třebnice	I[ohann] C[arl] A[ulík] V[on] T[ržebnitz] A[uf] K[önigsburg] / 1685	x / Quiescit Brunae in templo S[ancti] Jacobi.
29	Baumal (1)	Jo[ann]es Ludovicus Bomal von Bomal aetatis suae 75 / In Gott endschlaffen den 29 Aug[usti] Anno 1726	x / Quiescit ad Majus altare in Ecclesia Parochiali S[ancti] Mauritii Super Royska in Districtu Prachensi.
29	Baumal (2)	Der Hoch- und Wohlgebohrnen Frauen Frauen Helena Catharina verwittibte Pomal Gebohrne Freyin von Andlau dero Alter 64 Jahr[en] / Seelig in hern verschiden den 7 April[is] Anno 1735	- / Quiescit ad Maius altare in Ecclesia Parochiali S[ancti] Mauritii Super Royska in Districtu Prachensi.
33	Beck	E[ugenius] A[lbertus] L[iber] B[aro] D[e] B[eck] / Obiit 4 Maii A[nn]o 1700 aetatis suae 38 ann[orum]	Eugenius Albertus Liber Baro De Beck
42	Beneda z Nečtin	F[rantz] B[eneda] V[on] N[etctin] / Obiit die 10 April[is] A[nn]o 1718	Franz Beneda von Netctin / Sepultus Neo - Pragae in Parochiali S[ancti] Petri in krypta Goltziana.
43	Beník z Petersdorfu (1)	A[nn]a C[atharina] S[teigerowa] R[ozena] B[enikowa] Z P[etersdorfu] / Obiit 16 Februarii 1677	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
43	Beník z Petersdorfu (2)	A[nn]a C[atharina] S[teigerowa] R[ozena] B[enikowa] Z P[etersdorfu] / Obiit 16 Februarii 1677	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
43	Beník z Petersdorfu (3)	Johan[n] Frederich Sterger von Ehrenberg / 1682	- / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
50 / 76	znak Alsterlů z Astfeldu, kompletní, zlacený	Anna Veronika Gildea z Altbachu, rozená Alsterlová z Astfeldu	1707, 01, 17	MMP	sv. Tomáše	Pohřbena v kryptě Alsterlů u oltáře Bolestné Matky.
44 / 60	znak Altů z Altu, kompletní	Jan Jindřich	1720, 09, 11	0	0	0
22 / 35	znak Altů z Altu, kompletní	Jan Jindřich	1720, 09, 11	0	0	0
33 / 42	pod korunou na plášti dvě kartuše: Cavriani / Althann	Marie Klaudivie, hraběnka z Althannu, rozená hraběnka Cavriani	1705 (1725)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena v kryptě Hisrlů z Chodů na evangelijní straně hlavního oltáře.
44 / 58	znak Favottiů, kompletní	Anna Marie z Andlau, rozená Favotti	1708, 05, 13 (63 let)	0	0	0
43 / 58	znak Oulíků z Třebnice, kompletní	Jan Karel	1685	Brno	sv. Jakuba	0
33 / 43	znak Baumalů, štít s přikryvadly	Jan Ludvík	1726, 08, 29	Annín	sv. Mořice	Pohřben u hlavního oltáře.
42 / 62	štít polcený: Baumal / Andlau, kompletní, zlacený	Helena Kateřina Baumalová, rozená z Andlau	1735, 04, 07 (64 let)	Annín	sv. Mořice	0
49 / 71	znak Becků převrácený, štít s korunou	Evžen Albert	1700, 05, 04 (38 let)	0	0	0
39 / 46	znak Benedů z Nečtin, štít s korunou	František	1718, 04, 10	NMP	sv. Petra	Pohřben v kryptě Goltzů.
36 / 48	znak Beníků z Petersdorfu, štít s korunou, zlacený	Anna Kateřina Steigerová, rozená Beníková z Petersdorfu	1677, 02, 16	NMP	sv. Václava	0
44 / 65	znak Beníků z Petersdorfu, kompletní, zlacený	Anna Kateřina Steigerová, rozená Beníková z Petersdorfu	1677, 02, 16	NMP	sv. Václava	0
38 / 50	znak Stergerů z Ehrenbergu, štít s korunou	Jan Fridrich	1682	NMP	sv. Václava	0

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
71	Binago	W[enceslaus] E[hrnfridus] A[ntonius] B[inago] S[acrae] C[aesarae] R[egiaeque] M[ajestatis] G[?] M[?] C[?] S[?] J[udicii] P[rovincialis] A[ssessor] et V[ice] B[urgravius] in R[egno] B[ohemiae] / Obiit aetatis suae 50 A[nno] 1711 17 Sept[embris]	x / -
92	Bossi	A[?] M[?] V[on] B[ossi] G[ebohrne] W[?] / Obiit 17 Septem[bris] A[nno] 1714 aetat[is] 61	x / Quiescit Vetero - Pragae ad S[anctum] Aegedium.
99	Brahier	I[ohannes] F[ranciscus] D[e] B[rahier] D[ominus] in R[adin] Sa[crae] C[aesarae] R[egiaeque] M[ajestatis] C[ammerae] B[ohemicae] C[onsiliarius] / Obiit 9 Februarii A[nno] 1710 Aetatis suae 73	x / Quiescit Micro - Pragae in Templo Carmelitarum Discalceatorum.
100	Brandlinský ze Štětkře (1)	I[an] G[irži] W[olbram] B[randlinský] Z[e] S[tiěkře] A [na] P[opovicich] G[eho] M[ilosti] C[isařské] S[oudu] K[omorního] S[?] K[?] A D[worskýho] R[ada] T[ěž] M[ísto] S[udj] W K[rálowstv] C[žeském] / Obiit 15 Ma[ii] A[nno] 1680	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
100	Brandlinský ze Štětkře (2)	I[ohannes] R[udolphus] W[olbram] B[randlinský] L[iber] B[aro] de S[tiěkře] / 1724	x / Quiescit Neo - Pragae in Ecclesia S[ancti] Wenceslai P[atrum] Augustinianorum Discalceatorum in Sacello et crypta suae Familiae.
100	Brandlinský ze Štětkře (3)	I[ohannes] R[udolphus] W[olbram] B[randlinský] L[iber] B[aro] de S[tiěkře] / Obiit 5 Junii aetatis suae 67 annorum 1724	x / Quiescit Neo - Pragae in Ecclesia S[ancti] Wenceslai P[atrum] Augustinianorum Discalceatorum in Sacello et crypta suae Familiae.
100	Brandlinský ze Štětkře (4)	A[na] I[uditha] V[erwittbte] B[randlinskyn] G[ebohrne] V[on] L[ilienberg] / Obiit 24 Maii 1699	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
108	Briamont	0	0
110	Brisigell (1)	Ill[ustrissimus] D[ominus] D[ominus] I[ohannes] T[homas] S[acri] R[omani] I[mperii] Ba[ro] De Brisigell D[ominus] In Schos[senraith] et Bernets[reith] / Pie Obiit 5 Iul[i] 1708 aetatis suae 59	x / Quiescit in Schossenraith in tempello [!] S[anctae] Annae ad Majus Altare ex parte Epistolae.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
51 / 70	znak Binagů, kompletní	Václav Ehrnfrid Antonín, předsedící zemského soudu a místopurkrabi v Království českém	1711, 09, 17 (50 let)	0	0	0
50 / 64	znak neurčen, kompletní, zlacený	nezjištěno	1714, 09, 17 (61 let)	SMP	sv. Jiljí	Osoba nezjištěna ani v Dobřenského sbírce, i.č. 90 - Bossi.
50 / 66	znak Brahierů, kompletní, zlacený	Jan František, rada české dvorské komory	1710, 02, 09 (73 let)	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	0
45 / 58	znak Brandlinských ze Štětkře, kompletní, zlacený	Jan Jiří Olbram, rada komorního a dvorského soudu, místosudní zemského soudu Království českého	1680, 05, 15	NMP	sv. Václava	0
34 / 42	znak Brandlinských ze Štětkře, převrácený, štit s korunou, zlacený	Jan Rudolf	1724, 06, 05 (67 let)	NMP	sv. Václava u augustiniánů poustevníků	Pohřben v kryptě Brandlinských.
50 / 73	znak Brandlinských ze Štětkře, převrácený, kompletní, zlacený	Jan Rudolf	1724, 06, 05 (67 let)	NMP	sv. Václava u augustiniánů poustevníků	Pohřben v kryptě Brandlinských.
32 / 40	znak Lilienbergů, štit s korunou, zlacený	Anna Judita, Brandlinská ze Štětkře, rozená z Lilienbergu	1699, 05, 24	NMP	sv. Václava	0
0	0	0	0	SMP	sv. Salvátora u paulánů	V době vzniku podrobného soupisu nebyl na svém místě.
32 / 40	znak Brisigellů, kompletní	Jan Tomáš	1708, 07, 05 (59 let)	Částkov	sv. Anny	Pohřben u hlavního oltáře na epištolní straně.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
110	Brisigell (2)	Ill[ustrissimus] D[ominus] D[ominus] I[oannes] T[homas] S[acri] R[omani] I[mperii] Ba[ro] De Brisigell D[ominus] In Schos[senraith] et Bernets[reith] / Pie Obiit 5 Iul[i]i 1708 aetatis suae 59	x / Quiescit in Schossenraith in tempello [!] S[anctae] Annae ad Majus Altare ex parte Epistolae.
120	z Bubna a Litic (1)	L[Leopoldus] M[aximilianus] Com[es] de B[ubna] et L[ititz] / Obiit 16 Martii A[nn]o 1708	x / Quiescit in Kolowecz in templo Parochiali.
120	z Bubna a Litic (2)	M[aria] C[onstantia] C[omitissa] B[ubniana] N[ata] B[oriniana] D[e] L[hota] / Aetatis 63 an[norum] obiit 14 Julii 1729	x / Quiescit Neo - Praegae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives in Sacello Bohemico in crypta Bubniana ad Altare B[eatae] V[irginis] M[ariae] Czostochoviensis.
120	z Bubna a Litic (3)	M[aria] C[onstantia] C[omitissa] B[ubniana] N[ata] B[oriniana] D[e] L[hota] / Aetatis 63 an[norum] obiit 14 Julii 1729	x / Quiescit Neo - Praegae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives in Sacello Bohemico in crypta Bubniana ad Altare B[eatae] V[irginis] M[ariae] Czostochoviensis.
134	Bussati z Campion	L[udmilla] E[va] V[on] C[ampion] G[eborn]e A[sterlin] V[on] A[stfeld] / Obiit die 20 Aprilis Anno 1708	x / Quiescit Micro - Praegae in templo Parochiali S[ancti] Wenceslai.
145	Bzenský z Prorubě	1733	Ludmilla Salomena Verwittibte Kropatschkin Geborn Bsensky Von Prorub, Obiit 7 Septemb[ris] 1733, Aetatis Suae 80 anno[rum] / Quiescit Vetero - Praegae in templo S[ancti] Galli ex parte Epistolae Altaris S[ancti] Eliae in crypta ad fenestram dicta. Requiescat in pace! Amen!
156	Cikán z Čermné (1)	F[ranz] A[lbrecht] C[iggan] V[on] C[zermna] / Obiit d[ie] 26 Junii Anno 1696	x / Ruhet zu Prag, auf Kl[eine] Seite beym Carmeliter. Er ware Herr auf Stiepanow und starb zu Prag.
156	Cikán z Čermné (2)	F[ranz] A[lbrecht] C[iggan] V[on] C[zermna] / Obiit d[ie] 26 Junii Anno 1696	- / -
159	Clary-Aldringen (1)	Ill[ustrissi]ma ac Excell[entissi]ma D[omin]a D[omin]a F[ran]cisca M[argar]etha C[omitissa] Wra[tislawiana] de Mitro[witz] Nat[ur]a C[omitissa] de Clary et Aldringen / Obiit 22 April[is] An[no] 1733 Aetat[is] 62 Ann[orum]	x / Quiescit Micro - Praegae in templo S[anctae] Mariae Magdaleneae P[atr]um Praedicatorum in crypta sub altari S[ancti]s[simi] Nominis Jesu, ubi 25 ejusdem vesperi hora 9 fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen!

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
32 / 40	znak Brisigellů, štít s korunou	Jan Tomáš	1708, 07, 05 (59 let)	Částkov	sv. Anny	Pohřben u hlavního oltáře na epištolní straně.
44 / 60	znak Bubnů z Litic, kompletní	Leopold Maxmilián	1708, 03, 16	Koloveč	Zvěstování Panny Marie	0
49 / 70	pod korunou dvě kartuše: Bubnové z Litic / Boryňové ze Lhoty, zlacené	Marie Konstancie z Bubna a Litic, rozená Boryňová ze Lhoty	1729, 07, 14 (63 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena v kryptě Bubnů z Litic v kapli sv. Michala.
35 / 42	pod korunou dvě kartuše: Bubnové z Litic / Boryňové ze Lhoty, zlacené	Marie Konstancie z Bubna a Litic, rozená Boryňová ze Lhoty	1729, 07, 14 (63 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena v kryptě Bubnů z Litic v kapli sv. Michala.
45 / 66	dva znaky: Busatti z Campion / Alsterle z Astfeldu, kompletní, zlacené	Ludmila Eva Bussatiová z Campion, rozená Alsterlová z Astfeldu	1708, 04, 20	MMP	sv. Václava	Písmeno E v nápisu původně nezvedeno, jméno Eva identifikováno z dalších písemností ve složce.
35 / 44	pod korunou dvě kartuše: Kropáč z Krymlova / Bzenský z Prorubě, zlacené	Ludmila Salomena, Kropáčová z Krymlova, rozená Bzenská z Prorubě	1733, 09, 07 (80 let)	SMP	sv. Havla	Pohřbena v na epištolní straně oltáře proroka Eliáše. Srovnej i Kropáč z Krymlova.
32 / 40	znak Cikánů z Čermné, kompletní, zlacený	František Albrecht	1696, 06, 26	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	0
50 / 69	znak Cikánů z Čermné, kompletní, zlacený	František Albrecht	1696, 06, 26	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	0
52 / 71	na kartuši dva znaky: Vratislavů z Mitrovic / Clary - Aldringenů, zlacené	Františka Markéta, hraběnka Vratislavová z Mitrovic, rozená hraběnka z Clary - Aldringenu	1733, 04, 22 (62 let)	MMP	sv. Máří Magdaleny u dominikánů	Pohřbena v v kryptě pod oltářem Nejsvětějšího jména Páně dne 25. dubna 1733 v devět hodin večer. Srv. i Vratislav z Mitrovic.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
159	Clary-Aldringen (2)	E[leonora] G[räfin] H[artmanin] V[on] C[larstein] G[ebohrne] G[räfin] C[lary] A[ldringen] / 1711	x / Quiescit Ambergae in Superiore Palatinatu in templo Beatae Virginis Mariae dicto Sacello Aulico, ad Majus Altare prope Cathedram Concinatoriam sub grandi marmore sine conscriptione. Requiescat in pace! Amen!
159	Clary-Aldringen (3)	0	0
162	Coenens	1729	Anna Francisca Von Wolsky, Gebohrne Von Coenens. Obiit 23 Octobris Anno 1729 Aetatis 23 Annorum. / Quiescit Neo - Praegae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives in crypta ad Altare Crucifixi.
177	Čabelický ze Soutic	I[oannes] F[ranciscus] W[enceslaus] C[omes] Čž[abelitzky] L[iber] B[aro] D[e] S[autitz] S[acrae] C[aesarae] M[aiestatis] C[ammerarius] / Obiit die 29 maii aetatis suae 46 1724	x / Quiescit Vetero - Praegae in Basilica Teynensi ante Majus altare in crypta Familiae suae.
185	Čejka z Olbramovic (1)	1735	Maria Theresia Freyin von Gerart, Gebohrne Czeykin Freyin Von Olbramowitz. Obiit 13 Februarii Aetatis suae 65 annorum 1735. / Quiescit Neo - Praegae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives in crypta Sacelli S[ancti] Antonii de Padua. Requiescat in pace! Amen! Amen! Amen!
185	Čejka z Olbramovic (2)	M[aria] T[heresia] F[reyin] V[on] G[erart] G[ebohrne] Z[ejkyn] F[reyin] V[on] O[lbramowitz] / Obiit 13 Februarii 1735 Aetatis Suae 65 annorum	x / Quiescit Neo - Praegae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives in crypta Sacelli S[ancti] Antonii de Padua. Requiescat in pace! Amen!
185	Čejka z Olbramovic (3)	A[nn]a F[rancisca] H[artmanin] G[räfin] V[on] C[larstein] G[ebohrne] C[zejkin] F[reyin] V[on] O[lbramowitz] / Obiit die 11 Jan[uarii] 1726 aetatis suae 49	x / Quiescit Vetero - Praegae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in Sacello S[ancti] Francisci de Paula in crypta Hartmaniana.
185	Čejka z Olbramovic (4)	1726	Anna Francisca Hartmanin Gräfin Von Clarstain Gebohrne Czeykin Von Olbramowitz / Quiescit Vetero - Praegae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in Sacello S[ancti] Francisci de Paula in crypta Hartmaniana.
187	Černín z Chudenic (1)	E[va] P[olyxena] F[rein] V[on] W[alterskirchen] G[ebohrne] G[räfin] Z[ernin] V[on] C[hudenitz] / Obiit 15 Aprilis 1688	x / Quiescit Neo - Praegae in templo S[ancti] Wenceslai in crypta ante altare S[anctae] Annae.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
34 / 43	znak Clary - Aldringenů, štít s korunou	Eleonora, hraběnka Hartmannová z Clarsteinu, rozená hraběnka z Clary - Aldringen	1711	Amberg	Panny Marie	Pohřbena u hlavního oltáře pod mramorovým kamenem bez nápisu.
0	znak Clary - Aldringenů, kompletní	nezjištěno	0	0	0	Ze štítu vystřižen pouze znak, další údaje nezjistitelné.
33 / 41	pod korunou dvě kartuše: Volský z Kalení / Coenens	Anna Františka Volská z Kalení, rozená Coenensová	1729, 10, 23 (23 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena v kryptě u oltáře sv. Kříže.
47 / 60	znak Čabelických ze Soutic, kompletní, zlacený	Jan František, císařský komorník	1724, 05, 29 (46 let)	SMP	Panny Marie před Týnem	Pohřben v kryptě Čabelických před hlavním oltářem.
34 / 42	znak Čejků z Olbramovic, štít s korunou, zlacený	Marie Terezie Gerardová, rozená Čejková z Olbramovic	1735, 02, 13 (65 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena v kryptě v kapli sv. Antonína Paduánského. Srv. i Gerard.
51 / 73	znak Čejků z Olbramovic, štít s korunou, zlacený	Marie Terezie Gerardová, rozená Čejková z Olbramovic	1735, 02, 13 (65 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena v kryptě v kapli sv. Antonína Paduánského. Srv. i Gerard.
44 / 56	pod korunou dvě kartuše: Hartman z Clarsteinu / Čejka z Olbramovic	Anna Františka, hraběnka Hartmanová z Clarsteinu, rozená Čejková z Olbramovic	1726, 01, 11 (49 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v kapli sv. Františka de Paula, v rodinné kryptě Hartmanů.
32 / 38	pod korunou dvě kartuše: Hartman z Clarsteinu / Čejka z Olbramovic	Anna Františka, hraběnka Hartmanová z Clarsteinu, rozená Čejková z Olbramovic	1726, 01, 11 (49 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v kapli sv. Františka de Paula, v rodinné kryptě Hartmanů.
45 / 61	znak Černínů z Chudenic, štít s korunou, zlacený	Eva Polyxena z Walterskirchen, rozená hraběnka Černínová z Chudenic	1688, 04, 15	NMP	sv. Václava	Pohřbena v kryptě před oltářem sv. Anny. Srv. i Walterskirchen.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
187	Černín z Chudenic (2)	M[aria] T[heresia] S[acri] R[omani] I[mperii] C[omitissa] C[zerniana] N[ata] C[omitissa] D[e] M[orzin] / Obiit die 20 April[is] Anno 1713	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[ancti] Thomae in crypta Morziniana.
187	Černín z Chudenic (3)	Wy(soce) U(rožený) P(an) P(an) Jan Heř(man) Čzernin Svo(bodný) P(án) z Chudenitz P(án) na Jeżowe etc. / Ušnul w Panu dne 9 Maje v půljedenácti před polod(nem) A(nno) 1707 wieku sweho 75	- / -
202	Dejm ze Stríteže	I[oannes] H[endricus] D[eym] [de] S[trítež] / Obiit 25 Aug[usti] A[nn]o 1711 aetatis 45 ann[orum]	Jan Hendrich Deym z Stríteže Obiit Pragae 25 Augusti An[no] 1711 Aetatis 45 Ann[orum] / Quiescit ibidem in Ecclesia Parochiali S[ancti] Martini in crypta Communi.
205	Desfours	M[aria] P[olyxena] S[acri] R[omani] I[mperii] C[omitissa] D[es] F[ours] N[ata] C[omitissa] D[e] S[chönfeldt] / Aetatis Suae 56 obiit 14 octobris A[nn]o 1697	- / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Des Foursiana.
223	Doudlebský z Doudleb	W Panu Vsnula dne 28. Januarii Vrozena Pani Renata Joanna Rozhowska z Doudleb Narozena gest 2 Aprilis Anno 1673. Wiekü sweho 49 leth 1722	- / Quiescit Petrowicii in Parochiali Ecclesia S[ancti] Petri crypta in Districtu Pracheni.
237	Ebelin Fridberg	1731	Clara Susanna Edle Von Ebelin Auf Friedberg, Gebohrne Bergkmannin Von Lindenberg Wittib. Obiit 25 decembris an[no] 1731 aetatis 72 ann[orum] / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Michaelis P[atrum] Servitarum.
270	Franchimont z Frankfeldu	A[ntonius] F[ranchimont] F[ranchenfeldt] S[acre] C[aesarae] R[egie]que M[ajestatis] C[onsiliarius] F[eudalis] [et] C[ameratici] J[udicii] A[ssesor] C[amerae] B[ohemiae] C[onsiliarius] / Obiit 13 April[is] A[nn]o 1709 aetat[is] 56	x / Quiescit Micro - Pragae in templo Carmelitarum Discalceatorum.
289	Gallas	C[atharina] F[reyle] G[räfin] V[on] G[allas] / Obiit die 7 Dec[embris] aetatis sue 68 1732	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Galli in crypta Communi Sacelli B[eatae] V[irginis] M[ariae] de Monte Carmelo.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
52 / 73	dva znaky: Černín z Chudenic / Morzin, kompletní, zlacené	Marie Terezie, hraběnka Černínová z Chudenic, rozená hraběnka z Morzinu	1723, 04, 20	MMP	sv. Tomáše	Pohřbena v kryptě Morzinů. Srv. i Morzin.
44 / 61	znak Černínů z Chudenic, kompletní, zlacený	Jan Heřman	1707, 05, 09 (75 let)	0	0	0
44 / 57	znak Dejmů ze Stříteže, kompletní, zlacený	Jan Hendrich	1711, 08, 25 (45 let)	SMP	sv. Martina	Pohřben ve společné kryptě.
38 / 48	znak Schönfeldů, štít s korunou, zlacený	Marie Polyxena, hraběnka Desfoursová, rozená hraběnka ze Schönfeldu	1697, 10, 14 (56 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v kryptě Desfoursů. Srv. i Schönfeld.
44 / 69	znak Doudlebských z Doudleb, kompletní, zlacený	Renáta Johana Doudlebská z Doudleb, rozená Rožhovská z Křténova	1722, 01, 28 (49 let)	Petrovice	sv. Petra	Pohřbena v kryptě kostela. Srv. i Rožhovský z Křténova.
34 / 41	pod korunou dvě kartuše: Ebelin z Fridbergu / Bergmann z Lindenbergu	Klára Zuzana Ebelinová z Fridbergu, rozená Bergmannová z Lindenbergu	1731, 12, 25 (72 let)	SMP	sv. Michala u servitů	0
43 / 56	znak Franchimontů převrácený, kompletní s knížecí korunou a nápisem "Quid coronam nobilius", zlacený	Antonín Alexandr, císařský rada, přisedící dvorského a komorního soudu, rada české dvorské komory	1709, 04, 13 (56 let)	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	0
62 / 84	znak Gallasů, kompletní se štítonoši, zlacený	Kateřina	1732, 12, 07 (68 let)	SMP	sv. Havla	Pohřbena ve společné kryptě v Karmelské kapli.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
295	Gerart	1735	Maria Theresia Freyin von Gerart, Gebohrne Czeykin Freyin Von Olbramovic. Obiit 13 Februarii Aetatis suae 65 annorum 1735 / Quiescit Neo - Pragae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives in crypta Sacelli S[ancti] Antonii de Padua. Requiescat in pace! Amen! Amen! Amen!
298	Gildea z Altbachu	G[uilielmus] A[rmoldus] G[ildea] E[ques] A[b] A[ltbach] S[acrae] C[aesarae] M[ajestatis] C[onsiliarius] B[ohemicae] C[amerae] / 1711	x / Quiescit Micro - Pragae ad S[anctum] Thomam.
299	Giraldi z Kyldary	M[aria] C[lara] W[iežnikin] G[ebohrne] G[iraldin] V[on] G[yldari] / Obiit 8 Dec[embris] 1697	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai in crypta ad altare S[anctae] Annae.
308	Götz	Die Hochgebohrene Fr[au] Fr[au] M[aria] Susanna v[on] Rzičzan gebohrene graffin von Götzen ihres alters 36 Jahr[en] / Gestorben den 4 Martii A[anno] D[omini] 1721	x / Quiescit in Templo Parochiali Čžesticii in Districtu Prachensi.
324	z Guttensteina	W[enzel] G[raf] V[on] G[uttenstein] / Obiit die 4 Martii 1716, aetatis suae 53 ann[orum]	Wentzel Graf Von Guttenstein, Herr auf Litschkau, Der Rö[mischen] Kayserl[ichen] auch zu Germ[ania], Hisp[ania] und Böheimb Königl[iche] Maj[estät] Geheimber und Hof Kriegs Rath, Cammerer, General Feld Zeugmeister, Bestelter Obrister uber ein Regiment zu Fues, Stadt Guardie Obrister zu Prag, König[licher] Stadthalter, und General Kriegs Commendant uber die Besatzungen im Königreich Böheimb. Aetatis suae 53 annorum, Obiit Praga 4 Martii A[nno] 1716 / Quiescit ibidem in Templo P[atrum] Praedicatorum ad S[anctam] Mariam Magdalenam.
340	Hamilton	A[ndreas] G[raf] V[on] H[amilton] D[er] R[ömischen] K[aiserlichen] M[ajestät] W[ürcklich] G[eheimber] U[nd] H[of] K[riegs] R[ath] C[ammerer] L[eib] Q[uardie] H[artschiener] H[aubtman] O[brister] Y[ber] E[in] C[uirassierer] G[ouverneur] U[nd] C[omandierender] G[eneral] I[n] D[em] T[emesvarer] B[annat] / 1738	x / Obiit Wienae 9 Januarii An[no] 1738 aetatis 59. Quiescit ibidem in templo Scotorum P[atrum] Benedictinorum, ubi 11 ejusdem vesperi sepultus est! Requiescat in pace! Amen! Exequiae pro ipso Solemnes habitaes sunt Neo - Pragae in templo P[atrum] Hibernorum 27 Februarii An[no] 1738.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
34 / 42	znak Čejků z Olbramovic, štít s korunou, zlacený	Marie Terezie z Gerardu, rozená Čejková z Olbramovic	1735, 02, 13 (65 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena v kryptě v kapli sv. Antonína Paduánského. Srv. i Čejka z Olbramovic.
33 / 40	znak Gildeů z Altbachu, štít s korunou, zlacený	Vilém Arnold, rada české dvorské komory	1711	MMP	sv. Tomáše	0
49 / 64	znak Giraldiů z Kyldary, kompletní, zlacený	Marie Klára Věžníková, rozená Giraldiová z Kyldary	1697, 12, 08	NMP	sv. Václava	Pohřbena v kapli sv. Anny. Na druhé straně nedokončený chybný znak Giraldiů. Srv. i Věžník.
42 / 58	znak Götzenů, štít s korunou, zlacený	Marie Zuzana Říčanská, rozená hraběnka z Götzenů	1721, 03, 04 (36 let)	Čestice	sv. Jana Křtitele	0
51 / 70	znak Guttensteinů, kompletní, zlacený	Václav, tajný a válečný rada, císařský komorník	1716, 03, 04 (53 let)	MMP	sv. Máří Magdaleny u dominikánů	0
52 / 72	znak Hamiltonů, kompletní, zlacený	Ondřej, tajný a válečný rada	1738, 01, 09 (59 let)	Vídeň	Neposkvrněného početí Panny Marie u hybernů	Pohřben 11. ledna 1738, zádušní mše za něj sloužena na Novém Městě pražském u hybernů 27. února téhož roku.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
349	Hartig (1)	C[hristopher] C[ajetanus] A[ntonius] L[iber] B[aro] de H[artig]/ Obiit 23 Martii aet[atis] suae 33 / A[nno] 1719	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[ancti] Thomae ad altare S[anctae] Annae.
349	Hartig (2)	A[nna] C[atharina] L[ibera] B[aronissa] De H[artig] N[ata] B[aronissa] De W[ald]er[ode] [et] Eck[hausen] / Obiit die 14 Aug[usti] aetatis suae 66/ A[nn]o 1719	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[ancti] Thomae ad pedem altaris S[anctae] Annae.
349	Hartig (3)	A[nna] C[atharina] L[ibera] B[aronissa] De H[artig] N[ata] B[aronissa] De W[ald]er[ode] [et] Eck[hausen] / Obiit die 14 Aug[usti] aetatis suae 66/ A[nn]o 1719	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[ancti] Thomae ad pedem altaris S[anctae] Annae.
352	Hartung z Hartenfelsu	L[udmilla] E[leonora] V[on] H[artung] G[ebohrne] S[chindlin] V[on] E[berhartz]/ Obiit 22 Novembris aetatis suae 77 annor[um] 1734	x / Quiescit Neo - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Stephani Majoris in crypta Communi in medio Ecclesiae. Requiescat in pace! Amen!
374	Hertenberg z Hertenbergu	M[argareth] H[artenbergin] V[on] H[artenberg] / 1676	Margareth Harttenbergin Von Hartenberg, Peter Hartenberger Von Hartenberg auf Kostrzan und Helena Stogetitzkin Von Strogetitz Tochter starb ledig zu Schossenraith alwo sie auch in der Kirchen S[anctae] Annae begraben worde A[nno] 1676 Aetatis 76 Anno[rum].
384	Hiserle z Chodů	A[nna] M[aria] G[räfin] H[isrlin] V[on] C[hodau] G[ebohrne] G[räfin] V[on] A[sprémont] U[nd] R[eck]h[eimb] / Obiit 13 Decem[bris] 1723 Aetatis suae 78	x / Quiescit Neo - Pragae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives in crypta Hiserleana ad latus Evangelii Majoris Altaris.
387	Hložek ze Žampachu	F(ranz) B[?] H[ložek] D[e] Z[ampach] / Aetatis suae 66 obiit die 29 Maii 1715	x / Quiescit Micro - Pragae in templo P[atrum] clericorum Regularium S[ancti] Cajetani ubi 31 Maii An[no] 1715 fuit sepultus. Requiescat in pace! A[men]!
390	Hoberg z Hennersdorfu (1)	A[nna] E[lisabetha] H[obergin] G[ebohrne] V[on] N[unckel] / Obiit 8 April A[nn]o 1706	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
390	Hoberg z Hennersdorfu (2)	I[oannes] P[etrus] H[oberg] D[e] H[ennersdorf] S[acrae] C[aesarae] M[ajestatis] C[onsiliarius] I[n] R[egno] B[ohemiae] S[ub] C[amerarius] / Obiit 11 Februarii A[nno] 1691	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
52 / 70	znak Hartigů, štít s korunou, zlacený	Kryštof Kajetán Antonín	1719, 03, 23 (33 let)	MMP	sv. Tomáše	Pohřben v kryptě u oltáře sv. Anny.
52 / 70	pod korunou dvě kartuše: Hartig / Walderode	Anna Kateřina z Hartigu, rozená Walderode	1719, 08, 14 (66 let)	MMP	sv. Tomáše	Pohřbena v kryptě u oltáře sv. Anny. Srv. i Walderode.
52 / 75	pod korunou dvě kartuše: Hartig / Walderode	Anna Kateřina z Hartigu, rozená Walderode	1719, 08, 14 (66 let)	MMP	sv. Tomáše	Pohřbena v kryptě u oltáře sv. Anny. Štít postříkaný od vosku. Srv. i Walderode.
61 / 83	pod korunou dvě kartuše: Hartung z Hartenfelsu / Šindl z Ebrharce, zlacené	Ludmila Eleonora z Hartungová z Hartenfelsu, rozená Šindlová z Ebrharce	1734, 11, 22 (77 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena v ve společné kryptě uprostřed kostela. Srv. i Šindl z Ebrharce.
32 / 39	znak Hertenbergů z Hertenbergu, kompletní	Markéta	1676 (76 let)	Částkov	sv. Anny	0
50 / 75	pod korunou dvě kartuše: Hiserle z Chodů / Asprémont, zlacené	Anna Marie Hiserlová z Chodů, rozená z Asprémontu	1723, 12, 13 (78 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena v hisrlovské kryptě na evangelijní straně hlavního oltáře.
51 / 72	znak Hložků ze Žampachu, kompletní, zlacený	František	1715, 05, 29 (66 let)	MMP	Panny Marie Ustavičné pomoci u theatinů	Pohřben dne 31. května 1715. Litera F určena dle Dobřenského sbírky, i.č. 357 - Hložek ze Žampachu.
44 / 57	polcený štít Nunckel/Hoberg, kompletní, zlacený	Anna Alžběta Hobergová z Hennersdorfu, rozená Nunckelová	1706, 04, 08	NMP	sv. Václava	0
32 / 41	znak Hobergů z Hennersdorfu, štít s korunou, zlacený	Jan Petr, císařský rada, podkomoří v Království českém	1691, 02, 11	NMP	sv. Václava	0

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
390	Hoberg z Hennersdorfu (3)	I[ohann] W[?] I[?] H[oberg] V[on] H[ennersdorf] / 1689	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
390	Hoberg z Hennersdorfu (4)	I[ohann] W[?] I[?] H[oberg] V[on] H[ennersdorf] / 1689	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
399	Hoch	D[omenicus] I[sidorus] D[e] H[och] / Aetatis suae 51 obiit die 5 Decemb[ris] 1729	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Nicolai in crypta Hochiana, fuit Regiarum Appellationem Consiliarius et Vice - Judex in Rgeno Bohemiae, nec non J[uris] U[trisque] Doctor
399	Hoch	1729	Dominicus Isidorus de Hoch, Aetatis Suae 51 Obiit die 5 Decembris 1729
422	Hošťálek z Javořic	M[agdalen] B[arbara] M[ladotin] V[on] S[olopisk] G[ebohrne] H[oschtialkin] V[on] I[aworschitz] / Obiit 16 Julii A[nno] 1732 Aetatis suae 92	x / Quiescit Neo - Pragae in templo B[eat]ae V[irginis] M[ariae] ad Nives in crypta Communia ad altare Cricifixi. NB: Non fuit aetatis 92, sed 72 annorum.
449	Chanovský z Dlouhé Vsi (1)	L[udmilla] H[elena] V[idua] Ch[anowskyn] N[ata] D[e] H[arrach] / Obiit 14 Julii aetatis suae 59 1726	x / Quiescit Neo - Pragae in templi P[atrum] Hybernorum Sacello S[ancti] Patricii in crypta Chanowskiana.
449	Chanovský z Dlouhé Vsi (2)	W[entzel] J[oseph] Ch[anowsky] V[on] L[angendorff] / Obiit die 20 Julii aetatis suae 55 an[no] 1739	x / Quiescit Ržepina Disstrictu Boleslaviensi in templo Parochiali ad Portam, qua intratur in Ecclesiam in humo. Requiescat in pace! Amen! Amen! Amen!
497	Kager z Globenu	1702 / Obiit die 26 Marti A[nna] M[argaretha] T[heresia] F[reyin] V[on] B[risigell] G[ebohrne] V[on] G[loben] aetatis suae 62 J[a]hr[en]	x / -
498	Kager ze Štampachu	1670 / E[rasmus] I[aroslau] D[es] H[eyligen] R[ömischen] K[ayserslichen] F[reyherr] H[err] V[on] S[tampach] A[uf] W[altsch] G[ersche] V[nd] L[achotin]	x / -
500	Kaiserstein (1)	M[aria] L[udmilla] G[räfin] V[on] M[olart] G[ebohrne] F[reyin] V[on] K[aysersteyn] / 1714	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[ancti] Thomae in crypta Coroniana.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
50 / 76	znak Hobergů z Hennersdorfu, kompletní, zlacený	Jan	1689	NMP	sv. Václava	Iniciály v nápisu nebyly identifikovány.
33 / 40	znak Hobergů z Hennersdorfu, štít s korunou, zlacený	Jan	1689	NMP	sv. Václava	Iniciály v nápisu nebyly identifikovány.
51 / 64	znak Hochů, kompletní, zlacený	Dominik Isidor, rada při apelačním soudu a místosudí Českého království	1729, 12, 05 (51 let)	SMP	sv. Mikuláše	Pohřben v chochovské kryptě.
34 / 41	znak Hochů, štít s korunou	Dominik Isidor, rada při apelačním soudu a místosudí Českého království	1729, 12, 05 (51 let)	SMP	sv. Mikuláše	Pohřben v chochovské kryptě.
62 / 84	štít polcený: Hošťálek z Javořic / Mladota ze Solopisk, kompletní, zlacený	Magdalena Barbora Mladotová ze Solopisk, rozená Hošťálková z Javořic	1732, 07, 16 (72 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena ve společné kryptě u oltáře sv. Kříže. Srv. i Mladota ze Solopisk.
47 / 61	pod korunou dvě kartuše: Chanovský z Dlouhé Vsi/ Harrach, zlacené	Ludmila Helena Chanovská z Dlouhé Vsi, rozená z Harrachu	1726, 07, 14 (59 let)	NMP	Neposkvrněného početí Panny Marie u hybernů	Pohřbena v kapli sv. Patrika.
41 / 65	znak Chanovských, štít s korunou	Václav	1739, 07, 20 (55 let)	Řepín	Panny Marie Vítězné	Pohřben v zemi u vstupu do kostela.
41 / 62	znak Kagerů z Globenu, štít s korunou	Anna Markéta z Brisigellu, rozená Kagerová z Globenu	1702, 03, 26 (62 let)	0	0	0
16 / 19	znak Kagerů ze Štampachu, štít s korunou, zlacený	Erasmus Jaroslav	1670	0	0	0
34 / 42	pod korunou dvě kartuše: Věžník/ Kaiserstein, kompletní, zlacené	Marie Ludmila, hraběnka z Molartu, rozená z Kaisersteinu	1714	MMP	sv. Tomáše	Pohřbena v kryptě.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
500	Kaiserstein (2)	A[nna] R[enata] G[räfin] V[on] K[aysersteyn] G[ebohrne] F[reyin] V[on] K[aysersteyn] / Obiit die 22 Febru[arii] aetatis 24 A[nno] 1718	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[ancti] Thomae in cryptra Coroniana.
502	Kalhart ze Sternfeldu	A[nton] S[imon] K[alhart] Von ST[ern]W[eldt] / Obiit 30 Octobris aetatis suae 31/ 1719	Anton Simon Kalhart Von Sternfeldt / Sepultus Neo - Pragae in templo S[ancti] Ignatii Patrum Societatis Jesu.
511	Karvinský z Karvin	I[oaannes] I[osephus] K[arwinsky] E[ques] D[e] K[arwin] / Aetat[is] Suae 48 Ann[orum] ob[iit] 8 A[pri]l[is] 1720	x / Quiescit Micro - Pragae [!] in templo Parochiali S[ancti] Wenceslai.
521	Kekule ze Stradonic	Ur[ozena] Pani Ly[dmila] Victoria owdowiela Kekulowa Rozena Rozaczynka S Karlsperku / Wieku Sweho 53 Obiit 14 Nove[mbris] 1711	- / Obiit Suticii 14 Nov[embris] A[nno] 1711 hora 5ta vespertina. Quiescit ibidem in templo B[eatae] V[irginis] Mariae in Suburbio.
528	Khünburg (1)	Fer[dinandus] Arch[i] Ep[iscopus] Prag[ensis] S[acrae] R[omane] I[mperii] P[rinc]e[ps] C[omitibus] De K[ienberg] / Obiit 7 Augus[ti] Aetatis Suae 81 / 1731	x / Quiescit Pragae in S[anctissimi] Divi Viti Ecclesia Metropolitana in crypta Capitulari ante Majus Altare, ubi 10 Aug[usti] An[no] 1731 hora 10 Noctis fuit sepultus.
528	Khünburg (2)	Fer[dinandus] Arch[i] Ep[iscopus] Prag[ensis] S[acrae] R[omane] I[mperii] P[rinc]e[ps] C[omitibus] De K[ienberg] / Obiit 7 Augus[ti] Aetatis Suae 81 / 1731	x / Quiescit Pragae in S[anctissimi] Metropolitana Divi Viti Ecclesia in crypta Capitulari ante Majus Altare penes Praedecessorem suum Archi Episcopum Pragnsem Joannem Josephum Comitem Breüner, ubi 10 Aug[usti] An[no] 1731 noctu circa horam 10 fuit sepultus. Requiescat in pacem! Amen!
543	Koc z Dobrše (1)	Usnul v panu 1718 Julii 27 V[rozený] a S[tatečný] R[ytirž] P[an] F[rantišek] D[yviš] K[oc] z D[obrže] wick[u] 55	x / Quiescit Sutticii in templo P[atrum] Capucinorum.
543	Koc z Dobrše (2)	I[gnatius] R[udolphus] W[encelaus] K[oc] de Dob[rsch] / Aetatis suae 22 annorum obiit 16 Janu[arii] 1735	Ignatius Rudolphus Wencelaus Kocz de Dobrsch Aetatis suae 22 annorum obiit pietissime immo Sancte 16 Januarii 1735 / Ora pro nobis fidelis Christi Serve Ignati Rudolphe Wencelsae Kotz! / Quiescit Vetro Pragae in templo parochiali B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Cunas, sive sub Lacu ad gradum altaris B[eatae] V[irginis] M[ariae] Imaginis Vespertina [Vesper Bild] ex parte Epistolae in crypta olim Ilgeniana, nunc vero communi.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
44 / 57	pod korunou dvě kartuše: Kaiserstein / Kaiserstein, zlacený	Anna Renata rozená i provdaná z Kaisersteinu	1718, 02, 22 (22 let)	MMP	sv. Tomáše	Pohřbena v kryptě.
32 / 40	znak Kalhartů převrácený, štít s korunou, zlacený	Antonín Šimon	1719, 10, 30 (31 let)	NMP	sv. Ignáce	0
45 / 59	znak Karvinských, kompletní, zlacený	Jan Jaroslav	1720, 04, 08 (48 let)	MMP	sv. Václava	0
42 / 64	znak Rosaciů z Karlšperka, kompletní, zlacený	Ludmila Viktorie Kekulová ze Stradonic, rozená Rosaciová z Karlšperka	1711, 11, 14 (53 let)	Soutice	Panny Marie	Zemřela v pět hodin po poledni. Iniciály rozepsány dle dalších materiálů ve Wunschwitzově sbírce.
62 / 86	znak Khünburgů, s arcibiskupským kloboukem, zlacený	Ferdinand, arcibiskup pražský	1731, 08, 07 (81 let)	Hradčany	sv. Víta	Pohřben v kryptě před hlavním oltářem dne 10. července 1731 v 10 hodin večer.
45 / 57	znak Khünburgů, s arcibiskupským kloboukem, zlacený	Ferdinand, arcibiskup pražský	1731,08,07 (81 let)	Hradčany	sv. Víta	Pohřben v kryptě před hlavním oltářem dne 10. července 1731 v 10 hodin večer.
33 / 41	znak Koců z Dobrše, štít s korunou	František Diviš	1718, 07, 27 (55 let)	Soutice	sv. Jakuba u kapucínů	0
62 / 81	znak Koců, kompletní, zlacený	Ignác Rudolf Václav	1735, 01, 16 (22 let)	SMP	Panny Marie na Louži	Pohřben u oltáře Panny Marie v kryptě Ilgenů, později společné.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
548	Kokořovec z Kokořova	Usnul w Panu Vrozeny a St[atečný] R[ytíř] Pan Przybyk Kokorzowetz z Kokorzowa Pán na Petrowyczych, Wotin, Prziedslaw, Czerwenj Augezd / Aetatis 67 Obiit 9 Junii 1712	x / -
550	z Kolovrat (1)	F[ranz] Z[denko] N[owohradsky] G[raf] V[on] K[olowrath] / Obiit die 2 F[ebruarii] A[nn]o 1716	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Aegidii.
550	z Kolovrat (2)	M[aria] F[rancisca] G[räfin] V[on] K[ollowrath] G[ebohrne] G[räfin] V[on] I[aroschin] / Obiit 14 Septembris Anno 1717	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Aegidii.
550	z Kolovrat (3)	A[pollonia] P[olyxena] K[rakowskyn] G[ebohrne] V[nd] V[ermählte] G[räffin] V[on] K[ollowrath] / Obiit 31 Julii 1714 aetatis suae 76	x / Quiescit Vetero Pragae in templo S[ancti] Aegidii.
558	Kořenský z Terešova	0	0
571	Kousek ze Sobětiček	S[tatečný] R[ytíř] A[albrecht] K[ousek] ... W P[anu] / 3 Maii wieku sweho majicz 56 let / 168[?]	Pro budoucí pamieť jest toliko psáno a tento malý erb gest Vrozeneho a statečného Rytirze pana Albrechta Herb(erta) Kauska z Sobieticzek a na Lhotcze, a když jest umrzel malowan, a wsse se ... genealogiczke ... z Perglasu.
583	Kressel z Gwaltenburgu (1)	1712	Franciscus Carolus Kressel de Gwaltenberg, Sacratissimae Caesarae Regiaeque Majestatis Consiliarius, Regii Judicii Cameratici et Aulico Feudalis Assessor, nec non Districtus Lithomericensis Capitaneus Regius / Obiit Pragae 30 Maii Anno 1712 Aetatis suae in 63 / Quiescit Trzebusina in templo Parochiali Sancti Nicolai.
583	Kressel z Gwaltenburgu (2)	F[ranciscus] C[arolus] K[ressel] d[e] G[waltenberg] S[acratissimae] Cae[sarae] R[egiae]q[ue] M[ajestatis] Cons[iliarius] R[egii] J[udicii] C[ameratici] e[t] A[ulico] F[eodalis] A[ssessor], nec non D[istrictus] L[ithomericensis] C[apitaneus] R[egius] / Obiit 30 Maii Anno 1712 Aetatis suae in 63	x / Quiescit Trzebusina in templo Parochiali Sancti Nicolai.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
31 / 41	znak Kokořovců, štít s korunou, zlacený	Přibík	1712, 06, 09 (67 let)	0	0	0
33 / 41	znak Kolovratů, štít s korunou	František Zdeněk	1716, 02, 02	SMP	sv. Jiljí	0
34 / 41	pod korunou dvě kartuše: Kolovrat / z Jarošína	Marie Františka Kolovratová, rozená z Jarošína	1717, 09, 14	SMP	sv. Jiljí	0
42 / 80	znak Kolovratů, kompletní, zlacený	Apolonie Polyxena provdaná i rozená Kolovratová	1714, 07, 31 (76 let)	SMP	sv. Jiljí	0
0	0	Iosue	1653	NMP	sv. Václava	V době vzniku podrobného soupisu nebyl na svém místě.
32 / 42	znak Kousků ze Sobětiček, štít s korunou, zlacený	Albrecht	168(?) (56 let)	NMP	sv. Salvátora u paulánů	Silně poškozený.
32 / 41	znak Kresselů z Gwaltenburgu, štít s korunou, zlacený	František Karel, císařský rada, přísedící dvorského a komorního soudu, hejtman na Litoměřicku	1712, 05, 30 (63 let)	Třebušín	sv. Mikuláše	0
45 / 58	znak Kresselů z Gwaltenburgu, kompletní, zlacený	František Karel, císařský rada, přísedící dvorského a komorního soudu, hejtman na Litoměřicku	1712, 05, 30 (63 let)	Třebušín	sv. Mikuláše	0

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
587	Krocín z Drahobejle (1)	A[nna] E[wa] C[rocinowa] R[ozena] L[edeczka] Z K[ranowa] / 1725	x / Quiescit Neo - Prage in templo Parochiali S[ancti] Stephani Majoris ad altare B[eatae] V[irginis] M[ariae] Miraculosae in crypta Termanusiana.
587	Krocín z Drahobejle (2)	A[nna] E[wa] C[rocinowa] R[ozena] L[edeczka] z K[rakowa] / Obiit 25 Octobr[is] aetatis suae 53 1725	x / Quiescit Neo - Prage in templo Parochiali S[ancti] Stephani Majoris ad altare B[eatae] V[irginis] M[ariae] Miraculosae in crypta Termanusiana.
590	Kropáč z Krymlova a Hohenfalu	L[udmilla] S[alomena] V[erwittibte] K[ropatschkin] G[ebohrne] B[senskyn] V[on] P[rorub] / Obiit 7 Sept[embris] 1733 aetatis suae 80 Ann[orum]	x / Quiescit Vetero - Prage in templo S[ancti] Galli ex parte Epistolae Altaris S[ancti] Eliae in crypta ad fenestram dicta. Requiescat in pace!
615	Künemund z Mannhartu	I[ohann] F[riedrich] K[ünemund] V[on] M[annhardt] / Obiit 19 April[is] 1730 Aetatis suae 65	x / Quiescit Vetero - Prage in Basilica B[eatae] V[irginis] M[ariae] Theinensi ad Altare Crucifixi in crypta communi.
622	Lamberg	M[aria] I[sabella] G[räffin] H[rzanin] W[ittib] G[ebohrne] G[räffin] V[on] L[amberg] / Obiit 21 Decembris Anno 1698	x / Quiescit Vetero - Prage in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum.
624	Lamingen z Albenreithu (1)	1740	Maria Anna Comitissa de Würben et Freüenthal Nata de Lammingen et Albenraith / Obiit 15 Januarii Aetatis suae 54 1740 / Quiescit Prage in Hradčín in templo P[atrum] Capucinatorum sub sacello Thaumaturgae Virginis Mariae, ubi 17 Januarii inter horam 6 et 7 Noctis A[nno] 1740 fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen!
624	Lamingen z Albenreithu (2)	M[aria] A[nna] C[omitissa] d[e] W[ürben] et F[reudenthal] N[ata] de L[ammingen] et A[lbenreith] / Obiit 15 Januarii Aetatis suae 54 1740	x / Quiescit Prage in Hradčín in templo P[atrum] Capucinatorum sub sacello Thaumaturgae Virginis Mariae, ubi 17 ejusdem inter horam 6 et 7 Noctis A[nno] 1740 fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen!
627	Lanau	bez nápisu	NB. Die Zilgen im Rothe Schildt soll Weiß und nicht Goldt seyn.
635	Lauern (1)	1720	Catharina Barbara Lauernin Gebohrne Strahlin 1720 / Quiescit Vetero - Prage ad S[anctum] Gallum.
635	Lauern (2)	C[atharina] B[arbara] L[auernin] G[ebohrne] S[trahlin] / Obiit 3 Julii 1720 Aetatis suae 39	Catharina Barbara Lauernin Gebohrne Strahlin 1720 / Quiescit Vetero Prage ad S[anctum] Gallum.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
35 / 44	znak Ledeckých z Granova, štít s korunou, zlacený	Anna Eva Krocínová z Drahobejle, rozená Ledecká z Granova	1725, 10, 25 (53 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena v kryptě u oltáře Panny Marie.
49 / 73	znak Ledeckých z Granova, kompletní, zlacený	Anna Eva Krocínová z Drahobejle, rozená Ledecká z Granova	1725, 10, 25 (53 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena v kryptě u oltáře Panny Marie.
62 / 84	pod korunou dvě kartuše: Kropáč z Krymlova / Bzenský z Prorubě, zlacené	Ludmila Salomena, Kropáčová z Krymlova, rozená Bzenská z Prorubě	1733, 09, 07 (80 let)	SMP	sv. Havla	Pohřbena v na epištolní straně oltáře proroka Eliáše. Srv. i Bzenský z Prorubě.
43 / 57	znak Künemundů, kompletní, zlacený	Jan Fridrich	1730, 04, 19 (65 let)	SMP	Panny Marie před Týnem	Pohřben u oltáře sv. Kříže ve společné kryptě.
49 / 65	znak Lambergů, štít s korunou, zlacený	Marie Isabela, hraběnka Hrzánová z Harasova, rozená hraběnka z Lambergu	1698, 12, 21	SMP	sv. Salvátora u paulánů	0
35 / 43	znak Lamingenů z Albenreithu převrácený, štít s korunou, zlacený	Marie Anna z Vrbna, rozená Lamingenová z Albenreithu	1740, 01, 15 (54 let)	Hradčany	Panny Marie a sv. Andělů u kapucínů	Pohřbena do kaple Panny Marie 17. ledna 1740 mezi šestou a sedmou hodinou večerní.
61 / 84	znak Lamingenů z Albenreithu převrácený, kompletní, zlacený	Marie Anna z Vrbna, rozená Lamingenová z Albenreithu	1740, 01, 15 (54 let)	Hradčany	Panny Marie a sv. Andělů u kapucínů	Pohřbena do kaple Panny Marie 17. ledna 1740 mezi šestou a sedmou hodinou večerní.
30 / 39	znak neidentifikován	nezjištěno	0	0	0	0
33 / 43	znak Strahlů, štít s korunou, zlacený	Kateřina Barbora z Lauern, rozená Strahlová	1720, 07, 03 (39 let)	SMP	sv. Havla	0
51 / 72	znak Strahlů, kompletní, zlacený	Kateřina Barbora z Lauern, rozená Strahlová	1720, 07, 03 (39 let)	SMP	sv. Havla	0

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
636	Lavín z Ottenfeldu	W[?] A[?] L[awin] V[on] O[ttenfeld] L[ieutnant] Von B[?] A[?] / 1705	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
637	Lazari (1)	Mi[chael] A[ntonius] L[iber] B[aro] D[e] L[azari] / Aetatis suae 72 Obiit die 30 nov[embris] A[nno]1715	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo parochiali S[ancti] Galli in Sacello Scapularis B[eatae] V[irginis] M[ariae] de Monte Carmello in crypta Co[mm]uni.
637	Lazari (2)	A[nna] B[arbara] B[aronissa] D[e] L[azari] N[ata] H[offmannin] de K[ollnitz] / Obiit 21 Apri[lis] Aetatis suae 78 1736	x / Quiescit Vetero - Pragae in Basilica B[eatae] V[irginis] M[ariae] Theinensi in medio templi in crypta communi, ubi 30 ejusdem hora 10 Noctis fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen!
649	Leux z Luxensteinu (1)	M[aria] M[agdalena] V[on] L[uxenstein] Ge[bohrne] L[oisellin] / Obiit die 25 Julii A[nno] 1730 Aetatis Suae 73	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Martini in crypta communi.
649	Leux z Luxensteinu (2)	F[ranciscus] M[?] D[e] L[uxenstein] S[acrae] C[aesarae] M[ajestatis] C[ammerae] C[onsiliarius] et T[hesaurarius] / Obiit 20 Martii 1715	x / Sepultus Pragae in Metropolitana S[ancti] Viti ad Sacellum S[anctae] Matris Annae.
652	Levenueur z Grünwallu	I[ohannes] L[iber] B[aro] d[e] L[öwenher] E[t] G[rünwall] / Obiit 21 Februarii 1735 Aetatis suae 85 annor[um]	x / Quiescit Neo - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Stephani Majoris in crypta communi in medio Ecclesia. Requiescat in pace! Amen!
662	Lichtenstein - Nicolsburg - Castelcorn (1)	A[nna] M[aria] C[omitissa] de T[rautmansdorff] G[ebohrne] F[ürstin] V[on] L[ichtenstein] / Obiit 4 Maii A[nno] 1704	x / -
662	Lichtenstein - Nicolsburg - Castelcorn (2)	A[nna] M[aria] C[omitissa] de T[rautmansdorff] G[ebohrne] F[ürstin] V[on] L[ichtenstein] / Obiit 4 Maii A[nno] 1704	x / -
668	z Lisova (1)	L[udmilla] E[lisabetha] B[aronissa] D[e] L[ysow] N[ata] T[engnaglin] D[e] K[amp] / Aetatis Suae 58 Obiit 23 Janu[arii] A[nno] 1698	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Lyssowiana.
668	z Lisova (2)	C[atharina] B[arbara] F[reyin] V[on] L[ysow] G[ebohrne] K[orženskyn] V[on] T[ereschau] / Obiit 23 Nov[embris] 1695, Aetatis suae 21	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Lyssowiana.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
52 / 76	znak Lavínů z Ottenfeldu, kompletní, zlacený	nezjištěno	1705	NMP	sv. Václava	Osobu se nepodařilo identifikovat ani s pomocí dalších Wunschwitzových poznámek a sbírky Dobřenského.
32 / 39	znak Lazariů, štít s korunou, zlacený	Michal Antonín	1715, 11, 30 (72 let)	SMP	sv. Havla	Pohřben v Karmelské kapli ve společné kryptě.
50 / 67	znak Hoffmanů, kompletní, zlacený	Anna Barbora Lazariová, rozená Hofmanová	1736, 04, 21 (78 let)	SMP	Panny Marie před Týnem	Pohřbena ve společné kryptě uprostřed kostela 30. dubna 1736 v deset hodin v noci.
64 / 85	pod korunou dvě kartuše: Leux z Luxensteinu / Loiselle, zlacené	Marie Magdalena Leuxová z Luxensteinu, rozená z Loiselle	1730, 07, 25 (73 let)	SMP	sv. Martina	Pohřbena ve společné kryptě.
52 / 71	znak Leuxů z Luxensteinu, kompletní, zlacený	František, rada císařské komory	1715, 03, 20	Hradčany	sv. Víta	Pohřben v kapli sv. Anny.
62 / 83	znak Leveneurů z Grünwallu, kompletní, zlacený	Jan	1735, 02, 21 (85 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřben v kryptě uprostřed kostela.
33 / 41	dva znaky: Trautmansdorf / Lichtenstein, štít s korunami	Anna Marie hraběnka z Trautmansdorfu, rozená kněžna z Lichtensteina	1704, 05, 04	0	0	0
44 / 61	dva znaky: Trautmansdorf / Lichtenstein, štít s korunami, zlacené	Anna Marie hraběnka z Trautmansdorfu, rozená kněžna z Lichtensteina	1704, 05, 04	0	0	0
34 / 44	znak Tengnagelů z Kampu, štít s korunou, zlacený	Ludmila Alžběta z Lisova, rozená Tengnagelová z Kampu	1698, 01, 23 (58 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v kryptě Lisovských.
44 / 59	znak Kořenských z Terešova, kompletní, zlacený	Kateřina Barbora z Lisova, rozená Kořenská z Terešova	1695, 11, 23 (21 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v kryptě Lisovských.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
668	z Lisova (3)	R[udolphus] I[osephus] C[omes] L[yssow] S[acrae] C[aesarae] R[egiaeque] M[ajestatis] C[onsiliarius] A[ctualis] M[ajoris] I[udicii] P[rovincialis] A[ssessor] et A[ntiquae] V[rbis] R[egius] C[apitaneus] / Obiit 20 Aprilis A[nn]o 1711	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum.
668	z Lisova (4)	R[udolphus] I[osephus] C[omes] L[yssow] S[acrae] C[aesarae] R[egiaeque] M[ajestatis] C[onsiliarius] A[d] M[aius] I[udicium] P[rovincialis] A[ssessor] et A[ntiquae] V[rbis] R[egius] C[apitaneus] / Obiit 20 Aprilis A[nn]o 1711 Aetatis 46 Annor[um]	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta suae familiae.
684	Löw z Erlsfeldu (1)	1725	Ioannes Franciscus Löw Sacri Romani Imperii Eques ab Erlsfelt, Sacrae Romanae Majestatis Consiliarius, Obiit die 1 Martii Aetatis suae 78 1725 / Quiescit Micro - Pragae in templo P[atrum] Carmelitanum Discalceatorum.
684	Löw z Erlsfeldu (2)	I[oannes] F[ranciscus] L[öw] S[acri] R[omani] I[mperii] E[ques] ab E[rlsfelt] S[acrae] C[aesarae] Majestatis] C[onsiliarius] / Obiit die 1 Martii Aetatis suae 78 1725	Ioannes Franciscus Löw Sacri Romani Imperii Eques ab Erlsfeld, Sacrae Romanae Majestatis Consiliarius / Obiit die 1 Martii Aetatis suae 78 1725 / Quiescit Micro - Pragae in templo P[atrum] Carmelitanum Discalceatorum.
684	Löw z Erlsfeldu ((3))	B[arbora] T[heresia] L[öwin] V[on] E[rlsfeldt] G[ebohrne] S[chmeltzerin] / 1720	x / Quiescit Micro - Pragae ad S[anctum] T[homam].
687	Lubský z Lub	A[nn]a B[arbara] G[räffin] V[on] W[allmerod] G[ebohrne] F[reyin] V[on] L[ub] / 1707	Anna Barbara Gräffin Von Wallmerod Gebohrne Freyin Von Lub Obiit 1707 / Ruhet zu Prag auf der Kleinen Seiten in der Carmeliter Kirch.
692	Maggaauer z Greifenau (1)	F[ranciscus] C[arolus] M[aggauer] V[on] G[reiffenau] / Obiit die 13 Sept[embris] 1728 Aetatis suae 73	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Jacobi in crypta Maggaueriana ad altare B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Aegyptum fugientis.
692	Maggaauer z Greifenau (2)	F[ranciscus] C[arolus] M[aggauer] V[on] G[reiffenau] / Obiit die 13 Sept[embris] 1728 aetatis suae 73	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Jacobi in crypta Maggaueriana ad altare B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Aegyptum fugientis.
692	Maggaauer z Greifenau (3)	B[arbora] T[heresia] M[aggauerin] V[on] G[reiffenau] / Obiit 22 Januarii Aetatis Suae 62 1731	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Jacobi in crypta suae Familiae ad Altare B[eatae] V[irginis] M[ariae] Elisabetham Visitantis.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
33 / 40	znak Lisovských, štít s korunou	Rudolf Josef, císařský rada, přisedící zemského soudu a královský hejtman Starého Města pražského	1711, 04, 20	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřben v kryptě Lisovských.
47 / 62	znak Lisovských, kompletní, zlacený	Rudolf Josef, císařský rada, přisedící zemského soudu a královský hejtman Starého Města pražského	1711, 04, 20	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřben v kryptě Lisovských.
34 / 42	znak Löwů z Erlsfeldu, štít s korunou, zlacený	Jan František, císařský rada	1725, 03, 01 (78 let)	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	0
50 / 74	znak Löwů z Erlsfeldu, s knížecí korunou a přikryvadly	Jan František, císařský rada	1725, 03, 01 (78 let)	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	0
33 / 34	pod korunou dvě kartuše: Löw z Erlsfeldu / Schmeltzer	Barbora Terezie z Erlsfeldu, rozená Schmeltzerová	1720	MMP	sv. Tomáše	0
33 / 41	znak Lubských z Lub, štít s korunou	Anna Barbora, hraběnka Walmerode, rozená Lubská z Lub	1707	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	Srv. i Walmerode.
34 / 40	znak Maggauerů z Greifenau, štít s korunou	František Karel	1728, 09, 13 (73 let)	SMP	sv. Jakuba	Pohřben v maggauerovské kryptě v u oltáře Útěku sv. Rodiny do Egypta.
54 / 67	znak Maggauerů z Greifenau, kompletní, zlacený	František Karel	1728, 09, 13 (73 let)	SMP	sv. Jakuba	Pohřben v maggauerovské kryptě v u oltáře Útěku sv. Rodiny do Egypta.
62 / 86	znak Maggauerů z Greifenau, kompletní, zlacený	Barbora Terezie	1731, 01, 22 (62 let)	SMP	sv. Jakuba	Pohřbena v maggauerovské kryptě v u oltáře Útěku sv. Rodiny do Egypta.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
692	Maggaue z Greiffenau (4)	L[udmilla] T[?] M[aggauerin] V[on] G[reiffenau] / Obiit 2 Decembris 1732 Aetatis Suae 72	Ludmilla T [NB. debet esse C id est Catharina] Maggauein Von Greiffenau / Obiit 2 Decembris Aetatis Suae 77 1732 / Quiescit Vetero - Prage in templo S[ancti] Jacobi in crypta suae Familiae ad altare B[eatae] V[irginis] M[ariae] Elisabetham Visitantits.
701	Malovec z Malova (1)	I[oannes] C[hristphorus] M[alowetz] D[e] M[alowitz] D[ominus] I[n] S[tein] et Z[dikow] S[acrae] C[aesarae] R[egiae] M[ayestatis] C[onsiliarius] I[udicii] P[rovincialis] M[ajoris] A[ssessor] S[upremus] R[egni] Q[uaestor] et M[inoris] P[ragae] C[apitaneus] / Obiit 20 Julii 1677	x / Quiescit Neo - Prage in templo S[ancti] Wenceslai.
701	Malovec z Malova (2)	I[oannes] W[enceslaus] M[alowetz] E[ques] de Ch[eynow] et W[interberg] / Obiit 30 Maii Aetatis suae 21 1720	x / Quiescit Vetero - Prage in Ecclesia Parochiali B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Lacum in crypta ad Altare B[eatae] V[irginis] M[ariae] Dolorosae.
707	Mansfeld	1717	Carl Franz Adam Anton Fürst zu Mansfeldt und Fondi 1717 / Quiescit in Ecclesia Dobržischii.
709	Markvart z Hrádku	M[aria] C[arola] M[arkwartiana] de H[radek] N[ata] B[aronissa] de Odkolek / Obiit 25 Xbris A[nn]o 1720	x / Quiescit Micro Prage in templo S[anctae] Mariae Magdalenae P[atrum] Dominicanorum in Sacello S[ancti] Thomae Aquinatis.
711	Martinic	1720	Wentzel Graf Von Martinitz 1720 / Quiescit Prage in Metropolitana S[ancti] Viti in Sacello et crypta suae familiae.
720	Matyáš z Glouchova	O[tillia] C[atharina] V[on] G[lauchowa] G[ebohrne] P[ichlerin] / 1707	x / Quiescit Micro - Prage ad S[anctum] Thomam.
731	Meiderle z Mannsbergu (1)	C[atharina] M[eiderlin] V[on] M[ansberg] G[ebohrne] B[ewein] V[on] D[er] B[iennen] / Obiit 22 die April[is] 1702	x / Quiescit Vetero - Prage in basilica B[eatae] V[irginis] M[ariae] Teynensi.
731	Meiderle z Mannsbergu (2)	1732	Maria Rosalia Meiderlin Von Mannsberg / Obiit 13 Maii A[nn]o 1732 Aetatis Suae 66 / Quiescit Vetero - Prage ad S[anctum] Aegedium.
731	Meiderle z Mannsbergu (3)	M[aria] R[osalia] M[eiderlin] V[on] M[annsberg] / Obiit die 13 Maii A[nn]o 1732 Aetatis Suae 66	Maria Rosalia Meiderlin Von Mannsberg / Obiit 13 Maii A[nn]o 1732 Aetatis Suae 66 / Quiescit Vetero Prage ad S[anctum] Aegedium.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
62 / 86	znak Maggauerů z Greifenau, kompletní, zlacený	Ludmila	1732, 12, 02 (72 let)	SMP	sv. Jakuba	Pohřbena v maggauerovské kryptě v u oltáře Útěku sv. Rodiny do Egypta.
31 / 41	znak Malovců, štít s korunou, zlacený	Jan Kryštof, císařský rada a přísedící zemského soudu, hejtman Menšího Města pražského	1677, 07, 20	NMP	sv. Václava	0
52 / 75	znak Malovců, kompletní, zlacený	Jan Václav	1720, 05, 30 (21 let)	SMP	Panny Marie na Louži	Pohřben v kryptě u oltáře Panny Marie Bolestné.
33 / 41	znak Mansfeldů, štít s knížecí korunou	Karel František Adam Antonín	1717	Dobříš	Nejsvětější Trojice	0
51 / 73	pod korunou dvě kartuše: Mark-vart z Hrádku / Odkolek z Újezdce, zlacené	Marie Karola Markvartová z Hrádku, rozená Odkolková z Újezdce	1720, 10, 25	MMP	sv. Máří Magdaleny u dominikánů	Pohřbena v kapli sv. Tomáše Akvinského.
33 / 42	znak Martiniců, štít s korunou, zlacený	Václav	1720	Pražský hrad	sv. Víta	Pohřben v rodinné kryptě.
34 / 41	znak Matyášů z Glouchova, štít s korunou	Otýlie Kateřina Matyášová z Glouchova, rozená Pichlerová z Pichlberku	1707	MMP	sv. Tomáše	0
44 / 60	znak Meiderlů z Mannsbergu, kompletní, zlacený	Kateřina Meiderlová z Mannsbergu, rozená Beweinová	1702, 04, 22	SMP	Panny Marie před Týnem	0
36 / 43	znak Meiderlů z Mannsbergu převrácený, obyčejný s korunou, zlacený	Marie Rozálie	1732, 05, 13 (66 let)	SMP	sv. Jiljí	0
62 / 83	znak Meiderlů z Mannsbergu převrácený, kompletní, zlacený	Marie Rozálie	1732, 05, 13 (66 let)	SMP	sv. Jiljí	0

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
745	Michna z Vacínova	E[rnestina] G[räffin] M[ichnin] V[on] W[atzinow] G[ebohrne] F[reyin] V[on] B[issingen] / Aetatis Suae 40 Obiit die 17 Martii 1724	x / Quiescit Neo - Praegae in templo P[atrum] Hibernorum in crypta Michniana sub altari B[eatae] V[irginis] M[ariae] Sacri Cruoris ex parte Evangelii Majoris Altaris.
747	Milach	A[urora] E[leonora] P[ackstrohin] V[on] M[echelrode] / Obiit 22 Febru[arii] Aetatis suae 39 1728	x / Quiescit Neo - Praegae in Coemeterio ad Ecclesiam Parochialem S[ancti] Henrici.
754	Mirabel z Bellis a Trychhofu	A[ntonia] M[axmiliana] M[irabellin] de B[ellis] et T[reichow] / Aetatis 66 anno[rum] Obiit 22 Febru[arii] 1730	x / Quiescit Vetero - Praegae in templo S[ancti] Aegedii.
757	Miseroni de Lison	J[ohann] A[mbrsios] M[iserion] V[on] L[ys] D[er] z[u] H[ungarn] V[nd] B[öheimb] K[öniglichen] M[ayestät] W[ein] V[nd] B[ier] T[atz] A[mbsts] G[egenhändler] I[n] K[önigreich] B[öhaimb] / 1657	x / Quiescit Neo - Praegae in templo S[ancti] Wenceslai.
758	Mitrovský z Nemyše	F[ranciscus] Z[ezima] M[itrowsky] D[e] N[emischl] S[acrae] C[aesarae] M[ajestatis] C[onsiliarius] / Obiit 6 Aprilis 1720 Aetatis 52	x / Quiescit Vetero - Praegae in templo S[ancti] Jacobi in crypta suae Familiae.
760	Mladota ze Solopisk	1732	Magdalena Barbora Mladotin Von Solopisk Gebohrne Hoschtialkin Von Iaworschitz Obiit 16 Julii A[nno] 1732 Aetatis Suae 92 / Quiescit Neo - Praegae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives in crypta comuni ad altare Crucifixi. Non fuit aetatis 92 sed 72 annorum.
768	Morák z Mornfelsu (1)	I[osephus] A[ntonius] M[orakh] E[ques] D[e] M[ornfels] / Obiit 29 Junii 1706	Iosephus Antonius Morakh Eques De Mornfels
768	Morák z Mornfelsu (2)	E[leonora] E[lisabetha] V[on] M[ornfels] G[ebohrne] V[on] S[chletz] / Obiit die 1 Junii 1719 Aetatis suae 86	x / Sepulta Neo - Praegae in Parochiali S[ancti] Henrici in crypta Morakiana.
771	Morzin (1)	A[nna] S[idonia] G[räffin] M[orzinin] G[ebohrne] Z[adubskyn] / Aetatis suae 66 Jahr[en] Obiit 19 Maii Anno 1709	x / Quiescit Micro - Praegae in templo S[ancti] Thomae in crypta Morziniana.
771	Morzin (2)	M[aria] E[leonora] G[räffin] M[orzinin] G[ebohrne] T[rautmansdorffin] / Aetatis suae 75 Annorum Obiit 6 Martii A[nno] 1714	x / Quiescit Micro - Praegae in templo S[anctum] Thomam in crypta Morziniana ad Altare S[anctissimae] Trinitatis.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
52 / 76	dvě kartuše: Michna z Vacínova / Bisingen, kompletní, zlacené	Ernestina, hraběnka Michnová z Vacínova, rozená z Bisingu	1724, 03, 17 (40 let)	NMP	Neposkvrně- ného početí Panny Marie u hybernů	Pohřbena v michnovské kryptě pod oltářem Panny Marie po evangelijní straně hlavního oltáře.
50 / 73	znak Packstrohů, kompletní, zlacený	Aurora Eleonora Packstrohová z Mechelrode	1728, 02, 22 (39 let)	NMP	sv. Jindřicha	Pohřbena na hřbitově u farního kostela sv. Jindřicha.
60 / 81	znak Mirabelů z Bellis, kompletní, zlacený	Antonie Maxmiliana	1730, 02, 22 (60 let)	SMP	sv. Jiljí	0
33 / 39	znak Miseroniů z Lisonu, štít	Jan Ambrož, správce pivního a vinného tácu v Království českém	1657	NMP	sv. Václava	0
34 / 41	znak Mitrovských z Nemyšle, štít s korunou	František Sezima, císařský rada	1720, 04, 06 (52 let)	SMP	sv. Jakuba	Pohřben v rodinné kryptě Mitrovských.
35 / 43	znak polcený Hošťálek z Javořic / Mladota ze Solopisk, štít s korunou	Magdalena Barbora Mladotová ze Solopisk, rozená Hošťálková z Javořic	1732, 07, 16 (72 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřbena ve společné kryptě u oltáře sv. Kříže. Srv. i Hošťálek z Javořic.
50 / 66	znak Moráků z Mornfelsu, kompletní, zlacený	Josef Antonín	1706, 06, 29	0	0	0
46 / 59	znak Schletzů, kompletní, zlacený	Eleonora Alžběta Moráková z Mornfelsu, rozená von Schletz	1719, 06, 01 (86 let)	NMP	sv. Jindřicha	Pohřbena v kryptě Moráků.
50 / 74	znak Morzinů, kompletní, zlacený	Anna Sidonie, hraběnka Morzinová, rozená Zádubská ze Šontálu	1709, 05, 19 (66 let)	MMP	sv. Tomáše	Pohřbena v kryptě Morzinů.
51 / 73	dva znaky: Morzin / Trautmansdorf, kompletní, zlacené	Marie Eleonora, hraběnka Morzinová, rozená Trautmansdorfová	1714, 03, 06 (75 let)	MMP	sv. Tomáše	Pohřbena v kryptě Morzinů v kapli Nejsvětější Trojice.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
771	Morzin (3)	M[aria] T[heresia] S[acri] R[omani] I[mperii] C[omitissa] C[zerniana] N[ata] C[omitissa] D[e] M[orzin] / Obiit die 20 April[is] Anno 1713	x / NB. die büffel hörner sollen schwarz und gelb und nicht blau und gelb sein, das gleichen die rechte Helm deckte schwarz und gelb und nicht blau und gelb
780	Mulc z Valdova	1733	Maria Josepha Wiežnikin Von Wiežnik Gebohrne Multzin Von Waldau Obiit 24 Julii An[no] 1733 Aetatis Suae 45 annorum / Quiescit Neo - Pragae ad S[anctum] Stephanum Majorem in Coemeterio prope ingressum ossuarii majoris.
797	Nesslinger ze Schelchengrabenu	I[ohannes] I[ulianus] H[?] Neslingr D[e] et A[d] S[chelchen]G[raben] / Obiit 5 Junii A[nno] 1734 Aetatis Suae 26 a[nnorum]	x / Quiescit Neo - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Stephani Majoris in medio Ecclesiae in crypta Communi.
801	Neumann z Neuberku	1721	Joannes Fridericus Neumann Von Neuberg, Der Röm[ischer] Kays[erlichen] Maj[estät] Rath und bey der König[liche] Land Taffel im Königreich Böhmeib Starosta / Obiit 1 Julii 1721 / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Aegidii.
802	Neumann z Puchholze	1720	Neumann von Pucholtz Obiit A[nno] 1720 / Quiescit Vetero - Pragae ad S[anctum] Aegidium.
805	Nigroni z Risenbachu	F[rancisca] C[atharina] M[aria] A[nna] H[amzin] G[ebohrne] N[igronin] V[on] R[isinbach] / Obiit die 15 Julii 1735 Aetatis suae 34 ann[orum]	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
809	Nogarola	F[rancisca] P[olyxena] M[aria] F[reyin] V[on] P[ötting] G[ebohrne] G[räffin] V[on] N[ogarola] / 1654	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
816	Obytecký z Obytce	B[arbora] A[gnis] B[aronissa] W[oratschkin] G[ebohrne] V[on] W[obitetz] / Obiit 4 Julii Aetatis 43 1720	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Jacobi.
841	Pachta z Rájova (1)	C[arolus] M[?] P[achta] D[e] R[ajowa] / Obiit 9 Aprilis 1684	x / Quiescit Neo - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Henrici in crypta Familiae ad altare S[anctissimae] Trinitatis.
841	Pachta z Rájova (2)	C[hristophorus] C[arolus] P[achta] D[e] R[ajowa] N[owa] V[rbis] P[rimas] / Obiit 26 Nov[embris] 1690	x / Quiescit Neo - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Henrici ad altare S[anctissimae] Trinitatis in propria crypta.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
52 / 73	dva znaky: Černín / Morzin, kompletní, zlacené	Marie Terezie, hraběnka Černínová z Chudenic, rozená hraběnka z Morzinu	1713, 04, 20	MMP	sv. Tomáše	Pohřbena v kryptě Morzinů. Srv. i Černín z Chudenic. Na druhé straně nedokončený erb Morzinů.
36 / 44	dvě kartuše pod korunou: Věžník / Mulc z Valdova	Marie Josefa Věžníková, rozená Mulcová z Valdova	1733, 07, 24 (45 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena na hřbitově blízko vstupu do kostnice. Srv. i Věžník.
71 / 90	znak Nesslingerů, kompletní, zlacený	Jan Julián	1734, 06, 05 (26 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřben ve společné kryptě uprostřed kostela.
32 / 40	znak Neumannů z Neubergu, štít s korunou	Jan František, císařský rada a starosta úřadu desek zemských Království českého	1721, 07, 01	SMP	sv. Jiljí	0
34 / 41	znak Neumannů z Puchholze, štít s korunou	nezjištěno	1720	SMP	sv. Jiljí	0
62 / 85	dvě kartuše pod korunou: Hamza ze Zábědovic / Nigroni z Risenbachu, zlacené	Františka Kateřina Hamzová ze Zábědovic, rozená Nigroniová z Risenbachu	1735, 07, 15 (34 let)	NMP	sv. Václava	0
32 / 38	znak Nogarolů, štít s korunou	Františka Polyxena z Pöttingu, rozená hraběnka Nogarola	1654	NMP	sv. Václava	0
33 / 41	znak Obyteckých z Obytce, štít s korunou	Barbora Anežka Voráčková, rozená Obytecká z Obytce	1720, 07, 04 (43 let)	SMP	sv. Jakuba	0
50 / 66	znak Pachtů z Rájova, kompletní, zlacený	Karel	1684, 04, 09	NMP	sv. Jindřicha	Pohřben v pachtovské kryptě u oltáře Nejsvětější Trojice.
49 / 66	znak Pachtů z Rájova, kompletní, zlacený	Kryštof Karel	1690, 11, 26	NMP	sv. Jindřicha	Pohřben v kryptě u oltáře Nejsvětější Trojice.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
841	Pachta z Rájova (3)	F[ranz] B[aron] P[achta] F[reyherr] V[on] R[aihofen] / Obiit Radauna An[no] 1714 die 13 Febr[uaris]	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Familiae sub altari S[ancti] P[atris] Francisci de Paula.
841	Pachta z Rájova (4)	I[oaannes] A[ntonius] P[achta] L[iber] B[aro] D[e] R[ajowa] et B[uckau] S[acrae] C[Aesarae] et C[atholicae] M[ajestatis] C[onsiliarius] I[udicii] P[rovincialis] A[ssessor] et S[upremus] S[criba] in M[archionatu] M[oraviae] / Obiit Anno 1717 9 Octobris Aetatis suae 49	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Pachtiana sub altari S[ancti] P[atris] Francisci de Paula.
841	Pachta z Rájova (5)	1717	- / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Pachtiana sub altari S[ancti] P[atris] Francisci de Pauli.
841	Pachta z Rájova (6)	Anna Feliciana Verwittibte Freyin Von Wunschwitz G[e]b[ohrne] Pachtin Von Raihofen / Starb zu Prag 12 No[vembris] 1718 ihres alters in 71 Jahren	x / Quiescit in Ecclesia Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Pachtiana sub altari S[ancti] F[rancisci] de Paula Vetero Prague.
841	Pachta z Rájova (7)	bez nápisu	Anna Feliciana Verwittibte Freyin Von Wunschwitz Geb[ohrne] Pachtin Von Raihofen / Starb zu Prag 12 No[vembris] 1718 / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Pachtiana sub altari S[ancti] P[atris] Francisci de Paula.
841	Pachta z Rájova (8)	A[nna] F[elician]a F[reyin] V[on] Wunschwitz G[e]b[ohrne] P[achtin] V[on] R[aihofen] / Obiit 12 Nov[embris] 1718	Anna Feliciana Verwittibte Freyin Von Wunschwitz G[e]b[ohrne] Pachtin Von Raihofen / Starb zu Prag 12 No[vembris] 1718 / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Pachtiana sub altari S[ancti] P[atris] Francisci de Paula.
841	Pachta z Rájova (9)	A[nna] F[elician]a F[reyin] V[on] Wunschwitz G[e]b[ohrne] P[achtin] V[on] R[aihofen] / Starb zu Prag 12 Nov[embris] A[nno] 1718 im 71 Jahren	Anna Feliciana Verwittibte Freyin Von Wunschwitz G[e]b[ohrne] Pachtin Von Raihofen / Starb zu Prag 12 No[vembris] 1718 / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Pachtiana sub altari S[ancti] P[atris] Francisci de Paula.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
52 / 73	znak Pachtů z Rájova, polepšený, kompletní	František	1714, 02, 13	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Zemřel v Radouni. Pohřben v rodinné kryptě pod oltářem sv. Františka de Pauli.
42 / 53	znak Pachtů z Rájova, polepšený, kompletní, zlacený	Jan Antonín, císařský rada, přisedící zemského soudu a nejvyšší písař v Markrabství moravském	1717, 10, 09 (49 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřben v kryptě Pachtů pod oltářem sv. Františka de Pauli.
35 / 42	znak Pachtů z Rájova, polepšený, štít s korunou, zlacený	Jan Antonín, císařský rada, přisedící zemského soudu a nejvyšší písař v Markrabství moravském	1717, 10, 09 (49 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřben v kryptě Pachtů pod oltářem sv. Františka de Pauli.
53 / 76	dva znaky: Wunschwitz / Pachta z Rájova, kompletní	Anna Feliciana Wunschwitzová, rozená Pachtová z Rájova	1718, 11, 12 (71 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v rodinné kryptě Pachtů pod oltářem sv. Františka de Pauli.
32 / 39	znak Wunschwitzů, štít s korunou	Anna Feliciana Wunschwitzová, rozená Pachtová z Rájova	1718, 11, 12 (71 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v rodinné kryptě Pachtů pod oltářem sv. Františka de Pauli.
45 / 56	pod korunou dvě kartuše: Wunschwitz / Pachta z Rájova, zlacené	Anna Feliciana Wunschwitzová, rozená Pachtová z Rájova	1718, 11, 12 (71 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v rodinné kryptě Pachtů pod oltářem sv. Františka de Pauli.
45 / 58	pod korunou dvě kartuše: Wunschwitz / Pachta z Rájova, zlacené	Anna Feliciana Wunschwitzová, rozená Pachtová z Rájova	1718, 11, 12 (71 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v rodinné kryptě Pachtů pod oltářem sv. Františka de Pauli.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
841	Pachta z Rájova (10)	A[nn]a F[rancisca] S[tampachin] G[ebohrne] V[on] W[asmoth] / Obiit 23 Februarii Aetatis suae 23 annor[um] 1735	x / Quiescit Neo - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Stephani Majoris in crypta communi in medio Ecclesiae. Requiescat in pace! Amen!
841	Pachta z Rájova (11)	S[usanna] B[aronissa] P[achtin] G[ebohrne] G[räffin] Cz[abelitzkyn] / Aetatis suae 42 an[norum] Obiit die 4 Julii Anno 1720	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Pachtiana sub altari S[ancti] P[atris] Francisci de Paula.
851	Paschasius z Osternbergu	D[aniel] P[aschasius] V[on] O[sterberg] / 1711	x / Obiit 31 Maii An[no] 1711.
858	Pecelius z Adlersheimu	I[oannes] I[acobus] P[ecelius] V[on] A[dlersheimb] S[acrae] C[aesarae] M[ajestatis] C[onsiliarius] / Obiit 27 Maii 1710 Aetatis suae 73.	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Familiae suae.
858	Pecelius z Adlersheimu	F[ranciscus] C[arolus] P[ecelius] D[e] A[dlersheimb] S[acrae] Cae[sarae] M[ajestatis] C[onsiliarius] et R[egius] V[ice] C[amerearius] / Obiit 10 Novembris Aetatis suae 66 anno[rum] 1734	x / Quiescit Amoshtovicii Dominio suo Smilkoviensi in templo Parochiali ad Altare B[eatae] V[irginis] Mariae in crypta pro et ab ipso exstructa. Requiescat in pace! Amen!
862	Pechmann	A[dolphus] I[osephus] L[iber] B[aro] D[e] P[echman] / Obiit die 19 Julii Aetatis suae 45 1738	x / Quiescit Neo - Pragae in Ecclesia Parochiali S[ancti] Petri in Poržič ubi 21 ejusdem post horam 9 noctis fuit sepultus. Requiescat in pace! Amen!
887	Pieroni de Galliano	F[rancisca] H[elena] P[ieronin] D[ei] G[ratia] P[rinceps] A[batissa] M[onasterii] S[ancti] G[eorgii] / Obiit 2 Augusti 1720 Aetatis suae 72	x / Quiescit Pragae in sua ecclesia Sancti Georgii.
895	Platais z Plattensteina	I[oannes] E[rmestus] E[lectus] E[piscopus] O[lomucensis] P[rinceps] R[egiae] C[apellae] B[ohemicae] C[omes] S[acrae] Caes[arae] M[ajestatis] C[onsiliarius]	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
953	Račín z Račina	S[ophia] T[heresia] B[aronin] B[osin] V[on] W[aldeck] z[u] M[ontfort] G[ebohrne] V[on] B[aronen] R[atschin] / Obiit 3 Decembris Anno 1715 / NB. Das Schildt solle Schwartz und der Balcken Weiß sein.	x / Ruhet zu Prag in Emmaus.
961	Rašín z Riesenburgu	I[oannes] O[tt]o R[aschin] L[iber] B[aro] d[e] R[isenburg] / Obiit 30 Junii An[no] 1720 Aetatis suae 44 An[norum]	x / Quiescit Neo - Pragae in Parochiali S[ancti] Henrici in crypta Communi Sacelli S[anctae] Barbarae.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
62 / 85	pod korunou dvě kartuše: Štampach ze Štampachu / Wasmuth, zlacené	Anna Františka Štampachová ze Štampachu, rozená Wasmuthová	1735, 02, 23 (23 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena ve společné kryptě uprostřed kostela. Srv. i Wasmuth.
52 / 69	pod korunou dvě kartuše: Pachta z Rájova / Čabelický ze Soutic, zlacené	Zuzana Pachtová z Rájova, rozená Čabelická ze Soutic	1720, 07, 04 (42 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v rodinné kryptě Pachtů pod oltářem sv. Františka de Pauli.
18 / 21	znak Paschasiů z Osternbergu, štít s korunou	Daniel	1711, 05, 31	0	0	0
50 / 67	znak Peceliů z Adlersheimu, kompletní, zlacený	Jan Jakub, císařský rada	1710, 05, 27 (73 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřben v kryptě Peceliů.
62 / 83	znak Peceliů z Adlersheimu převrácený, kompletní, zlacený	František Karel, císařský rada a královský místokomorník	1734 ,11 ,10 (66 let)	Arnoštovice	sv. Šimona a Judy	Pohřben v kryptě u oltáře Panny Marie.
61 / 84	znak Pechmannů, kompletní, zlacený	Adolf Josef	1738, 07, 19 (45 let)	NMP	sv. Petra	Pohřben 21. července 1738 po deváté hodině večerní.
52 / 68	znak čtvrcený: 1. a 4. čtvrť sv. Jiří, 2. a 3. Pieroni, zlacený	Františka Helena, abatyše kláštera sv. Jiří	1720, 08, 02 (72 let)	Hradčany	sv. Jiří	0
30 / 40	znak olomouckého biskupství se středním štítkem, na němž znak Plataisů, štít s korunou	Jan Arnošt, biskup olomoucký a císařský rada	0	NMP	sv. Václava	0
51 / 72	znak Račínů z Račina, štít s korunou, zlacený	Sofie Terezie Boosová z Valdeku, rozená Račínová z Račina	1715, 12, 03	NMP	v Emauzích	0
50 / 68	znak Rašínů z Riesenburgu, kompletní, zlacený	Jan Oto	1720, 06, 30 (44 let)	NMP	sv. Jindřicha	Pohřben ve společné kryptě v kapli sv. Barbory. Štít značně postříkaný voskem.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
985	Rossau z Palesana	L[Leopoldina] M[argaretha] F[reyin] V[on] K[leibelsberg] G[ebohrne] R[ossauin] F[reyin] V[on] P[alessano] / Obiit 2 Julii Aetatis suae 52 1720	x / Quiescit Neo - Praegae in Ecclesia P[atrum] Hibernorum in crypta Religiosum.
991	Rožhovský z Křtěnova	Vrozena pani R[enata] I[ohanna] R[ozhowska] D[oudlebska] z D[oudleb] Narozena gest 2 Aprilis A[nn]o 1673. Wiekü sweho 49 leth / 1722	x / Quiescit Petrowicii in Ecclesia Parochiali S[ancti] Petri crypta districtu Prachensi.
1001	Řepický ze Sudoměře (1)	P(olyxena) A(nna) S[watkowska] R[ozena] R[žepicka] Z S[udomirž] / 1679	x / Quiescit Neo - Praegae in templo S[ancti] Wenceslai.
1001	Řepický ze Sudoměře (2)	P(olyxena) A(nna) S[vatkowska] R[ozena] R[žepicka] Z S[udomirž] Aetatis An[norum] 65 / Obiit 19 Novembris] Anno 1679	x / Quiescit Neo - Praegae in templo S[ancti] Wenceslai.
1019	Sattler	I[ohann] C[hristoph] V[on] S[attler] R[ömischer] K[ayserlichen] M[ajestät] Z[eügliutenant] / Obiit 18 Martii 1706	Iohann Christoph Von Sattler Römischer Kayserlichen Majestät Zeügliutenant zu Prag. Obiit 18 Martii 1706 / Quiescit Micro Praegae in templo S[ancti] Thomae in Hispanica crypta.
1021	za Sauer	M[aria] A[nna] F[reyle] B[aronissin] V[on] S[auer] / Obiit 28 Julii Aetatis suae 28 1739	x / Quiescit Neo - Praegae in templo Parochiali S[ancti] Adalberti Majoris in Medio ecclesiae in crypta com[m]uni ubi 29 ejusdem noctu hora 9 fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen! Amen! Amen!
1033	Selb	M[aria] A[nna] F[reyin] V[on] S[elb] G[ebohrne] G[räfin] V[on] S[cherffenberg] / Obiit den 5 October A[nno] 1725 Aetatis suae 26	x / Quiescit Vetero - Praegae in Basilica B[eatae] V[irginis] M[ariae] in Thein in crypta com[m]uni ante altare Crucifixi.
1036	Serins z Eichenau	M[aria] C[atharina] S[erinsin] V[on] E[ychenaw] G[ebohrne] T[ieschkowskyn] V[on] T[östenberg] / Obiit 27 August[i] 1732 Aetatis suae 24	x / Quiescit Neo - Praegae in templo Parochiali S[ancti] Henrici ex parte Epistolae Altaris S[anctissimae] Trinitatis ante scamna mulierum in ipsa huma. Requiescat in pace! Amen!
1066	Schönfeldt	M[aria] P[olyxena] S[acri] R[omani] I[mperii] C[omitissa] D[es] F[ours] N[ata] C[omitissa] D[e] S[chönfeldt] / Aetatis Suae 56 obiit 14 octobris A[nno] 1697	x / Quiescit Vetero - Praegae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Des Foursiana.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
53 / 74	znak Rossauů z Pallesana, převrácený, kompletní, zlacený	Leopoldina Markéta z Klebelsbergu, rozená Rossauová z Palesana	1720, 07, 02 (52 let)	NMP	Neposkvrněného početí Panny Marie u hybernů	Pohřbena v kryptě.
35 / 44	znak Doudlebských z Doudleb, kompletní, zlacený	Renáta Johana Doudlebská z Doudleb, rozená Rožhovská z Křtěnova	1722 (49 let)	Petrovice	sv. Petra	Srv. i Doudlebský z Doudleb.
33 / 41	znak Řepických ze Sudoměře, štít s korunou	Polyxena Anna Svatkovská z Dobrohoště, rozená Řepická ze Sudoměře	1679, 11, 19 (65 let)	NMP	sv. Václava	Iniciály v nápisu rozvedeny dle Dobřenský, i. č. 1046 Řepický ze Sudoměře.
52 / 72	znak Řepických ze Sudoměře, kompetní, zlacený	Polyxena Anna Svatkovská z Dobrohoště, rozená Řepická ze Sudoměře	1679, 11, 19 (65 let)	NMP	sv. Václava	Iniciály v nápisu rozvedeny dle Dobřenský, i. č. 1046 Řepický ze Sudoměře.
33 / 41	znak Sattlerů, štít s korunou	Jan Kryštof	1706, 03, 18	MMP	sv. Tomáše	Pohřben ve španělské kryptě.
59 / 78	znak Sauerů, kompletní, zlacený	Marie Anna	1739, 07, 28 (28 let)	NMP	sv. Vojtěcha Většího	Pohřbena 29. července 1739 v devět hodin večer.
52 / 71	pod korunou dvě kartuše: Selb / Scherffenberg, zlacené	Marie Anna von Selb, rozená hraběnka ze Scherffenbergu	1725, 10, 05 (26 let)	SMP	Panny Marie před Týnem	Pohřbena ve společné kryptě pod oltářem sv. Kříže.
62 / 84	dvě kartuše pod korunou: Serins z Eichenau / Těšovský z Tröstenbergu, zlacené	Marie Kateřina Serinsová z Eichenau, rozená Těšovská z Tröstenbergu	1732, 08, 27 (24 let)	NMP	sv. Jindřicha	Pohřbena v zemi na epištolní straně oltáře Nejsvětější Trojice. Srv. i Těšovský z Tröstenbergu.
38 / 48	znak Schönfeldů, štít s korunou, zlacený	Marie Polyxena, hraběnka Desfoursová, rozená hraběnka ze Schönfeldu	1697, 10, 14 (56 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v kryptě Desfoursů. Srv. i Desfours.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
1067	Schönkirchen	F[ranciscus] I[osephus] C[omes] D[e] S[chönkirchen] et A[nger] S[upremus] et H[ereditarius] A[rchi]D[ucatus] A[ustriacae] I[anitor] S[acrae] C[aesariae] R[egiae] M[ajestatis] C[amerarius] et S[upremus] V[igilarum] P[raefectus] / Obiit 28 Julii An[no] 1734 Aetatis suae 60 Annorum	x / Quiescit Neo - Praegae ad S[anctum] Stephanum Majorem in Coemeterio [uti ex humilitate ipse petierat] prope portam Ecclesiae ex parte dextra quanto itur domicile Parochi.
1072	Schumann z Rosenfeldu (1)	A[nn]a D[orothea] B[aronissa] S[chumanin] G[ebohrne] G[räffin] V[on] G[urandt] G[ebohrne] A[nn]o 1664 4 Apr[ilis] / Gestorben Anno 1711 19 Febr[uar]ii	x / Quiescit Longa Villa in Ecclesia Parochiali S[anctorum] Philippi et Jacobi in Sacello B[eatae] V[irginis] M[ariae] Dolorosae in crypta Schumaniana.
1072	Schumann z Rosenfeldu (2)	Johan[n] Georg des H[eilige] R[ömischer] Freyherr Von Schuman[n] der R[ömischer] Kay[serliche] und Königl[iche] May[es]t[ät] Obrister zu Pferd / Geborener Anno 1651, gestorben den 20 May 1739	- / -
1072	Schumann z Rosenfeldu (3)	I[ohann] G[eorg] L[iber] B[aro] D[e] S[chumann] / 1739 aetatis 88	- / -
1076	ze Schützen a Leipoldshemu	E[rnest] I[aroslav] G[raf] V[on] S[chützen] V[nd] L[eipoldshemb] / Obiit die 28 Septembris An[no] 1720 Aetatis suae 48	x / Quiescit Zitolibii in Ecclesiae Parochiali.
1077	Schwabel ze Schwalbenfeldu	F[?] S[?] I[?] S[chmeltzer] V[on] K[licksburg] / Aetatis 45 Obiit 19 Febr[uar]ii 1715	x / Quiescit Micro - Praegae in templo Parochiali Sancti Wenceslai.
1085	Sickingen	1726	Marie Francisca Rosa S[ancti] R[omani] I[mperii] Baronissa de et in Sickingen, nata Baronissa Casnedi Obiit 9 Martii Anno 1726 Aetatis suae 54 annorum / Quiescit Neo - Praegae in templo P[atrum] Hybernorum in crypta Religiosorum.
1122	Stařimský z Libštejna (1)	I[llustrissimus] D[ominus] D[ominus] C[arolus] A[lbertus] S[tařimsky] L[iber] B[aro] D[e] L[iebstein] / Ae[tatis] S[uae] 64 O[biit] Die 16 Jul[i] 1738	x / Quiescit Neo - Praegae ad S[anctum] Stephanum Majorem in Coemeterio prope Ecclesiam penes Sepulchrum D[ominorum] Comitis de Schönkirch. Requiescat in pace!

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
52 / 72	znak Schönkirchenů převrácený, kompletní, zlacený	František Josef, císařský komorník	1734, 07, 28 (60 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřben v pravo u vchodu do kostela.
32 / 40	znak neidentifikován, štít s korunou	Anna Dorota Schumannová, rozená hraběnka von Gurlandt	1711, 02, 19	Dlouhá Ves	sv. Filipa a Jakuba	Pohřbena v kapli Bolestné Panny Marie v rodinné hrobce Schumannů z Rosenfeldu.
43 / 69	znak Schumannů z Rosenfeldu, kompletní	Jan Jiří	1739, 05, 20 (88 let)	Dlouhá Ves	sv. Filipa a Jakuba	0
43 / 69	znak Schumannů z Rosenfeldu, kompletní	Jan Jiří	1739, 05, 20 (88 let)	Dlouhá Ves	sv. Filipa a Jakuba	0
46 / 58	znak Schützenů převrácený, kompletní, zlacený	Arnošt Jaroslav	1720, 09, 28 (48 let)	Cítoliby	sv. Jakuba Většího	0
54 / 73	znak Schmeltzerů, kompletní, zlacený	nezjištěno	1715, 02, 19 (45 let)	MMP	sv. Václava	0
35 / 42	pod korunou dvě kartuše: Sickingen / Casnedi, zlacené	Marie Františka ze Sickingenu, rozená Casendi	1726, 03, 09 (54 let)	NMP	Neposkvrněného početí Panny Marie u hybernů	Pohřbena v kryptě.
36 / 44	znak Stařimských z Libštejna, štít s korunou	Karel Albrecht	1738, 07, 16 (64 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřben na hřbitově u kostela v blízkosti hrobky pánů ze Schönkirchenu.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
1122	Stařímský z Libštejna (2)	Illustrissimus D[ominus] D[ominus] Carolus Albrechtu[s] Starzinski liber Baro de Libstain / Aetatis suae 64 obiit Die 16 Jul[ii] An[n]o 1738 / NB. Das Schild solle Gelb und der Balcken Blau seyn, auf den Helmb solle keine Cron aber drey Schwannefedern, deren die Mittlere Blau und die andern Gelb seyn.	- / Quiescit Neo - Pragae ad S[anctum] Stephanum Majorem in Coemeterio prope Ecclesiam penes Sepulchrum D[ominorum] Comitis de Schönkirch. Requiescat in pace! Amen!
1137	Straka z Nedabylic	Obiit die 5 Aprilis / Aetatis suae 96 A[nn]o 1720	Petr Nicolaus Straka de Nedabiltz Obiit die 5 Aprilis Aetatis suae 96 A[nn]o 1720 / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Jacobi in crypta sua.
1154	Stupart z Löwenthalu (1)	F[ranciscus] A[ntonius] S[tuppart] D[e] L[owenthal] / Obiit Die 16 Maii 1716 Aetatis Suae 46	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta suae Familiae.
1154	Stupart z Löwenthalu (2)	A[nn]a M[argartha] S[tuppartin] V[on] L[öwenthal] G[ebohrne] H[ammerin] V[on] S[chutzburg] / A[nn]o 1701 16 Junii Aetat[is] 65	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Stuppartiana.
1154	Stupart z Löwenthalu (3)	P[etrus] S[tuppart] a L[öwenthal] R[egii] I[udicii] C[ameratici] et F[eudalis] A[ssessor] E[t] R[egiae] C[amerac] B[ohemicae] C[ancelarius] I[n] R[egno] B[ohemiae] / Obiit 20 X[bris] Anno 1695	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Familiae suae.
1163	ze Svárova (1)	I[ohann] I[oseph] C[arl] V[on] S[warowa] / Obiit Die 14 Aprilis Aetatis suae 21 1740	x / -
1163	ze Svárova (2)	1740	Iohann Ioseph Carl Von Swarowa / Obiit Die 14 Aprilis Aetatis suae 21 1740
1164	Svatkovský z Dobrohoště	M[arkyta] S[kalowa] R[ozena] S[watkowska] z D[obrohosstie] / 1673	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
1178	Šindl z Ebrharce	L[udmilla] E[leonora] V[on] H[artung] G[ebohrne] S[chindlin] V[on] E[berhartz] / Obiit 22 Novembris aetatis suae 77 annor[um] 1734	x / Quiescit Neo - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Stephani Majoris in crypta communi in medio Ecclesiae. Requiescat in pace! Amen!
1198	Šternberk	M[arie] E[leonora] C[lara] G[räfin] Z[u] T[rautmansdorff] G[ebohrne] G[räffin] V[on] S[ternberg] / Obiit die 18 Oct[obris] 1703	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Salvatoris P[atrum] Paulanorum in crypta Sternbergica.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
44 / 69	znak Stařimských z Libštejna, kompletní	Karel Albrecht	1738, 07, 16 (64 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřben na hřbitově u kostela v blízkosti hrobky pánů ze Schönkirchenu.
34 / 42	znak Straků z Nedabylic, kompletní, zlacený	Petr Mikuláš	1720, 04, 05 (96 let)	SMP	sv. Jakuba	Pohřben ve vlastní kryptě.
33 / 41	znak Stupartů z Löwenthalu, štít s korunou	František Antonín	1716, 05, 16 (46 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřben v rodinné kryptě Stupartů.
42 / 58	znak Hammerů ze Schutzburgu, kompletní, zlacený	Anna Markéta Stupartová z Löwenthalu, rozená Hammerová z Schutzburgu	1701, 06, 16 (65 let)	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v rodinné kryptě Stupartů.
50 / 69	znak Stupartů z Löwenthalu, kompletní, zlacený	Petr, přísedící dvorského a komorního soudu	1695, 12, 20	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřben v rodinné kryptě Stupartů.
62 / 84	znak Karlů ze Svárova převrácený, kompletní	Jan Josef	1740, 04, 14 (21 let)	0	0	0
35 / 43	znak Karlů ze Svárova převrácený, štít s korunou	Jan Josef	1740, 04, 14 (21 let)	0	0	0
31 / 39	znak Svatkovských z Dobrohoště, štít s korunou	Markéta Skálová, rozená Svatkovská z Dobrohoště	1673	NMP	sv. Václava	0
62 / 83	pod korunou dvě kartuše: Hartung / Šindl z Ebrharce, zlacené	Ludmila Eleonora z Hartungu, rozená Šindlová z Ebrharce	1734, 11, 22 (77 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena ve společné kryptě uprostřed kostela. Srv. i Hartung.
43 / 54	pod korunou dvě kartuše: Trautmansdorf / Šternberk, zlacené	Marie Eleonora, hraběnka z Trautmansdorfu, rozená hraběnka ze Šternberka	1703, 10, 18	SMP	sv. Salvátora u paulánů	Pohřbena v kryptě Šternberků.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
1201	Štubík z Kynygštejnu (1)	1724	Maria Luccia Gräffin Stubikh Nata Baronissa Harantin de Polschitz et Besdruschitz Aetatis suae 54 Obiit 22 Februarii Anno 1724 / Quiescit Vetero - Pragae in Ecclesia S[ancti] Galli Sacello B[eatae] V[irginis] Mariae de Carmello.
1201	Štubík z Kynygštejnu (2)	M[aria] L[uccia] G[räffin] de S[tubikh] N[ata] B[aronissa] H[arantin] de P[olschitz] et B[esdruschitz] / Aetatis suae 54 Obiit 22 Febr[uarii] Anno 1724	Maria Luccia Gräffin Stubikh Nata Baronissa Harantin de Polschitz et Besdruschitz Aetatis suae 54 Obiit 22 Februarii Anno 1724 / Quiescit Vetero - Pragae in Ecclesiae S[ancti] Galli Sacello B[eatae] V[irginis] Mariae de Carmello.
1207	Švihovský z Riesenbergu a Švihova	W[enzel] S[chwihowsky] F[reyherr] V[on] R[isenberg] V[nd] S[chwihau] / Obiit die 29 Junii Aetatis Suae 22 1720	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo S[ancti] Aegedii ad altare S[ancti] Patris Dominici.
1211	Talacko z Ještetic	0	0
1212	z Talmberka (1)	1735	Iosephus Wenceslaus Dominus et Baro De Talmberg, Sac[rae] Caes[arae] Maj[estatis] Locumtenens Peditum Sub Regimine Seckendorff, Obiit 8 Junii Anno 1735 Aetatis Suae 23 annorum / Quiescit Micro - Pragae in Ecclesia P[atrum] Carmelitarum Discalceatorum sub altari Thaumaturgi Jessuli in crypta Talmbergiana, ubi in habitu Carmelitano 11 Junii hora 3tia pomeridiana sepultus est. Requiescat in pace! Amen! Amen! Amen!
1212	z Talmberka (2)	I[osephus] W[enceslaus] D[ominus] et B[aro] D[e] T[almberg] S[acrae] C[aesarae] M[ajestatis] L[ocumtenens] P[editum] S[ub] R[egimine] S[eckendorff] / Obiit 8 Junii Anno 1735 Aetatis Suae 23 annorum	Quiescit Micro - Pragae in Ecclesia P[atrum] Carmelitarum Discalceatorum sub altari Thaumaturgi Jessuli in crypta Talmbergiana, ubi in habitu Carmelitano 11 Junii hora 3tia pomeridiana sepultus est. Requiescat in pace! Amen! Amen! Amen!
1212	z Talmberka (3)	R[udolph] F[ranz] F[reyherr] V[on] T[almberk] der R[ömischer] K[ays[er]lichen] M[ayestät] K[ammerer] / Obiit die 12 May A[nn]o 1705	x / Ruhet zu Prag auf der Kleinen Seiten in der Carmeliter Kirch.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
33 / 39	na plášti pod knížecí korunou dvě kartuše: Štubík z Kynygštejnu / Harant z Polžic	Marie Lucie, hraběnka Štubíková z Kynygštejnu, rozená Harantová z Polžic a Bezdržic	1724, 02, 22 (54 let)	SMP	sv. Havla	Pohřbena v Karmelské kapli.
49 / 62	na plášti pod knížecí korunou dvě kartuše: Štubík z Kynygštejnu / Harant z Polžic	Marie Lucie, hraběnka Štubíková z Kynygštejnu, rozená Harantová z Polžic a Bezdržic	1724, 02, 22 (54 let)	SMP	sv. Havla	Pohřbena v Karmelské kapli.
52 / 75	znak Švihovských z Rýzmburka převrácený, kompletní, zlacený	Václav	1720, 06, 29 (22 let)	SMP	sv. Jiljí	Pohřben u oltáře sv. Dominika.
0	0	0	1734, 03, 31	MMP	0	V době vzniku podrobného soupisu nebyl na svém místě.
36 / 46	znak Talmberků převrácený, štít s korunou	Josef Václav	1735, 06, 08 (23 let)	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	Pohřben pod oltářem Panny Marie v kryptě Talmberků v hábitu karmelitánů ve tři hodiny po poledni 11. června 1735.
62 / 83	znak Talmberků převrácený, kompletní, zlacený	Josef Václav	1735, 06, 08 (23 let)	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	Pohřben pod oltářem Panny Marie v kryptě Talmberků v hábitu karmelitánů ve tři hodiny po poledni 11. června 1735.
49 / 52	znak Talmberků, kompletní, zlacený	Rudolf František, císařský komorník	1705, 05, 12	NMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	0

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
1212	z Talmberka (4)	F[eliciána] [Francisca] V[ictoria] B[aronissa] D[e] T[almberg] N[ata] B[aronissa] D[e] W[unschwitz] / 1695	x / -
1212	z Talmberka (5)	F[eliciána] [Francisca] V[ictoria] B[aronissa] D[e] T[almberg] N[ata] B[aronissa] D[e] W[unschwitz] / 1695	x / Quiescit in Hartlikow in Ecclesia Sancti Petri et Pauli ad altare B[eatae] V[irginis] M[ariae].
1223	Těškovský z Trösten-bergu	1732	Maria Catharina Serinsin Von Eychenaw Gebornne Tieschowskyn Von Tröstenburg. Obiit 27 Augusti / Quiescit Neo - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Henrici ex parte Epistolae Altaris S[anctissimae] Trinitatis ante Scamna mulierum in ipsa humo.
1224	Thun	R[omedius] I[oannes] F[ranciscus] G[raf] V[on] T[hun] / Aetatis suae 35 obiit 23 Jan[uarii] An[no] 1719	x / Sepultus Pragae in Hradczin in Ecclesia P[atrum] Capucinatorum.
1248	Tunkl z Brníčka (1)	1736	Franciscus Ernestus Tunkl Liber Baro Et Vexillarius Dominus De Ausprunn Et Hohenstadt Sacrae Romanae Maiestatis Consiliarius Et Iudiciorum Aulico Feudalis Et Cameratici Assessor In Regno Bohemiae, Obiit 23 Augusti Anno 1736 aetatis suae 48 annorum / Quiescit Neo - Pragae in Ecclesia B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives ad Altare Crucifixi in crypta Communi ubi 25 ejusdem fuit sepultus. Requiescat in pace! Amen!
1248	Tunkl z Brníčka (2)	F[ranciscus] E[rnestus] T[unkl] L[iber] B[aro] E[t] V[exillarius] D[ominus] D[e] A[usprunn] E[t] H[ohenstadt] S[acrae] M[aiestatis] C[onsiliarius] E[t] I[udiciorum] A[ulico] F[eodalis] E[t] C[ameratici] A[ssessor] I[n] R[egno] B[ohemiae] / Obiit 23 Augusti Anno 1736 aetatis suae 48 an[n]or[um]	Quiescit Neo - Pragae in Ecclesia B[eatae] V[irginis] M[ariae] ad Nives Altare Crucifixi in crypta Communi ubi 25 ejusdem fuit sepultus. Requiescat in pace! Amen!
1250	Turba	M[aria] V[eronica] C[lara] V[on] T[urba] G[ebornne] H[ell] / Aetatis 54 Obiit 16 Novemb[ris] 1717	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[ancti] Thomae.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
34 / 40	znak Wunschwitzů, štít s korunou	Feliciana Františka Viktorie z Talmberka, rozená Wunschwitzová	1695	Hartvíkov	sv. Petra a Pavla	Pohřbena u oltáře Panny Marie.
48 / 66	znak Wunschwitzů, kompletní	Feliciana Františka Viktorie z Talmberka, rozená Wunschwitzová	1695	Hartvíkov	sv. Petra a Pavla	Pohřbena u oltáře Panny Marie.
36 / 43	pod korunou dvě kartuše: Serins z Eichenau / Těšovský z Tröstenbergu, zlacené	Marie Kateřina ze Serinsu, rozená Těšovská z Tröstenbergu	1732, 08, 27	NMP	sv. Jindřicha	Pohřbena v zemi na epištolní straně oltáře Nejsvětější Trojice. Srv. i Serins z Eichenau.
50 / 66	znak Thunů, kompletní, zlacený	Remedius Jan František	1719, 01, 23 (35 let)	Hradčany	Panny Marie a sv. Andělů u kapucínů	0
36 / 46	znak Tunklů z Brníčka, štít s korunou, zlacený	František Arnošt, císařský rada, přísedící dvorského a komorního soudu Království českého	1736, 08, 23 (48 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřben ve společné kryptě v kapli sv. Kříže 25. srpna 1736.
52 / 73	znak Tunklů z Brníčka, kompletní, zlacený	František Arnošt, císařský rada, přísedící dvorského a komorního soudu Království českého	1736, 08, 23 (48 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřben ve společné kryptě v kapli sv. Kříže 25. srpna 1736.
52 / 73	dva znaky: Turba / Hell, kompletní, zlacené	Marie Veronika Klára Turbová, rozená von Hell	1717, 11, 16 (54 let)	MMP	sv. Tomáše	0

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
1275	Vančura z Řehnic (1)	1728	Johann Wentzel Wantschura von Ržehnitz, Capitaneus Arcis Majoris Iudicii Assessor Obiit 1728 die 5 April[is] Aetatis Suae 42 annorum 7 mensium / Quiescit S[anctissimae] Metropolitanae Divi Viti Eccl[esi]ae in castro Pragensi in crypta communi penes mausoleum Caesarum. Requiescat in pace! Amen!
1275	Vančura z Řehnic (2)	I[ohann] W[entzel] W[antschura] V[on] R[žehnitz] C[apitaneus] A[rcis] M[ajoris] I[udicii] A[ssessor] / Obiit 1728 die 5 April[is] Aetatis suae 42 a[nnorum] 7[tem] men[sis].	x / Quiescit S[anctissimae] Metropolitanae Divi Viti Eccl[esi]ae in castro Pragensi in crypta communi penes mausoleum Caesarum. Requiescat in pace! Amen!
1275	Vančura z Řehnic (3)	1727	Eleonora Ludmilla Wancžurin Nata Wancžurin de Ržehnitz / Obiit A[nno] 1727 Die 4 Octob[ris] Aetatis suae 75 / Quiescit Neo - Praegae in templo Parochiali S[ancti] Petri in Poržitz plane ante primum Virorum Scamnum in crypta.
1275	Vančura z Řehnic (4)	E[leonora] L[udmilla] W[ancžurin] N[ata] W[ancžurin] D[ie] R[žehnitz] / Obiit A[nno] 1727 Die 4 octobr[is] Aetatis Suae 75	x / Quiescit Neo - Praegae in templo Parochiali S[ancti] Petri in Poržitz plane ante primum Virorum Scamnum in crypta.
1291	Věžník (1)	M[aria] C[lara] W[iežnikin] G[ebohrne] G[iraldin] V[on] G[yldari] / Obiit 8 Dec[embris] 1697	x / Quiescit Neo - Praegae in templo S[ancti] Wenceslai in crypta ad altare S[anctae] Annae.
1291	Věžník (2)	M[aria] I[osepha] W[iežnikin] V[on] W[iežnik] G[ebohrne] M[ultzin] V[on] W[aldau] / Obiit 24 Julii An[no] 1733 Aetatis suae 45 annorum	x / Quiescit Neo - Praegae ad S[anctum] Stephanum Majorem in Coemeterio prope ingressum ossuarii majoris.
1299	Vítanovský z Vlčkovic (1)	H[enricus] G[uilelmus] A[?] W[ittanowsky] D[ie] W[lczkowitz] / Obiit die 20 Septem[bris] A[nn]o 1696	x / Quiescit Neo - Praegae in templo S[ancti] Wenceslai.
1299	Vítanovský z Vlčkovic (2)	H[enricus] G[uilielmus] A[?] W[ittanowsky] D[ie] W[lczkowitz] / Obiit die 20 Septem[bris] A[nn]o 1696	x / Quiescit Neo - Praegae in templo S[ancti] Wenceslai.
1308	Vltavský z Mannschwertu	F[ranciscus] V[alricus] W[ltawsky] D[ie] M[annschwert] E[ffenburg] / Obiit die 15 decembris aetatis suae 55 / 1726	x / Quiescit Vetero - Praegae in templo Parochialis S[ancti] Martini crypta communi nobilium ad cathedram.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
34 / 42	znak Vančurů z Řehnic, kompletní, zlacený	Jan Václav, přísedící zemského soudu	1728, 04, 05 (42 let)	Hradčany	sv. Víta	Pohřben ve společné kryptě u hrobky císařů.
46 / 57	znak Vančurů z Řehnic, štít s korunou, zlacený	Jan Václav, přísedící zemského soudu	1728, 04, 05 (42 let)	Hradčany	sv. Víta	Pohřben ve společné kryptě u hrobky císařů.
34 / 42	znak Vančurů z Řehnic, štít s korunou, zlacený	Eleonora Ludmila provdaná i rozená Vančurová z Řehnic	1727, 10, 04 (75 let)	NMP	sv. Petra	Pohřbena před první lavicí.
44 / 56	znak Vančurů z Řehnic, kompletní, zlacený	Eleonora Ludmila provdaná i rozená Vančurová z Řehnic	1727, 10, 04 (75 let)	NMP	sv. Petra	Pohřbena před první lavicí.
33 / 38	znak Giraldiů z Kyldary, štít s korunou	Marie Klára Věžníková, rozená Giraldivá z Kyldary	1697, 12, 08	NMP	sv. Václava	Pohřbena v kapli sv. Anny. Srv. i Giraldi z Kyldary.
62 / 85	pod korunou dvě kartuše: Věžník / Mulc z Valdova	Marie Josefa Věžníková, rozená Mulcová z Valdova	1733, 07, 24 (45 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena na hřbitově blízko vstupu do kostnice. Srv. i Mulc z Valdova.
44 / 61	znak Vitanovských z Vlčkovic převrácený, kompletní, zlacený	Jindřich Vilém	1696, 09, 20	NMP	sv. Václava	0
33 / 41	znak Vitanovských z Vlčkovic, štít s korunou, zlacený	Jindřich Vilém	1696, 09, 20	NMP	sv. Václava	0
35 / 42	znak Vltavských z Mannschwertu převrácený, kompletní, zlacený	František Oldřich	1726, 12, 15 (55 let)	SMP	sv. Martina	Pohřben ve společné šlechtické kryptě u hlavního oltáře.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
1317	Voračický z Paběnic (1)	A[dalbertus] G[eorgius] W[oraczicky] L[iber] B[aro] de P[abienitz] / Obiit 19 Januarii 1687	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
1317	Voračický z Paběnic (2)	A[dalbertus] G[eorgius] W[oraczicky] L[iber] B[aro] de P[abienitz] / Obiit 19 Januarii 1687	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
1317	Voračický z Paběnic (3)	F[ranciscus] H[elfridus] W[oračicky] S[acri] R[omani] I[mperii] C[omes] et D[ominus] de P[abienitz] S[acrae] C[aesarae] M[aiestatis] C[onsiliarius] et C[amerarius] / Obiit 6 Octobris 1[etha] 1719 Aetatis 42	x / Sepultus Neo - Pragae in templo B[eatae] V[irginis] Mariae ad Nives in crypta Communi ad altare crucifixi.
1323	Vrábský z Vrabí	C[atharina] E[leonora] B[arbara] B[aronissa] W[rabskyn] V[on] W[rabi] / Obiit 23 Mai[i] Aetatis Suae 38 / 1739	x / Quiescit Vetero - Pragae in templo Parochiali S[ancti] Martini in crypta communi ad cathedram concinatoriam, ubi 24 ejusdem circa horam 9 vesperi fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen!
1324	Vratislav z Mitrovic (1)	K[ryštof] W[ratislaw] Z M[itrowitz] / P[an] N[a] B[řeznie] A L[ojowiczich] / G[eho] M[ilosti] C[zisarské] R[adda] A S[audcze] K[omory] / 1645	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
1324	Vratislav z Mitrovic (2)	Ill[ustrissi]ma ac Excell[entissi]ma D[omin]a D[omin]a C[omitissa] M[argartha] F[rancisca] W[ratislawiana] de Mitro[witz] nata C[omitissa] de Clari et Aldring[en] / Obiit 22 April[is] An[no] 1733 Aetatis 62 ann[orum]	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[anctae] Mariae Magdalenae P[atrum] Praedicatorum in crypta sub altari S[ancti]s[simi] Nominis Jesu, ubi 25 ejusdem vesperi hora 9 fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen!
1333	Vršovec Sekerka ze Sedčic (1)	Obiit 1. Julii Aetatis 66 / 1720	Felix Graf Von Wrschowetz / Obiit 1 Julii Aetatis 66 An[no] 1720 / Quiescit Neo - Pragae in templo P[atrum] Hibernorum in crypta Religiosorum.
1333	Vršovec Sekerka ze Sedčic (2)	W[ictoria] S[acri] R[omani] I[mperii] C[omitissa] de W[erschowitz] N[ata] C[omitissa] de T[rapp] / Obiit 10 Februarii Aetatis suae 49 annorum 1741	x / Quiescit Neo - Pragae in Basilica B[eatae] V[irginis] M[ariae] sine Labe conceptae R[egula]R[u]M Hibernorum, ubi in Sacello ejusdem februarii Noctu fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen! Amen! Amen!
1343	Walderode	A[nn]a C[atharina] L[ibera] B[aronissa] de H[artig] N[ata] B[aronissa] de W[alderode] et Eckh[ausen] / Obiit die 14 Aug[usti] Aetatis Suae 66 A[nn]o 1719	x / Quiescit Micro - Pragae in templo S[ancti] T[homae] ad gradum Altaris S[anctae] Annae.
1347	Walmerode	A[nn]a B[arabara] G[räfin] V[on] W[allmerod] G[ebohrne] F[reyin] V[on] L[ub] / 1707	x / Ruhet zu Prag auf der Kleinen Seiten in der Carmeliter Kirch.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
50 / 65	znak Voračických z Paběnic, kompletní, zlacený	Vojtěch Jiří	1687, 01, 19	NMP	sv. Václava	0
39 / 51	znak Voračických z Paběnic, štít s korunou, zlacný	Vojtěch Jiří	1687, 01, 19	NMP	sv. Václava	0
49 / 68	znak Voračických z Paběnic, kompletní se štítonoši, zlacený	František Helfrid, císařský rada a komorník	1719, 10, 06 (42 let)	NMP	Panny Marie Sněžné	Pohřben ve společné kryptě u oltáře sv. Kříže.
33 / 45	znak Vrábských z Vrábí, štít s korunou, zlacný	Kateřina Eleonora	1739, 05, 23 (38 let)	SMP	sv. Martina	Pohřbena ve společné kryptě 24. května 1739 v devět hodin večer.
32 / 39	znak Vratislavů z Mitrovic, štít s korunou	Kryštof, císařský rada a soudce komorního soudu	1645	NMP	sv. Václava	0
52 / 70	znak polcený: Vratislav z Mitrovic / Clary - Aldringen, štít s korunou, zlacný	Markéta Františka Vratislavová z Mitrovic, rozená hraběnka z Clary - Aldringenu	1733, 04, 22 (62 let)	MMP	Marie Magdaleny u dominikánů	Pohřbena pod oltářem Nejsvětějšího jména Páně v devět hodin večer 25. dubna 1733. Srv. i Clary - Aldringen.
33 / 41	znak Sekerků ze Sedčic, štít s korunou, zlacný	Felix	1720, 07, 01 (66 let)	NMP	Neposkvrněného početí Panny Marie u hybernů	Pohřben v kryptě.
60 / 83	pod korunou dvě kartuše: Sekerka ze Sedčic / Trapp	Viktorie, hraběnka Sekerková ze Sedčic, rozená hraběnka von Trapp	1741, 02, 10 (49 let)	NMP	Neposkvrněného početí Panny Marie u hybernů	Pohřbena v noci.
53 / 75	pod korunou dvě kartuše: Hartig / Walderode, zlacné	Anna Kateřina z Hartigu, rozená Walderode	1719, 08, 14 (66 let)	MMP	sv. Tomáš	Pohřbena v kryptě u oltáře sv. Anny. Srv. i Hartig.
33 / 40	znak Lubských z Lub, štít s korunou	Anna Barbora, hraběnka Wallmerode, rozená Loubská z Loub	1707	MMP	Panny Marie Vítězné u bosých karmelitánů	Srv. i Lubský z Lub.

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
1348	Walters- kirchen	E[va] P[olyxena] F[reyin] V[on] W[alterskirchen] G[ebohrne] G[räfin] Z[ernin] V[on] C[hudenitz] / Obiit 15 Ap[rilis] 1688	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai in crypta ad altare S[anctae] Annae.
1349	Wasmuth (1)	A[nna] F[rancisca] S[tampachin] G[ebohrne] V[on] W[asmoth] / Obiit 23 Februarii Aetatis suae 23 annor[um] 1735	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Stephani Majoris in crypta communi in medio Ecclesia. Requiescat in pace! Amen!
1349	Wasmuth (2)	1735	Anna Francisca Stampachin Gebohrne Von Wasmoth Obiit 23 Februarii Aetatis suae 23 annorum / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Stephani Majoris in crypta communi in medio Ecclesia. Requiescat in pace! Amen!
1354	Wendlinger (1)	A[dam] F[örchtgott] V[on] W[endlingen] / Obiit die 5 Febr[uar]ii A[nno] 1719 Aetatis suae 33	x / Quiescit Micro - Pragae in templo B[eatae] V[irginis] M[ariae] sub Catena in Sacello S[ancti] Joan[n]is Baptistae in crypta suae Familiae.
1354	Wendlinger (2)	Perill[ustrus] D[omi]nus I[oannes] G[eorgius] Eques De Wendingen D[ominus] in Lochkow et Kosz S[acrae] C[aesarae] M[ajestatis] Supre[mi] Burg[aviatiis] Officii Con[siliarius] et Super Sriba Obiit 21 Febr[uar]ii Aetatis Suae 57 Ann[o] 1705	x / Quiescit Micro - Pragae in templo B[eatae] V[irginis] Mariae sub Catena ad Altare S[ancti] Joannis Baptistae in propriae familiae suae Crypta.
1354	Wendlinger	P[erillustrus] D[ominus] I[oannes] G[eorgius] E[ques] de W[endlingen] D[ominus] I[n] L[ochkow] et K[osorž] S[acrae] C[aesarae] M[ajestatis] S[upremi] B[urgravitiis] / O[fficii] C[onsiliarius] et S[uperior] S[criba] Aet[atis] suae 57 A[nno] obiit 21 febr[uaris] 1705	x / -
1362	Winckel-burg	A[nna] I[osepha] V[on] W[inkelburg] G[ebohrne] V[on] L[öwen] C[ron] / Obiit 19 Augusti Aetatis 49 / 1736	x / Quiescit Pragae in Basilica Conventus Canonicorum Premonstratensium in Strahow, ubi 22do Aug[usti] An[no] 1736 Sepulta est. Requiescat in pace! Amen!
1368	Witha ze Rzavého	K[ateřina] B[arbara] K[ořenská] R[ozená] W[ithinka] Z[e] Z[rzaweho] / 1684 obiit 8 Janu[arii]	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.
1390	Záruba z Hustiřen	V[ictoria] E[lisabetha] W[iežnikiana] G[ebohrne] F[reyin] Z[arubin] V[on] H[ustiržan] / 1691	x / Quiescit Neo - Pragae in templo S[ancti] Wenceslai.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
32 / 40	znak Černínů z Chudenic, štít s korunou, zlacený	Eva Polyxena z Walterskirchen, rozená hraběnka Černinová z Chudenic	1688, 04, 15	NMP	sv. Václava	Pohřbena v kryptě před oltářem sv. Anny. Srv. i Černín z Chudenic.
62 / 83	znak Wasmuthů, kompletní, zlacený	Anna Františka ze Štampachu, rozená Wasmuthová	1735, 02, 23 (23 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena ve společné kryptě uprostřed kostela. Srv. i Pachta z Rájova.
36 / 46	znak Wasmuthů, štít s korunou, zlacený	Anna Františka ze Štampachu, rozená Wasmuthová	1735, 02, 23 (23 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena ve společné kryptě uprostřed kostela. Srv. i Pachta z Rájova.
43 / 57	znak Wendlingerů, kompletní, zlacený	Adam Förchtgott	1719, 02, 05 (33 let)	MMP	Panny Marie pod Řetězem	Pohřben v kryptě Wendlingerů v kapli sv. Jana Křtitele.
43 / 56	znak Wendlingerů, kompletní, zlacený	Jan Jiří, rada v úřadu nejvyššího purkrabí a nejvyšší písař	1705, 02, 21 (57 let)	MMP	Panny Marie pod Řetězem	Pohřben v kryptě Wendlingerů v kapli sv. Jana Křtitele.
33 / 43	znak Wendlingerů, štít s korunou	Jan Jiří, rada v úřadu nejvyššího purkrabí a nejvyšší písař	1705, 02, 21 (57 let)	MMP	Panny Marie pod Řetězem	Pohřben v kryptě Wendlingerů v kapli sv. Jana Křtitele.
51 / 73	pod korunou dvě kartuše: Winckelburg / Löwenkron	Anna Josefa z Winckelburgu, rozená z Löwenkronu	1736, 08, 19 (49 let)	Hradčany	Strahovský klášter	Pohřbena 22. srpna 1736.
32 / 40	znak Withů ze Rzávého, štít s korunou, zlacený	Kateřina Barbora Kořenská z Terešova, rozená Witová ze Rzávého	1684, 01, 08	NMP	sv. Václava	0
32 / 40	znak Zárubů z Hustiřan, štít s korunou	Viktorie Alžběta Věžníková, rozená Zárubová z Hustiřan	1691	NMP	sv. Václava	0

Základní údaje		Edice	
I.č.	Rod	Nápis na přední straně štítu	Wunschwitzův komentář na zadní straně štítu
1405	Znějovský z Cholovic a Korkyně	W[enzenlaus] M[ichael] Z[niowsky] D[e] K[orkinie] et CH[ocholowitz] / 1708	x / Quiescit Neo - Praga in templo S[ancti] Wenceslai.
1411	Zyči ze Znorizy (1)	E[va] M[argaretha] Z[itichin] de Z[noriza] N[ata] de S[atler] / Obiit 16 Augusti An[no] 1740 Aetatis suae 49 annor[um]	x / Quiescit Neo - Praga in templo Parochiali S[ancti] Stephani Majoris in Medio Ecclesiae in crypta Com[m]uni ubi 19 ejusdem circa horam 10 noctis fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen! Amen! Amen!
1411	Zyči ze Znorizy (2)	1740	Eva Margaretha Zitschin De Znoriza Nata De Sattler Obiit 16 Augusti An[no] 1740 aetatis suae 49 Annorum / Quiescit Neo - Praga in templo Parochiali S[ancti] Stephani Majoris in Medio Ecclesiae in crypta Com[m]uni ubi 19 ejusdem circa horam 10 noctis fuit sepulta. Requiescat in pace! Amen! Amen! Amen!
1414	Žák z Radobeje	1711	Johann Wentzel Carl Von Schack Und Radobeyl Der Röm[ischer] Kays[erlichen] Maj[estät] Würcklichen Truchses, Cammer und Hoflehen Rechts Beysitzer Und Cammer Rath Im Königreich Böhemb. Obiit 15 Februarii Anno 1711 / Quiescit Vetero Praga ad S[anctum] Aegidium.
1420	Žďárský z Kosmačova	A[na] C[atharina] K[rocinin] de D[rahobeyl] N[ata] Z[diarskin] de S[ternfeld] / Obiit 10 Julii Aetatis Suae 35 Anno 1723	x / Quiescit Neo - Praga in templo S[ancti] Henrici in Sacello S[anctae] L[ucae] in crypta Crociniana.
1422/1/1	ze Žeberka	E[wa] M[agdarena] F[reyin] V[on] S[?] G[ebohrne] H[ennigarin] V[on] Z[eeberg] / 1642	- / Quiescit Neo - Praga in templo S[ancti] Wenceslai.
1428	ze Žerotína	M[aria] S[usanna] C[omitissa] D[e] P[ötting] N[ata] C[omitissa] D[e] Z[ierotin] / Obiit 5 Aprilis 1733 Aetatis 48 annorum	x / Quiescit Neo - Praga in templo P[atrum] Hybernorum in Sacello S[ancti] P[atri] Francisci Seraphici in crypta Sternbergiana.

Další údaje		Přehled vybraných údajů				Poznámky
Rozměr	Erb	Osoba	Datum úmrtí	Místo pohřbu		
(š / v)			rrrr,mm,dd	Město	Kostel	
33 / 41	znak Znějovských, štít s korunou	Václav Michal	1708	NMP	sv. Václava	0
60 / 86	dva znaky: Zyči ze Znorizy / Sattler převrácený, kompletní, zlacené	Eva Markéta Zyčiová ze Znorizy, rozená Sattlerová	1740, 08, 16 (49 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena ve společné kryptě uprostřed kostela 19. srpna 1740 v deset hodin večer.
37 / 45	dva znaky: Zyči ze Znorizy / Sattler převrácený, kompletní, zlacené	Eva Markéta Zyčiová ze Znorizy, rozená Sattlerová	1740, 08, 16 (49 let)	NMP	sv. Štěpána	Pohřbena ve společné kryptě uprostřed kostela 19. srpna 1740 v deset hodin večer.
31 / 41	znak Žáků z Radobejle, štít s korunou	Jan Václav, císařský truksas, přísedící dvorského a komorního soudu Království českého	1711, 02, 15	SMP	sv. Jiljí	0
45 / 58	znak Žďárských z Kosmačova, kompletní, zlacený	Anna Kateřina Krocínová z Drahobejle, rozená Žďárská z Kosmačova	1723, 07, 10 (35 let)	NMP	sv. Jindřicha	Pohřbena v kapli sv. Lukáše v kryptě Krocínů.
32 / 40	znak Žeberků, štít s korunou	Eva Magdaléna, rozená ze Žeberka	1642	NMP	sv. Václava	Iniciály rozepsány dle Dobřenský, i. č. 798 - Plánský ze Žeberka.
47 / 63	znak Žerotínů, kompletní, zlacený	Marie Zuzana, hraběnka z Pöttingu, rozená ze Žerotína	1733, 04, 05 (48 let)	NMP	Neposkvrněného početí Panny Marie u hybernů	Pohřbena v kryptě Šternberků v kapli sv. Františka Serafinského.

ZUSAMMENFASSUNG

DIE BEGRÄBNISSCHILDER IN WUNSCHWITZ‘ GENEALOGISCHER UND HERALDISCHER SAMMLUNG (EINE EDITION)

Klára Kučerová

Wunschwitz‘ genealogische und heraldische Sammlung beinhaltet ein Komplex von 241 Stück Papierbegräbnisschildern. Es handelt sich um Originale dieser Schilder, die während der Begräbnisrituale in der Adelsgesellschaft benutzt wurden, und zwar auf den Castren doloris, in den Trauerzügen und wahrscheinlich in den Häusern der Gestorbenen, oder in den Kirchen, wo das Begräbnis stattfand.

Die Einleitung summarisiert und von einigen Gesichtspunkten charakterisiert dieses Komplex. Zu den wichtigsten Bestandteilen der Schilder gehört ihre Inschrift- und heraldische Dekoration. Für beide kann man verhältnismäßig unveränderliche Regeln konstatieren – bei Benützung von Ausdrücken und Abkürzungen für den Inschriftteil und einige Standardmöglichkeiten der Abbildung für den heraldischen Teil.

Auf der Rückseite des Schildes kann man auch den Text finden, der aber nicht ein ursprünglicher Bestandteil des Schildes war und dessen Autor der Autor der Sammlung, Freiherr Wunschwitz, ist. Darin findet man auch Richtschnur zu Ausführung von Abkürzungen auf der Vorderseite des Schildes und bzw. auch andere Informationen über den Gestorbenen, am häufigsten wo er beigesetzt wurde.

Die Edition ist den Inschriften an der Vorderseite des Schildes, dem Text auf der Rückseite und auch der Charakteristik der heraldischen Abbildung gewidmet. Für die größere Übersichtlichkeit wurden in der Tabelle auch einige konkreten Informationen über die Personen, denen die Schilder gehörten, hervorgehoben.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA - (1 CD)

Wunschwitzova sbírka, pohřební štíty

(Kopírování štítů za účelem dalšího šíření je možné pouze se souhlasem vydavatele.)

PAGINAE HISTORIAE

Sborník Státního ústředního archivu v Praze

12/2004

Překlad resumé: Mgr. Jaroslav Koláčný

Redakce: Václav Babička, Marie Bláhová, Eva Drašarová, Tomáš Kalina, Jiří Křest'an,
Zlatuše Kukánová, Lenka Matušíková, Vladimír Růžek, Helena Sedláčková,
Alexandra Špiritová

Obálka: Jaroslav Béza

Vydal: Státní ústřední archiv v Praze, Archivní 4, 149 01 Praha 4, roku 2004

Tisk: Státní ústřední archiv v Praze

Vydání 1.

Náklad: 300 výtisků

Cena včetně CD: 70,- Kč